

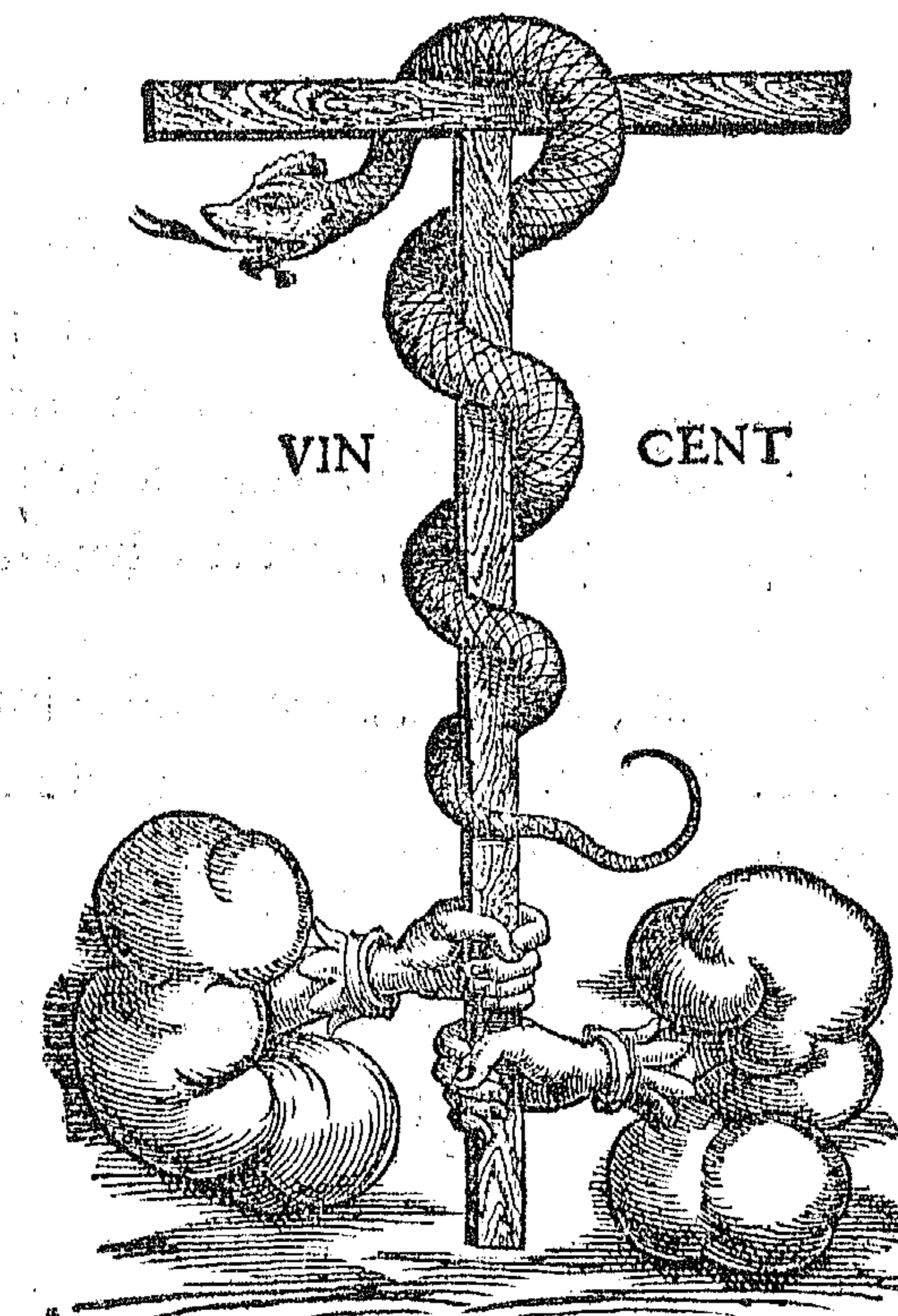
G A L E N I

EXTRA ORDINEM CLASSIVM LIBRI.

Hoc volumen omnes eos libros continet, quos non esse Classics existimamus: in quibus emendandis, atque etiam quàm plurimis in latinum sermonem conuertendis, tantum adhibuimus diligentia, ut alia quavis editio cum hac nostra conferri nulla ex parte possit.

Qui autem libri mendis expurgati, qui nuper conuerfi sint,
altera pagella demonstrabit.

C V M P R I V I L E G I I S .

V E N E T I I S ,
Apud Vincentium Valgrifium.
M D L X I I .

Librorum Galeni extra ordinem Classium, Index.

G A L E N I de proprijs libris commentarius, Ioanne Fichardo interprete: & cum græco libro nunc diligentissime collatus a Io. Baptista Rafario, & melior factus.	fol. 2
De ordine librorum suorum, eodē interprete: & ab eodem emendatus	5
De optima doctrina, Ioan. Baptista Rafario, interprete.	7
De captionibus, quæ in uerbis fiunt, Io. Baptista Rafario, interprete.	8
Liber, in quo probatur, animi mores corporis temperaturam sequi, Io. Baptista Rafario, interprete.	9
De animi morbis cognoscendis, Bernardino Donato interprete, quem Rafarius cum græco contulit.	14
De cuiusq; animi peccatorum cognitione, & curatione, Io. Baptista Rafario interprete.	20
De sectis ad eos, qui introducuntur, Io. Baptista Rafario interprete.	23
Empirici medici informatio, Io. Baptista Rafario interprete.	27
Fragmentum contra empiricos, Io. Baptista Rafario interprete.	31
De optima secta ad Thrasylbulum, Io. Bap. Rafario interprete.	32
Optimum medicum esse philosophum oportere, Io. Baptista Rafario interprete.	42
De constitutione artis medicæ, Victore Trincauelio interprete.	43
De partibus artis medicæ, Nicolao Rhegio interprete.	50
Ars medicinalis, Nicolao Leoniceno interprete.	52

*Hos etiam libros Rafarius græcorum librorum ope multis
in locis illustravit.*

GALENI DE LIBRIS PROPRIIS LIBER,

*A Ioanne Fichardo Francofordiano alias latinitate donatus: nunc
vero ad Græci libri fidem emendatior multo,
quàm antea, redditus.*

P R O O E M I V M.

*Quid eum ad hanc scripturam impulerit: & de libris ei falso attributis,
& de indice suorum commutato.*

QUOD mihi de conscribendo librorum a me editorum comētariolo consiliū optime Basse dederas, re ipsa nuper, q̄ commodū esset, cōperi. nam, cū forte in Sandalario (ubi multa sunt Romana bibliopolia) essemus, disceptantes aliquos de libello quodā tū uēdito, meus ne esset ille, an alterius cuiusdā, ipsi uidimus: erat. n. inscriptus, Galenus medicus. emente igit̄, tanq̄ meū, aliquo, cōmotus noua. eius inscriptione uir quidā literatus, cupiebat libelli argumentū cognoscere. priores aut̄ duos uersus cū percurrisset, abiecit statim, hoc solū addēs, hāc dictionē nō esse Galeni, & falso librum illū inscriptū fuisse. is uero, qui tum hęc dicebat, primas illas disciplinas, quibus Græcorū pueri ab initio apud grammaticos & rhetoras instituebantur, probe doctus erat. uerū pleriq; nostro hoc seculo, qui medicinā aut philosophiā ambiunt, anteq̄ recte legere et possunt, eos doctores frequentāt, qui maxima illa pulcherrimaq; rerū humanarū theozemata, quæ docet philosophia & medicina, p̄stent. & hęc quidē negligētia iam multis retro annis, me dū adolescēte inceperat, uerū eo nondū euaserat tum tēporis, neq; tm̄, quantū nūc, inualuerat. hanc igitur ob rē, & qm̄ libros meos multi multifariā laeserunt, tanq̄ ipsorū proprios alij in alijs gētibus legētes quādā tum demēdo, tum addēdo, tum immutādo, consultū mihi uisū est, eam prius causam, quā p̄pter illi hactenus corrupti sunt, & deinceps qui mei re uera sint libri, & quæ cuiusq; materia, exponere. primum igitur, quæ causa sit, q̄ mea pro suis nō nulli agnoscat, ipse iam ante optime Basse nosti. illa etenim cū non edendi gratia, uerū propter amicos, aut discipulos, eorū, quæ a me audierāt, aliquod commentariolū efflagitātes, scripta essent, absq; titulis data sunt. qui uero post illorū obitū ea habuerunt, cū ipsis placerent, ut sua legerūt, alij, quibus nostra ab ijs, qui habebāt, cōmunicata essent, in patriā profecti, moratiq; titulos alius aliter fecerunt. postea oibus tēporis spatio deprehensis multi eorū, qui ea iterū habuere, meū illis nomē inscripserunt, & qm̄ inueniebāt cum ijs, quæ et apud alios extabāt, exēplaribus discordare; ad me, quo ipse emendarē, miserunt. cum igitur ea nō ad editionē publicā, uerū eorū, a quib⁹ rogabar, & captū, & usum a me scripta essent, par est in alijs productā, in alijs uero cōtractā dicēdi rōnē fuisse, ipsamq; præceptorū doctrinā aut perfectā esse aut mutilatā. quapropter manifestū est in ijs, quæ prædictis scripta sunt, neq; absolutā, neq; exactā doctrinā cōtineri: qn̄ quidē illi, quibus ea destinabant neq; rogabāt, neq; poterāt exacte omnia percipere, ante, quām habitū in necessarijs essent adepti. eorum igitur, qui ante me fuerunt, quidā huiusmodi libros subfigurationes inscripserūt: quemadmodum alij subformulas, alij introductoria, alij compēdia, alij deniq; enarrationes inscripserunt. ego uero, cum eos discipulis tantū darem, nihil istorum inscripseram. quamobrem, cum ad plures deinceps compluresq; peruenissent, alius alii his titulū indidit. eos igitur libros, qui corrigendi gratia mihi transmissi a quibusdā fuerant, uisum est Introducendis inscribere. quare de ijs prius dicere instituiam.

Indigeant.

De ijs commentarijs, qui Roma prima profectioe scripti sunt.

Cap. I.

EGO igitur omniū eorū commētariorū, quos quidē uel iuuenibus hęc primū studia ingrediētibus dicauerā, uel amicis quibusdā eos exigētibus dederā, nullū prorsus apud me exemplar retinuerā. postea uero, cum secūdo Romā uenisset, istis ad me, ut dixi, emendādi causa missis, eos forte recuperavi: titulūq; his, introducēdis, imposui. inscripsi igit̄ librum de sectis ad eos, qui introducuntur, qui quidem ijs, quotquot ad huius artis medicæ cognitionē cōtendunt, primus est oīum perlegendus: illo etenim eæ, quæ secundū genera sunt, sectarū inter se differētia traditur. secundū genera dixi, q̄ sunt priuatae et suæ ipsis differētia; in quibus deinceps iam introducti plenius instituuntur. triū uero sectarū nomina nemo nūc fere ignorat, unā uidelicet dogmaticā, siue logicā: alterā aut̄ empiricā: tertiā methodicā nominari. quæ igitur propria cuiusq; sint, quæq; earū inter se differētia, libro a me isto tractatū est. similiter aut̄ & liber de ossibus, liberq; de pulsibus, introducendis a me est dicatus. amico præterea cuidam Platonico, sub hāc profectioe libellos isagogicos duos: alterū de arteriarū & uenarū: alterū de neruorum diffectioe dedimus: & alij cuidam institutionis empiricæ subfigurationem. quorum ego quidem nullum apud me seruauerā: sed postea, quām Romam rediisset, ab ijs, qui forte habebāt, accepi. ex alijs tamen quibusdā, quæ amicis tunc scripseram, non nulla apud me exemplaria remanserunt, quod diligenter

EXTRA ORDINEM CLASSIVM.

A 2 aliquando

aliquando illa absolueram statuissem. Quo ex numero sunt, de causis respirationis libri duo: & libri de uoce, quatuor, dedicati consulari cuidam uiro, Boetho nomine, Aristotelicam philosophiam sectantibus eidem quoque libros de anatomia Hippocratis: & deinde etiam illos de anatomia Erasistrati nuncupauimus, quos propter Martialem (cuius in anatomicis duo libri etiam nunc apud plerisque extant, qui eo tempore magnopere probati erant) ambrosius aliquanto scripseramus. erat autem uir ille sane inuidus, contentiosusque in primis, quanquam annos iam ultra septuaginta natus esset. quare, cum audiuisset ea, quae anatomica proposita materia dixeram docueramque publice, ab ijs omnibus, qui ea affecti essent, summis laudibus extolli, coepit homo meorum amicorum quendam interrogare, cuiusnam ipse sectae esset. audiens uero seruos me istos, quicumque uel Hippocraticos, uel Praxagoreos, uel ex alio quocumque tandem uiro se nominarent, appellare solitum, eligere autem ex singulis, quae praestantissima essent, consueuisse, quarebat deinceps, quem igitur ueterum potissimum commendarem.

Hic desunt quaedam.

Erasistratum uero & in his, & in alijs artis medicae locis uirum admirandum iudicabat. propter eum igitur ardentius aliquanto sex illos de Hippocratis, & alios de Erasistrati anatomia tres libros conscripsi. cum porro etiam perorarem aliquando in ueterum medicorum libros publice, proposuissemque mihi librum Erasistrati de educatione sanguinis, graphiolum, ut moris est, in eam questionem incumbente, citanteque eam eius libri partem, qua phlebotomia rejicit, uehementius adhuc in illum dixi, quo magis ueretur Martialis, Erasistrateus esse uolens. ea autem oratio mea cum satis tum placuisset, rogauit amicus me quidam, & is Martiali infensus, ut, quae dicta erant, ei, quem ipse missurus ad me esset, notulis ad celeritatem scribere exercitatum, recitarem; ut, si quando ex Urbe domum proficisceretur, obijcere ea Martiali in morborum inspectionibus posset. Post haec uero, cum ipse Romam ab Imperatoribus aduocatus, secundo uenisset, ille qui acceperat, nescio quo pacto, mortuus erat. libellus autem iuxta ambitionem temporis illius, quo publice dicebam, scriptus (etenim iuuenis eram, cum haec facerem, annum agens trigessimum quartum) apud quamplures erat. ex eo tamen tempore & docere publice, & monstrare desij, cum aegrorum curatio rursus felicius, quam optassem, succederet. cum enim tot amulos uiderem, qui, si quis medicus alius laudaretur, inuiderent, moxque illum logiatron exclamarent, ut inuidiam istorum linguam declinarem, deinceps nec apud eos, quos curabam, plus, quam erat necesse, profabar: nec in congressu, uelut antea, docebam, aut quicquam ostentabam, ipsis de cetero factis, qualem in hac disciplina facultatem consecutus essem, declaraturus. tribus uero praeterea annis Romae cum essem uersatus, ingruente magna peste, coestim urbe excedens in patriam properaui.

Desunt hic pauca.

in eo autem tempore libros de Hippocratis Platonisque placitis sex, adhortante Boetho, scripsi. Et de usu praeterea partium unum, qui prior est. quibus Boethus acceptis, & ipse ex urbe profectus est, uerum prior me, Syriam Palaestinam tum provinciam obiturus, in qua postea & mortuus est. uerum longo post tempore opus uerumque multis subinde negocijs intercurrentibus, post reditum meum in patriam, quae commemorabo, absolui.

Quinam libri a me conscripti, posteaque mihi ad patriam e Roma proficiscenti, ab amicis traditi.

Cap. 2.

Profectus itaque sum Roma in patriam completo iam mihi septimo & trigesimo aetatis anno. tres autem libelli a me scripti ante, quam Smyrnam ex Pergamo, Pelopis medici, & Albini Platonici gratia proficisceretur, a quibusdam mihi redditi sunt. Erat uero unus de matricis dissectione, perparuus quidem ille: Alter de cognoscendis oculorum morbis, & is paruus: tertius autem iuxta magnitudinis, de experientia medica. quorum primus destinatus erat obstetrici cuidam: secundus adolefcenti oculos curanti: postremus autem ex ea disputatione, quam Pelops cum Philippo empirico habuerat, illo quidem afferente medicinam per solam experientiam consistere non posse, hoc autem contendente posse, desumptus erat. Eorum igitur ultro citroque habitas orationes cum in ordinem redegissem, mei tantum exercitandi gratia conscripseram: uerum nescio, quo modo & ille ignorante plane me ad alios de uenerit. praeterea tres etiam alios libellos, interim, dum Smyrnae agerem, composui: De pulmonis uidelicet & thoracis motu: condiscipulo gratificaturus, qui secundum illos anatomicam facere quandam demonstrationem, paulo post in patriam abiturus, cupiebat. De mortuo itaque interim adolefcente, libelli apud quosdam, sed qui meos tamen suspicarentur eos esse, fuerunt: & deprehensus quidam est, qui prooemium his quoddam praefixerit, deinde tanquam proprios legeret. In praedictorum autem libellorum tertio, mea quoque non nulla, quae ipse adinueneram, ad finem ascripti: nam, quae tribus istis tractaueram, praceptoris mei Pelopis (apud quem Smyrnae uersans, eos conscriberebam) dogmata erant.

Desunt pauca.

Post eam igitur Roma profectionem cum tandem in patriam peruenissem, illic coesidens, cum familiaribus uersabar. Verum breui post tempore, ex Aquileia mihi literae ab Imperatoribus missae perferuntur, quibus illi me reuocabant: statuerant enim ex hybernica expeditione contra Germanos facere. Hac igitur necessitate compulsus, reiebam: sperans tamen interea posse excusationem me aliquam nancisci. Alterum namque, qui senior erat, uirum modestum, aequum, facilem, & humanum esse perceperam. Is autem primo quidem Verus uocabatur: sed postquam Antoninus (ille, qui proxime post Adrianum imperauit) successorem sibi eum in principatu constituisset, socium hic sibi, antea Lucium dictum, asciuit, & eum quidem

Verum,

Verum, se autem Antoninum transnominauit. Ceterum ipse Aquileiam cum peruenissem, pestis, quantum antea nunquam, grassari coepit. Vnde Imperatores statim Romam cum paucis militibus fugere coacti: nos uero cum multis longo uix tempore euasimus, absumptis plerisque, non tam ob pestis uehementiam, quam quod media hyeme malum id saeuiret. In itinere autem e uiuis cum excessisset Lucius, Romam deportatus ab Antonino, funeratusque est. Et post haec susceptam aduersus Germanos militiam urgens, omnibus modis me secum abducere laborabat. Persuasus autem ille, ut dimitterer; cum ex me audiuisset, diuersa deum patrium Aesculapium (cuius me esse cultorem nouissem, ex quo is mortali me apostemate laborantem seruauerat) iubere, reueritus deum, expectare me reditum suum iussit, sperans breui post tempore bellum se illud confecturum. Et sic ipse profectus est, relicto filio Commodo, aetate tum admodum puero, omni cura illius salutem nutritoribus tuendam mandans: sique forte in aduersam ualetudinem incideret, ut me ad eius curationem accerferent. Interea autem temporis, quae uel a praceptoribus meis didiceram, uel ipse inueneram, collegi, & in habitum constantiorem redegi. ac siquid non nullis quaerendis circa eorum inuentionem habebam, conscripsi, studiose me ipsum in uarijs tum medicinae, tum philosophiae questionibus exercens: quae pleraque in magno illo templi Pacis incendio, cum alijs multis perierunt & conflagrarent. Cum uero praeter omnem spem isti expeditioni diutius immoraretur Antoninus, omne illud tempus ad pulcherrimam mihi exercitationem cessit. Vnde & tractatum De usu partium, septemdecim libris compleui. Et reliqua libris De Hippocratis & Platonis dogmatibus adiunxi. Quaedam etiam Anatomicorum theorematum, quae olim Boetho dederam, De usu uidelicet partium librum primum, amplius inquirens, in secundo insuper musculorum cuiusque digiti articulos mouentes, a me inuentos, exposui, qui omnes ignorati diu fuerunt, uelut uniuersis, qui ante me extiterunt. Distuli autem in opere illo, de moribus superiorum superciliorum dicere, solum hoc in eo rursus demonstrato, falso eos motus a quibusdam haecenus esse traditos. Quare, cum mihi ipsi primum, & deinde alijs, quibus haec monstrabam, & hos motus, & alia, quaecumque in Anatomicis aut perperam a prioribus asserta, aut omnino fuerant omissa, inuenissem me persuasissem, tunc iam & anatomicas administrationes perscripsi. Cum uero libri De usu partium prius, quam hi ederentur, ad plurimos iam peruenissent, diligenterque medicis fere omnibus, quotquot ueteri medicinae studebant, tum philosophis Aristotelicis legerentur, posteaque & illius talis quidam tractatus extabat, coeperunt mox maleuoli quidam, inuidia stimulante, flagitiosus implere urbem rumoribus, me esse, qui, cum studeam uideri quamplurimum ueteres exuperasse, multa, quae omnino non appareant inuexerim, inque Anatomicis meis scripserim. neque enim latere ea omnes posse. Ego uero ridebam quidem illos, contemnebamque: ceterum amici rei indignitate commoti, me adhortati, ut in aliquo magno auditorio ueritatem meorum in Anatomicis theorematibus scriptorum, publice assererem. Postquam autem persuaderi me non posse amuli sensissent, (iam enim eius gloriae contemptum praeme ferebam) spem illi concipiebant ueluti timidum me reprehendendi, qui, quanquam eorum nugas non parui facerem, magnanimitatem tamen quandam simularem. nec scommatum finis erat. & quotidie in templum Pacis, quemadmodum & ante incendium congregari solebant, quicumque artibus logicis erant dediti, conueniebant. Tandem igitur ab amicis compulsus, publice multis diebus demonstrare coepi me quidem nusquam falsa tradidisse: prioribus uero multa non satis comperta fuisse. Eorundem porro hortatu commentarios tum scripti demonstratorum & dictorum, titulum habentes, De ignorantibus Lyco in Anatomicis. Hanc igitur ob causam, cum demonstraturus nihil tradidisse me in commentarijs meis Anatomicis falsi, processissem, in medium omnium Anatomicorum libros proposui, liberum unicuique praesentium faciens, quam uellet partem dissecandam proponere, meque mox ostensurum, quantum cum priorum sententia, meorum scriptorum ueritas pugnaret. Proposito igitur thorace, cum ipse a uetustissimis facerem exordium eorumque libros in manus sumerem, rogauerunt me insignium medicorum quidam, in isto confesso sedentes, ne inaniter tempus consumerem. Ceterum, quoniam quidem Lycus Macedo, Quinti in Anatomicis omnium expertissimi quondam discipulus ea, quae ad suam usque aetatem inuenta fuissent, omnia conscripserat, uolebant, ut alijs dimissis, illius tantum scripta meis conferrem. Eorum igitur petitioni morem gerens, ita in singulis quoquo die propositis feci. Haec autem omnia propterea necesse habui commemorare, ut cognoscant illi, qui sunt aliquando libros meos lecturi, qua aetate quosque scripserim, & quam ob causam. Inde enim intelligere poterunt, quae sint tanquam imperfecta, ab ijs, quae elaborate absoluta sunt, discernenda: & quae in arrogantium confutationem, quaeque rursus ad institutionem sunt scripta, dignoscere. Quod porro in sequentibus etiam, sicubi res postulabit, indicabo. Nunc uero ad libros a me editos, qui extant, recensendos pergam, initio ab Anatomicis sumpto.

De Anatomicis libris.

Cap. 3.

Ex hoc primum numero iste libellus est, quem De ossibus Introducendis scripsimus. Post eum uero alij libelli, itidem Introducendis inscripti: ut est ille De uenarum & artierum sectione: & alter De neruorum dissectione. Est praeterea liber alius De musculorum sectione, qui quidem exacte compendio tradit omnia, quae in Anatomicis administrationibus de musculis scripta sunt. Quod si quis per lecto De ossibus libro, protinus Anatomicas aggredi administrationes cupiat, poterit quidem illos

EXTRA ORDINEM CLASSIVM.

A 3 De

De uasorum neruorumque dissectione libros præterire: quemadmodum & eum, qui De musculis est scriptus. Sunt enim uniuersa in administrationibus scripta. In horum autem librorum Primo De manuum musculis & ligamentis: Altero De crurum musculis & ligamentis: Tertio De artuum neruis & uasis: Quarto De musculis genas & labra mouentibus, & ijs, qui sunt circa inferiorem maxillam: præterea etiam de his, qui caput, collum & scapulas mouent: Quinto De musculis thoracis, epigastrii, lumborum, & spinalibus: Sexto De organis nutritiis, qualia sunt intestina, uenter, hepar, lien, renes, uesica, & quæ sunt huiusmodi alia: Septimo & Octauo De partium spiritualium anatomia: illo quidem de ijs partibus, quæ cordi, pulmone, & arterijs tam mortuorum, quam uiuorum adiacent: hoc autem, quæ circa uniuersum pectus sunt, tractatur. Nono porrò libro cerebri & spinalis medullæ continetur dissectionio: Decimo oculorum, linguæ, stomachi, & confinium partium: Undecimo eorum, quæ ad guttur spectant, & os hyoides uocatum, & quæ ijs continuantur: præterea neruis ad ea peruenientibus: Duodecimo arteriarum & uenarum: Tredecimo neruorum ex cerebro descendentium: Quartodecimo neruorum a medulla spinæ deuenientium: Quintodecimo tandem genitalium partium anatomia continetur. Et hæc quidem sunt, quæ ad Anatomicam contemplationem sunt necessaria. Præter autem hæc necessaria, alia quoque sunt, utilia quidem & hæc, ut ea, quæ, cum Marinus uiginti Anatomicorum libros conscripserit, nos postea Epitomate quatuor librorum (quemadmodum & Lyci omnium duobus) complexi sumus. Subijciam uero hic singulorum librorum summam, ac primo eorum, quos in primo nostro Epitomatium commentario, in quo priores anatomici Marini libri in compendium rediguntur, perstrinximus. Eorum igitur sex priorum Primo totius theoriæ præfatio: inde De cute, De pilis: postea De unguibus, & carnibus, De adipe & pinguedine, continetur. In secundo, De glandulis, pelliculis, membranis tunicis, nempe peritonæo, & succingente, & diaphragmate commentatur. In Tertio porrò, De contemplabilibus ratione uasis, uenis, arterijs, earumque anatomia: & Num naturaliter in arterijs sanguis contineatur. In Quarto, quæ sit arteriarum operatio, quis usus, unde proueniant, & quæ alia circa eas quæri solent, exequitur. Deinceps autem tractat De ureteribus, & urinarijs meatibus, & uracho [hoc est eo, ex quo hæret pendet; fœtus ad umbilicum] & uasis seminarijs. De humorum biliosorum uasis, & meatibus. De glandulis. De eo, quod a glandulis est, uase. De gutture. De uasis mammarum, quibus lac continetur. De ijs, quæ fusa sunt per corpus, uasisque contenta, & qui humorum atque succorum, quibus uasis contineantur. De alimentis. In Quinto, De his, quæ sunt in capite tum alijs, tum de futuris. De faciei futuris & iuncturis, ac omnibus capitis ossibus. De faciei foraminibus. De inferiore mandibula, & eius foraminibus, & Num habeat iuncturam. De dentibus. De capiti adiacente gutturis ossis, quæque iuxta sunt, & locum circa tonsillas occupant. In Sexto scribit De testiculis, De ossis sacro, De uertebro coxarum. De latere. De pectore. De humeris. De scapulis, iugulis, brachijs, cubitis, radijs. De ossibus brachialis & digitorum. De femore. De cartilagineis ossibus ab utraque parte. In Secundo autem nostrorum commentariorum, quod Anatomicæ Marini contemplationis compendium est, Septimum, Octauum, Nonum, & Decimum Marini librorum sumus complexi. Capita uero libri Septimi hæc sunt. De caluæ cum pelliculis alijsque membranis cerebri coniunctione, De totius faciei neruis, De temporum & mandibularum musculis. Item de ijs qui supra maxillas & labia existunt. Item de cauernarum, in quibus dentes infixi sunt, malarumque musculis. Item de interioribus inferioris maxillæ musculis. Item de maxillæ inferiori circumiacentibus musculis seorsim. De musculis nasi. De musculis iuxta linguam. De lingua eiusque musculis. De oculorum musculis. In Octauo autem Marini libro hæc capita continentur. De ore. De labris & dentibus. De gingiuis. De columella. De gula. De ligula. De tonsillis. De antiadibus. De naso, naribus, auribus, collo, eorumque musculis. De musculo sub latere, & eo, qui est sub uentre. De colli natura. In Nono libro, De musculis, qui circa septum pectorale, spinam, mesopleuria, & partem, quæ est supra umbilicum, sunt. Præterea De musculis brachiorum, scapularum, cubitorum, extremarumque manuum tractat. In Decimo uero, De cubitis, cruribusque, & eorum musculis. De articulis genicularibus. In Tertio porrò Epitomatium meorum libro Undecimus, Duodecimus, Tredecimus Marini liber includitur. Quæ igitur in Undecimo scribit, hæc sunt. Num feratur ex dorso humiditas aliqua ad pulmonem. An spiritus per aspirationem & esum in uentrem attrahatur. Deinde De stomacho. De gutture. De pulmone & corde. De thymo circa cor. In Duodecimo autem operis sui libro Marinus tractat De hepate & eius bile, De splene, & uentre, & mesenterio. In Decimo tertio, De primis intestinis. De renibus, uretere, uesica, uracho, itinere urinali. Inde De uirga uirili, pudendoque, maris & foeminae. De matrice, & ijs, quæ in ea gestantur. De testiculis, quos Didymos appellat. Denique de glandulosis tractat. In Decimo quarto anatomiam omnium, quæ supra hepar sunt, uenarum aperit. In Quintodecimo uenam, quæ a corde ad reliqua defertur, & eas omnes, quæ subter diaphragma, & quæ in uniuersum per totum corpus sunt, arterias indicat. Quarta denique & postrema Epitomatium pars reliquos Marini quinque libros, a quiddecim uidelicet ad uiginti continet. In Decimosexto igitur De cerebro quaestiones, & apparentia, ut an pulsabilis in ipso motus, & Num spiritus, quem trahimus, ad id perueniat, exequitur: Et deinceps De spinali medulla, & pelliculis cerebri. In Decimosextimo, De dominatrice cerebri uide differit. In Decimo octauo, De motu animali: Tum de singulorum neruorum differentijs: & unde quidam eorum emanent, docet. In Decimonono libro, De neruis, de stillationibusque;

Abusque ex cerebro prouenientibus: & unde incipiat sensibilitas eius: & De oculorum neruis, quos Herophilus & Eudemus poros uocant, scribit.

Hic in græco exemplari multa desiderantur.

Præterea libri De morborum & Symptomatum differentia sunt. Sequitur autem librum De morborum differentia, liber alter, De causis morborum: quemadmodum & alterum De Symptomatum differentia. Tres de Symptomatum causis libri sequuntur. Post hos libri sunt De locis affectis. Et liber de temporibus morborum: qui ex illis est, qui Therapeuticam materiam præcedunt. Et liber De februm differentia. Liber item De plenitudine. Et ille De præter naturam tumoribus. Præterea liber De causis morborum antegressis: & liber De causis morborum continentibus. Et liber De tremore, rigore, palpitatione, & conuulsione. Et tandem ille, qui inscribitur Ars Medica.

Libri Therapeutici.

Cap. 4.

Quatuordecim porrò libri De Methodo curandi mihi scripti sunt. Duos præterea eiusdem generis ad Glauconem, & tres De phlebotomia composui. Primum quidem contra Erasistratum: Alterum contra eos, qui Romæ sunt, Erasistrateos. Tertium uero, quo meam de curandi ratione sententiam superintuli. Extat etiam libellus quidam meus Therapeuticus & ipse, De tabe inscriptus. B Conscripsi quoque amico cuidam meo libellum, cuius nuper, postquam ad multorum manus peruenisset, antigraphum recepi. titulum autem habet, Consilium puero comitali morbo laboranti datum: quare Therapeuticis adscribo. In quorum quidem numerum & tres illos De alimentorum facultatibus libros: Et librum De extenuante diæta: Et alium De boni malique succi cibis non inepte quis referret. In hoc autem Therapeutico negotio nihil recensitis inferiores etiam isti sunt: quos De curandi ratione secundum Erasistratum scripsimus: Et duo illi, quos Glauconi philosopho dicauimus. In hunc ordinem ponere quis & cum libellum potest, quem De Hippocratis in morbis acutis diæta, edidi. poterit sane idem poni & cum ijs commentarijs, quos in Hippocratem scripsimus: his enim quam plurima curationum theoremata continentur, quemadmodum etiam diagnostica & prognostica.

Libri Prognostici.

Cap. 5.

Primum quidem in hoc genere tres libri De iudicialibus diebus extant. Et rursus tres De Crisibus: Deinde tractatus De pulsibus: in quo Primum quidem De eorum differentijs libri quatuor sunt: quos Secundo sequuntur, De pulsuum dignotione libri totidem: & Tertio libri De causis eorum, numero illis superioribus parës: & Quarto De Prælagijs ex his sumendis. Qui sunt in uniuersum sedecim. Præter uero hos seorsim introducendis scriptus, De usu pulsuum libellus habetur. In quo, cum non nulli quaesiuissent, quæ nam esset causa, quod febricitantium pulsus non proprio notaretur nomine respondemus ijs, maiorem esse hanc, altiorisque inuestigationis quaestionem, quam quæ illuc ad introducendos faceret. Et hæc quidem in libelli huius initio nobis dicta sunt. Duas uero medicis esse opiniones ibidem ostendimus. Alteram nempe quorundam talem, ut arbitrentur etiam arteriarum systolen sentiri posse, Alteram uero eorum, qui insensibilem illam asserant. Nobis autem consultius uisum est eos, qui introducuntur, facilioribus primum exerceri. quare ad priorem tum partem nos accessimus, & insensibilem esse huiusmodi systolen asseruimus, febrisque nullum esse in pulsibus proprium indicium. Iuxta alteram uero sectam, in magno illo sedecim librorum opere, ostensum nobis est indicium febris proprium. Sed has quaestiones illi mouent, qui absque præceptoribus discunt, similes, iuxta paræmiam, ex libro gubernatoribus. Mihi uero alibi satis est expositum, aliam esse eorum, qui introducuntur primum, & aliam rursus omnino diuersam eorum, qui omnia perfecte edocentur, institutionem. Porrò quoque libellum quendam unum sedecim supradictorum librorum compendium, scripsi. Et præter hos omnes, octo libros Archigenis de pulsibus tractationis explicationem & usum complectentes, edidi. In hunc ordinem & tres illos De difficili respiratione non absurdè quis reulerit.

De libris commentariorum in Hippocratem.

Cap. 6.

Quemadmodum nec aliorum meorum, quos amicis dederam, librorum quemquã facile ad plures perueniret opinabar, ita enarrationes quoque has meas in Hippocratem [mihi tantum scriptas speraueram.] Nam a principio quidem, ipsum me exercens, in ista quondam commentaria conscripseram. Quod idem & in uniuersa adeo medicinæ contemplatione, circa unamquamque eius partem feci, mihi tantum libellos quosdam parans, qui omnia Hippocratis in arte Medica, dogmata complecterentur, dilucidamque & undequaque absolutam institutionem continerent. Sic enim priuata mihi commentariola, De Criticis diebus secundum Hippocratis sententiam, & similiter De Crisibus, De difficili respiratione, & sic in alijs singulis composui. Item & curationum Methodum uniuersam eodem consilio libris quatuordecim (quantum ad omnia therapeutica pertinebat) complexus sum: atque id quidem iuxta uiri illius sententiam. Extabant autem aliorum ante me complurium in singula Hippocratis dicta, non spernenda commentaria. In quibus, quæ perperam scripta mihi uidebantur, ociosum arbitrabar arguere. Ostendi uero hoc in ijs, quæ nuper adhortantibus dedi, raro quidquam dicens contra eorum interpretes. Ego etenim a principio nullos eorum commentarios Romæ habebam: cum libri mei in Asia essent omnes. Sicubi igitur meminisset, quod ab eorum aliquo dictum prauè admodum esset, ut ma-

EXTRA ORDINEM CLASSIVM.

A 4 gnopere

gnopere circa hæc artem exercendam lædatur, qui ei confiderit, id indicauit. Cetera autem omnia nullam aliter exponentium mentionem faciens meo ipsius iudicio dixi. Et hoc modo commentaria a me in Aphorismos: in librum De fracturis: & librum De articulis: & in Prognostica: & librum De ratione uicibus in morbis acutis: & librum de ulceribus: & libros De capitis uulneribus: prioræque librum Epidemiarum, hoc est morborum passim grassantium, scripta sunt. Postea uero, cum forte commendantem quendam reprobam Aphorismi interpretationem audiuissem, cepi consilium reliqua mea omnia, quæ in aliquorum gratiam a me conscriberentur, ita temperare, ut publicam magis editionem, quam eorum tantum, qui ea accipiebant, captum respicerem. Sunt autem hæc. Commentaria in Secundum, Tertium, & Sextum Epidemiarum librum scripta. Præterea in librum De chymis, De nutritione, De prædictione, De natura hominis, De medico uulnerario: & in librum De locis, aere, aquis: quæ ego De habitationibus, & aquis, & temporibus, & regionibus, assero inscribendum esse. Feci igitur in Aphorismos commentariorum libros septem. In libros De fracturis, tres. In libros De articulis, quatuor. In prognostica tres. In librum De in morbis acutis diæta, tres quidem in eâ partem, quæ citra cõtrouersiam huius est: duos uero in eâ, quæ illi attribuitur. In librum De ulceribus: & illud De uulneribus cerebri: in utrumque libros singulos. Interpretationum porro in Primū Epidemiarum libros tres scripsi: & totidem in Tertium. In Secundum autem sex. In Sextum octo. In librum uero De chymis, commentarios tres, quemadmodum in Prognostica: & medicum uulnerarium: & in librum De locis, aere, aquis: quem ego De habitationibus, & aquis, & temporibus, & regionibus inscribendum dixi. In librum autem De nutritione, libros quatuor composui. Tum in libros De natura hominis duos. Quibus iam absolutis, cum audiuissem calumniari quosdam hunc librum, tanquam adulterinum, commotus sum alios adhuc tres libros conscribere: qui huiusmodi habent inscriptionem, Quod Hippocratem in alijs suis scriptis concordē habere sententiam cum eo De hominis natura libro appareat. Denique ad Hippocratem & illi pertinent. De uiuendi ratione in morbis acutis, secundum Hippocratem. Similiter & Expositio antiquarum apud eum dictionum. Et liber contra Lycum, super Aphorismo, cuius initium est: Crescentia plurimū habent natui caloris. Item liber contra Iulianum Methodicum, de ijs, in quibus Hippocraticos Aphorismos reprehenderat. Ad Hippocratem & ille libellus faciet, in quo differo Optimum Medicum eundem esse & philosophum, qui libellus & breuiori titulo sic inscriptus est. *

De libris ad Erasistratum pertinentibus.

Cap. 7.

In primum quidem Erasistrati De febribus, commentarios tres scripsi. Quorum tertio De febribus præcipuæ commentationum therapeuticarum Erasistrati continentur. Ipse uero therapeuticus tractatus, De Erasistrati medendi ratiocinationibus inscribitur. Quinque autem commentarijs ille constat. Sunt præterea & De Anatomia Erasistrati, libri tres. Et de phlebotomia duo, unus contra ipsum Erasistratum, & alter contra eos, qui Romæ sunt, Erasistrateos scriptus. Ad Erasistratum & ille libellus pertinet, in quo quærimus, Num secundum naturam in arterijs sanguis contineatur. Similiter & ille De usu respirationis. Et tres De naturalibus potentijs, qui iudicium omnium eorum, quæ ab Erasistrato in uniuersalibus sermonibus, de naturalibus facultatibus scripta sunt, continent.

De libris, qui ad Asclepiadem spectant.

Cap. 8.

De Asclepiadis quoque dogmatibus libros octo scripsimus: Et alium adhuc libellum De essentia animæ secundum Asclepiadem, inscriptum.

De libris contra Empiricos scriptis.

Cap. 9.

De Ifagoga Theodæ commentarij quinque. De libris Menodoti Seuero, undecim. De libris Serapionis contra Sectas, duo. Subfigurationes Empiricæ. De Medicinali experientia. De Empiricorum controuersijs, tres. Contra obiecta ad controuersias Empiricorum: & Theodæ capita commentarij tres. In Librum Menodoti Seuero adhortatio ad Medicinale compendium: & Heraclidarum. De empirica secta, libri septem.

De libris ad Methodicos pertinentibus.

Cap. 10. H

Methodicæ sectæ, sex. Contra obiectiones Iuliani in Hippocratis Aphorismos.

De libris, qui ad Demonstrationes conducunt.

Cap. 11.

Postquam omnes mortales in quacunq; disceptatione, & sua se demonstraturos, & alios confuturos promittere solere animaduertissem, nihil prius, neque studiosius discendum mihi Demonstratiua contemplatione duxi. Quare mox philosophos (nam illos docere eam audiebam, & si uia alia Logicæ philosophiæ pars, hanc Demonstrationum, quarum desiderium alijs se implere posse profitebantur, esse iterum atque iterum obseruandam tradere) rogabam, quænam esset Methodus, quam edoctus aliquis, tum alterius disputationes Apodicticas exacte dignoscere, utrum ueræ sunt illæ, uel in speciē quidem, instar adulterinorum numerorum apparentes, sed ad ueritatem collatæ prauæ, tum ipse uia quadam insistens, circa quodque eorum, quæ inuestigari solent, ad inuentionē eius peruenire possit. Ob hæc autem, cum deinceps me & Stoicorum & Peripateticorum, illis temporibus celeberrimis mancipassem, dicebam quidem Logicorum theorematum alia multa, sed quæ postea considerans inutilia prorsus ad demonstrationes inueni. Videbam enim inter illa, paucissimas eas esse quæstiones, quæ utilitatem aliquam continerent, & ad potiundum proposito scopo conferre possent. quinimmo & controuersa ab illis pleraque, non nulla etiam naturali rationi pugnantia reperiēbam. Quare profecto ad

Pyrrho-

tem, quæ circa demonstrationem est: quæ certe methodus est, quam qui didicerit, tum dum alter dicit rationē demonstratiuam, ex quibus cognoscet, utrum se uera est eiusmodi, an (ueluti numerum) adulterinum) probate quidem similibus uideatur, re uera tamen praua sit: tum ipse uia quadam &c.

Pyrrhonorum fere per præceptores, hæsitantiam & ipse recidissimam, nisi Arithmetica, Geometria, Diacriticæque cognitione, quibus (ab auo etiam proauoque desumptis) a patre iam ab initio institutus fueram, retentus essem. Cum uero mecum reputarem manifeste ueras esse Eclipsium prædictiones. Horologiorum, Clepsydramque instrumenta, quæque alia iuxta Architectonicam inueniuntur, satius arbitrabar typonum Geometricorum demonstratione uti: maxime cum eos etiam philosophos, qui Diacritices callentissimi habebantur, non inter se solum, uerum etiam sibi ipsi discordare uiderem: quamquam ex æquo omnes Geometricas has demonstrationes commendarent. Vnde plenius etiam cognoui abstinendum esse ab illorum dictis, sequendos uero characteres illos & lineares demonstrationes. Discrepare quidem inter se dico in logica theoria philosophos, Peripateticos, & Stoicos, & Platonicos, a seipsis uero rursus quosque priuatim in sua. Et parua quidem inter Peripateticos discordia est, magna uero apud Stoicos & Platonicos. Qui igitur uolent in linearibus istis demonstrationibus exerceri, consulo, ut in ijs ipsi primum se instituant, postea uero nostrum legant De Demonstrationibus opus quindecim libris expeditum. Scripsi autem & alia multa me ipsum exercitandi gratia: quorum alia quidem in incendio illo, quo & templum Pacis conflagrauit, perierunt: alia autem amicis data, apud multos adhuc integra, quemadmodum & reliqua nostra, extant. Eorum autem, quæ scripsi, commentariorum quædam ipse amicis dederam: quædam uero a domesticis furrim surrepta, & euulgata sunt, quæ deinceps ab alijs, qui habebant, accepi. Quo quidem in numero sunt Tres illi in Aristotelis De Enunciatione librum, commentariorum libri: & quatuor item in Priorem De syllogismis: similiter & in Posteriori, pari numero. Inscribunt autem hos omnes fere hodie Resolutoriorum priorum: quemadmodum illos de demonstrationibus, Resolutoriorum posteriorum. Ipse sane Aristoteles illorum tanquam de Syllogismo, horum autem tanquam de Demonstratione sibi scriptorum meminit. In quos quidem utrosque & nostra extant commentaria, sex in priores, quinque in posteriores. Horum igitur commentariorum nullum ad editionem scripseram: quemadmodum neque sex illos in Theophrasti librum, quæ De affirmatione & negatione inscripsit. Commentaria quoque in primum Eudemi De dictionibus, antea alijs me rogitantibus, scripseram. In decem uero categoriis ipse quidem commentationes nullas feci, neque mihi, neque alijs unquam tale aliquid commentariolum parauit. Vnde, cum post aliquando rogaret a me amicus quispiam inleum librum ad earum disputationum solutionem Commentationes, uti tantum ijs iussi, quæ a præceptore fuerant istum in librum prælecta: aut omnino similibus, ex aliorum commentarijs, sicuti Adrastus & Aspasius erant. Ceterum & puer adhuc, cum sub patre instituerer, isq; mihi post Logicam theoriam Chryssippi & celeberrimorum Stoicorum libros proposuisset, in illius tum syllogisticos libros commentaria conscripsi. Quæ ipsa quoque postmodum apud multos fuere, in Pergamo cum alijs quibusdam lucubratiōibus, quæ iuuenis scripseram, relicta: atque per familiarem postea rogantibus quibusdam communicata. Quæ uero ipse post tractationem de demonstratione elaborata latius scripsi, cum in illis breuiter essent dicta, nominatim hæc sunt. De requisitis ad Demonstrationes, liber unus. De ijs propositionibus, quæ in dictione demonstrationum omittuntur, liber unus. De æquipollentibus propositionibus, liber unus. De demonstrationibus propter quid, unus. De numero syllogismorum, unus. De Exemplis, libri duo. De Inductione, liber unus. De uerisimili, unus. De similitudine, libri tres. De ex hypothesi principijs, liber unus. De generis, speciei, eorumque coniugetorum significatione propria, liber unus. De Possibili. De eo, quod multipliciter dicitur, libri tres. De communibus & proprijs artium, unus. De implicantijs se ipsas orationibus, unus. De contingentibus propositionibus, unus. De mistis propositionibus & syllogismis, unus. Quo modo discernenda sit negocialis quæstio a nominis & significati quæstione, liber unus. De Clitomachō, cuiusque demonstrationum solutionibus. De communi oratione, libri duo. De optimo docendi genere, contra Phaurorinum. Pro Epicteto contra Phaurorinum, unus. De usu syllogismorum. De usu in syllogismos theorematum libri duo. De optima secta, liber unus. De nominum rectitudine, libri tres. De eo quod est, unumquodque & unum esse & multa. Quod ad opposita unum & idem ex necessitate consequi impossibile sit unus. De demonstratiua secta, unus. De ui & contemplatione Logicæ, unus. Dialogi ad philosophum, & liber alius ab eo, qui est de communibus notitijs. Contra eos, qui omnem calumniandi occasionem ex uerbis aucupantur, liber unus.

De communibus, & proprijs artium principijs.

Cap. 12.

De artium constitutione, libri tres. De significati generis, speciei, & his adiacentium. Compendium Demonstratiuæ theoricæ unus. De discernendis dogmatum controuersijs. Quod separari a prima substantia quantitas non possit, liber unus. De priore unus. De demonstratione per impossibile, unus. De ijs, quæ sui causa sunt, unus. De multipliciter dictis, duo. De nominis & significati quæstione.

Quæstiones autem Moralis philosophiæ, quantum mihi uidebatur, inscriptis libris exposui.

Cap. 13.

De ijs cuique passionibus & uitijs dignoscendis, libri duo. De moribus, quatuor. Contra Phaurorinum pro Socrate. De indolentia, unus. De fine philosophiæ, unus. De congressu auditores ostentantium, unus. De furtil legentibus, unus. De poenis & peccatis exæquandis, unus. De consolatione, unus. De Diatriba in aula Menarci, contra Bacchidem & Cyrum, unus. Quale genus congressionis obseruari debeat in Dialogis, unus. Contra forenses rhetoras, unus. De uoluptate, & labore, unus.

De

De ijs, quæ unumquodq; uitæ propositum consequuntur, unus. Concionum contra sectas, unus. De concordia, unus. De pudore, duo libri. Concionum contra adulatorem, duo. De Calumniâ in quo & de priuata uita tractatur. Chronici septem, in uno uolumine. Concionum contra sectas habitantium sub Pertinace, unus. Quatenus sit honor & gloria apud uulgus persequenda. De testamentis condendis.

De pertinentibus ad Platoniam philosophiam. Cap. 14.
DE secta Platonica, liber unus. De medicis dictis in Platonis Timæo, libri quatuor. Ad amicos, sine Plato. De ijs, qui suis tribuunt, libri tres. De Logica theoria secundum Platonem. Compendij dialogorum Platonis libri octo. De egressionibus, quibus in Philebo Plato usus est, unus. De animæ partibus & potentijs, libri tres. Quod animi mores temperaturas corporis sequantur, libri duo. Et alius quidam, qui aliter editus est. De Hippocratis & Platonis dogmatibus.

De spectantibus ad Aristotelicam philosophiam. Cap. 15.
Commentariorum in librum de Enunciatione, libri quatuor. In priora Analytica, libri sex: in posteriora quinque. In decem prædicamenta, commentaria quatuor. In librum Theophrasti, de affirmatione & negatione, commentaria sex. In librum quot quodque modis dicatur, commentaria tria. In primum mouens immobile. In librum de dictione Eudemii, libri tres. De Demonstrationibus propter quid, unus. De contingentibus propositionibus, & syllogismis, unus. De syllogismis ex mixtis propositionibus, unus. De fallacijs, quæ in dictione consistunt.

De pertinentibus ad Stoicorum philosophiam. Cap. 16.
DE Logica theoria secundum Chrysippum, libri tres. Chrysippi Syllogisticae primæ, libri tres: Secundæ, unus. De Logica facultate & theoria, septem. Quod Geometricæ resolutiones præstantiores, quam Stoicorum, liber unus. De usu theorematum in syllogismos, unus.

De spectantibus ad Epicuream philosophiam. Cap. 17.
DE felici & beata uita secundum Epicurum, libri duo. De uoluptatis imbecillitate secundum Epicurum, duo. Quod effectiua uoluptatis imperfecte ab Epicuro sint expressa, unus. De uoluptaria secta. Num Philologia morum studio conferat, unus. De illis, qui Sophistis conuersantur, unus. Metrodori epistolæ ad Celsum Epicureum. Epistola Pudenciani Epicurei.

Quæ communia Grammaticis & Rhetoribus. Cap. 18.
DE uocabulis Atticorum scriptorum, libri xviii. Forensium apud Eupolidem uocabulorum, libri tres. De forensibus uocabulis apud Aristophanem, libri quinque. Forensium uocabulorum apud Cratinum, libri duo. De exemplis uocabulorum Comicis priorum, unus. Num utilis ijs, qui eruditorum lectio ueteris Comœdiæ. Contra illos, qui incessunt solœcissantes uoce, libri sex. Electus Atticorum, unus. De perspicuitate & obscuritate. Num idem possit esse Criticus & Grammaticus, liber unus.

GAL. DE ORDINE LIBRORVM SVORVM LIBER AD EUGENIANVM.

A Ioanne Fichardo Francofordiano olim latinitate donatus, nunc uero ad graeci exemplaris fidem emendatus.

Cur ad scribendum animum appulerit, qua ratione sectæ uere discernantur: & quo ordine legi eius libri debeant: postremo qualis sit is, qui philosophus, & medicus cum laude esse uelit.

RE tu quidem mi Eugeniæ facis, qui Libellum a me, ordinem ceterorum, qui scripti sunt mihi, librorum exponentem efflagitas. Illorum namque omnium neque scopus idem, neque uis, neque tractatio eadem est. Etenim quosdam, ut nosti, amicis me id rogantibus scripseram, eorum modo captum coniciens: quosdam uero tantum Introducendis adolescentibus destinaueram. Mihi autem neutro mihi fuit interim propositum uelle istos hominibus successiue, ac uelut per manus tradi, ut futuris etiam ætatibus post meum obitum conseruaretur, quod uidebam nec eos admodum, quos iam ante miseram, curæ multis esse. Admirantur enim nunc alij alios & medicorum, & philosophorum, licet illi nec suam ipsorum professionem, ullam uero demonstrandi scientiam satis teneant, tamen falsos a ueris discernere sermonibus nouerint admirantur tamen, uel quod patres ipsi fuerint empirici, aut dogmatici, aut methodici: uel quod præceptores, uel quod amicos habeant: uel denique, quod maioris eos in urbe gloriæ & existimationis sectæ suæ nomine esse uideant. Sicuti in philosophia quoque; alius aliam ob causam sibi aliquam sectam eligit, Platonis, aut Peripateticis, aut Stoicis, aut Epicureis sese adiungens. Et hoc tempore, ex quo hæreticæ etiam esse coeperunt sectæ, eam plerique profitentur, in qua fuerunt a pueris enutriti, maxime cum iam uitæ formam, quam sequantur, habeant nullam. Quare, cum ipse sic mihi persuasisset, ne quidem si ipsas

† i. i. qua

A si ipsas nunc musas librum scribere contingeret, acceptiorem multo futurum illum uel indoctissimi alicuius hominis scriptis, cupiebam sane mearum lucubrationum nihil in uulgo editum. Quando uero apud multos iam illæ extrabant, me inuito adeo, (quod quidem scis) si quid erat reliquum commentationum mearum, grauatim profecto amicis impertiebam. Compulsus itaque sum propterea, ut librum de optima Secta conscriberem, non quidem qualem iam antea superiorum medicorum philosophorumque multi scripserant, suam nominatim sectam extollescentes, laudibusque uehentes, sed quo eam solam demonstrarem uiam, qua quis insitens, optimam sectam uel ad medicinam, uel ad philosophiam, aut aliam quamcunque artem constitueret. In eo uero libro dictum demonstratumque est mihi id, cuius pariter esse iudex cupiat. Neque tamen hoc unum sufficit, sed & affectiones præterea, quatenus amant, aut oderunt sectas, eum exuere conuenit, ne ueluti multi, circa illas exæcetetur. Qui enim sepositis his, uel iuxta demonstratiuam methodum inuestigabit ueritatem, uel de aliorum dictis iudicabit, is demum solus eam, quæ est optima, sectam inueniet. Nosti uero & tu, quam ex medicis philosophisque multi, cum demonstratiuam methodum nihil exercuisse coarguantur, in contrarias uias deslexerint, quibusdam ex his demonstrationem omnino negantibus, quibusdam uero adeo concedentibus, & etiam natura eam. **B** omnibus usque eo notam dicerent, ut neque disciplina ad hanc, neque exercitatione opus habeamus. Quibus quis tandem respondere dignetur eo stuporis deuenientibus? Sed hic aliquis forte illorum (ut sunt plerique; audacissimi, præsertim in ijs, quæ maxime ignorant) mecum pugnet, meque maioris arguet audaciæ, quod, ne audiam talia, apudque alios defendere me necesse habeam, cogito iandudum nihil uelle librorum edere. Verum, cum illi, quos amicis destinaueram, ad plures iam peruenissent, cogebat sane necessitas propter eosdem, de optima quoque secta commentari. Eius autem tractationis causa in eo tum mihi libro satis dicta est. Hos igitur si quis omnium primos legere uoluerit, recte prudenterque fecerit. Quod si persuasus his ille ante, quam ad disciplinam iudiciumque sectarum omnium ueniat, demonstrationum etiam peritus esse cupiat, habet de demonstratione tractationem a nobis descriptam. Ex qua ille, si non methodos solas percipiat, sed secundum eas etiam se in omni rerum sylua exercent, ueritatem inueniet. Quod fiet, si & eius rei studiosus accedat, neque temeraria affectione sibi aliquam deligat eorum instar, qui in Equestribus ludis diuersorum colorum studio, citra rationem ducuntur. Idem uero hic, ubi, quos supra commemorauimus, aggressus fuerit, absque negotio, quæ uel uere illis cognita, uel falso fuerint recepta, discernet. Quare nostrorum quidem librorum unum hoc initium esse sectionis debet. **C** illis hominibus, qui & natura dociles, & alioqui ueritatis sunt studiosi. Porro autem citra hanc, si quis & nostram ipsorum uitam & claræ artis huius facta, quæ forte apud egrotos designari, fuerit expertus, ut sit persuasus uel ex animi mei moribus, quod neque inuidia, neque contentione, neque temerario quodam amore, quo erga Sectam aliquam sim affectus, agi omnia, aut ex operibus denique meis circa hanc artem mihi elaboratis, ut dogmatum ueritati respondent, & præter Apodicticam illam contemplationem, poterit sane in libris nostris iuari. Et quanquam id non per exactam rerum cognitionem, (ista enim solis illis demonstrationibus paratur) per opinionem tamen rectam consequetur, qua de ueteribus merito dictum est, quod quæ acta nouimus, nihil moramur scientiam, licet ei legitimum illud, solidumque absit. Leget igitur is illa primum omnium, quæ sunt introducendis scripta. Librum uidelicet de Sectis, qui eo et titulo est inscriptus, de Sectis pro Introducendis. Et illud, de pulsibus pro Introducendis. Tertio, de ossibus libri, & ipsum Introducendis inscriptum: qui inter Anatomicos primus est. Qui uero totam anatomes notitiam sibi comparare uoluerit, is ante alios ad librum anatomicarum administrationum accedat. tradit enim, is omnes in Anatomia apparentes particulas: cuiusque magnitudinis, situs, formæ, coherentiæ, coloris, & societatis ad inuicem sint, ostendit. Qui autem in Anatomiarum inspectionibus exercitatus fuerit, earum deinceps operationes discet, alias quidem Naturales, tribus a me libris expositas, & de potentijs naturalibus inscriptas: alias uero Animales dictas, in alijs pluribus a me tractatas. Quas præcedit liber de Anatomia morborum. Hunc autem duo sequuntur de sectione uiuorum: Et eos rursus alij duo de sectionis controuersia. Post hos sunt tres illi de thorace & pulmone. Duo item de causis respirationis. Unus est de uoce. Ex hoc genere sunt libri quoque de motu musculorum: Et quæ de uocabulis tradidi. Et uero, quæ de demonstratione elementorum traduntur, non omnia sunt in libro executus, sed quatenus ipse Hippocrates usus fuerat. Quod si quis absolutissimam elementorum corporis nostri cognitionem requirat, legenda sunt illi, quæ in decimotertio Demonstrationum libro, & in quinto & sexto de Asclepiadis dogmatibus, a nobis exposita sunt. Præterea, quæ de purgantium medicaminum potentijs scripsimus. Differuimus etiam quædam in eo, quem de elementis secundum Hippocratem inscripsimus, commentario. Seorsim denique in alio quodam libello ea de re tractauimus. Post librum uero de elementis secundum Hippocratem sequuntur de temperaturis libri tres: Et eos rursus tractatus de simplicium medicaminum facultatibus: Hunc autem alter ille de compositione medicamentorum tractatus. In prioribus igitur de proprio animalibus temperamento & cuiuslibet indicio, in posterioribus autem de pharmacorum temperamento differitur. Si porro quis post duos illos, aut tres, uoluerit uel eum de optima constitutione corporis, uel de bona habitudine, uel de inæquali temperatura libellum legere, conuenienter, nec sine ordine id fecerit. Parui quidem sunt illi, & amicis tantum sic exigentibus conscripti, ab illis uero in plures deinceps euulgati. Nam & eorum facultatem in tractatu de sanitate tuenda expedieram, qui differentias constitutionis corporis nostri complectitur.

† Ipsam ad actiones nihil esse inferioris scientia.

hic

Explanationum, tum quæ recte dicuntur, tum quæ non, præexercitatio in nostris tractationibus. Habebis præterea & nostros in quædam Hippocratis Cōmentarios, qui quando iam partim scripti sunt, etiam reliquos adijcere tentabo. quod omnino quidem, si uixerimus, fiet. Sin autē morte præuentus, ante, quam utilissima uiri illius scripta exposuerim, uita excēdam, habebunt tñ studiosi eius sententiam, meaq; ut dictum est, opera unā cum ijs, quæ nunc extant, commentarijs. Atq; utinam Pelopis mei præceptoris, & Numisiani (paucan. illorum ab interitu adseruata sunt) & præterea Sabini, Rufiq; Ephesij, in Hippocratem interpretationes omnes haberentur. Quintus autem, eiusq; discipuli, uiri illius sententiam non plane sunt affecti: unde factum, ut in suis expositionibus multoties aberrarint. Lycus autē reprehendit quoq; non nunquam Hippocratem, mendaciq; illum (cuius tamen non intelligit dogmata) arguit: nota. n. passim eius Commentaria sunt. Noster uero præceptor Satyrus, (nam huic primo conuersati sumus, postea uero Pelopem audiui) non eisdem Lyco Hippocraticorum librorum expositiones faciebat. Confitebatur uero Satyrus diligentissime se Quinti dogmata obseruare adeo, ut nec addere quid illis, nec demere uellet. Nam Ephicianus aliquanto etiam magis ad Stoicorum ritum cōcessit. Nos autem, cum postea audiuissemus primo Satyrum Quinti interpretationes recitantem, deinde quædam etiam Lyci legissemus, utrunq; reprobauimus, ut qui Hippocratis sententiā non exacte perceperit: melius enim intellectus est a Sabino, & Rufo. Quod facile quidem iudicare poterit, qui in nostris fuerit commentarijs præexercitatus, ex quibus, & quæ bene recteq; dixerint, & ybi lapsi fuerint, cognoscet. Sed de interpretationibus in Hippocratem iam satis dictum: quare ad reliqua nostra uolumina, quæ ad rem logicam pertinent, pergamus. Ex illis autem tibi quidem, mi Eugeniæ, & quotquot uni medicinæ student, ea, quæ de demonstrationibus scripsimus, sufficere possunt: alij autem, quicunq; philosophiæ se addiderunt, cetera quoq; legenda sunt. Nisi si quis fortasse utraq; & medicinæ, & philosophiæ theorias cōmode beneq; possit perdiscere: cum uero & ingeniosum, & memorem, & laboriosum esse oportet, præterea eam fortitum felicitatem, quæ nobis contigit, qui sub patre docti, arithmetica, logica, grammaticaq; sumus instituti: in hisq; humanioribus disciplinis usque ad ætatis annum decimum quintum enutriti, ad dialecticamq; ab illo contemplationem, ut soli deinceps philosophiæ uacaremus, perducti sumus. Annum postea decimumseptimum agentem claris in somnijs monitus ad medicinam me perduxit, ut cum philosophia illam coniungerem. Talem uero ego meam felicitatem, quamquam maiorem etiam redderem, q; citius meliusq; reliquis omnibus, quæcunq; docebar, discerem, nisi tamen per uniuersam adeo uitam in illis medicinæ philosophiæq; theoreticis me diligenter exercuissem. nihil præclarum, excellensq; eram consecutus. Quapropter mirum non est in tanta hominum multitudinem, qui in medica & philosophica exercitatio, studioque uersantur, non inueniri, qui recte in illis profecerunt. Aut enim natura parum ad eas sunt appositi: aut non, ut conueniebat, sunt instituti, aut studijs non fideliter seduloq; insisterunt: sed ob rempublicam capeffendam, ab his discesserunt. Et hæc quidem obiter nobis dicta sint, quamquam non omnino præter rem. Post eos igitur de demonstratione librorum, nostras philosophicas theorias legere oportet. Quæ uero illarum subiecta, & quot sint, in unaquaque earum scripsimus. Sed hæc latius in eo libello, quem de omnium librorum meorum conscriptione conficiam, exequar. Quod autem me de tractatu, in quo usurpata apud scriptores Atticos nomina secundum ordinem primarum in ipsis literarum ex eorum scriptoribus collecta sunt, rogasti, quæ iam antea tibi respondi, operæ precium arbitror hic etiam tibi commemorare. Nam compertum habeo alios quoq; multos, quodnam eius libri sit argumentum, querere. Et quidem in eo tractatu nō hoc agimus, quod hoc nostro seculo multi, qui omnibus Attice loquendi sinceritatem imponunt, siue illi Medici, siue Philosophi, siue Geometri, siue Musici, siue Iurisperiti, aut nihil etiam horū, sed alioqui uel opulenti, uel diuites sint: uerum contrarium intendo, neminem profus, ob orationis solocissimos esse reprehendendum incessendumue. Præstat etenim lingua, quam uita, solocissimos barbarissimosq; committere. **H**re. Quin & libellus aliquando mihi scriptus est contra eos, qui in solocissantes uoce, inuehunt: tantum abest, ut eruditionis esse partem aliquam Atticissimos asseram. Præterea quoq; propter multos & medicorum, & philosophorum, quorum alij noua nobis græcorum uocabulorum significata præscribunt, alij aliud, Commentaria uocabulorum, octo ac quadraginta libros conscripsi, ex Atticis illa scriptoribus congerens, quemadmodum etiam alia ex comicis. Quod opus mihi, sicut recensui, scriptū est propter significationes. Illud autem qui legent, simul & Atticorum nominum notitiam adipiscuntur: quæ ipsa per se quidem nihil magno studio dignum habet. Sed & alius a me tractatus de uocabulorum rectitudine editus est propter illis perperam utentes: quem sane uel primum omnium diligentius euoluere fuerit consultum.

Io. Baptista Rasario, interprete.

ARGUMENTVM LIBRI.

Errasse Fauorinum, & alios, qui iudicium ueritatis e rerum natura sustulerunt.

† Al. cōtraria
in utraq; par
te argumenta
supeditatur.

B

PRIMAM doctrinam esse Fauorinus affirmat, cum in utraq; partem argumenta inueniuntur. ita autē appellant academici eam, quæ contrariam partem tuetur. ueteres hanc in ἁπορίῃ definere arbitrat: uocantq; ἀπορίῃ, quasi infinitatem dicas, cum nullā rem assertionem definias, nec certo enuncies. recētiore uero, qñ non hoc solus Fauorinus fecit, ἀπορίῃ interdū usq; eo proferunt, ut, ne solē quidem esse comprehensibilem, fateantur. interdum uero cognitionē eo usq; pertinere uolunt, ut uel discipulis ante, quam didicerint de scientijs ferre iudicium, eam tribuant. neq; n. quicquā aliud est, quod Fauorinus in libro de academica affectione, qui Plutarchus inscribitur, monumentis literarum consignauit. idem ē confirmat in libro ad Epictetum, in quo Onesimum Plutarchi seruum cum Epicteto loquentem facit. quinetiam in eo libro, quem post hos Alcibiadem inscripsit, alios academicos ornat laudibus, qui cum contraria in utraque partem rationum momenta inter se inuenta defendissent, discipulis permitterent, ut quæ ueriora putarent, ea sequerentur. sed hoc in libro ait sibi probabile uideri, nihil esse comprehensibile: in Plutarcho uero uidetur concedere, aliquid cognosci certo posse. præstat autē sic dicere, quod comprehensibile uocatur, ut Stoicum nomen declinemus. ac mehercule admiratus sum, cur Fauorinus, qui Atticorum uti lingua solet, non desinat oīa uerba commutare, ut cum dicit comprehensibile, comprehensionem, cōprehensibile uisum, & quæ sunt horum contraria, quæ adiuncta priuatione efferuntur, ut incomprehensibile uisum, ipsamq; incōprehensionem. cum. n. tres libros conscripserit, unum ad Adrianum, alterum ad Dysonem, tertium ad Aristarchum, omnibus hunc indicem affixit, de comprehensibili uisō: atq; in omnibus strenue pugnat, dum, nullum esse comprehensibile uisum, conatur demonstrare. ego uero existimo, nihil aliud significare comprehensibile, quam quod cognosci potest: neq; aliud esse comprehendere; quā certo cognoscere: & ad eorum proportionem & comprehensionem, & comprehensibile uisum dici. cum. n. quædam nos uidere uideamur, itemq; audire, aut oīno sensu percipere, ut in somnis, aut per insaniam usu uenit. quædam uero non modo existimamus nos uidere, sed et re uera intuemur, aut oīno sensu percipimus; hæc posteriora oēs hoīes, præter academicos, & Pyrrhonios, ad certam deuenire cognitionem arbitrantur: ea uero quæ in somnijs, aut quæ delirantium mentibus offeruntur, falsa putant: hoc si concedant, iam de libris deleant, quod scriptum inibi reliquerunt, in rerum cognitione nihil magis insano quā sapienti, neq; ægrotati, quā bene ualenti; neq; dormienti, quā uigilanti fidē esse adhibendam. in his nihil magis cognosci potest, quā qui contrario modo affecti sunt, certe iudicia ueritatis confusa sunt, neq; ipse academicus doctor, neq; eius discipulus contrarias rationes, quæ in utraq; partem differunt, diiudicare ullo modo poterit. immo ne oīno quidem hiſce doctoribus opus fuerit, cum ipsi ualeamus, quæ sectarum auctores in utraq; partem cōscripserint, perlegere: & nihilo minus, quā academicis, scire: & si quid apud eos fuerit obscurū, quod erit apud Chrysippū, Stoici magistri appellare certius: qđ apud Theophrastum, & Aristotelem, Peripatetici possint. eadem est ratio ceterorū, ut iā nihil reliquum sit, qđ academici doceant, si Fauorini sententiam sequamur. hoc. n. ueteres illi docuerūt, nullum esse homini iudicium a natura tributum, quo collatis inter se rebus oībus, eas accurate dignoscant. proinde nulla de re enunciandam esse sententiam, sed assertionem semper cohibendam censuerunt. uerum si naturalibus iudicijs, quæ in nobis sunt, satis inesse sensus concedant, nō iam nobis opus erit ut in utraq; partem argumentando exerceamur: sed alterius cuiuspiam repetitione: quemadmodum artifices non statim artem discipulis præbent, sed aliud requirunt, nempe, ut secum aō reputent, quod ad calculum uocare, pleriq; dicūt. est autē hoc ad stare ei, qui exercetur, & animaduertere, ut quæ errarit, ea sola corrigat. sic et exercitor puerorum errores corrigat eorum, qui ad luctā se comparant: itemq; grammaticus, rhetor, geometra, & musicus docent neq; labefactantes, neq; conuellent in discipulis fidē; quam naturalibus iudicijs habent: sed adstantes ijs, qui exercentur usq; dum singulis in actionibus eos tales reddiderint, ut iam non errent: tñ abest, ut sententiā suspensionem introducant. qui. n. uolunt euidētiarum rerum cum sensibus nullā adhiberi fidem, idem faciunt, ac qui ea contemnunt, quæ ab aliquo certo cognoscuntur. ac Carneades ne hoc quidem, quod est oīum euidentissimū, credi concedit, magnitudines uni cuidam æquales inter se quoq; æquales esse. rationes autem, quibus & hæc, & alia permulta conaſeuertere, quæ tibi euidenter apparent, ueraque creduntur, adhuc seruatas habemus: siquidem collectæ ab eius discipulis, scriptis que mandata sunt. earum tamen explicationes neque ab illis, neque ab alio academico, qui post Carneadem uixerit, sunt allatae. an igitur, licet nihil aliud, uel hæc sola res declarat, omnes illas rōnes esse fallacias: peruestigandæ ne sunt nobis earū dissolutiones, auditores? .n. ue-

† qui exigat,
utrum in quā,
quod traditū
intelligatur.
teorum mens
dirigatur.

ro uitiosum id fuerit. nec minus tñ improbe fecerunt, qui cū eas scripserunt, cuiusmodi essent, uobis non E indicant. equidem, si Favorinus adesset, lubes de eo quærerē, iubeat ne me ijs oibus rōnibus fidē adhibere, an utrū uerā, falsaq; sint, perscrutari. unū. n. hoc concessit, ut perscrutemur. rogarē post hæc oīno, an cūctis hominibus sit natura attributū, ut uerā rōnes a falsis discernāt; an uia quadā existat utrunq; cognoscēdi. Si est nobis natura comparatū, cur nō oēs inter nos consentimus, & nō similiter de eis pronūciamus? Si aliqua uia est, eā prius perdiscere oporteret: deinde uero conueniret præfectos multis modis suos discipulos, uarijs exemplis propositis exercere: ut faciūt ijs, qui luctā, aut coriorū incidendorū, aut ædium ædificandarum, aut nauium construendarum, aut eloquentiæ, aut legendi, aut scribēdi, aut uno uerbo, quid uis aliud ex arte efficiendi, artem docent. ac si quis academicus scripsit, quæ nā res sit demonstratio, quæque captio, & quomodo altera sit ab altera discernēda & qua ratione in eis exerceri debeamus, ut Favorinus iudiciū admittit discipulorū qui in utranque partē argumēta inuenierint: profecto, præter quàm quod superuacaneum hoc est, docuit etiam academicus omnia, quæ dicta sunt: nosq; qui propria decreta doceant, præceptores habemus. at si nemo de illarum differentia quicquā scripsit, neq; exercuit auditores, peride fecit, atq; faber, qui iubet discipulo, ut metiatur, ut æquet, ut dirigat, ut circulū describat, nec interim cubitum, nec libellam, nec regulā, nec circinum ei tribuat. dicit fortasse in philosophia, ac dogmatibus nihil esse huiusmodi. ne igitur posthac tibi arrogēs, te scire quidpiam, neq; pto F nuncies: nec desicisce a ueterum academicorum de cohibēda assertione sentētia: neq; te iacta, morē grāmaticū, qui te in ijs, quæ ueteres dixerunt, exerceas. in ijs aut nihil esse, quod rectū sit, ei perspicuū erit, qui considerarit, neque. n. hoc est docentis officiū: sed nugā quædā, aut ineptiā, unde igitur reliqua spes est ueri inueniendi? cui. n. ueri & falsi iudiciū nō inest, huic nulla est spes cognitionis. da igitur operam, ut solum philosophi probes, nullā in nobis esse a natura tributam uim iudicandi: t ut deinde audacter nobis fortasse, inquit, & sensum & intelligentiam, quibus de ueritate euidenter iudicamus, quispiam concedet, qui nos in logica spe inani uoluntari uelit: quicumque autem totam spem sustulerunt, quemadmodum ille fecit, frustra nugantur. planum igitur est, Favorinum omnia pudore subuertere: eumq; fateri nihil sciri inde, unde superiores academici, Pyrrhonijque posse dicebāt: ac fingere se discipulis iudicium permittere, quod maiores ne sibi quidem ipsis attribuebant. eiusmodi igitur eorum, qui artē quamuis perdiscunt, qualem Favorinus sentit, non modo non esse ceterarum optiam, sed ne doctrinam quidem esse, a nobis perspicue demonstratum arbitror. quas autem reliqui omnes tradūt, cū doctrinæ sint, utrū optimæ sint, nec ne, sumpto iterum ab eis initio, peruestigemus. hoc autem plane constat, hoc summo perconari philosophas, ut sibi incredibile reddant, nullum nobis esse insitum iudicium. etenim circinus describit circum, cubitus longitudines discernit, ut libra pondera. hæc homo sibi ipse construxit, a natura instrumentis, iudicioq; impulsus. quibus nullum ultra iudiciū nec antiquius habemus, nec magnificētius. huic igitur ducendum initium est. rursus. n. mens dicit, nos posse naturali iudicio credere, & nō credere ipsum tñ iudiciū ullo alio iudicari non posse. nam quo cetera iudicātur omnia, quomodo id ipsum alio iudicetur? uin fidem adhibere oculis euidenter intuentibus, & linguæ gustanti, hoc pomum esse, illud ficū, an non adhibere? concedā in nobis, quod uoles, efficere, si differere mecum studes. si nō credas, recedam a te, uelut ab eo, qui præter naturam sit affectus. fac primum, te nec credere, nec sperare futurū ut aliquid a me perdiscas. hoc. n. nuper coepērā dicere. fac rursus, te credere, ac spe duci, te esse ex me iudicandi rōnem percepturū. Sed mea sententia est, sensibilia ijs, quæ euidenter apparent sensibus, quæ uero intelligentia percipiuntur, ijs, quæ euidenter intelliguntur, iudicari. qm̄ aut artes oēs & instrumenta, & artificiosa quædam iudicia ex naturalibus iudicijs sibi parant, quorū usu alia sibi ipsi componunt, alia rursus ab alijs composita iudicant; ego quoque omnino & instrumenta, & iudicia te docebo, tum quibus ueras tibi rationes pares, tum quibus ab alijs allatas iudices. ita. n. habes omnia. etenim siquid per se aut sensui, aut intelligentiæ euidenter appareat, ad id nulla inquisitione opus est. Si nihil tale sit, cognitionem requirit, quæ aliunde ducitur. Ego enim polliceor, me tibi quædam traditurum, quæ instrumentis ab arte factis proportione respondeant: ex quibus, quod quæratur, inuenies: quædam respondentia iudicijs, quibus, an uere tibi inuenisse uidearis, iudicabis. hæc ubi didiceris, multis te exemplis exercebo, ut quod quæratur, celeriter simul, & accurate comperias, ac iudices: ut tibi nullo postea opus sit libro, neq; alia doctrina, ad ueritatis inuentionem. mox uero cum alij dicēt quid alienum ab ijs, quæ inuenieris, statim cognosces. ut enim qui rectam uia esse rectam nouit, nullam præterea doctrinam postulat, quæ errantes commonstret; ita qui rectā uia demonstrationis didicerit, protinus cū ea fallaces et cognorit. ac mihi quidem tale quidpiā facere Favorinus uidetur, quasi dicat, quispiā, se cæcū esse: & tñ uter nostrū sordidior, candidiorue sit, posse iudicare: nihil reputās, ei, qui sit de ijs iudicaturus, aspectum adesse oportere. quanquam ad iudiciū nihil interest, siue plane nō habeat quis aspectum, siue habeat, sed ei fidem nullam adhibeat. ad eundem autem modum id, quo iudicamus, tale quidpiam est: hocque, quæ uni æqualia sunt, inter se esse æqualia, ut nemo a finis iudicandum permitteret, quod ab eis omnino absit mens: ita nec hominibus, si ne ij quidem mentem habent, cui credi queat. ad incertam. n. eorum, quæ iudicāda sunt, rōnem nihil interest, an nullū oīo habeas iudiciū: an illi non credas. ridiculus igitur Favorinus est, qui discipulis iudicium perimit, cum fidem iudicandi instrumentis adimat. etenim si nihil menti euidens est, aut ex se certum omnium rerum iudicium perijt. Si uero est, ut oculus in corpore, sic mens in animo, non tamen omnibus pari modo acuta, usu uenit, ut, quemadmodum qui acutius cernit,

† Hic locum corruptus ē, uetus tractatio sic habet. hoc ne ausus es nobis dicere? si fortassis sensum & intellectum concedere esse iudicium ueritatis, quicumque est logicis erudit. quicumque uero admittit tam spem delirant. atque ita clarior est sententia.

† Sic etiam uetus tractatio si quod ait, mox eos, qui aliquid dicunt, errare cognosces.

† Vel, eius rationem magis confirmemus.

A cernit, ad spectaculum adducit eum, cuius est aspectus hebetior: ita et in animi cogitatis, quibus contingit euidenter intueri, quod intelligentia comprehendere potest, ij ad eandem contemplationē adducunt eum, qui maxime cæcutiat. atq; hoc est doctoris officium, ut scriptū reliquit Plato, & ego assentior. est autem his de rebus in libro de demonstratione actum a me copiosius: quod doctrina eiusmodi sit ad intelligentiam euidens. illud etiam addidimus, quomodo quis in unaquaq; re ab elementis ac principijs exorsus, omnia demonstrare maxime possit, quæ demonstrari queant: non quemadmodum admirabilis ille Favorinus, qui cum totū librum confecerit, in quo demonstrat, ne hoc quidem comprehendere posse, solem esse, alibi, tanquam nobis obliuiosus, in utranq; partem disputat, & aliquid cognosci certo posse concedit, eiusq; iudicium, ac delectum discipulis suis permittit.

GALENI DE CAPTIONIBVS, QUÆ IN VERBIS FIUNT, LIBELLVS.

Io. Baptista Rasario interprete.

Capitulum quæ in uerbis spectantur, sex esse genera, ex Aristotelis sententia.

Cap. 1.

VM Aristoteles in eo libro, qui est de reprehensionibus sophistarum, nos doceret, quot modis captiones in uerbis oriantur, sex earum genera proposuit, quæ his nominibus est persecutus: ex homonymia, ex ambiguitate, ex accentu, ex adiunctione, ex distinctione, & ex forma orationis. appellat autē captionem ex homonymia profectam, cum in oratione posita sunt nomina, quæ multa significant, ut si dicas, canē cepi: hac. n. oratione, quia canis nomen in ea est, multa significantur. ex ambiguitate autē trahi captiones ait, cū ipsa oratio duobus intelligi modis possit: qualis est hæc, ut inam liceat hunc me capere: quæ in oratione, si nomina spectes, nulla ambiguitas est, sed ipsa per se oratio eum sensum habet, ut capiam, & capiar. accentus rationem efficere captiones censet, cum incertum fiat, quid significetur: ut opus hoc est mons, aut terminus stabat: duplex. n. sensus elicitur, propter duplicem accentum, qui additus, aut sublati in principio sit. ex coniunctione autē, & distinctione oritur captio, cum hæc significatio uarij sit: ut Quinquaginta uirum centum heros liquit Achilles. differentia est in noie uirum, aut iuncto cum quinquaginta, aut disiuncto. ex forma orationis tum fit, cum oratio re uera aliud significat, sed forma ipsa, & figura dicendi aliud uidetur indicare: ut audio: id enim pati significat, & tñ si prolationē attendas, actionem notare existimabis: propterea quod eadem forma profertur, quæ uerba actionē indicantia, ut curro, & intelligo. ac Sophista quidem in utranq; partem id trahit, & ad patiendum, quia ita est: & ad agendum, quia ita uidetur. cum autem hæc genera Aristoteles numerasset, nullum esse aliud ostendit, quod ommissum sit: neq; ullam inueniri in uerbis positam captionem posse, quæ non aliqua prædictarum contineatur. uerba, quibus hæc probat, sunt hæc: atq; hoc quidem & inductione, & ratiocinatione, siue aliquo argumento, doceri potest, tot nos modis ijsdem uerbis, & orationibus non easdem res solere de clarare. quod de inductione ait, planum est: nam si captiones singulas, quæ in uerbo fiunt, percurras, & sumas, nullaq; extra modos iam dictos excidere uideatur, hinc planum erit nullam esse prætermittam: quod uero deinceps addit, est oīno obscurum, nec, quid sibi uelit, intelligitur, cū ait, & ratiocinatione, siue aliquo alio argumento doceri potest: tot modis nos ijsdem uerbis, & orationibus non easdem res declarare: siquidem quō aliam ullam ratiocinationem adhibeamus, non declarauit & quod subiungit, tot modis nos ijsdem uerbis, & orationibus non easdem res declarare, præ se fert potius conclusionis, quàm ratiocinationis speciem. sed hæc breuitas est philosopho ipsi familiaris: ut quasi per notas multa offerat, quod ad eos, qui ipsum iam audierant, hæc conscriberet. quæ qui explanarunt, partim non ita diligenter, ut par erat, pertractare aggressi sunt: partim assequi non potuerunt. nos uero id ipsum conemur, non quidem Aristotelis causa, neq; ut tñ ulli simus orationi eius adiumento, sed nostra causa: philosophi enim est, non solum sumptis propositionibus efficere ratiocinationem, ut pleriq; solent, sed etiā conclusionem posita propositiones confirmare.

Captiones omnes in uerbis positas ex eo existere, quod dupliciter quidpiam dicatur. Cap. 2.

Q Via nobis propositum est ostendere, captiones in uerbis quæ ex eo ducuntur, quod dupliciter quid dicatur, tot modis, quot Aristoteles dixit, effici: planum est, duo nobis esse probanda: quorum alterum est, oēs, quæ in uerbis sunt, ex eo, quod dupliciter quidpiam dicatur, oriri: alterum, tot duci ex eo, quod quid dupliciter dicatur. illud autem perspicuum est, omnes captiones, quæ in uerbis uersantur, uitio uerborum euenire: hoc enim ceu principio innixi sophistæ huius rei imperitiores homines, quique uitium non intuentur, in fraudem impellunt. at si recte, quot in uerbis captiones consistant, percipere uelimus, quot uitia sint, erit intelligendum: quod sane percipies, si uirtutem omnium aut unam esse, aut plures sumseris: nam quod a uirtute deflexit, id esse uitium uidetur: atque hæc recte percepta, illud quoque ilico cognoscitur. nunc uero quoniam, ut alibi docuimus, & bonum & uirtus in eo est, in quo est natura tributum ut sit, uel fiat, ut hominis in uita, gladij

ta, gladij in secundo, ideo uidentum est, quam ad rem uerba sint nata, & comparata. constat autem ea ad hoc unum esse facta, ut significant. itaque planum est, eorum uirtutem & uitium in hoc consistere. illud quoque perspicuum est, hanc solam e uirtutibus per se in uerbis spectari, ceteras ex accidente esse, & foris, non a re ipsa aduenire: quo in genere est illud, cum apte iuncta sunt, eleganterque conscripta. quod quamuis bonum quibusdam uideatur, a re tamen non proficiscitur: sed perinde est, ac si quis eburneo capulo gladium exornet, aut oculum fuco perpoliat: siquidem hæc ornamenta erunt externa, quæ uero per se in eis sunt, ita spectantur, ille ut incidat, hic ut cernat. quare si cuiusque uirtus in eo est, ut diximus, ad quod est nata, atque facta, certe dubitari non potest, quin hinc uirtutum numerus inueniatur: propterea quod si res ad multa erit nata & comparata, multæ eius erunt uirtutes: si ad unum, una. uerbum autem ad hoc unum esse comparatum uidetur, ut significet. quod si eius uirtus in eo spectatur, certe uel non significare, uel non recte significare, eius erit uitium. qua in re illud indagandum est, sit ne statuendum nomen aut uerbum illud, quod non significat: nam non est tibicen is, qui nullo pacto est ad tibij canendum natus: immo uero ne malus quidem tibicen: sic uerbum, non est, quod non sit aptum ad significandum: neque uerbi uitium erit, non significare. id quod statim indicat, eam solam, quæ nos diximus, esse per se uerbi uirtutem. Si quidem in quo est cuiusque rei status, in eo etiam eius uirtus est. uerbi status in significatione est, cum ea sublata, uerbum tollatur: ergo in eadem quoque; eius uirtus consistet. quare hæc etiam sola una cum significatione aboletur: ceteræ quia per se rei naturam non attingunt, nihil obstat, quo minus maneant cum eo, quod non significat, cuius generis sunt, quæ in apta coniunctio ne, elegantique scriptura uersantur. qua sane ratione inter barbaricas linguas, aliam esse alia potiorè dicimus, ut perficam æthiopica, quamuis nihil apud nos significare uideantur. causa est, quia potius in uoce quam in uerbis uersantur, quanquam autem uitium esse uidetur, non significare, cum propter nominis similitudinem fallimur; illud tamen planum est, captionem ex hoc uitio non effici: nam quis uerbum nihil significans, & ignotum concedat, aut in eo assentiatur? quare sit, ut ex eo captio contingat, quod non recte afferatur significatio. cuius rei causa est, quia uerbum dupliciter dicitur. in quo uerbum habet ipsum quidem, ut significet quid: sed tamen, ut non recte: nam nomen canis significat quidem aliquid, non tamen hoc quid, & quod definitum, certumque sit, quod intelligi recte possit. Illud uero est a Platone recte literis mandatum, quæcunque proprio uitio corrumpuntur, eorum quoque uerba corrumpi. ceterum quæ ignota sunt, prius obscuritate inducunt, non tamen absolute, ut quæ nihil significant. nosque antea mouimus, interitum qui omnino uerbis affertur, esse obscuritati acceptum referendum, quocirca solum uitium in eo est, quod dupliciter quidpiam dicatur: nisi forte quispiam illa quoque in uitij ponat, ut defectionem, ut longitudinem, ut superuacaneam dicendi rationem. equidem hunc ignorare existimare, deceptum scilicet & inscium, nihil horum esse uerbi uitium absolute, nisi obscuritate, ambiguitatemque pariat. quod si hoc est solum uerborum uitium, & quæ supra dicta sunt, recte statuimus, omnes captiones, quæ in uerbis spectantur, ex eo uitio proficisci, certe omnes eiusmodi captiones existunt, quod dupliciter quidpiam dicatur.

Sex tantum modis in uerbis inueniri, ut quid dupliciter dicatur: tum quid oratio sit.

Cap. 3.

Deinceps demonstrandum est, cur ex eo, quod dupliciter quidpiam dicatur, tot genera, captionum ex orationibus consisti, intelligendum est. nam & propositiones ipsæ sunt orationes, & earum aliqua, aut aliquibus quid dupliciter dicatur, indagamus. igitur oratio (quod ad hoc institutum satis est) erit nomen coniunctio. nomina autem appello etiam si uerba sint, aliquidque omnino significant, quod hoc uocabulum sit notius. id ergo quod duplex est, aut in aliquo nomine, aut in ipsa oratione uersabitur. nihil enim subest tertium, sicut in lapidibus quoque usu uenit, ut uel singillatim seiuncti sint, aut simul coniuncti. Idque aut actu, aut potentia, aut quod eam speciem faciant. ac præter hæc nihil est, quod inueniri, aut dici queat, ut alibi iam probauimus. modi autem prædicti hæc continent omnia. duplex autem sensus reperitur tum in captione, quæ ex homonymia, tum in ea, quæ ex ambiguitate oritur: & in nomine quidem in homonymia, in oratione uero in ambiguitate cernitur. deinde uero actu, quia re uera duo significant: potestate, cum accentus, & coniunctio, & disunctio duplicem sensum efficiunt: quandoquidem hæc non multa, sed unum significant: & quia utrumque potest contingere, ideo duplicem asserere sensum dicuntur. quocirca hos modos esse potentia tales pronunciamus: siquidem talem uim habet id, quod potentia est. Ceterum hæc facultas, ut etiam ante distinximus, uel in nominibus, uel in oratione spectatur. in nominibus duplicem sensum facit accentus: propterea quod in utranque partem nomen trahit. ut si dicas, *ἄσπῳ* stabat, accentus aspiratus in principio locatus, aut secus, uarietatem gignit. in oratione uero id facit coniunctio, & disunctio. iam in iunctis nominibus quia sunt orationi similia, effici idem potest: ut in nomine *καλοῖς*, & *καλῶς*, *καλοῖς*. hæc pro simplicibus quispiam non in aliud nomen, quia id solus accentus facit, commutaret, sed in orationem, ut in nomine fidicina fit: & in eo nomine orationem componeret: ut in eo, quo de agitur, cernimus. Nihil autem fortasse absurdum uidebitur, si captiones ex accentu, & coniunctio ne duci affirmemus, quando eæ ideo fiunt, quod dupliciter, ut supra comprehensum est, quid-

A quidpiam dicatur. accentus uero, & quæ sunt consimilis generis, duplicem sensum eripiunt ijs, quæ sunt duplicia: propterea quod efficiunt, ut alterutrum significant: nihil tamen minus uere hinc trahi captiones dicuntur: etenim quia oratio hac potissimum ratione duplicem sensum acquirit, ideo, sophistæ in principio alterum sumunt, alterum uero concludunt: atque ita orationem commutant: cum alioqui captio non fieret. ipsi uero ita argumententur, ac si idem sumant: ut, unum quid rationale nomen est: rationaleque est hominis proprium. ergo unum est hominis proprium. itemque, *ἄσπῳ* hic stabat, cum terminum significat, quo agri distinguuntur: sed cum montem, non hic stabat. sed nemo est, quem tam uitiosam rationem fugere suspicaremur. non tamen non diligenter dant operam sophistæ, ut ubique quid consentaneum sit, parum aduertant: quando in ijs quoque, in quibus re ipsa duplex sensus est, idem faciunt, ut alio sumpto, alio conclusio argumententur. sed magis occulta ea ratio est. quia quicquid indicet oratio, id fateamur. at hic apertum est: quod fecit, cur Aristoteles, iisdem uerbis, & orationibus, dixerit: sophistæ enim ij sunt, qui speciei uim afferunt. quare cum iam quod actu, quodque potestate est, simus persecuti, restat, ut de eo quod speciem aliquam facit, disseramus. id autem in forma orationis uersatur, ut ante diximus. apparet autem & nomen, & item orationem non ita duplicem habere sensum, neque adeo in singulis, quæ prædicta sunt, siue ex Eudemo, siue ex alijs exempla quispiam sumat. quoniam autem modos omnes recensuimus, quibus duplex sensus effici potest, etiam omnes captiones, quæ in uerbis contingunt, habemus: quandoquidem eæ ex eo, quod quid dupliciter dicatur, existunt. consequens autem est, ut iisdem nominibus, & orationibus non eadem res declarem: id quod uel actu, uel potentia sit, uel quod opinionem gignat, efficiamus. illud etiam planum est, rationationis modum, utrumuis quis deligat, effici posse, qui ita distinguetur, ut aut reclus sit, aut incommodo urgeat: cum ratiocinatio omnis in eam, quæ recta, & quæ incommodo urget, distributa sit. si uero alius modus inueniatur, is neque in uerbis, neque in orationibus, neque actu, neque potentia erit, neque ut opinionem gignat. & præter quàm his modis, nihil ratione probatur. quare ita sit a nobis ex eius sententia determinatum. non esse autem inuentum ex eius diuisione alium modum (neque enim in Aristotelis gratiam hæc attulimus, sed hæc omnia uia & ratione conscripsimus) planum est. in uerbis autem, aut in orationibus duplicem esse sensum ipse aperte pronunciauit, cum ait, iisdem uerbis, & orationibus: esse uero actu, aut potentia, aut eo quod opinionem gignat, est ex ordine perspicuum. itaque in singulis generibus separatim scripta sunt, quæ eiusdem generis censentur: princepsque locus datus est ijs, quæ actu sunt: secundas tenuerunt, quæ in potentia spectantur: in tertijs consistunt ea, quæ opinionem gignunt: quemadmodum par esse constabat. aut cur hæc non sunt confusa? uerum fortasse ridiculum sit, dare operam, ut hæc alia probatione, quam quæ a re ducatur, confirmes: nam si hæc ita, affecta sunt, ut ars, qualis est medicina, suntque artis, profecto nullam diuisionem casu adhibitam admittent. sed hæc iam de his in præsentia sufficiant.

Quot modis ambiguitas, ceteraque genera captionum dicantur.

Cap. 4.

SToico quoque, cum scire auerent, ullum ne genus extra iam proposita cadat, de partitionis dignitate quædam attulerunt: hæc enim probatio per inductionem fiet. quanquam non par est, præstantium uirorum sententiam obiter proponere. nunc uero ambiguitatis definitio, etsi multis rebus nostris uidetur repugnare, omittenda tamen est, cum ad aliud institutum hoc pertineat: & quænam sint ambiguitatum differentia, exponendum est. earum igitur genera uiri grauiores esse octo uoluerunt. una ambiguitas est, quam eius quod dictum, quodque diuiduum est, communem nominant: qualis est fidicina, quæ & nominis, & tunc eius quod dicitur, communis est. altera in simplicibus est: ut uirilus; aut enim toga, aut homo dicitur. tertia ex homonymia, quæ in coniunctis est, ducitur: ut homo est. ambigua sane hæc oratio est, nec satis perspicitur, essentiam ne, an casum significet. quarta in defectione uersatur, ut tui est: in qua deest quod ad medium locum pertinet, ut domini, aut patris. quinta ab excessu oritur, qualis est hæc, denegauit ei non nauigare. illud enim, non, adiunctum facit ut **D** tota oratio sit ambigua, utrum nauigare negarit, an non nauigare. sextam esse statuunt, quæ non declarat, cui parti addenda sit ea particula, quæ nihil significat. ut in hac oratione, & nunc, & non apulit. nam illud non, disjungendi uim habere potest. septima est, quæ non indicat, qua cum parte iungi significans pars debeat: ut in illo uersu, Quinquaginta uirum centum heros liquit Achilles. octaua est, quæ non aperit, ad quam quicque partem referatur: ut Dio Theo est. incertum enim est, utrum uerbum, est, eo referatur, ut utrumque esse indicet: an faciat, ut Dio sit Theo: aut contra. atque hæc sunt genera, quæ a uiris grauioribus sunt monumentis prodita literarum. quare iam constat, nisi quis oscitanter ea audiuit, quæ supra memorauimus, omnia in ea genera, quæ a nobis præposita sunt, plane recidere. quod etiam methodo uacat, artisque expertus est, non est obscurum: propterea quod ex ijs, quæ dicta sunt, nemo demonstrabit, nullum alium statui posse ambiguitatis modum. dicere uero homonymiam in connexis contingere, est hominis, qui ne uerba quidem unquam audiuerit. non tamen absurdum est, genericis differentijs speciales enumerare, ut in diuisionibus quoque sit, quæ ex particulis significantibus, & non significantibus constituuntur: qua quidem ratione licet plures differentias speciales accipere. eodemque modo quispiam plures homonymiarum differentias speciales, ut appellant, efficeret: quoniam quædam a fortuna trahuntur, quædam ex proportionibus, aut ex similitudine, aut alia quadam ratione oriuntur. quinetiam eius homonymiarum, quam in oratione.

EXTRA ORDINEM CLASSIVM.

B pi

psi statuunt, multi erunt modi a similibus calibus appoſitis ducti. ut ſi dicas, liceat Socratem uincere. E ceteri minores ſunt modi. hoc autem in dubium reuocari poſſet, quomodo ambiguitas ex eo oriatur, quod opinionem gignit: ſed illud multo magis, quomodo accentus ratio idem efficiat. nam qui duplicem ſenſum ex coniunctione exiſtere cenſent, qui ſit, ut non ex accentu eundem duci uelint? ut autē illa per totius continuationem, & per ſilentium poteſt in duplicem ſenſum nos inducere, ita nomen per accentum. atq; ut id, quod extra orationem eſt, cum ſit inane tempus, nec eius pars, eam tamen, efficit talem, ut duplicem ſenſum habeat, ita etiam accentus poteſt. ſophiſtæ quoq; ut ad contendendum illo, utuntur, ſic etiam hunc adhibent. ac ſi quis ſecum ipſe perpendat, quemadmodum illi de ijs quæ ad coniunctionem, diſiunctionemq; pertinent, ſic etiam de accentu controuerſari eos comperiet: id quod in ſcriptis orationibus perſpicuum eſt, cum diſtinctiones non ſunt a librarijs adiunctæ. atq; ut illis ad diſtinguendas ſententias, ita etiam & accentu opus eſt: non ſemper tamen. itaq; ex eo duplicem habere ſenſum poterit oratio.

GALENI LIBER, IN QVO PROBATVR

ANIMI MORES CORPORIS TEMPERATURAM SEQUI:

Io. Baptiſta Raſario interprete.

ARGUMENTVM LIBRI.

Temperaturam eſſe animam, cuius mores pro locorum, alimentorum, & temperamenti uarietate commutentur, philoſophorum præſtantiffimorum auctoritate.

Quem uſum hæc doctrina præbeat.

Cap. I.

Vm ueram ſemper eam eſſe rationem comperi, qua efficitur, animi facultates ex corporis temperaturis conſequi, quam non ſemel, atq; iterum, ſed quamſæpiſſime: nec ipſe mecum ſolum, ſed primum cum doctõribus meis, deinde cū philoſophis præſtantiffimis diligenter, multisq; modis perſcrutatus ſum; tum uero utilem eſſe ijs, qui ſibi excolendū eſſe animum propoſuerunt. etenim, ut in libro de conſuetudine conſcripſimus, & edulij & potionibus, & ijs rebus, quæ quotidie geruntur in uita, bonam corpori temperaturam comparantes, inde aliquid adiuuenti uirtuti animi ſuppeditabimus: quam uiam & Pythagoram, & Platonem, & præterea nonnullos e ueteribus tenuiſſe commemorant.

Animas diſſerre pro actionum uarietate.

Cap. 2.

Exordium autem totius orationis, quam habituri ſumus, ducetur a cognitione differenciarum & actionum, & affectuum animi, quæ in puerulis perſpiciuntur: ex quibus eius facultates perſpicuæ ſunt: nam alij timidiffimi, alij terribiſſimi, alij inexplebiles, gulaq; dediti, alij contra affecti: alij impudentes, alij uerecundi uidentur, & multas alias huius generis differēcias habere coniunctas: de quibus omnibus nos alibi diſſeruiſſimus. hoc loco ſatis erit, ſi exempli cauſa, trium eius formarum, partiumq; facultates, quæ infantibus in ſunt natura contrariæ, expoſuero: inde enim, non eandem eſſe in omnibus animæ naturam, nobis licebit argumentari. atq; in huiusmodi quidem ſermonibus naturæ nomen idem, quod ſubſtantiaſignificare perſpicuum eſt: etenim ſi animæ ipſorum natura indiſſerens eſſet, iſdem actionibus fungerent, & ab eiſdem cauſis eodē affectus paterentur. quare planum eſt, eate- nus inter ſe in animi ſubſtantia pueros diſſerre, quatenus diſcrimen in eorū actionibus affectibusq; uerſatur. quod ſi eſt, etiam facultatibus diſſerunt. ſed hæc in re pleriq; ſapientes conſuſi ſunt, quippe qui notionem, quam de facultate conceperunt, indiſtinctam habeat: cum .n. rem quampiam tractent, quæ ita in ſubſtantijs, ut nos in ædibus, habitet, atq; inhæreat, nõ tamen facultates cogitatione adhuc complecti poſſe uideantur: cum nondū norint, ſingularum rerum, quæ ſunt, effectricem quandā cauſam eſſe, quæ collatione eius, quod cum aliquo comparatur, æſtimari ſolet: huiusq; cauſæ, ut cuiusdam talis rei, ſeorſum, ac per ſe appellatiõne quandam eſſe. in relatione uero, qua cum eo, quod ab ea fit, affecta eſt, eius quod efficitur, eſſe facultatē. quam ob rem tot eſſe ſubſtantiaſ, quot actiones eſſe dicimus: ut aloen purgandi uim habere, & uentriculi roborandi, & cruenta uulnera agglutinandi, & plana ulcera ad cicatricem perducendi, palpebrasq; humiditas reſiccandi affirmamus: cum nulla res alia, præter aloen, hæc munera ſingula obcat. ipſa .n. hæc præſtat, & quia facere hæc poteſt, ideo eam tot habere facultates, quot actiones, dictū eſt. quare dicimus, aloen poſſe purgare, uentriculū confirmare, uulnera cõglutinare, ulceribus cicatricem inducere, oculos deniq; humidus exiccare: quaſi nihil interſit, ſiue aloen poſſe purgare, ſiue habere uim purgandi, dixeris. ita quoq; idem ſenſus erit, ſi dicas, eam exiccare oculos humidus poſſe, & habere uim ſiccandorum oculorum. ſimili quoq; modo cum dicimus, animā ratiocinatricem,

Atricem, quæ in cerebro ſedem habet, per instrumenta ſenſus, ſentire poſſe, ipſamq; per ſe per ſenſilia meminiffe, & conſequentiam, ac repugnantiam in rebus cernere; tum uero reſolutionem, compoſitionemq; intueri, nihil aliud indicamus, quàm ſi complexi diceremus, ratiocinatrix anima complures habet facultates, ſenſum, memoriam, intelligentiam, aliasq; ſingillatim. quia uero non ſolum ſentire eam poſſe affirmamus, ſed etiam ſpeciatiim audire, uidere, odorari, guſtare, ac tangere, ideo facultates quoq; in ea eſſe uidendi, audiendi, olfaciendi, guſtandi, tangendiq; dicimus. ſic etiam Plato ei facultatem concupiſcendi tribuit, quam non proprie, ſed communi nomine ſic appellare conſueuit: nam & huius animæ plures partes eſſe: & item eius, quæ irarum æſtu fluctuat: ſed multo plures, ac magis etiam uarias in ea ſcribit inueniri, quam ob hanc ipſam cauſam, per excellentiam, concupiſcendi partem uocat, cum ea, quæ in genere primas tenent, ipſius generis nomine appellare interdū homines conſueuerint: ueluti cum hunc uerſum apud poetam, illum apud poetriam legi dicimus, nemo eſt, qui pro poeta Homerum, pro poetria Sappho dici non intelligat. eademq; ratione feram præcipue leonem, & alia huiusmodi per excellentiam uocant. ergo concupiſcendi pars in communi cupiditatis ſignificatione eſt ueritatis, ſcientiæ, diſciplinæ, intelligentiæ, memoriæ, & ut uno uerbo complectar, bonorum omnium pars ea animæ, quam ratiocinatricem uocare ſumus ſoliti: ea uero, in qua irarum exiſtit ardor, libertatis, uictoriæ, potentiæ, imperij, gloriæ, honorisq;: at rerum uenerarum, & eius iucunditatis, qua ex eſculentis, poculentisq; perfundimur, quæ pars a Platone concupiſcendi per excellentiam appellatur, neq; eius animæ eſt, quæ honeſti cupiditate duci poteſt: neq; rerū uenerarum, aut poculorum, aut eduliorum ratiocinatrix: ut neq; par eſt, eſſe eam gloriæ, aut honoris, aut imperij. eodemq; modo neq; ea, in qua irarum ardor exiſtit, earum eſt rerum, quarum appetitu & ratiocinatrix, & concupiſcendi pars ducitur.

Tres animæ partes eſſe, deq; eius immortalitate, & quomodo in mutatione qualitatum, quæ in actione ſunt, offendat: deniq; uariæ queſtiones non explicate.

Cap. 3.

Tres igitur eſſe animæ ſpecies, easq; ex Platonis ſententia, eſt alibi demonſtratum: ſicut etiam uinius in iecore, alterius in corde, tertie in cerebro ſedem eſſe collocatam. ex his autem totius animæ ſpeciebus, ac partibus immortalem eſſe eam, quæ ratiocinatrix eſt, Plato uidetur habuiſſe perſuafum. ego uero utrum ſit, an non, nihil habeo, quod cum ipſo contendam. quare de ijs animæ partibus quæ in corde, iecoreq; ſunt, quas in morte corrumpi, illi mecum conuenit, primum conſideremus. ſed cum ambo hæc uiſcera propriam ſint naſta ſubſtantiam, quænam ea accurate ſit, nondum perueſtigemus: uerum ad memoriam reuocemus communem omnium corporum conſtitutionem. eam autem de duobus eſſe conſtatam principijs oſenſum eſt, ex materia, quæ cogitatione quidem ſit expers qualitatum, ſed tamen quatuor qualitatum caliditatis, frigiditatis, humiditatis, ac ſiccitatis temperiem in ſe habeat: e quibus ſane qualitibus æs, ferrum, aurum, caro, nerui, chartilago, pinguedo, omnia deniq; quæ Plato primogenita, Ariſtoteles e partibus inter ſe ſimilibus conſtata nominat, efficiuntur. quocirca ſi Ariſtoteles ipſe hanc ſpeciem corporis eſſe animam dicit, quærendum eſt ab eo, aut ab ijs, qui eundem ſunt ſecuti, utrum ſpeciei nomine formam dictam eſſe exiſtimare debeamus, ut in organicis corporibus cernimus: an alterum naturalium corporum principium, a quo conditum corpus ſit: quod ſenſus iudicio ex ſimilibus inter ſe particulis conſtat, ſimplexq; eſt, neq; organicam conſtitutionem habet: an uero alterum naturalium corporum principium reſpondere, dareq; cogentur: ſiquidem horum in primis ſunt actiones: id quod nos alijs in locis probauimus, & nunc, ſi opus erit, repetemus. atqui ſi omnia huiusmodi corpora ex materia, formaq; conſtant, uultq; Ariſtoteles, cum quatuor naturales qualitates in materia proueniunt, corpoream temperaturam ex eis effici, certe ipſam formam ſtatui neceſſe eſt. quam ob rem animæ eſſentia erit quodam modo temperatura quatuor, ſeu qualitatum dicat, humiditatis, ſiccitatis, caliditatis, & frigiditatis: ſiue corporum, humidum, calidum, frigidum, ac ſiccum. facultates autem ex animæ ſubſtantia ſequi, ſi inde quoq; actiones proueniunt, probare conuenit. ſi igitur pars, quæ ratiocinatur, animæ ſpecies ſit, mortalis erit: ſiquidem ipſa quoq; eſt quædam cerebro temperatura: atq; ita oēs animæ ſpecies, ac partes habebunt ſuas facultates temperaturæ conſequentes: talisq; erit animæ ſubſtantia. ſi uero immortalis ſit, ut Platoni placet, cur refrigerato uehementer cerebro, aut nimium calefacto, aut exiccato, aut humectato ſeparetur, recte nobiſcū ageretur, ſi Plato, ut alia, quæ ad eam pertinent, conſcripſiſſet: nam & mors, ut eſt proditum a Platone, ſit, cum anima ſeparatur a corpore. cur autem ipſam a corpore ſeiungat copioſa ſanguinis euacuatio, & cicuta epota, & æſtuofa febris, proſecto ſi in hac lucis uſura Plato uerſaretur, ab eo per diſcendū, omnino cenſerem. ſed quia ille deſijt eſſe in humanis, & nemo e Platonis doctõribus cauſam ullam me docuit, quare ijs de cauſis, quas memorauimus, anima a corpore ſeiungi cogatur, equidem non omnem corporis ſpeciem ad animam rationis participem ſuſcipiendam aptam eſſe, aſſim affirmare. hoc enim eſſe Platonis de anima ſententiæ conſentaneū intueor: de eo tamē nullā habeo, quam afferam, demonſtrationē: quod animæ ſubſtantia qualis nam ſit, ignorem: cum eam genere eorum, quæ corporis expertia ſunt, contineri ſtatuerimus: uideo enim in corporibus cum mirum in modum inter ſe diuerſas, tum uero per multas temperaturas: at incorporeæ ſubſtantia quæ conſtare per ſe ipſa poſſit, non ſit autem qualitas, aut forma corporis, certe quamuis ſæpe meditatũ ſim, diligenterq; perueſtigari, tamē nullā eius differentiam perſpicio. ſed nec animo cõcipio, quæ fiat, ut cum nulla pars corporis ſit, in totum pertinere corpus queat. atq; horū

EXTRA ORDINEM CLASSIVM.

B 2 quicquam

ore euideter apparet. ui aut morbi inuentos esse, qui neq; seipfos, neq; familiares nosset, quod euenisse plerisq; Thucydides auctor est, & in pestilentia, qua non multos ante annos mortales vexauit, quam nos etiam uidimus, perinde esse uidebitur, ac si quis propter fordes, aut suffusionem non aspiciat, cum tamen aspiciendi facultas nullo affecta sit malo. at si pro uno tria cernas, maximus erit aspiciendi facultatis affectus: eritq; insanix non absimilis.

A corporis temperamento mutari animum, ex Platonis sententia.

Cap. 6.

Animam autem a prauo corporis humore laedi, fuisse Platonis sententiam, consequens declarabit oratio: cum .n. inquit, acida, salsaq; pituita, aut amari, biliosi; succi per corpus uagantes, respiraciones extrinsecus non consequuntur, sed intro pertracti ipsorum halitum intimis animae ualde permiscentes infundunt, tum omnis generis morbos tum grauiore & leuiore, tum plures & pauciores animae inuehunt: quibus ad tres eius sedes perductis, quemcunq; singuli locum obsederint, ibi uarias difficultates, & quascunq; animi molestias, ac saepe et audacias, timiditatesq;, ac praeterea obliuiones, & hebetudines pariunt. qua in oratione animam in mala quaedam incidere propter uitiatos corporis humores plane fatetur: sicut rursus ex habitu corporis eam morbo affici declarat his uerbis: qui multum, fluidumq; circa medullam semen habet, quasi arbor, cum nimia fructuum copia grauidata luxuriat, is multis passim affectus doloribus, & in cupiditatibus, earumq; foetibus, multiplici iucunditate perfusus, plurima uitae suae parte praemaximis uoluptatibus, doloribusq; insanit: animumq; ex corporis contagione & aegrum, & insipientem obtinet, non ut aeger, sed pro uoluntate sua, ut liber, falso existimatur, re autem uera rerum uenerum intemperantia magna ex parte propter habitum unius generis ossium, ui raritatis, fluidum, ac madidum in corpore, animi morbus effecta est. atq; in his uerbis propter uitiatum corporis habitum aegrotare animum satis aperte pronunciauit. sed nihilo minus plana est philosophi hac de re opinio, si ea uideas, quae mox subiungit. quidnam igitur ait? ac ferme omnia, quae uoluptatum impotentia, ac probrum quasi uoluntariorum malorum dicuntur, non recte uituperatur: quandoquidem nemo sua sponte malus est: at ex prauo corporis habitu, rudiq; educatione quisq; malus efficitur: haecq; sunt cuiq; inimica, inuitoq; accedunt. quare tum ex his, tum ex alijs plerisq; planum est, ea fateri Platonem, quae a me sunt ante demonstrata. ceterum has sententias partim in Timaeo, ut quas nunc attuli, partim alijs eius in libris scriptas comperies.

Aristotelis quoq; auctoritate animam a corporis temperamento mutari.

Cap. 7.

Am uero, hanc quoq; esse Aristotelis sententiam, ut temperaturam sanguinis, qui in utero est, ex quo digni nostrum sanguinem censet, animae facultates consequatur, est ex uerbis consequentibus manifestum: scripsit .n. in secundo de partibus animantium ad hunc fere modum, Sanguis autem crassior, & calidior maius robur efficit: tenuior uero, ac frigidior maiorem uim sentiendi. eadem differentia in ijs est, quae sanguini proportionem respondent. quocirca apes, & alij plerumq; huiusmodi animantes sunt multis sanguine praeditis animantibus natura prudentiores. inter eas uero, quae sanguine praeditae sunt, prudentia praestat, quae frigidum, tenuemq; sanguinem habent, ijs, quae contra affectae sunt. quae uero calidum, tenuem, syncerumq; habent, optimae censentur. quippe quae & fortitudine, & prudentia multum ualeant. quae res facit, ut ita quoq; pars corporis superior cum inferiore, foemina cum uiro, dextra cum eiusdem corporis sinistra dissideat. ex his uerbis potest, qui uelit, perspicere, animi facultates ex natura sanguinis sequi, esse ab Aristotele pronunciatum. nec minus uero inferius in eodem libro, hanc sententiam extulit, cum scripsit: quas autem fibras nominant, sanguis alius habet, alius non ite, ut ceruarum, damarumq;. quae ob rem is sanguis non condensatur, sanguis .n. aqueus est frigidior, ideoq; non condensatur, terreus uero, cum humor, dum spissatur per halitum abeat, condensatur. [* fibrae autem e terra existunt.] quamquam haec animantes ingenio quandoq; praestant, non quod frigidum, sed quod tenuis, ac magis et quod syncerus sanguis sit, quorum neutrum inest terreo, faciliore .n. habent sensuum motum, quorum tenuior est humor, atq; syncerior. quae ob rem quaedam sanguine uacantes animantes prudentia praestant sanguineis quibusdam ut supra quoq; docuimus, quo in numero sunt apes, formicae, & si quid aliud est generis eiusdem. quorum autem aqueus sanguis est, timidiora sunt: timor .n. refrigerat. quae igitur huiusmodi temperaturam in corde habent, his perturbationibus facilius corripuntur: siquidem aqua frigore condensatur. quocirca reliqua exanguia sunt sanguineis, ut uno uerbo complectar, timidiora, ac metu perterrita motu non cietur, excrementaq; emittunt, ac plerumq; colores suos mutant. at quae fibras admodum multas, crassasq; habent, ea terrena magis, iracundaq; sunt natura: ac proinde furibunda: iracundia enim calorem affert. solidae autem partes calefactae, sunt, & quam par sit, calidiores: & ut fibrarum natura in humore consistat: nam solidiores, magisque terreae fibrae quasi fomenta in corpore sunt, & per iracundiam feruorem accendunt. quam ob rem tauri, & apri iracundi, furibundiq; sunt: siquidem eorum sanguis est fibrarum plenissimus: ac taurinus quidem celerrime omnium coit. detractis uero fibris, sanguis non coit: propterea quod terreae fibrae sunt: ut enim si ex luto terream partem eximas, aqua non siccescet: sic ne sanguis quidem exemptis fibris non concrescet: illis uero manentibus, concrescit: ut humidam terram frigus condensat. cum enim calor ui frigoris exprimitur, humor una in uaporem abit: ut prius dictum est, & concrescit non praecalore, sed frigore siccescens: quandiu uero continetur in corpore, tandiu propter calorem, qui inest animantibus, humidus est. quae cum Aristoteles dixisset, eis haec subiunxit: est autem inquit, consentaneum, ut sanguinea natura causa sit, cur multa adueniant animanti-

† hoc uerbi apud Arist. legitur. * sic habet Arist.

† τὸν ὑγρὸν apud Arist. quam humidam. † Aliter apud Arist. † ἡ ἰσχυρὰ .i. uis in Gal. libris legitur. † Sanguinea, apud Arist.

Animantibus tum ad mores, tum sensus pertinentia: est .n. totius corporis materia: quandoquidem alimentum materia est: sanguis ultimum alimentum censetur. magnam ergo affert differentiam, si calidus, & frigidus, & tenuis, & crassus, & purus, & turbidus sit. cum autem multae eius sint in hanc sententiam conscriptae orationes tum in libris de animalibus, tum in problematis, omnes adscribere superuacaneum esse iudicavi, satis enim mihi est, declarare, quid Aristoteles de corporis temperatura, deq; animi facultatibus sentiat. uerum illa quoq; addam, quae libro, qui primus historiae animantium dicitur est, continentur: quorum nonnulla ad temperaturam plane referuntur, quaedam uero interuenientibus ijs signis, quae, quia naturam moresq; indicant, ideo physiognomica, praecipue uero, ut traditum ab Aristotele est, nominantur. ipse .n. uult, in unoquoq; genere animantium effici totius corporis conformationem ad animi mores, facultatesq; accommodatam. ac, ne longe abeam, sanguinea animantia ex sanguine uteri gignuntur. huius temperaturam animi mores, ut antedictis uerbis enunciauit, consequuntur. organica uero partium conformationem effici peculiarem animi moribus eidem Aristoteli placet. atq; hac ratione, non pauca de animi moribus, & corporis temperatura sunt a natura tributa. quaedam et ex physiognomicis perspicue, nulloq; interiecto medio temperaturam indicant: qualia in coloribus, pilis, uocibus, partiumq; actionibus conspiciuntur: sed audiamus, quae Aristoteles in primo de animantium historia scripta reliquit. Frons faciei pars est. qui magna fronte sunt, tardiores sunt: qui parua, facile mouentur: quibus lata, ij ad mentis alienationem sunt procliuus. hic unus est locus: quem alius non ita multo post excipit, hoc modo: sub fronte supercilia sita sunt: quae, si recta sint facta, mollent animi: si prope nasum sint inflexa, acerbum subesse significant: si ad tempora uergant, derisorum, dissimulationemq; indicant. tum non multis uerbis interiectis addit: communis superioris, inferiorisq; palpebrae pars anguli sunt: quorum duo ad nasum, duo ad tempora sita sunt. quibus hi longi sunt, malitiam morum arguunt: quibus breues, bonorum sunt morum indices. si uero qui ad nares pertinent, carnosum sunt, ut peccines, malitiam indicant. tum haec deinceps subiungit: si supercilia demissa sint, inuidiae signum praefertur. tum addit, candidum oculi est fere in oibus simile, quod nigrum uocatur, diuersum est. in quibusdam .n. nigrum est, quibusdam ualde caesum, quibusdam fuluum: quibusdam caprinum: id quod est optimorum morum indicium. praeterea uero haec et adijcit: oculi tum parui, tum magni, tum medij sunt, qui habentur optimi. itemq; alij ualde prominent, alij concaui, alij in medio sunt statu. ex ijs, qui intus reconditi sunt, in quouis animante sensum uidentem acerrimum habent: medij sunt optimorum morum indices. Et, aut conuiuent, aut rigidi manent, aut medium statum obtinent. qui medio in statu sunt, optimorum morum notam habent. alij partim impudentiae, partim inconstantiae sunt signa. haecq; non ita multo post, quod ad aures pertinet, hoc modo fere adscribit. aures uel admodum magnae sunt, uel paruae, uel mediae, uel uehementer arrectae sunt, uel nihil, uel mediocriter. inter has paruae malos mores, mediae optimos: magna & arrectae, stultitiam, loquacitatemq; significant. haec sunt, quae in primo de historia animantium literarum memoriae Aristoteles consignauit. pauca uero et commemorat in eo libello, qui de praecipuis physiognomicis est. quorum hoc loco recitarem sententias, nisi uererer, ne prolixitatis uerborum accuserer: frustra; tempus contereret: cum Hippocrate diuinum hominem, & medicorum, philosophorumq; oium principem huius contemplationis auctorem, & testem adire nobis concedatur.

Hippocratem quoq; sensisse, animum a temperatura corporis mutari.

Cap. 8.

Hippocrates igitur in eo libro, qui est de aere, aquis, & locis, cum de ijs urbibus, quae ad septentrionem spectant, loqueretur, scripsit his fere uerbis: tum moribus potius feris, quam mansuetis esse. paulo post uero, cum de ijs agit, quae ad Solem orientem sitae sunt, clara etiam uoce praediti homines sunt, & ad iram, & ad intelligentiam promptiores, quam qui aequilonale plagam incolunt. deinde in longum producto de ijs sermone, sic fere describit: atq; Asiam plurimum ab Europa differre in natura eorum omnium, quae e terra exoriuntur, itemq; hominum, mea sententia est: siquidem in Asia multo pulchriora, maioraq; nascuntur omnia: regio quoq; est mansuetior, genusq; hominum benignius. in causa huius rei est, anni temporum temperatura. ait autem temperaturam non modo aliorum, quae percurrunt, sed morum etiam causam esse. eum uero uoluisse temperaturam anni temporum aliam ab alia in calore, frigore, humore, ac siccitate differre, multis eius sententijs, in eo libro, in quo docemus, ipsum habere eandem de elementis sententiam in libro de natura hominis, quam in ceteris oibus eius operibus, comprobauimus. sed post uerba iam memorata, idem docens, de regione temperata, a qua hominum quoq; mores ait reddi temperatos, ita scribit. ea .n. neq; admodum a calore exurit, neq; a squalore, & inopia aquarum resiccatur, neq; a frigore laeditur. deinceps uero subiungit: ceterum fortitudinem, aeternitatem, laborisq; perfectionem, & iracundiam his naturis innasci non est uerisimile: sicut neq; eiusdem, neq; alterius generis perpetui amatores sunt: sed in eis uoluptas dominatur: in eodem et libro haec post addit: ceterum quod ad pusillum animum, atq; effoeminatum pertinet, ut Asiani sint praeter Europae populos maxime imbelles, moribusq; mansuetioribus, anni tempora, quae non magnas mutationes neq; in frigore, neq; in calore faciunt, sed aequalia permanent, potissimum in causa sunt. paulo et post haec ait, iam ipsos quoq; Asiatum inter se differre comperies, quod praestantiores alij sunt, uiliores alij: cuius rei causa est temporum, ut ante me dictum est, mutatio. inferius ite, cum agit de ijs, qui Europam incolunt, scribit haec: hi enim populi feri, a societate abhorrentes, atq; animosi sunt natura. tum alia uerba subiicit, ad hunc modum: quicumq; igitur montanam regionem, asperam, altam, aquosamq; inhabitant, & apud quos temporum mutationes

fiunt, eos magnitudine formæ præstare ceteris, effeq; ad labores perferendos, & ad fortitudinem comparatos, atq; etiam a natura agrestes, ferosq; procreatos, probabile est. qui uero concavis in locis, atq; æstuosis, & ubi pratorum sit copia, habitant, uentosq; calidos plus, quàm frigidis sentiunt, & calidis aquis utuntur, ij magni esse non possunt, neq; proceri: sed eis natura comparatum est, ut ampli, carnosiq; & pilis nigris sint: immo uero ipsi nigri potius, quàm albi, minusq; pituitosi, quàm biliosi existant. ceterum ut fortes, erumnarumq; & laboris patientes sint, non ita est eis a natura tributum, sed lex accedens id efficit. legem uidelicet nominauit in qua; regione uitæ traductionem: quam etiam uictum, & institutionem, & patriam consuetudinem appellamus. cuius faciam mentionem, cum ad ea, quæ paulo post dicturus sum, pertineat: nunc enim mihi propositum est, hæc eius uerba etiam adscribere. qui uero altâ inquit, planam, uentis expositam, & aquis irriguam regionem tenent, eorum corporum formæ magnæ sunt, sibiq; inter se similes: sed effœminatiore, mansuetioreq; animo. deinceps uero pergens de regione hæc adijcit: qui macrum solum, aquarum experts, ac nudum quodq; temporum mutationibus non attēperetur, colunt, eorū formas & duras, & robustas, ac flauas potius, quàm nigras esse uerisimile est: quod ad appetitus pertinet, rigidi, pertinacesq; erunt. ecquid nam, ne multas eius sententias huc conferam, deinceps ait: inuenies enim inquit, fere & formas, & mores hominū ex natura regionis esse consequentes. in eodem autem libro regionem ab alia differre regione per calorem, frigus, humorem, ac siccitatē, est per sepe dictum. sed & sequentibus idem docet, cum ait, etenim ubi solum pingue, molle, & aquis scatens, ijsq; ualde sublimibus, ut æstate calidæ sint, hyeme frigidæ, & temporū recta sit ratio, ibi & carne conuestiti homines, & quibus articuli non apparent, humidiq;, & laboris non patientes: ac multis partibus plures animo malo, prauoq; nascuntur. ceterum ad segnitiem, somnumq; sunt propensi. itaq; in artibus exercendis crassi non subtiles, acutiq; sunt. quibus quidem uerbis apertissime declarauit, non solum mores ex temperaturis sequi temporum, sed etiam mentis stupiditatem, sicut etiam acumen. nō dissimilia horum sunt, quæ his fere uerbis ipse subiunxit: cum autem regio nuda est, ac per hyemem niue opprimitur, uel eam Solis ardor exurit, in ea homines duros, graciles, articulis distinctis, firmos, hirsutosq; esse uidebis. iisdem ad agendum acres, ac uigiles. moribus uero & ira pertinaces, cōtumacesq;, ac feritatis potius, quàm humanitatis erunt participes. in artes autem maiore solertia, acutioreq; ingenio incumbunt: & ad res bellicas gerendas præstantiores inueniuntur. in hac quoq; oratione nō solum mores esse locorum temperaturæ cōsequentes aperte ait, sed etiam ad artes quosdam esse acutiore ingenio, quosdam hebetiore: quosdam obtusiore & crassiore. quare nihil opus est omnes physiognomicas notas, quæ in secundo, aut sexto de uulgaribus morbis libro scriptæ sunt, commemorare: sed satis est exempli causâ hæc uerba eius adscribere: quorum inquit, uena in cubito pulsât, ij furibundi, iracundi; sunt: quorum immota est, ij succenso stupori opportuni. quorum uerborum hæc sententia est: homines, quibus arteria in cubito uehementissimum motum facit, furibundi sunt: siquidem ueteres nomine uenarum arterias quoq; uocabant, ut sæpe docuimus: omnem tamen motum arteriarum non pulsum appellabant, sed tantum ipsum, qui sensu perciperetur, quiq; ipsi homini uehemens omnino uideretur. Hippocrates autem ut primus auctor eius consuetudinis, quæ postea manauit ad posterum, omnem arteriarum motum, qualiscunq; esset, pulsum appellauit. in hac uero oratione utens etiamnum uetustiore loquendi more, ex uehementi arteriæ motu fecit de furore, deq; præcipiti iracundia coniecturam: propterea quod hæc arteriæ ob copiam caloris, qui in corde sit, ita pulsant: ac furibundos, iracundosq;, copia caloris: pigros, graues, quiq; difficulter moueantur, temperaturæ frigiditas efficiat.

Animam pro locorum uarietate mutari; & quorundam explodendam esse sententiam. Cap. 9.

Cum igitur Hippocrates in toto libro, in quo de aeris, anniq; temporum temperatura agit, ex corporis temperatura sequi animi facultates ostenderit, ac non solum eas, quæ ad partem illam pertinent, quæ irarum æstu fluctuat, quæq; uoluptate alitur, sed etiam omnes, quæ sunt eius, in qua mens & ratio elucet; certe locupletissimus testis est, cui habeas fidem: si modo, ut quidam solent, dogmatum ueritatem testimonio hominum æstimas. ego uero huic uiro, non ut testi, fidem adhibeo, ut uulgus facit, sed quia firmas eius demonstrationes intueor: ideo eum summis effero laudibus: nam quis est, qui non perspiciat, affectionem corporis & animi eorum omnium, qui ad Septentrionem, & eorum qui prope torridam zonam habitant, esse maxime contrariam? quis etiam nescit, eos, qui medij inter hos sunt, qui temperata in regione degunt, & corpore, & animi moribus, & intelligentia, & prudentia illis præstare hominibus? uerum quia nonnulli, qui per se Platonicos uocant, existimant, in morbis animi a corpore impediri, in integra ualitudine, eum suis fungi actionibus, cum interim corpus nec adiuuet, nec noceat, ideo quædam Platonis uerba subiungam, in quibus declarat, quosdam ex temperatura locorum adiutos esse ad prudentiam percipiendam, & oblætos, neque tamen eorum corpus in ægritudinem incidisse. atque hæc quidem in principio Timæi disputationum apud eum leguntur: huiusmodi autem institutione atq; ordine priorem urbem uestram dea exornauit: locumq; in quo geniti estis, delegit, quam ob aeris temperiem prudentissima ingenia producturam esse perspiceret. tum subiungens, ut enim inquit, belli, ac sapientiæ studiosa dea, regionem eligendam in primis talē censuit, quæ esset, uiros ipsi simillimos editura. multum igitur tribui a Platone locis, hoc est terræ habitationibus ad animi mores, & intelligentiam, & prudentiam comparādā cum perspicuum est ex his, tum uero ex uerbis, quæ in quinto libro de legibus sic ferme scripta sunt: illud quoq; inquit, uobis ignotum

Atum esse non debet, magnam esse locorum ad meliores, deterioresq; homines gignendos differentiam: hic etiam euidenter indicat, præstantiores, deterioresq; homines a locis gigni. quæ cum dixisset, hæc deinceps adiungit. quippe cum alij uarietate uentorum, atq; æstu, & absurdi, & forma inter se diuersi sunt: alij propter aquas, alij propter alimentum, quod eis terra suppeditat: quod non modo corporibus commodus, aut incommodus est, sed in animis quoq; nihilo minus hæc parere cuncta potest. in hac oratione perspicue ait, uentos, atq; æstus, hoc est calores a Sole profectos ad animi facultates habere momentum. nisi forte propter uentos, aerisq; nos ambientis calorem, ac frigus tum uero aquarum, alimētiq; naturam meliore, deterioreq; animo effici homines putent: sed ab his ipsis, nos per temperaturas intermedias, bona, malaq; animis inferantur: siquidem hæc ex uiuorum illorū industria consequi potest uidebuntur. nos tamen perspicue scimus, quodlibet edulium in uentriculum primum deuorari in eoq; prius confici, mox a uenis, quæ ex iecore ad illum pertinent, excipi, & in corpore humores efficere: a quibus ceteræ particule omnes, & unâ cum eis cerebrum, cor, & iecur nutriuntur. dum hoc fit, calidiores, quàm essent prius, efficiuntur: tum uero frigidiores, atq; humidiores, dum facultati humorum dominantium consimiles reddantur. quam ob rem, qui uix concedunt, usu alimenti hos fieri posse temperatiores, illos proteruios, hos impotentiores, illos continentiores: hos audaces, illos timidos, cicurresq; & lenes, & litigiosos, & contentiosos, iam ueluti resipiscentes ad me ueniant, egoq; eos, & quibus uesci, & quæ bibere debeant, edocebo: nam hæc res & ad philosophiam, quæ pertinet ad mores, maximo eis erit adiumento, & etiam uiribus eius partis animi, quæ rationis est particeps, magnos in uirtute progressus facient: cum intelligentia, memoriaq; plus ualeant, & studiosiores, prudentioresq; sint redditi: etenim præter esculenta, & poculenta, etiam quos uentos, quas ambientis nos aeris temperaturas, quas regiones deligere, quæ uitare conueniat, commonstrabo.

Pro alimentorum uarietate animum mutari, Platonis testimonio.

Cap. 10.

Nunc uero, quamuis nolint, eos tamen commonebo, Platonem, a quo ipsis cognomen est ductū, non semel, atque iterum, sed per sepe hisce de rebus conscripsisse. simili quoque modo post illum ex Timæo de alimento locum, mihi satis erit ad hoc institutū, ea quæ in secundo de legibus, in quo duæ leges de uini potu sunt, afferre: principio inquit, lege sanciemus, ne pueri ad duos de uiginti annos usq; uinum prorsus gustent: docebimusq; ignem igni neq; in corpore, neq; in animo addi oportere prius, quàm subire labores incipiant. siquidem furibundus iuuentutis animus cauendus est. deinde uino moderate usque ad annum trigessimū utantur: omnino autem ab ebrietate, & crapula iuuenes abstineant. cum uero quadraginta annos nati sint, tum in conuiujs liberius discumbentes cum aliis deos, tum liberum patrem ad sacra, ludosque senum inuocent: qui hominibus uinum contra senectutis durtiam, tanquam salutare medicamentum est elargitus: ut animi molestias, ac sollicitudines obliuione obrueret, animiq; habitus e duro factus mollior, ut ferrum igni impositū, esset tractabilior. hi præclari, egregij; Platonici ex hac oratione commonefaciendi sunt, ut non solum quæ de uini potu, sed quæ de ætatis discrimine dixit, intueantur. ait enim adolescentium furibundam esse naturam: acerbam, molestā, duramq; seniorum: non id quidem propter numerum annorum, sed propter corporis temperaturam, quæ est cuiq; ætati attributa: nam adolescentium calida est, sanguinisq; copia affluit: senum frigida, & parum habet sanguinis: proinde fit, ut uini potus sit utilis senibus, quippe qui ætatis frigiditatem ad caloris symmetriam redigat: crescentibus uero sit inimicissimus: quandoquidem feruentem eorum naturam, & uehementi motu agitatam supra modum exalfacit, & ad immoderatas, uehementesque motiones impellit. sed hæc & alia permulta de uini potione in secundo de legibus libro, quæ legentibus sunt utilitatem allatura, sunt a Platone literis cōsignata. ego uero unum modo locum adhuc ipsius afferam, qui positus est in extremo libro post omnes orationes, quæ de uini potione sunt habitæ. ubi Carthaginensium sententiam afferit: eius hæc sunt uerba. equidem, inquit, Cretensium, Lacedæmoniorum usui Carthaginensium legem multis partibus anteferebam, ut ne quisquam in exercitu uinum ullo pacto gustaret: sed toto illo tempore aquam biberet: in urbibus uero uini usum seruis nunquam concederem: neque etiam magistratibus eo anno, quo magistratum gerunt. gubernatores quoque, & iudices munus suum obituros a uino penitus abstinerem: itemq; deliberaturos de re quapiam non contēnenda. immo uero ne interdum quidem ulli uinum potui omnino darem, nisi corporis exercendi, aut morborum causâ opus esset: sed neq; etiam de nocte uiro, aut mulieri, cum dare operam liberis in animum induxerunt. plura quoq; commemorari possent, in quibus peragendis homines & recte legis, & mentis compotes uinum non biberent. cum autē hæc non de ægrotantibus, sed beneualentibus corporibus Plato dixerit, si uobis, o præstantissimi Platonici, qui uinum bibunt, & militare, & fungi magistratibus, & iudicare, & naues gubernare sani uidentur, mihi dehinc quærenti respondete, utrum epotū uinum, non ut tyrannus quidam imperet animo, ne diligenter consideret, quæ prius cōsiderabat: ne recte agat, quæ prius agebat: ideoque iubeat Plato, ut inimicum, esse deuitandum? nā si semel intra corpus inuasit, impedimēto est, ne gubernator ita, ut par est, clauum nauis tractet, ac ne milites in acie ordinē feruent: & ut iudices in iure dicendo, errent: omnes denique homines, qui in potestate sunt, abuti potestate, ac nihil recti imperare. cum enim totum corpus, præcipue autem caput calidis impleri uaporibus a uino arbitretur, idem in causa esse censet, ut pars animi, quæ appetitus, quæq; iracundiæ sedes est, immoderato motu agitetur; quæ uero est rationis particeps, præcipiti consilio ducatur. atqui, si hæc ita sint,

fiint, profecto memoratae animi facultates interueniente temperatura laedi, cum nos uinum bibimus, si-
 eut contra quaedam iuuari uidentur. Sed hoc, si ita uobis cordi est, quot bona, quotq; mala suo calore af-
 ferre uinum aptum sit, alias uobis ostendam: in praesenti uero Platonis ex Timaeo uerba subiugam, quae
 sunt huiusmodi. proinde omnes, qui mali, aut boni sumus, duabus de causis, quae nobis maxime inuitis
 contingunt, tales sumus: quorum quidem malorum causa in serentes potius, quam fatos, & educantes
 quam educatos semper conferenda sunt. deinceps addit haec: danda tamen opera pro uirili parte est,
 ut educatione, studijs disciplinisq; uitium fugiamus, uirtutem contra, adipiscamur. ut enim studia, disci-
 plinaeque uitia tollunt, uirtutemque pariunt, ita etiam facit educatio. quod quidem educationis nomen
 non de cibis modo, sed de uniuersa uiuendi ratione puerorum ipse usurpare quandoque consueuit. ue-
 rum hoc loco educationis uocabulum in secunda significatione intelligi non potest, propterea quod
 non pueris, sed integræ aetatis hominibus id faciendum praecipit, dent operam, quantum possint, ut edu-
 catione studijs, disciplinisq; uitium fugiant, uirtutemque capeant. studia autem dicit, quae in gymna-
 sticis, musicis, geometricis, arithmeticeque uersantur. educationem uero nullam licet intelligere praeter
 eam, quae ex cibis, forbitionibus, potionibusque constat, inter quas etiam uinum est, de quo in secundo
 de legibus libro permulta Plato memorauit. uerum si quis uel sine me, aueat omnes, quae alimentorum
 sint, facultates cognoscere, ei suppetent tres a nobis hac de re confecti libri, quos perlegat: & ad illos
 quartus etiam accedet, qui est de uitio, bonitateque succorum: qui est ad hoc institutum accommoda-
 tus maxime. ita fit, ut prauis fucci magno sint animi functionibus incommodo: boni eandem integras,
 incolumesque conferuent.

Refelluntur quorundam rationes, de quibus ortu uirtutum, ac uitiorum differitur.

Cap. II.

Hæc autem nostra disputatio non tollit ea bona, quae nobis philosophia suppeditat: sed instruit, ac do-
 cet quoddam, quod inter ipsa est, & a philosophis ignoratur: nam & qui omnes homines esse ad
 capeendam uirtutem idoneos, & qui neminem amplexari iustitiam putant (quod non aliud est, quam
 nullum terminum naturalem esse) utriusque naturam humanam ex dimidio cognouerunt: propterea quod
 neque omnes iustitiae inimici, neque omnes amici nascuntur: cum temperatura corporum tales eos red-
 dant. quo igitur pacto, inquit, quispiam merito laudetur, & uituperetur, odiosusque sit, & ametur, si bo-
 nus, aut malus non per se ipse, sed per temperaturam, quam alijs de causis nancisci uidetur, sit effectus?
 nimirum dicemus, hoc nobis omnibus esse attributum, ut bonum amplectamur, aspicimus, atque ame-
 mus: malum auersemur, odio prosequamur, ac fugiamus. nulla adhibita consideratione, genitum ne il-
 lud sit, an secus: cum alterum ipsorum neque tale sit factum, neque tale sit constitutum. quam ob rem
 scorpiones, phalangia, & uiperas, quae a natura, non per se huiusmodi sunt, occidimus. ac Plato primum
 maximumque deum esse ingenitum dicens, bonum tamen uocat: nosque omnes cum amore naturali
 diligimus, cum talis ex omni aeternitate sit, non a se ipse bonus effectus: neque enim unquam est factus,
 quippe qui semper fuit ingenitus, ac sempiternus. quare scelestos quoque homines merito odio prose-
 quimur, nihil prius aestimantes, quae nam causa tales eos reddiderit. contra uero, excipimus, amamusque
 bonos, siue ij natura, siue institutione, atque doctrina, siue ex consilio, & meditatione tales euaserint.
 perditos quoque & scelestos necamus: quam ad rem tres causae a ratione non alienae nos inducunt: ne ipsi
 uiuentes nobis iniuriam inferant, ut sui similibus terrorem injiciant, ueluti daturus poenas scelerum suo-
 rum: tertio loco, quod sit illis ipsis melius mori, quando tanta corruptela animorum eorum occupauit, ut
 remedium uitio statim adhiberi nullo modo possit: ut ne a musis quidem ipsis emendari, neque a So-
 crate, uel Pythagora ad bonam perducere frugem queant. hac in re Stoicos ego demiror, qui omnes mor-
 tales ad uirtutem comparandam esse idoneos existimant: sed a non uiuentibus deprauari: ut enim silen-
 tio transeant cetera, quae rationem eorum euertunt, unum solum ab ipsis quaeramus: id autem est, de homi-
 nibus, qui primi omnium in lucem editi sunt, nec quemquam alium ante se habuerunt: nam a quibus il-
 li deprauati sunt, afferre non poterunt. [quosdam etiam flagitiosissimos pueros esse perspicimus. ecquis
 eos flagitia docuit? praeterea intuemur multos simul uiuentes, iisdem alimentis uescentes, ab eisdem
 parentibus procreatos, ab eisdem denique praceptoribus eruditos, quorum tamen est maxime diuersa
 natura. nam quae similitudo est inter laeuum & mitem puerum, inter omni ex parte timidum, & auda-
 cem, inter stupidum, & sagacem, inter uerum & mendacem? ac planum est, pueros ab iisdem genitos pa-
 rentibus, iisdemque doctoribus institutos in hisce differentijs inter se discrepantes inueniri. quibus quidem
 sit rebus, ut quae a philosophis huius temporis in medium afferuntur, omittenda sint nobis. sed praestiterit
 fortasse, non philosophos huiusmodi homines, sed philosophiae potius professores appellare: nam si ueri
 philosophi essent, illud in primis spectarent, ut principia demonstrationum ab ijs ducerent, quae sub se
 sum cadunt, praesertim cum uetustissimos etiam homines id fecisse compertum habeamus. quam ob rem
 ab illius seculi hominibus philosophi merito sunt appellati: quippe qui neque libros conscribentes, ne-
 que disserendi ratione praediti, neque rerum naturalium imbuti cognitione, uirtutes, quibus mores con-
 formantur, contemplari incipiebant, earumque uim non uerbis, sed operibus declarabant. hi autem phi-
 losophi pueros ab ineunte aetate, quamuis institui coeperint, neque ullum sceleris exemplum uiderint,
 peccare tamen intuentes, quidam eos omnes natura flagitiosos esse, quidam multis partibus plures, di-
 xerunt. enim uero difficillimum, rarumque est, ut puerum ab omni labe purum inuenias. quare qui nullum
 unquam puerum huiusmodi perspexerunt, ij omnes homines natura prauos esse censuerunt. qui uero
 unum

Hæc ex uete-
 re oratione
 sumpta sunt
 omnia.

A unum aut alterum incorrupto esse animo sunt experti, hi non omnes, sed plurimos esse prauos sunt ar-
 bitrati: etenim si quis reiectis contentionibus, ut ueteres philosophi solebat, libera a perturbationibus
 mente res cunctas animo uoluerit perlustrare, is paucos admodum pueros suapte natura ad uirtutem
 propensos, sed a parentibus, a magistris, ac paedagogis ad eam minis, increpationibusque compelli
 comperiet. summa autem dementia illorum est, qui nos a uirtute detorqueri uoluptate sentiunt: si-
 quidem ea multis nos illecebris delinitos reddit, & ea carere asperum putamus: si enim omnes fami-
 liares efficiuntur uoluptatis, quae non bona sit, sed ut traditum est a Platone, est eadem malorum, certe
 omnes mali sumus natura. at si non omnes, sed aliqui, profecto illi soli natura prauis censentur. itaque
 si in nobis nulla uirtus est, quae nobis sit uoluptate familiarior, uoluptas erit uirtute maior, atque ita om-
 nes uitiosi erimus, cum uirtus, quae praestantior est, infirmior: ea uero, quae deterior est, potentior in no-
 bis existat. at si uirtus, quae melior est, etiam sit ualentior, quidnam fuit, quod homines ab initio supera-
 ri ab infirmiore coegit? atque haec quidem Stoicorum decreta, Possidonius omnium eruditissimus con-
 futauit. in quo summis ornatus est laudibus, quippe qui ne Stoicis quidem suis pepercerit, qui ita in ani-
 mum induxerunt, patriam potius, quam sectae suae decreta, esse deferendam. ipse uero stoicam potius se-
 ctam, quam ueritatem, esse deferendam censuit. idcirco in disceptatione uitiorum, & ubi de uirtutum
 B agitur differentia, a Chryssippo mirum in modum dissentit. iam uero in logicis quaestionibus multas de ani-
 mi perturbationibus Chryssippi sententias reprehendit, sed plura quoque in disputationibus, quae de uir-
 tutu differentia instituta sunt, eiusdem mendacia refellit: non enim existimat Possidonius uitium foris ad-
 uenire, quod in nostris animis nullam radicem, nullamque originem habeat, unde prius exortum au-
 geatur: immo ijt in alia omnia: quippe cum in nobis ipsis intestina sint semina uitiorum, neque tam ui-
 ziosos uitare, quam uitiorum incrementum uitare, restringere, coercereque debeamus: neque enim, ut
 Stoici sentiunt, omne uitium in animos nostros extrinsecus illabitur, sed plurimum uitiosi in seipsis ha-
 bent homines: quod autem extrinsecus ingruit, multo est minus. quare si usus accedat, certe ex ea ani-
 mi parte, quae rationis experta est, prauis efficiuntur, falsisque opinionibus ex ea parte, in qua intelligentia
 uiget, imbuimur non secus, quam si bonis, humanisque uiris erudimur, & ueras opiniones, & humanos
 mores perdiscimus. in parte autem animi, quae cogitandi fungitur munere, cum cognitio, & ignoratio
 maiores, minoresue sint, uarias corporis temperaturas consequuntur: porro ipse temperatura primam
 conformationem in utero factam, & uictus rationem, quae probos succos gignat, consequuntur: haecque
 se mutuo adaugent: calida enim temperatura iracundos efficit: rursus uero iracundia infitum calorem
 accendit: contra, quorum mediocri temperatura est, modice quoque animo commouentur, quod eis
 C ad bonos succos procreandos adiumento esse solet. nostra igitur oratio cum ijs, quae cadunt in sensum,
 conuenit: causasque exponit, cur uinum, & quaedam medicamenta praedicta, & uictus bonus, ac benignus,
 itemque educationes, ac disciplinae nobis profint, naturalis quoque deprauationis allata a nobis est ratio.
 nam qui a temperatura corporis iuuari, laeuique animum negant, ij quid de puerorum deprauatione di-
 cant, non habebunt. ut neque etiam de ulla re earum, ex quibus in uictus ratione utilitate euidenter per-
 cipimus, quid afferant, quicquam eis suppetit: neque tantae uarietatis, quae in moribus est, rationem red-
 dere ullam possunt, ut cur aliqui iracundi sint, aliqui mites: cur alij prudentes, stulti aliqui uideantur. a-
 pud Scythas enim unus tantum post hominum memoriam. Anacarsis philosophus fuit, Athenis permul-
 ti itemque stulti apud Abderitas multi, Athenis pauci fuerunt.]

GALENI LIBELLVS DE COGNOSCENDIS CVRANDISQUE ANIMI MORBIS,

Bernardino Donato, Veronensi, interprete.

Nunc diligenter recognitus.

ARGVMENTVM LIBRI.

Quo pacto quis & sua, & aliorum uitia cognoscat, & emendet.

Quae sunt peccata, quique de ipsis corrigendis scripserint auctores.

Cap. I.

OSTQVAM etiam in commentarium redacta tibi habere uis ea, quae olim tibi
 respondi, cum interrogasses nos de libello, quem Antonius Epicureus scri-
 psit de subsidio aduersus proprios affectus, iam hoc ipsum agam, hincque ini-
 tium sumam. Optimum quidem factu fuisset, si ipse Antonius aperte expli-
 casset, quid tandem subsidij nomine uellet significari: ut uero ex ijs conie-
 cturam facere licet, quae in ipso libro memorat, uidetur mihi eo uerbo
 aut obseruationem, aut diiudicationem intelligere, aut etiam correctio-
 nem. Siquidem ille, ut nosti, pleraque eorum, quae dixit, ita obscure elocutus
 est,

est, ut conijcere longe facilius sit, quid dicat, quam plane percipere. modo enim nos hortari uidebitur, E ut cogitemus, nos quoque ipsos similiter, ac ceteros, peccare: modo autem, quo pacto singula, quæ ab unoquoque peccentur, unusquisque diiudicet, ac dignoscat: modo qua ratione quis seipsum a peccatis abducatur. Quod quidem mihi eiusmodi orationis uniuersæ caput esse uideretur: cetera enim omnia inutilia plane ac superuacanea sint, nisi ad hoc ipsum referantur. oportet autem in ijs maxime infortunijs, quæ propter peccata eueniunt, seipsum corrigere. Nam illius interdum quasi de solis affectibus oratio est: plerumque tanquam de peccatis: non nunquam de utrisque tibi disputare uidebitur. Ego uero hoc ipsum primum, ut nosti, iam pridem distinximus, cum peccata quidem ex falsa opinione committi affirmamus: affectum uero seu perturbationem ex quadam expertæ rationis uis fieri, quæ ipsi rationi minime obtemperans sit: communi autem uocabulo (quod quidem ad significatum ampliorem pertineat, qui genus ipsum magis attingit) utraque peccata appellari. Dico autem illum peccare, & qui, exempli gratia, aut immodestius, aut animo concitatius aliquid agat, aut calumniæ credat. Scripsere igitur & alij ex philosophis plerique, & Chrysippus præterea, quæ ad remedia pertinerent animi perturbationum, tractauit etiam Aristoteles eandem materiam, & eiusdem philosophi sectatores: ante hos uero etiam Plato. Et fatius forsitan fuisset ita ab illis uiris hæc discere, quemadmodum ipse quoque didici: ueritamen hoc priore libro capita tibi omnia, quoniam ita iubet, breuiter exponam, eo plane ordine, quo me respondente audiisti, cum de Antonij libello interrogasti.

Peccare nos plurimum, tamen si nos errare non putemus.

Cap. 2.

Quod igitur peccare nos probabile sit, tamen si nihil profus ipsi nosmet aberrare existimemus, ex ijs, quæ dicam, argumentari facile fuerit. Cernimus cunctos homines existimare se ipsos, aut esse omnino sine omni peccato, aut in paucis exiguisque rebus rectam rationem offendere: hocque ipsum illis maxime accidere solere, quos alij plurimum peccare arbitrantur. quam sane rem ego, si quam aliam præterea, plurimis notam habeo experimentis. Ergo, quicumque alij permiserunt, ut de se ipsis ferrent sententiam ac iudicarent, quales nam sint, hos in paucissimis aberrare solitos animaduerti: at quicumque se ipsos esse optimos existimarunt, nec alij iudicium sui ipsorum facere permiserunt, hos contra, & in maximis rebus, & in plurimis offendentes inspexi. Quo circa, quod ipse quondam adhuc puer temere laudari putabam, (id autem erat Pythium illud, quo iubetur unusquisque seipsum cognoscere) propterea quod magnum non esset præceptum, hoc postea deprehendi merito admodum commendari solere. Nam is solus, qui sapientissimus est, perfecte se ipsum cognoscit: reliquorum autem omnium, perfecte quidem nullus: alius autem alio & magis & minus. Quod enim in uita uniuersa & in artibus omnibus uidemus, ut magnas quidem atque insignes rerum eminentias differentiasque quibus unus est multis facile possit discernere, exiguas autem ac tenues interdum taxat, qui & prudentes sint & ipsarum artium periti, idem in peccatis quoque atque affectibus usu solet uenire. Si quis enim, exempli gratia, minima de causa uehementer iratus mordeat, ac uexet seruos domesticos, tum is tibi plane uidebitur malo quodam affectu teneri: Item, si quis ebrius inter scorta & lasciuos coetus diuersetur. At mediocriter animo commoueri ob magnam amissam pecuniam, aut ob repulsam atque ignominiam, quamuis in genere affectuum contineatur, non tamen æque, ut illud superius, perspicuum est: sicut ne placentiam quidem exedere audis. Verum tamen hæc quoque emendationis indigere, ei, qui animum suum exercuerit, & a cunctis affectibus uindicauerit, haud dubium est, quamuis eadem euitare, propterea, quod parua sunt, magis arduum sit. Quisquis igitur uolet se & honestum & probum fieri, is necesse esse cogitabit multa a se peccata sua ignorari, quæ ut cuncta deprehendat, cum possim ego dicere, quo pacto ipse deprehenderit, nondum tamen id dico, propterea, quod fieri potest, ut hic libellus etiam in aliorum manus aliquando perueniat: quos ipsos quoque exerceri uolo, quoad rationem inueniant, qua peccata sua agnoscant, quemadmodum olim, cum eadem de re loqueremur, te itidem mihi dicere postulauimus, & quæ diu illa ipsa tibi uideri significasti, conticui. Quare etiam nunc eodem modo agam: & exhortabor eum, qui hoc scriptum nostrum legerit, ut, quod ipsi permixtum sit ac relictum, id quærat, quomodo uidelicet unusquisque possit se ipsum peccantem agnoscere. Duplicem enim, ut Aesopus aiebat, manticham est collo suspensam gerimus, alteram quidem ante pectus alienorum, alteram uero a tergo nostrorum. Ex quo fit, ut aliena spectemus semper, propria autem nunquam intueri possimus. Quam quidem narrationem cum omnes probent, ut ueram, Plato etiam causam, cur id fiat, nobis exponit: Quidquid enim amat, inquit, cæcum est erga eam rem, quam amat. Itaque si nostrum quiuis se ipsum maxime omnium diligit, unusquisque nostrum ad se ipsum maxime cæcus sit, necesse est. Quomodo igitur propria mala inspiciet? aut quo modo se peccantem intelliget? Multo enim magis etiam nunc, quam res ipsa fert, tam Aesopi apologus, quam Platonis ratio uidetur nobis nostrorum peccatorum inuentionem desperabilem constituere: siquidem neque quis facere potest, quin se ipsum amet, & quod amat, erga eam rem quam amat, cæcum sit, necesse est. Nec uero ipse postulasset, ut, qui hunc librum legere infutuerit, curret per se, ut sibi uiam inueniat, qua peccatorum suorum cognitionem accipiat, nisi res ipsa difficilis admodum foret, quamuis quis uel quamplurimum eam rem apud se ipsum tractauerit. Proinde ego hic meam enuncio sententiam, ut, si quam aliam quisque præterea rationem per se ipsum inuenierit, mea quoque sibi assumpta liberalius adiuetur, quippe qui duas salutis uias pro una sit nactus: sin minus, at hac nostra saltem uti possit, donec aliam meliorem offenderit. Sed iam uidetur esse tempus, ut quænam

Anam hæc sit mea, in medium proferam, hinc sumpto initio.

Qui uir sit aptus nostra nos peccata perdocere: quando, & quo modo, calumnijs respondendum, & præclara Zenonis sententia.

Cap. 3.

Quoniam peccata ob falsam opinionem committi solent, affectus autem ob expertem rationis appetitum, placuit mihi prius ipsum liberare ab affectibus. Par enim est nos ab his detentos falsa opinari. Sunt autem animi affectus, quæ omnes nouimus, impetus, ira, timor, moeror, inuidia, uehemens cupiditas: mea uero sententia etiam nimio alicuius rei, qualiscunque ea sit, uel amore, uel odio occupari, in genere affectuum esse habendum. Probe enim dictum esse uidetur, mensuram esse optimam: tanquam nihil bene fieri possit sine mensura. Quo modo igitur quis ista unquam eiiciet, nisi prius ea se habere cognouerit? At uero, ut quis cognoscat, fieri non potest, quemadmodum iam dictum est, quando quidem nos ipsos amamus uehementer. Ceterum, & si ratio hæc tibi non permittit, ut de te ipso iudices, at saltem, ut de alio, quem neque ames neque oderis, iudicium feras, tibi non adimit potestatem. Cum igitur audieris in urbe quempiam ex ijs, quos tibi neque amore ullo, neque odio prosequendos intelligis, laudari a multis, quod nullis hominibus aduleatur, tum tu, ubi ad illum propius accesseris, quod de illo possis ferre iudicium, num sit talis, qualis esse perhibetur, huiusmodi periculum fac. Primum, si uideas ab homine & diuitum & apprimere potentum, aut etiam principum ædes frequentari, pro comperito habe, te frustra audiuisse hominem omnia uera dicere solere (obsequia quippe istiusmodi mendacium sequi consuevit: deinde siue id genus hominum salutantem, siue illis se ipsum comitem exhibentem, conuiujs ue illorum ac cœnis inferentem conspicias. Quisquis enim huiusce generis uitam sibi ipsi sequendam proposuit, non solum non uerax esse consuevit, sed etiam omnem malitiam habere necessario: quippe qui aut pecuniarum, aut principatus, aut gloriæ, aut honorum sit cupidus, & uel aliquibus horum seorsum, uel omnibus simul insidietur. Quem uero neque salutare, neque comitari id genus hominum, neque cum ualde potentibus ac diuitibus cœnare, sed frugi ac temperato uictu uti solitum compereris, sperauerisque ueridicum, conare hunc quoque profundius altiusque cognoscere, ut scias, cuiusmodi tandem sit uita. Talem porro cognitionem singulorum ex longiore cum singulis consuetudine comparare solemus. Quod si talem offenderis, qualem sperasti, seu oca aliquando hominē, & cum solo sermone confer, rogaque, ut, si quem tibi ex illis animi affectibus turbulentis inhærere notauerit, eum continuo indicare ne grauetur, teque illi maximam habiturum gratiam pollicere, existimaturumque te ab ipso magis seruari, quam si corpore ægrotantem sanasset. Quod si ille recipiat se facturum, cum primum te aliquo tali uitio laborantem inspexerit, deinde longo dierum intervallo interiecto nihil dixerit, interim uidelicet tecum assidue uersans, accusa hominem, rogaque iterum aliquanto blandius, quam prius, ut, quidquid talium perturbationum in te residere animaduertit, ilico tibi significet. Qui si tibi respondeat propterea se nihil tibi dixisse, quod tali tempore nihil in te istiusmodi deprehenderit, ne continuo illi fidem adhibeas, neue existimes te repente omnino inculpabilem euasisse, sed duorum alterum in causa esse, aut propter negligentiam inconsideratorem amicis fuisse, nec animaduertisse: aut redarguendi uerecundia impeditum tacere: aut etiam nolle tibi in odium uenire, cum haud ignarus sit omnibus, ut ita dicam, hominibus hunc morem esse, ut eos oderint, qui uera loquantur: aut si nihil horum est, scito hominem propterea tacere, quod nolit ipse tibi prodesse: aut etiã propter aliud quiddam, quod a nobis ne utiquam probatur. Nam, si mihi hoc credideris nunc, fortasse fieri non posse, ut tu nihil peccaueris, laudabis post ubi uideris omnes homines singulis diebus innumerabilia peccata committere, & affectibus ductos agere, quæ agant, neque tamen agnoscere se ipsos tales. Quare neque tu quidem arbitrare te ipsum aliud potius esse, quam hominem. Id porro arbitraberis, si persuasum habeas perpulchre a te acta omnia, quæcunque non uno tantum mense, sed etiam uno die egeris. Verum forsitan dices, siquidem litigiosus propterea es, quod uel ex animi proposito, uel ex prauo quodam more talis euaseris, uel etiam rixarum amator sis natura, quantum ex ijs uerbis, quibus ego nuper usus sum, conijcere licet, uiros sapientes aliud esse potius quam homines. At tu isti rationi, quæ una est, nostram, quæ est duplex, opponito: unam quidem, quod omnino sine peccato sit sapiens: alteram uero (quod ad eum, qui illam priorem conceperit, spectet) siquidem sine peccato sit sapiens, eum ne hominem quidem esse: quod uero ad ea pertinet, quæ de hac ipsa re & propter hoc ipsum dicta ab antiquissimis philosophis audisti, sane Deo similem esse sapientem: at te tamen Deo similem repente fieri nunquam potuisse. Quando enim, qui totam uitam exercuerunt, ut se ab affectibus liberarent, non credunt id se perfecte atque omni ex parte consecutos, nimirum tu id multo minus, qui nunquam exercuisti. Ne credito igitur illi, qui dicit nihil a se animaduersum, quod a te ex perturbatione sit gestum: uerum, aut quod tibi nolit prodesse, idcirco sic locutum existima: aut quod non sibi obseruanda putauerit, quæ a te perperam agantur: aut quod odium tuum timuerit, ac uitauerit. Fortasse etiam uidit, te aliquando ægre tulisse eum, qui tua peccata tuosque affectus malos reprehenderit: quam obrem sibi tum tacendum putauerit, cum non credit, cum dicit se uelle singula peccata tua inspiciere, te id ipsum agere re uera. Quod si tu cum præcedentium actionum mutatione silentio abeas, haud ita multo post inuenies non paucos, qui te non simulate, sed uere corrigant, longeque etiam magis, si ei, qui te reprehenderit, egeris gratias, quando hac ratione fieri potest, ut a te tuum malum recedat. Post autem, si diligenter consideraueris, uerène te ille, an falso increpauerit, ex ea re senties te magnam

gnam percipere utilitatem. si uero idem assidue egeris, propositumque tibi sit in uirum euadere honestum & probum, facile talis fies. Nam in priore quidem tempore, ne si omnem quidem considerandi diligentiam adhibeas, poteris deprehendere te per calumniam & mendacium iudicare, tibiq; ipsi per imperitiam persuadere, nihil a te esse omnino peccatum. Ceterum hoc ipsum potius tibi sit studium, hæc exercitatio, ut calumnias & conuitia æquo animo feras. Quod ubi feceris, & fatis moratus satisfique sedatus fueris, iamq; tuas ipsius perturbationes animo perspectas habueris, tum aggreditor respondere calumniantibus: sed neque acerbe unquam id facias, neq; redarguendi conuincendive aut etiam altercandi studio, nec uero te illum alterum uelle deijcere significes, sed omne id tuæ ipsius utilitatis causa moliri. Ut, si ille quoq;, dum contradicit, probabile quidpiam obiiciat, credas illum melius nosse, si modo illum, ubi satis longa inquisitione exploraueris, extra culpam reperiatis. Hac ratione uolebat Zeno omnia nos agere, itaque tutos nos dicebat fore, si ageremus, tanquam paulo post pædagogis rationem reddiduri. Sic enim ille uir appellabat istos, quorum non paruus est numerus: qui licet a nemine usquam inuitentur, ad increpandos tamen amicos & propinquos suos promptissimi sunt. Oportet autem eum, qui talia ab amico sit auditurus, neque diuitem esse, neque cultu & reuerentia quadam apud ciues suos conspicuum. Nam, si istiusmodi reuerentia insignis fuerit, nemo plane illi uolet uera dicere ob timorem, quemadmodum ne locupletibus quidem solent adulatores lucri gratia. Quin etiam, si quem istis ueridicum aliquis casus obtulerit, ad se hunc illico suosque mores distrahere consueuerunt. Siquis igitur sit uel apprime potens, uel opulentus, qui uelit in uirum egregium ac frugi euadere, ab hoc deponi se ipsum necesse erit, atque his præsertim temporibus, in quibus nullus sit inueniendus Diogenes, qui uel opulentissimo ac monarchæ cuiuspiam sit dicturus ueritatem. Illi igitur, quid sibi factu opus sit, uiderint: tu uero, qui neque ex potentibus ciuitatis, neque ex opulentis es unus, permitte omnibus, ut, quicquid damnant in te, libere aduersum te dicant, neque ipse aduersus quempiam indignare: sic uero tibi sint omnes, ut Zeno dicebat, pædagogi uidelicet. Neque tamen par esse arbitrare omnes æque atque indifferenter attendere, quid dicant, sed eos tantum, quos & optime uitæ egisse, & pro ueritate iam esse perspexeris. Qui autem sint, qui optime uiuant, paulo ante a nobis dictum est. Progressu uero temporis ipse per te facile assequeris atque intelliges, quanta et qualia essent, quæ a te peccabantur: tibi que tunc scilicet ego maxime uidebor ueridicus, qui nego quempiam sine affectibus aut sine peccatis inueniri, etiam si optima quis natura sit præditus, aut etiam si apud gentes uixerit, quæ optimis educationibus utantur, omnino autem necesse esse unumquemq; labi & errare in aliquibus. eoq; etiam magis, quo quispiam iunior fuerit.

Neque ætatem, neque si nos optimos euasuros non speremus, correctioni nostræ obesse debere, ac de ratione iræ, & furoris coercendi.

Exercitationis enim unusquisq; nostrum per totam ferme indiget uitam, ut in uirum perfectum euadat: neq; tamen detereri quempiam oportet, ne se ipsum conetur meliorem efficere, etiam si iam factus quinquagenarius sentiat sibi animum uitio nec insanabili, nec irreparabili deformatum. Nam ne corpore quidem male quispiam habens, malæ item habitudini se ut uictum dederit, etiam si quinquagenarius sit: quin potius omni ratione conabitur ipsum corpus in melius restituere, quamuis compertum habeat, se nunquam Herculeam ualetudinem consecuturum. Ne igitur nos quoq; deterreamur, ne meliores nos ipsos animo reddamus, quamuis compertum nobis sit animum nos non posse consequi sapientis: uerum maxime quidem etiam illum speremus nos habituros, si a teneris usq; ipsum hunc nostrum curare cœperimus: sin minus hoc obtinere possumus, at saltem ne totum omnino deformem illum geramus, ut Therites corpus, sollicitè curemus. Etenim, si ante, quàm existeremus, fuisset in nostra potestate conuenire illum, qui prouidebat, ut nasceremur, & primo quidem orantibus nobis, ut corpus strenuissimum generosissimumq; ab illo liceret accipere, ille denegasset, tum profecto precati essemus, ut secundo saltem gradu, aut tertio, aut etiam quarto proximum primo bonæ habitudinis corpus nobis concederet. Itaq; si Hercules non potuissimus, at Achilles accipere præclarum quiddam nobis uisum esset: quod si non huius, at Aiæ, at Diomedis, at Agamemnonis, at Patrocli. Sin ne horum quidem, at saltem aliorum quorumpiam heroum præstantium. Eadem, ut arbitror, ratione, si quis supremam nequeat animi excellentiam obtinere, at saltem post supremos illos sapientes in secundis, aut tertijs, aut etiam quartis se haberi non recuset: hoc autem, quod dico, non eiusmodi est, ut fieri non possit, si modo quis exercere se ipsum uelit, & longiori tempore assidua exercitatione periculum facere. Ego autem, cum adhuc puer hæc audiuissem, & quodam tempore hominem uidissem, cui nimia festiuatione conati aperire hostium, res ex sententia non successerat, & ob eam rem iratus clauem mordebat, calcibusque fores percutiebat, atq; in Deos conuicia iactabat, oculis instar eorum efferatis, qui in furias euaserunt, ac prope modum ex ore spumam emittebat, ut apri solent, tum eiusmodi odium aduersus iracundiam concepi, ut nunquam postea quisquam me ob talem affectum tristiore uiderit. Et sane hoc ipsum primo quoque tempore erit satis, si neq; in Deos maledicta iactabis, neq; calcibus feries, aut dentibus aggredieris lapides ac ligna, neq; efferato uultu intueberis, sed intra te ipsum continebis, atq; occultabis iracundiam. Nam ab ira prorsus liberari simul, ac quis uelit, non continuo quis potest: comprimere autem illius perturbationis intemperantiam potest. Quod remedium si sapius usurpauerit, agnoscat tandem aliquando ipse se ipsum minus nunc propensum ad iram, quàm ante, usq; adeo, ut neq; ob paruas, neq; ob magnas

Agnas causas in furorē se agi animaduertat, sed magnis tantummodo irasci sceleribus. Quin etiam ne hoc ipsum quidem, quod dico, irasci magnis sceleribus, post eadem ultra eueniet, si id obseruabit, quod ego, cum mihi ipsi aduerberatū fuisse: quod ipsum patri quoque meo usurpatum memini. Qui etiam complures amicos increpare solitus erat, quos, in percutiendo, famulis dentes cōstringere deprehendebat, eos dignos esse affirmans, quibus serui illi in ipsa uulneris inflammatione, conuulsione tentarentur, ac sic interirent. Quidni enim? quando eis licitum fuerat paulo post & ferula & loris, quotquot libuisset, uerba infligere, & consilio quod ad illos negotiū pertinebat, absolueret? Porro alij sunt, qui non pugnis solum, sed etiam calcibus feriant, & oculos effodiāt, & stylo uulnerent, si quando stylum manu tenent. Vidi etiam quendam, qui ira percitus, calamum, quo scribimus, in oculum serui infixit. Adrianus quidem imperator, ut aiunt, cum stylo serui cuiusdam sui oculum uulnerasset atque eruisset, ac post illum uidisset ex eo uulnere factum unoculum, ad se uocauit, fecitque ei potestatem, ut pro illa calamitate munus a se peteret. Cum autem ille miser taceret, rursus hortatus est Adrianus, ut quidquid uellet peteret. At ille negauit se aliud quidquam petere, optare uero se oculum quē amisisset. Enim uero quod tandem munus inueniri possit, quo oculum amisisset rependatur? Ceterum, quæ mihi quoque olim acciderint, hic tibi narrare uolo, quāuis eadem de re me sapius tibi dixisse meminerim. Romæ redeunti mihi factus est itineris comes amicus quidam patria Gortinensis ex Creta, uir ceteris quidem rebus non contemnendus, quippe qui & simplex moribus, & in amicitiam propensus, & frugi, & in ijs, quæ ad quotidianos sumptus pertinent, liberalis esset, sed usque adeo iracundus, ut suis ipsius manibus aduersus seruos uteretur, interdumque etiam cruribus, loro autem, ac ligno, quodcunque irascenti occurrisset, multo libentius. Cum ergo iam essemus Corinthi, omnia, quæ secum uehebat, suppellectilia unā cum ipsis seruis nauī tradidit uehenda a Cenchreis Athenas usque ipse mercede cōducto uehiculo terrestre iter Megaris facere instituit. Itaque cum iam Eleusinum præterissemus, ac Thriasium attingeremus, seruos, quos secum habebat, interrogauit de quadam suppellectili. At illi casu, quid responderent, non habuerunt. Furore ergo percitus, ubi nihil aliud habuit, quo adolescentulos percuteret, gladium qui intra uaginam conditus erat, unā cum ipsa uagina arreptum in caput infligit, non illum quidem, quā latior planiorque est, inferens, (sic enim nihil grauius accidisset), sed qua secandi uim gladius habet. Vagina igitur ilico dissecta est, atque ingens uulnus in capite utriusque effectum est duplex. bis enim utriusque percussit. Vbi uero plurimum sanguinis effluere de uulneribus animaduertit, nobis eo in loco relictis, ipse Athenas ilico pedibus iter ingressus est, ne ipso adhuc præsentē aliquis seruorum interiret. Nos tamen Coptea seruatos illos Athenas perduximus. Amicus autem ille Cretensis, cum ipsum facti poenituisset, me manu arreptum Megara introducit in domum quandam: deinde lorum porriges, ubi se ipsum exiit iubet uerberare pro ijs, quæ furore nefario coactus patrauerat. Sic enim ipse uocabat. Cum autem ego ut par est, in risum prorumperem, ille ad genua procumbens instabat, obsecrabatque, ut ne aliter facerem. Hic porro haud obscurum est, me tanto maiore risu commotum fuisse, quanto illum diutius in eo perseverantem uiderim, ut cæderetur. Ceterum, postquam satis diu in hoc ipso perstitimus, recepi me illi facturum quod petebat, hoc est, uerba illaturum, si ipse quoque ualde exiguum quiddam, quod ego peterem, mihi uicissim præstaret. Qui ubi recepit, tum ego rogavi hominem, ut mihi sermonē quendam recensenti aures accommodaret: hocque esse illud ipsum, quod ego peterem. Quod ille cum se facturum recepisset, longiori sermone illum docui, quemadmodum id, quod in nobis est iracundiæ ac furoris, coercere erudireq; oporteat, ratione uidelicet. Quod enim non uerberibus, sed alio quodā modo sit corrigendum, illi latius exposui. At ille cum ad se ipsum rediisset, sibiq; prouidisset, longe post hac se ipso melior effectus est. Tu uero quamuis non multo fias melior, at satis fuerit anno uno in melius saltem paululo esse prouectum. Nam, si perges constanter resistere affectui, iracundiamq; mitigare tum altero anno te multo euidentius profecisse animaduertes. Quod si in eo diutius perseveraueris, ut tibi ipsi prouideas, longe propius tertio, & post hunc quarto, atq; item quinto ad honestius grauiusq; uitæ genus accessisse te senties. Turpe enim est quempiam multos annos cōtinenter laborare atq; exerceri, ut uel medicus, uel grammaticus, uel rhetor fiat, uel geometra, ut autem in uirum bonum euadat, in tanto spatio temporis nunquam sibi quidquam laboris assumere.

De corrigendis seruis, qui peccant, ac de perturbationibus deuitandis.

Cap. 5.

Quodnam igitur sit huiusce exercitationis initiū, rursus repetamus. Pro rebus enim maximi momenti nihil incommodi fuerit bis terque eadem commemorare. Nunquam igitur quempiam seruorum tuorum peccantem tuis ipsius manibus corriges: sed, quemadmodū ego, quod olim Platonem audiuissem aduersus quendam seruum maluissimum agere, id in tota uita usurpauit, pulchrum esse genus officij ratus. Ita tu quoque tibi ipsi præcipito, neque te tuis ipsius manibus seruum cedere, neq; quandiu iratus sis, alii imperare, sed in posterum differre. Postquam enim furor abierit, prudentius temperatiusque dispicies, quot uerba infligere ei, qui puniendus sit, oporteat, [nec tamen illud dixerim, melius esse] initio statim concessa uenia rem transigere, & ubi lorum tibi afferri iusseris, tum uerbis dū taxat corrigere, ac minitari te non amplius idem concessurum, si iterum ille idem peccatum commiserit. Multo enim præstat te facere ea, quæ facis, sed postquam impetus ille animi deferbuerit, tuq; iam furorē illum omni rationi inimicum deposueris: quo tempore uidelicet iam ratione opitulante inuen-

Al. nisi me-
hus sit.

turus

turus sis, cuiusmodi ille pugno sit ferendus. Nam, quod impetus irascētis nihil ab insania & furore differat, ex ijs, quæ faciunt, qui eo genere affectus percipiunt, facile intelligere licet. pulsantes enim & ferientes calcibus, & uestimenta scindentes, & toruum quiddam intuentes omnia peragunt, usque adeo ut, quemadmodum dictum est, & foribus, & faxis, & clauibus irascantur: & alia quidem lacerent; alia mordeant, alia calcibus petant. Sed forsitan dicturi sunt hæc fieri solere ab ijs duntaxat, qui re uera insaniant, quæ autem tu facis, etiam a prudentibus. Ego uero, quod minus peccent, qui suis ipsorum manibus seruos cædunt, quàm ij, qui lapides, & ianuas, & claues morfu petunt, calcibusque feriunt, plane fateor: sed illud item persuasum habeo, aduersus hominem, simul atque aliquid deliquerit, scire, exigui cuiusdam furoris indicium efficaciamque esse, aut animalis ratione carentis atque agrestis. Quid enim? an non solus homo hanc habet excellentiam præter cetera animalia, ut ratione utatur? quod si illa furorem iracundiamque abiecerint, ut uitam condonent, non ne hominis ritu id facient? Noli igitur existimare hominem illum prudentem esse, qui unum hoc duntaxat cæuerit, ne calcibus feriat, ne mordeat, ne stimulis configat proximos. Qui enim iam talis euasit, non est ille quidem amplius fera, non tamen protinus etiam homo prudens: sed inter utranque naturam medius, hominis uidelicet prudentis ac feræ. Nunquid igitur meditareris te desinare feram esse, si non curabis, ut in uirum & honestum & probum euadas? an satis fuerit, ut non amplius inter feras, sic ne inter imprudentes quidem, aut rationis expertes manere? Eris uero talis, si nunquam iræ inferuens, sed semper rationi obtemperans, omnia ages. nam si cuncta nulla cum perturbatione animi consideraueris, profecto cuncta tibi optima uidebuntur. Qui igitur hoc tandem fiet? nepe si tu ipse te ipsum maximi precij hominem declaraueris: quo uidelicet precio nullum aliud ne cogitatione quidem fieri potest, ut quis assequatur maius. Nam, dum omnes omnino homines iræ obnoxij sunt, te interim omnis iræ expertem esse, quid aliud tandem est, quàm se ipsum omnibus hominibus præstantiorem ostendere? Quod si forte tu ipse te ipsum existimes, quid aliud quàm te ipsum ostendis uelle quidem haberi præstantiorem, esse autem præstantiorem nolle non secus, ac si quis cupiat putari se quidem corpore ualentem esse, re autem uera ægrotere? An nõ putas animi esse uel ægritudinem excandescantiam, quæ & furor dici potest? An temere arbitrareris ueteribus hæc animi perturbationes quinque appellari solitas, moerorem, iram, excandescantiam, cupiditatem, metum? Enim uero longe mihi melius uidetur esse, primum quidem in longius spatium perturbationes eiusmodi cohibere, ac, dum surgis de lectulo, singillatim, quæcunque acturus sis, inspicere, considerantem, num præstet eiusmodi affectibus inferuendo uiuere, an ratione & consilio uti in omnibus, quæ agas: deinde unicuique uolenti se uirum fieri egregium ac frugi, aduocandum esse aliquem, qui sibi ea, quæ non recte a se agantur, singula indicet: tum singulis diebus singulisque horis habere hanc opinionem in promptu, quod præstet quidem se ipsum dignum exhibere, qui egregius ac frugi appelletur: hoc autem fieri non posse, ut nobis contingat, nisi eum, qui singula errata nostra nobis indicet, habuerimus. Quinetiam illum ipsum nostrorum peccatorum indicem, & seruatorem nostrum, & amicum maximum putare. Deinde, quamuis tibi ille uisus fuerit falsa crimina obijcere, te tamen iratum uideri minime oportere: primum quidem idcirco, quod facile fieri potest, ut ille ita melius, quàm tu, singula peccata tua perspicat, quemadmodum uicissim tu quoque eorum, quæ ab illo peccantur, non nihil: deinde quod, licet falsum quandoque tibi crimen obiecerit, at in eo tamen tibi utilis fuit, quod te ad eorum, quæ agis, diligentiore inspectionem excitauit. Quod autem in hoc ipso maximum est, id præter cetera custodi semper, ut quàm dignus sis, quantique faciendus, a te ipso non ab alio accipias. Id porro ipsum est, primum semper habere in memoria, quæta sit eorum, qui irascuntur animi deformitas, quantumque, rursus eorum, qui sine ira uiuunt, decor, quanta gratia. Quemadmodum enim, qui longiore temporis spatio peccare consueuit, cum magna difficultate affectuum suorum clauem obtinet, ita cõuenit te multo tempore unumquodque eorum præceptorum exercere, quibus si pareas, uir egregius ac frugi efficiaris. Nam eius rei facile obliuiscimur, dum animus noster decedit, propterea, quod ante hac totus sit impletus affectibus. Consequens ergo illud fuerit, ut, quicumque seruari uelit, nullam omnino horam cesset: omnibusque accusandi se ipsum faciat potestatem, omnesque æquo animo audiat accusantes: gratiamque nõ adulantibus habeat, sed obiurgantibus: pateant semper domicilij tui fores: liceat notis ac familiaribus omni tempore ingredi, si quando te ipsum ita comparaueris. Itaque etiam confidere oportet usque, adeo, ut ab ingredientibus deprehendaris nulli maiori peccato uehementer obnoxius. Porro quemadmodum omnia prorsus excindere atque euellere inuito difficile est, ita uolenti, quæ maiora sunt, facile. Si tuæ ergo semper fores, ut dixi, patebunt, licebit sane familiaribus omni tempore ingredi, ut que alij omnes, si quando in publicum processere, omnia conantur facere, ut decet, sic tu domi tuæ omnia facies. Atqui illi quidem, cum reliquos omnes uereantur, ne se in aliquo peccantes deprehendant, unos se ipsos non uerentur: tu uero te ipsum in primis uerere, atque illi ausculta, qui dixit, Omnium autem maxime tui ipsius te pudeat.

De concupiscentia & libidine frenanda.

Cap. 6.

Quod quidem si feceris, poteris quandoque expertem illam rationis uim, qua excandescimus, quasi feram quandam mitigare, ac manuefacere. Alioqui absurdum admodum sit uiros equitandi peritos, ubi equos acceperint, breui eos ad parendum idoneos reddere, te autem, qui nõ aliquod extrinsecus animal acceperis, sed rationis illam expertem uim, quæ in tuo ipsius animo est, & cum

Acum qua semper medians ratio simul habitat, non posse itidem mitiorem reddere, & quamuis non ita continuo, at longiori saltem spatio. Latius autem de iisdem rebus differitur in ijs commentarijs, in quibus mores tractantur, quo pacto uidelicet eam uim quis optimam sibi & commodissimam reddat: item quemadmodum uires ac robur illius non oportet prosternere, sicut ne equorum quidem, aut canum, quibus utimur, sed illud ipsum potius robur exercere, sicut & in illis, ad obedientiam. Tibi uero in iisdem commentarijs maxime ostensum est, quo pacto rursus ea ipsa irascendi excandescendi; uel opitulatrice utaris aduersus alteram, quam libidinis nomine philosophi ueteres appellarunt, quæ temere & seorsum a ratione, fertur ad corporis uoluptates. Ut igitur turpe est hominem iracundiam, intemperanter aliquid agere, sic ita quædam uis, de qua dictum est, & facit simul & patitur. Ob quæ homo non iam equo aut cani similis fit, ueluti ob illa priora, sed uel petulanti apro, uel hirco, uel cuiuspiam agresti belluæ, quæ mansueti non possit. Quocirca huius quidem nulla talis inuenitur correctio, qualis alterius, ea, quam obedientiam diximus. Sed quod ueteres castigare dicebant, huic ipsi quadam proportione respondet. fit autem hæc ipsa libidinis castigatio, dum rebus potiri ac frui prohibetur, quarum appetens est. Nam, si potiat, crescit, maiorque ac uehementior fit: si castigetur, tenuis fit. **B**atque imbecilla, ut hoc pacto imbecillitate coacta sequatur rationem, non autem quod obsequens siue obediens facta sit, sane quemadmodum in ipsis quoque hominibus uidemus contingere. nam in ijs plerumque ij, qui deteriores sunt, sequuntur eos, qui sunt præstantiores, uel inuiti & coacti, ut pueri ac mancipia, uel uolentes & persuasi, ut ij, qui supapte natura boni sunt. Etenim, si quis erat apud antiquos, quem obiurgationes ac uerba castigare non possent, de eo ita loqui consueuerant: quàm incastigatus nescio quis iste homo est? in quo uidelicet libidinem ratio non castigauerat. Duplex enim in nobis est animi uis rationis expertis: una, cuius & cito excandescere & irasci ijs, qui aduersum nos peccare uisi sunt, officium est: cuius ipsius etiam est in longius ampliusque implacabilem se præstare: quod quidem tanto est amplius excandescantis animi uitium, quanto magis diuturnum: altera est, quæ ad id, quod ipsi iucundum suaueque uisum sit, præceps fertur ante, quàm utilene sit atque honestum, an noxium & turpe, cognouerit. Hanc igitur, quæ uehementissima est, cohibere prius oportet, quàm, ubi incrementum acceperit, uiribus inuictam inexpugnabilemque se præbeat. tunc enim, etiam si uolueris, eam ultra compescere non poteris. Ac tum demum id dices, quod olim quandam amantem audiui dicere, uelle te quidem desinare, sed non posse: frustra que nos aduocabis, (quemadmodum & ille quondam,) ut tibi supplicanti opem feramus, uitiumque eiusmodi excindamus. **C**Nam corporis etiam non nulla uitia propter magnitudinem insanabilia sunt: quod ipsum fortasse tu ne cogitasti quidem unquam ante hac. Multo autem satius fuerit te nunc saltem id cogitare, atque inspicere, utrum ego ueridicus sim, cum dico uim animæ illam, cuius est munus temere concupiscere, siquid placeat, plerumque in amorem euadere insanabilem, non corporum modo, quæ formosa sunt, siue rerum, quæ ad uenerem pertineant, sed etiam edacitatis, explendique uentris, ac uinolentia, itemque obscenitatum, quæ præter naturam patrantur: an & hæc & alia multa ex ijs, quæ hæcenus a me dicta sunt, mentiar. etenim, quæ adhuc de ira atque excandescantia dixi, eadem puta & de alijs affectibus me dixisse, Primum quidem alij cuiuspiam permittendum esse, ut de ijs cognoscat & iudicet, non autem nobis ipsis. deinde non quoslibet eidem rei esse præficiendos, sed seniores quospiam, quos uniuersi plane egregios ac frugi esse fateantur: qui etiam propterea, quod ab affectibus liberi sint, & interpretandi iuris & iudicandi munus ante nos ipsos diutius, illis uidelicet temporibus, quibus ipsi nondum eramus, obtinuerint. deinde non oportere nos aduersus eiusmodi homines, quoties aliquod nostrum peccatum protulerint, indignationis quidquam præ nobis ferre, sed contra, agere potius gratias. postremo singulis diebus ea, quæ superius dicta sunt, tibi ipsi reuocare in memoriam: atque hoc quidem præstabit te sapius facere: quod si non possis tam sæpe, at saltem matutinis horis semper ante, quàm quidquam eorum, quæ acturus sis, aggrediaris, & uespertinis ante, quàm cubitum eas. Ego sane olim monita hæc, quæ quasi Pythagora auctore circumferantur, consueui primum quidem legere bis singulis diebus, post uero etiam ore enunciare. neque enim satis est ab una ira duntaxat liberum se præstare, nisi etiam sine omni edacitate, & nequitia, & uinolentia, & curiositate, & inuidia purum te conseruaueris. Alius igitur erat, qui nostri periculum faceret ac percontaretur, nuncubi, ut canes solent, uisi essemus immoderatissime impleri cibis, uel more eorum, qui perpetuum febris ardorem patiuntur, frigidam potionem insatiabili auiditate exhaurire: an uero quemadmodum uiros & graues & cultu ac reuerentia dignos deceat. Nam neque propter famem decet uehementer insatiabiliterque impleri, neque propter sitim instar sorbentium exhaurire totum calicem, multoque minus ob edacitatem in conspectu omnium auidius uel placentam, uel aliud quidpiam ex deliciaribus obsonijs deuorare. Sed in omnibus ijs item alij sunt aduocandi, qui opem ferant, & quidquid peccamus, obseruent atque indicent. deinde uero etiam sine pedagogis ipsi nos seruemus, demusque operam, ut omnibus unã concanantibus obsonij minus adsumamus, & a cibis gulam nimium irritantibus abstineamus, moderato interim uescentes ijs, quæ salubria sunt. Progressu uero temporis ne respicere quidem te ad contumaces uelim, quippe magnum non fuerit temperantius, quàm illos, comedere ac bibere. sed, si te ipsum hoc honore afficere decreuisti, prospice & cura, ut aliquando continentius hodie uiuas, quàm heri.

EXTRA ORDINEM CLASSIVM.

C Hoc

Hoc enim si feceris, senties te in dies ab ijs, quæ dixi, facilius abstinere, senties etiam magnas animi tui læticias, si quando re uera amator modestiæ temperantiæque extiteris. sic enim gaudet, quicumque in ea re proficit, cuius est amator. Ex quo fit, ut eos, qui comotationibus delectantur, tum ingenti uoluntate affici uideamus, cum suos bibendo superant compotores, & eos, qui uentri student, multitudine ferculorum gaudere, quicumque autem edaces sunt ac palatum explere cupiunt, hos placentis, & edulsijs, tum quæ ad sartagine, tum quæ ad ollas pertinent, alijsque item condimentis suauioribus latari. Noui etiam quosdam, qui rei ueneræ copia exultarent, superbiusque se extollerent. Ut ergo illi & exercent & sectantur id, quod in ijs rebus summum est, quibus student, sic nos item id studere oportet, quod in modestia sit summum. Porro autem, si hoc faciemus, non incastrigatos quospiam ac dissolutos nobis conferemus: nec satis esse putabimus, si plus, quam illi, & continentia & modestia adepti simus: sed primum quidem eos, qui iisdem rebus studeant superare conabimur, (pulcherrima enim hæc est concertatio atque æmulatio) post uero etiam nos ipsos: ut uidelicet ex diuturna consuetudine ad hæc ipsa, quæ & saluberrima sunt, & adiectu facillima, cum uoluptate feramur, memores semper pulcherrimorum doctorum, quorum uel hoc est in primis unum: delige optimum uitæ genus: id iucundum efficiet consuetudo. quemadmodum ergo, cum te aduersus iracundiam exerceri iubebam, tum argumentum uti poteris te profecisse, quod non amplius te excandescentem cereris, ita in ijs, quæ ad modestiam pertinent, hoc iudicio intellige, quantum profeceris, quod ne cupiditate quidem amplius rerum suauissimarum tangaris. ad modestiam autem una est uia per continentiam. hoc enim modestus superat continentem, quod ille ne cupit quidem amplius titillantes palatum cibos siue ob longam consuetudinem, siue ob continentiam: ueluti ipsum quoque rei nomen indicat. quod deductum esse uidetur a continendis in se ipso, nec permittendis longius abire cupiditatibus. Laboriosa autem ab initio uia hæc est atque aspera, quemadmodum cetera item omnes honestorum studiorum exercitationes. Itaque, siue pro uitio uirtutem uis habere, siue pro titillationibus corporis, animi tranquillitatem, hac ratione te ipsum exercere oportebit, ut per continentiam ad modestiam contendas. si autem uel uirtutem despicere, uel titillari uis toto corpore, ratio tibi erit deferenda: quæ, quamuis ad uirtutem non hortetur, est tamen dux itineris ijs, qui aliqua exhortatione commoti ire ad illam cœperint, quo uidelicet itinere quis consequi illam possit. Cum autem ratio hæc nostra sit duplex, una, qua se ipsum quisque possit cognoscere, altera, qua peccata, quæ cognouerimus, corrigamus, nobis, ut de hac posteriore diceremus, minime ab initio propositum est, sed de priore, qua possimus nostra peccata cognoscere. Quoniam uero, qui illam ingrediuntur, ipsi dignoscere non possunt, incipientibus quidem alios adhibemus inspectores: eos uero ipsos, qui hanc rationem exercent, quamuis iam possint cognoscere, a quibus & uitij & affectibus liberati sint, ignorare tamen non oportet procul adhuc ab extremo illo ac fine, quem petunt, abesse. Siquidem, quod in uniuerso dicere conueni, etiam hic dicam, cognitionem uidelicet sui ipsius uno quidem modo esse omnium rerum difficillimam, altero autem facillimam. nam, si quis intus uelit cognoscere, difficillimum id sane est, at si foris, non item.

De morum in pueris differentia, ac de bona ipsorum educatione, deque inuidia detestanda.

Cap. 7.

Ceterum ego omnia hæc, & quæcunque hæc sunt, & quæcunque posthac dicenda, uolentibus non grauati impertio. & cum alia quædam fortasse sit uia, qua quis insitens & honestus, & probus euadere queat, ego tamen, ubi nam illa sit, ignorans, hac ipsa, ex quo & uiuo & sapio, sum usus, eandemque alijs abunde indicare non desiti, hortarique ut contra ipsi quoque aliquid afferrent, ac reponerent, uicissimque siquam aliam honestatis, probitatisque uiam nossent, docerent: nos autem, dum aliam illam desideramus, per hanc ipsam incedimus, quæ communis cunctis affectibus est, & ad cognoscendum & ad medendum. etenim & contentionis, & gloriæ, & principatus appetitio, animi plane est affectus illis quidem minor, at tamen ipse quoque affectus. De inuidia autem quid attinet dicere, cum omnium uitiorum sit foeditissimum? dico autem inuidiam, cum quis ex alienis bonis tristitia afficitur. & est omnis quidem tristitia affectus, pessima autem omnium inuidia, siue ea sit inter affectus numeranda, siue tristitiæ species suo generi proxima. commune autem omnium remedium fuerit id, quod dictum est. Quod enim & mala sint, & fugienda, perspicere operæ precium est in ijs hominibus, qui uehementer ab illis detinentur. In talibus enim turpitudine ipsa admodum perspicua est. cur autem ipsi in nobis ipsis nihil tale prorsus cernamus, causam putare oportet eam cæcitatem, qua afficimur uel ad id, quod nos amat, uel ad id, quod ipsi amamus: nõ nulla est esse, quæ nos fugiant propterea, quæ exigua sint, & a nobis negligantur, quæ tamē propter magnitudinem in alijs negligi non possint. Inuenire ergo oportebit senem quempiam, qui illa possit inspicere, rogareque hunc, ut omnia nobis summa cum libertate in dicet. deinde, ubi ille nobis aliquid dixerit, tum continuo illi magnas agere gratias. ubi uero ab illo abierimus, tum dispicere & considerare diligenter, quid sit, nosque ipsos tum, cum soli sumus, increpare, conarique affectum euellere, non usque adeo solum, ut ab alijs duntaxat uideamur, sed ut ne radicē quidem illius ullam in nostro animo prorsus relinquamus. nam ex ijs, quæ sic relinquuntur, solet aliquid rursus pullulare, dum id ipsum ab ipsa nequitia & prauitate irrigatur. Idcirco in nobis ipsis omnes singillatim affectus diligenter attendere scrutarique oportet, quoscumque in amicis necessarijsque nostris cernimus,

Animus, num aliquid tale in nostro item animo deprehendi queat. excidendum quippe est, dum adhuc pullulat, nec expectandum, dum crescat, & fiat insanabile. nam ceteros quidem omnes animi affectus plerique despiciunt, tametsi, cum alios uident ab iisdem teneri, contemunt: tristitia uero ac moeror omnibus plane esse malum uidetur, ueluti labor in corpore. Ceterum olim quidam ex ijs adolescentibus, qui mihi familiarissimi erant, cum se in paruis commoueri negasset, postquam tamen id sibi accidere animaduertisset, summo mane ad me uenit, dicens se super ea re totam illam noctem infomnem duxisse, interimque sibi uenisse in mentem, se ne in maximis quidem rebus unquam æque turbatum fuisse, ac in paruis esset. Itaque uoluisse discere, quo id sibi pacto euenisset, utrum ne ab aliquarum disciplinarum usu, an uero ab ipsa natura talis extitisset. cui ego id respondi, quod uerum est scilicet naturam quidem ipsam in puerili ætate ad uitam perficiendam in cunctis plurimum posse, secundo autē loco studia exercitationesque disciplinarum. nam quod naturæ nostræ, siue ingenia plurimū inter se differant, ex passim * luitantibus pueris facile intueri licet. Nam eorum alios semper hilares, alios semper tristes inspicimus: & alios quidem omnibus de rebus ad ridendum promptissimos, alios uero ex qualibet uel leuissima occasione plorantes. sunt item, quibus æqua omnia & communia placeant. sunt, quos contra rapere ac prædari delectet. alij etiam minimis quibusque de causis uehementissime excandescent, ut & mordeant, & calcibus feriant tum lapides, tum ligna, sicque proximos se ulcisci putent, si quando ab illis iniuriam accepisse arbitrentur. alij tamen ad ignoscendum faciles ac mites, neque irascetes, neque plorantes, nisi post magnam aliquam acceptam iniuriam. Hac de causa Eupolis Aristidem illum, qui dictus est iustus, Niciæ interroganti, quonam modo iustus euassisset, probe grauiusque respondentem inducit, naturæ quidem primum maximumque munus fuisse, deinde uero se quoque prompto animo naturam suam adiuuissse. Non solum igitur ad moerorem atque tristitiam qualibet de causa propensæ sunt adolescentium naturæ, sed etiam ad excandescentiam, atque ad suauissimorum ciborum appetentiam. de quo quidē uitij genere, quod ad illos pertineat, ad hunc usque locum, maxime sum locutus. Ceterum, præter illa, quæ iam dicta sunt, licet aliquos puerorum impudentes intueri, aliquos autem uerecundos: item alios memori natura præditos, alios immemores, alios præterea obliuiosos. nec non alij sunt, qui prompte ac libenter dicendi causa laborem ferant: alij negligentes atque ignaui. porro ex illis ipsis, qui labores facile tolerant, alij sunt, qui cito efferantur lætitia, si quando laudentur: alij qui afficiantur pudore, simul atque a præceptore contēni se uideant: alij uero qui terreantur uerberibus. idem autem, sed contraria ratione, de ignaui intellige. Itaque ex illis, quæ pueris uident accidere homines uniuersi, alios solent appellare pudētes, alios impudentes: & eadē ratione alios ambitiosos & probos, alios improbos & honoris negligentes, alios timidos, & alios uerberum contēptores: aliasque item illis appellationes, quæ naturis ipsorum conueniant, imponunt. sic etiam ex iisdem pueris alios intuemur natura mendaces, alios ueritatis amatores: multisque præterea morum differentijs inter se distinctos: de quibus nunc dicendi locus non est, quod huic duntaxat instituto nostro conueniat. nam eorum alij quidem bonam facillime disciplinam recipiunt, in alijs ea nullius momenti esse solet. neque tamen ob hanc causam negligendi sunt pueri, sed in optimis moribus nutriendi. nam, si natura illorum curationis ac diligentia bonitatem recipiet, in uiros bonos opera nostra euaserint: si autem contra, nostræ sedulitatis utilitatem nullam perceperint, quod tamen ad nos attinet, culpa in hoc nostra nulla fuerit. Nam puerorum educatio similis quodam modo est curæ ac sedulitati, qua in plantis arboribusque alendis utimur. siquidē quamuis bonus arborum ac plantarum sator & cultor, nunquam tamen efficiet, ut rubus uiam ferat. neque enim natura illius talem a principio suo perfectionem capere potest. rursus uites, quæ, quod ad ipsas attinet, fructum ferre paratæ sunt, si neglexeris, solique naturæ curandas reliqueris, aut multo deteriorē aut plane nullum edere fructum animaduertes. idē in animalibus usu solet uenire: equum quippe si erudieris, ad multas res utile habebis: utrum uero quamuis olim mansuefeceris, nõ tamē perpetuo habitu talē possidebis. uipera autē & scorpius ne eo quidē usque progrediatur, ut mansuecere uideatur. Ego igitur, cuiusmodi sim natura, nõ facile dixerim, nõ se ipsum cognoscere uel ætatis maturæ uiris difficile est, nedū pueris.

De Galeni educatione ac documentis, quæ illi a patre tradita sunt.

Cap. 8.

Mihi uero quadam ingenti felicitate contigit, ut patrem ab omni iracundia alienum, iustissimum, frugalissimum, humanissimum haberem: at matrem usque adeo iracundam, ut etiam morderet interdum ancillas, semper autem & uociferaretur & contenderet cum patre, & longe quidem odiosus, quam Xanthippe illa cum Socrate. Mihi itaque intuiti bonitatem honestatemque paternorum officiorum, quæ uitiositatem maternorum affectuum in proximo collocatam quasi e regione respiceret, uenit in mentem cum illam amplecti & amare, tum uero hanc alteram fugere odioque profectui. Ut autem in his ipsis maximam cernebam parentum meorum dissimilitudinem, sic item in hoc agnoscebam patrem meum quidem ex nullo damno dolorem concipere, matrem uero etiam ob res minimas oppido quam moestam euadere. porro nostri tu quoque pueros, quæ uehementer attenderint, ea imitari solitos: quæ autem iniucunde & cum molestia inspexerint, ab his longe fugere consueuissse. Disciplina igitur, quæ mihi sub patre contigit, huiusmodi fuit fere. ubi uero ætatis meæ annum quartum decimum compleui, tum philosophos audire cœpi ciues nostros. e quibus Philopatoris Stoici discipulum quendam satis diu, Caium autem, qui disciplinam Platoniam complexus fuerat, cum is ocio a suis ciuibus priuaretur, a quibus ad negocia ciuitatis traheretur, per exiguum quoddam tempus

EXTRA ORDINEM CLASSIVM.

C 2 unus

Interpres uidetur, non τὰ παρρησιαστικὰ. i. copari in uicem sed τὰ παρρησιαστικὰ. i. patientes aut tolerantiores malorum, uel æquo animo ferentes mala.

unus enim is putabatur in ciuitate, & iustus, & qui nullis pecunijs uinceretur: præterea omnibus & aditu facilis & mansuetus. eodem uero tempore alius quidam e ciuibus nostris post longam peregrinationem domum redijt, Aspasijs peripatetici discipulus: & post hunc alius ab Athenis Epicureus. quorum omnium mea causa & uitam & disciplinas explorabat pater, unã mecum ad illos assidue uentitans. Porro autem, quod is plurimum se ipsum exercuerat in Geometria, & Arithmetica, & Architectura, & Astronomia, uolebatq; doctorem similiter linearibus illis uti demonstrationibus, & per eas, quidquid doceret, ostendere, idcirco inquit, oportet in tuis istis honestatis sapientiãq; præceptis ne minimã quidem discrepantiam inueniri, qua ipsa a se ipsis discordent: quemadmodum ueteres quoq; omnes in hisce artibus seruauere, quarum Geometria Arithmeticaq; principem obtinent locum. Vt igitur non procacem aut præcipitem esse oportet, ut te ipsum ab aliqua secta denomines, sed longissimi temporis spatio & discere illas, & de illis ferre iudicium, sic omnes homines comprobant, confitenturq; etiã philosophi magno studio quærenda esse hæc. Quare nunc iam tibi ea sunt petenda æmulatione quadam, & discenda, & digna, quæ a te augeantur, existimanda, ut & iustitiam, & modestiam, & animi magnitudinem, & prudentiam ex illis consequare. laudant. n. has uirtutes cuncti, tamen si sibi ipsis conscij sunt nullam se earum habere: dant etiã operam pro uiribus, ut alijs uideantur, & fortes, & modesti, & iusti, & prudentes. unum illud est, quod, & si alijs non uideantur, tamen re uera esse ipsi magno studio contendunt, ut moeroris uidelicet omnis ac tristitiæ expertes sint. quare huic a te rei in primis studendum est, cui omnes utiq; homines student, præq; oibus alijs uirtutibus unum hoc quærendum. Hæc igitur ego, quæ a patre documenta accepi, in hunc usq; diem seruauit, neq; me ipsum ab ulla secta denominare adhuc uolui. quæ sane cum omni studio omniq; diligentia explorata habeam, imperterritus atq; immotus ad ea omnia, quæ quotidie in uita accidunt, maneo, quemadmodum patrem quoq; manere tum intuebar. ita neq; iactura neq; interitus rei cuiuspiam, perturbatione me ulla afficiet. nisi forte id eueniat, ut omnia, quæcunq; possideo, amittam: hoc. n. nondum expertus sum. Assuefecit porro me pater etiam gloriam atq; honorem contemnere, ut unam ueritatem haberem in precio. uideo autē quosdam, cum se ab aliquo sperni arbitrantur, aut cum pecunias aliquas amiserunt, magno solere confici dolore. qua sane de causa, inquit ille, nullo tu me unquam moerore affectum uidiisti. porro nondum mihi talis pecuniarum amissio euenit, ut ex eo, quod relictum foret, corporis bonam ualitudinem curare non possim: neq; ignominia aut contemptio, ut quispiam uiderit me de loco, qui mihi in meo senatu attributus est, deturbatum. sin uero alios, qui uituperent, alios rursus, qui laudent, mihi contingit, ut audiam, his obijcere soleo, me putare eos, qui cupiunt omnes homines habere, qui laudent, illis esse similes, qui uolunt omnia, quæcunq; sunt, possidere. Itaq; uideo, inquit, mihi ipsi, forteq; tibi item uidebor nihil ad huc usq; diem esse perpeffus, quod magni aestimandum sit, atq; ad hoc extremum sine omni moerore ac tristitia peruenisse. nam nec omnibus unquam spoliatus sum fortunis, nec ulla ignominia sum notatus. quod si aut bos, aut equus, aut mancipium interijt, non tanti sunt hæc, ut ad me perturbandum idonea sint, utpote cum egregie sim memor eorum, quæ me pater monere solitus erat: qui uidelicet suadebat, ne ob ullam pecuniæ amissionem moerore afficerer, quandiu, quæ reliqua essent, ad corpus curandum suppetere. hunc enim primum finem illis, quæ possiderentur, statuebat, non esurire, non algere, non sitim pati. quod si cui plura, quam horum usus postulat, fuerint, ijs sane utatur ad eas res agendas, quæ honestæ sint. mihi igitur adhuc tantus pecuniarum superest usus, at ex etiam ad eiusmodi actiones suppetant. Porro haud me latet, inquit ille, te fortunaru plus duplo, quam me, possidere, & in nostra ciuitate non mediocri honore præditum, usq; adeo, ut, quænam moeroris tibi causa futura sit, nullam uideam præter cupiditatem inexplabilem. Ad hoc igitur unum exercitationis genus spectabã, id ipsum in memoria habens, semperq; meditans & considerans, donec ita mihi persuasum est, quemadmodum ex duplicato binario confici quaternarium.

De uitanda insatiabilitate, quæ omnis mœstitiæ, & moeroris est causa.

Cap. 9.

Etenim considerare inquit, per ocium, cuiusmodi uitium sit insatiabilitas. huiusce autem considerationis initium præbeat ea, quæ in cibis sumendis uersatur. Ipsum ergo hoc, quod est ultra, quam satis sit, progredi uescendo, insatiabilitatem appellari aiunt. id autem, quod sit satis, ipsa cibi indigentia meriuntur. cibo autem nulla alia de causa indigemus, nisi ut alimus corpus. nutriet uero corpus, si bene concoctus fuerit. bene autem concoquetur, si modicus. nam eum, qui nimius sit, crudum manere haud ignoramus. quod ipsum si uel semel eueniat, usum eius corrumpi necesse est. nam, si ciborum crudorum mordacitate alius cita uniuersum excreuerit, * profuso uocari id genus uitij solet. ex quo sane ipsius cibi usus corrumpitur. non. n. ita illum sumimus, ut per intestina deferatur, sed ut ad omnes corporis partes applicetur. sin autem eius distributio fiat, nec tamen sit bene concoctus, malum intra uenas humorē creare solet. Quãdo igitur in corpore nostro didicisti, cuiusmodi res sit insatiabilitas, iã hoc relicto, ad animũ ipsum te confer, ibiq; illius naturã inspice diligenter, atq; in unoquoq; rerũ genere contẽplare, sumpto ab ijs, quæ possidentur, initio. In his igitur multa sunt, quæ non recte tãto cum studio appetuntur, cuiusmodi sunt Vniones, & Sardonyches, itemq; lapides alij omnes: cuiusmodi item est ornatus, quem foemina, ut magnum quiddam, gestant, ijs ancillis quæ ab ipsis dum incedunt, pendunt. huius generis sunt uestimenta aut ex auro contexta, aut superuacuum aliquod opus habentia, aut quæ, ut confici possint, materia indigent ex longinquis regionibus importata, quæ

* *Profuso id est profluui.*

Alia sunt, quæ Serica uocantur. Porro alia sunt ex ijs, quæ possidentur, quæ ad seruandam bonam corporis ualitudinem maxime conducunt. & hæc quidem satis decenter appetere parareq; possumus: horũ prima sunt ea, quibus & alimur, & uestimur, & calceamur. quibus adde illud, in quo habitamus. in eodem genere habentur, quæ ægrotantibus utilia sunt. uerum non nulla et utriq; conducunt, & bene uidelet ualentibus, & ægrotantibus, cuiusmodi est oleum. horumq; alia sunt eiusmodi, ut maiorem, alia ut minorem corporibus hominum afferant utilitatem. itaq; iam nunc & multitudinis & possessionis eorum finem seu modum te planissime inspexisse arbitror. nam, quemadmodum unius cubiti calceamentum, quatenus ad ipsum finem spectat, inutile est, ita & plura duobus habere calceamenta, ut quinque aut decem alienum ab usu. alia. n. illa omnino super sunt: usu autem duorum contenti esse debemus. sic duplicem quoq; uestem habere sit satis, & mancipia, & supellectilem. Apud nos autem, inquit ille, non solum uestis est amplior, quam duplex, sed & famuli, & uasa: & omnia omnino, quæ possidemus, ampliora duplicibus. Prouentum enim ex rebus nostris multo maiorem capimus, quam ut uni corporis ualitudini inferuiatur. At enim ex istis, qui uoluptarium uitæ genus, quod sequerentur, elegerunt, non nullõs uideo non duplo modo aut triplo, quam nos, amplius impendentes, sed & quinque & decem & triginta partibus ampliozem sumptum facientes. Est porro alius quidam, quem tali uictu uitentem intueor, quali ego uitor, rursusq; moerentem ac dolentem, ut ego: cui tamen nõ singulis annis similiter res familiaris augetur. Nam, quod ad nos attinet, decima fortasse prouentuum nostrorum pars impenditur, reliquæ uero partes nouem substantiæ ipsi adiunguntur: attamen uideo te ne in res quidem egregias infumere, quidquam audere, non in coemptionem comparationemq; librorum, non in eos, qui scribant, exercendos, siue notis & signis id faciant, ut citius, siue exquisitis figuris, ut pulchrius: sicut ne in eos quidem, qui emendate recteq; legant. Ac ne impertientem quidem alijs quidquam te uideo, uti tu me uidere potes, nunc seruis in uestimenta, nunc alijs quibuspiam ad alimoniam, aut ad ualitudinis curationem: sunt etiam, qui me uiderint quorundam æs alienum dissoluere. Ego igitur, quencunq; mihi pater prouentum reliquit, eum omnem relinquo: qui ex eo neq; quidquam, quod superuacuum uisum sit, reposui, neq; thesaurum ullum congeffi, neq; multis partibus amplius, quam impenderim, quidquam recondidi: tamen remittentem me ac relaxantem curas sapius haud negaueris, sicut ipse fateris nunquam me tibi uisum moerore ullo affectum. Nunquid igitur potes tristitiæ tuæ causam inspicere, an & illius nomen audire a me cupis? iam ne istud quoq; tibi fieri uis? Scito igitur omnis tristitiæ ac moeroris unam esse causam eam quam modo insatiabilitatem nostris, modo auiditatem inexplabilem uocant ex eo quod cupiditates habeant homines, quæ neq; satari neq; expleri possint. Semper enim **C**oncupiscunt ijs, qui rerum præsentium inexplabiles sunt. Proinde, si duplum quidpiam habent, tripulum ilico student acquirere: sin tripulum habeant, quadruplũ appetere incipiunt. Atq; hoc pacto nunquam ad eos spectant, qui pauciora possident, semper autem ad eos, qui plura, & hos ipsos superare conantur, hisq; ipsis plura habere cupiunt. Tu igitur, inquit ille, si hoc modo ciues omnes nostros consideraueris, non multos te ipso ditiores inuenies. quare facile ceteris, qui supersunt, omnibus eris opulentior, enim uero, q. seruis ipsis, haud dubium est: porro his adde tam multas mulieres. Si igitur hi ciues nobis sint numero quadraginta millia, atq; ita tu additis illorum mulieribus & seruis, summam feris, inuenies te ipsum haud inficiantem, centum & uiginti millibus hominum ditiorẽ, attamen hos quoque omnino oēs uolentẽ superare, studentemq; in ipsis diuitijs fieri omni ratione ditissimum. Atqui multo satius est ciues in eo ceteris antecellere, quod ijs, quæ nunc habeat, sit contentus: quæ quidem res in te est. Diuitijs uero præstare non uirtutis, sed fortunæ est munus, quæ & seruos & liberos facit plerunq; nobis, qui generosi & nobiles appellamur, ditiores. At uero tu etiam, si quantum optas, assequare, hoc est, ut plus uniuersis ciuibus possideas, nõ tamen satis sis habiturus: sed ilico circumspicies, num quis in alia ciuitate sit ditior. Quod si etiam in hoc fortunam tibi propitiam obsequentemq; habueris, tum tu ad alias progredieris nationes, & ijs, quos apud illas opulentos offenderis, fieri studebis **D**opulentior. Quare nunquam tu sane omnibus ditior, sed propter immensas cupiditates semper futurus es pauper. Quod si ipso usu rerum metieris id, quod mensuræ moduloq; tuo respondeat, iam te ipsum unum ex diuitibus numeraueris, aut saltem ex ijs, qui eo, quod opus est, abundant. Ego igitur in numero horum me ipsum colloco, licet, quam tu, pauciora possideam. Quocirca, si tibi ipsi ad hunc modum persuaseris, nulla te unquam tristitia afficiet, siquid ex tuis rebus perierit: erisq; quatenus ad rationem pecuniariam spectat, beatus, utpote cum ob pecunias tristior futurus non sis. Quod si etiam illam, quæ ad honores appetendos pertinet, insatiabilitatem eieceris, hac quoq; in parte iucunde ac sine molestia uitam deges. sin autem tibi non satis fuerit honorari ab ijs, qui tua consuetudine utantur, sed uelis ab omnibus omnino, qui sunt in ciuitate, laudari, etiam ab ijs scilicet, a quibus ignoraris prorsus, fortasse primum quidem ab ijs ipsis cognosci uoles, tum autem, ubi cognitus fueris, honorari: at hoc quidem uelle cognosci ab omnibus, ab immensa quadã gloriæ cupiditate proficiscitur: illud autē, quod est uelle honorari, ab inani plane stultaq; ambitione. Quocirca tibi necesse erit, ut nũc pecunijs quærendis inuigilanti, ita tunc ad gloriæ honorisq; studium cupidinem intendeti, ob illos, qui, cum plures sint, te neq; cognoscẽt, neq; honorabunt, maiore, quam nunc, affici tristitia. Si igitur hæc comperta habebimus, & in his nos ipsos assidue exercebimus, sine omni molestia uiuemus. At quo pacto exercebimus? nõne si cognitum habuerimus, utrum recte sit dictum, insatiabilitatem uitium esse animi pessimum. Funda-

mentum enim quoddam hoc est omnium cupiditatum, pecuniarum, gloriae, honorum, principatus, contenti-
tionis. Primum igitur semper in promptu habere oportet praeceptum illud atque institutum, quo iube-
mur eo, quod adest, contenti esse, annexum ei uidelicet atque adhaerens, quod de insatiabilitate dictum
est. Quicumque enim odio prosequetur animum insatiabilem, is eum protinus diligit atque amplexabitur,
qui sit paruo contentus. Si igitur hoc solo constat ipsum omni moerore ac tristitia carere, iamque hoc
ipsum in uniuersum penes nos ipsos habetur, illud consequens fuerit, ut penes nos sit uiuere sine moerore,
si modo in promptu habeamus, quod de animo tum insatiabili tum frugi praeceptum est, ac per hoc
ipsum praeceptum singulis diebus in singulis huiusce operis partibus nos ipsos exerceamus: quod qui-
dem cum ceteris ex puerili disciplina contingat alijs, illis, quibus in hoc fortuna non fauerit, sero tan-
dem ea ratione, quam exposui, continget. Quis enim est, qui nolit omnem aetatem ducere sine tristitia?
aut quis non hoc omnibus diuitijs praeposuerit, quae & facile auferri possunt, & sceleribus non nunquam
redundant?

De comparanda animi libertate, ac de gratia obiurgatoribus habenda.

Cap. 10.

Ego igitur & haec, & alia multa tum illi, tum alijs deinceps multis recensebam: quibus omnibus ili-
co et persuadebam: Vitiatam tamen eam, quae ex posterioribus capitur, sero capientes paucissi-
mos quosdam uidi. Plerique enim usque adeo animi sui affectus auxerunt, ut iam inde insanabiles existant. **F**
At, si quis modicis adhuc perturbationibus inferuit, potestque aliquid eorum, quae prius dicta sunt, in-
telligere, ubi sibi inspectorem quendam ac paedagogum apposuerit, qui se, ut antea dixi, in singulis
rebus alias moneat, alias obiurgat, alias etiam adhortetur & compellat ad ea, quae praecleariora sunt,
capessenda, ac seipsum eorum, quae & dicit & monet, praebet exemplum, is sane poterit & liberum
& egregium sibi animum ratione comparare. Etenim turpe est libertatem eam, quae humanis legibus
accepta refertur, maximi facere, eam autem, quae uere, & natura ipsa est libertas, non omni stu-
dio petere, sed inhonestis atque impuris ac tyrannicis dominis seruire, lucris uidelicet, ac minutissimis
quibusque pecuniarijs rationibus, & cupiditatibus tum principatus, tum gloriae, tum honoris. Quorum
sane omnium matrem ego haud dubitauerim dicere insatiabilitatem habendi. Quis igitur talem in ani-
mo pestem habens possit unquam aut honestus aut probus euadere? Aut cur non mille mortibus sit
dignus, qui non toto animo oderit talem turpitudinem? Porro autem hanc ipsam multo magis & odifi-
se & fugere debent adolescentes, qui se saluos esse uelint: qui si forte initio assueuerint pecuniam insa-
tiabiliter cupere, fieri iam ultra non poterit, ut, cum ad annum quadragesimum peruenerint, se ipsos
recuperent: sed pone, si magis placet, quinquagesimum, ne quis nos, ut inhumanos, redarguat, sicuti
quendam audiui dicere, qui aiebat homines quidem non paucos uinci solere gula, uenere, gloria, &
honore, se uero, qui diues esset, una re tantum, quod nullius sui uoti compos fieret. Nam is, cum
satis diu me singulis diebus laetum hilaremque uidisset, ipse interim male animo affectus, rogauit, ut do-
cerem, quid sibi esset faciendum, ne tangeretur tristitia. Cui cum ego respondissem longiore annorum
spatio esse opus ad eorum uitiorum correctionem, quae ipse in animo suo ad hunc usque diem aluisset,
uociferans, nihil te, inquit, unquam uidi inhumanus: quasi ego uidelicet, qui possem, si modo eniti
uellem, ipsum quam citissime ab omni tristitia liberare, hoc sic illi beneficium inuiderem. Cum tamen
huic uni ex omnibus disciplinis nemo ex ijs, ad quos ipsa pertineat, inuidere possit. Nobis quippe ex-
pedit omnes homines, quibus cum consuescimus, omni animi perturbatione uacare, neque aut gloriae,
aut, si qua alia res est gloriae similis, eius cupiditate animum gerere deformatum. Quanto enim hi me-
liores fuerint, tanto nobis amici utiliores existunt. Rursus igitur ad eum reuersus, qui se in uerum stu-
deat uirum euadere, uiam quandam communem ad omnia animi nostri bona monstrabo. Oportet enim
eum, qui alteri praestit ad corrigendum, initio quidem intento esse animo ad singula, quae ab illo geren-
tur, cui sit indicaturus, quid ab ipso negligatur. Est enim interdum definitum difficile in ipsis actionibus
id, quod in re familiari ex minutissima quadam ratione geritur. Quare hoc ipsum nullo modo praesi-
niri potest ei, qui nunc primum incipiat auaritię morbum excidere. Porro, quemadmodum in hoc **H**
uirtus uitio proxima est, ita, dum ambitionem excidere uolumus, uirtuti illico finitimum uitium of-
fendimus. Ceterum, quorum animi suapte natura ad honestatem probitatemque feruntur, hi neuti-
quam pudore affici solent, si, cum ipsi iuuenes sint, seruarique possint, alios habeant, qui sua ipsorum
peccata inspiciant, atque obseruent, aetate scilicet prouectos homines, qui in omni uita sua clarissimum
liberamentis specimen dederint: quibus quidem increpantibus neque resistere, neque infensos esse par-
est, sed habere gratiam: quin etiam eosdem rogare oportet semper, ut uera dicant: & id ipsum ubi co-
gnitum habuerint, tum conari, si non ingentes illas portiones, at saltem minutas atque exiguas de gra-
di illa summa affectuum ac uitiorum excidere: tametsi initio perquam arduum hoc, & cum magno la-
bore magnaque infelicitate fieri uidebitur. Scire enim eos oportet progressu temporis non similiter idem
habituos difficile. Quo enim maius rationalis nostri animi pars in huiusmodi exercitationibus ac stu-
dijs incrementum accipiet, (quatenus uidelicet superabuntur minuenturque uitia) eo facilius obsequium
ac perfectiorem obedientiam obtinebit. Nam, cum ea, quae maxima sunt, ratio nondum exercitata su-
perauerit, haud dubium est, quin, ubi duplicem excellentiam spatio temporis adeptus sit, facilius sit supera-
tura. etenim ex ijs, in quibus ipsa se exercuerit, multo existet generosior, quam prius, sicque etiam illis,
quae minora aliquanto euaserint, abunde sufficiet. Porro ad futuri temporis spem uel alterum horum
duntaxat

Aduntaxat satis esse poterat. Quocirca ipsius exercitationis initio terreri non oportebat eum, qui in ip-
sa affectuum curatione parum se proficere sentiret. Progrediente enim tempore magis proficiet, si mo-
do aequo animo pergat audire eum, a quo uere ametur, dicentem sibi, quae sint ea, in quibus peccet,
uelique non uideri tantum, sed etiam re ipsa existere & egregius & frugi. Haec igitur de ratione
& cognoscendorum; & curandorum animi affectuum dictum sit: deinceps autem sequitur, ut de pec-
catis ipsis dicatur.

**GALENI LIBER DE CVIVSQUE ANIMI
PECCATORVM COGNITIONE,
ET CVRATIONE.**

Io. Baptista Rasario, medico, Nouariensi, interprete.

B Quid peccatum sit, quotque modis committatur: & peccata ratione quadam corrigi oportere. Cap. 1.

QUAE AD MODUM cuiusque animi perturbationes cognoscantur, & curentur,
est a nobis uia & ratio superiore libro explicata. deinceps sequitur, ut de pec-
catis dicendum esse uideatur. ac nunc quoque initium sumo, quod omnes, li-
cet operibus non confirmant, optimum tamen esse confitentur. exponam etiam,
quidnam peccatum homines uocent. ut in progressu orationis nullus ambi-
guitati locus relinquatur: ostendamque Graecos omnes ἀμαρτία, hoc est pecca-
tum appellare consueisse, ut modo ea indicent, quae non recto iudicio gerun-
tur ut hoc ad eam solum animi partem, quae rationis est particeps, referatur:
modo plura complectantur, ut etiam animi facultatem rationis expertem

attingat.

MULTA DESIDERANTUR.

quid autem peccati consensus sit, inter omnes constat, quid infirmus consensus, non patet: quidam enim
esse melius duxerunt, hunc infirmum inter uirtutem uitiumque consensum constitui: porro infirmum con-
sensum uocant, cum nondum ita nobis opinionem quamquam ueram esse persuasimus, quemadmodum
scimus, in utraque manu quinos fere digitos inueniri, & ex bis binis effici quaternos. fortasse autem se-
nem inuenies, qui aetatem in ueris peccatis consumpserit, alicui demonstratione & scientia ductam af-
ferenti, infirme assentiri. geometrica autem scientia de ijs, quae Euclides in lib. elementorum ostendit, talis
est, qualis est partium, ut bis duo, quatuor esse. eandem quoque scientiam ipse habet eorum, quae deinceps docet,
quae ad praecepta globorum, & omnium, quae per illa praecepta resoluntur, ut de figuris & linearum,
deque gnomonicis. quare si quis parum in his ambigat, neque proprium eis consensum adhibeat, quam
comprehensionem quidam nominant, hoc, ut geometrae, peccatum esse, quispiam concesserit. at
eius, qui peccat in uita, eius peruersae, falsaeque opiniones in bonis, malisque cognoscendis, possiden-
dis, & fugiendis uersantur: cuiusque assensus aut procliuius est, aut infirmus. hic iam periculum immi-
net, ne paruum simul, & maximum peccatum admittatur, si falsae de bonis & malis opinioni assen-
sum praebamus. ut autem ab academicis, pyroneisque philosophis proditum est, qui negant ullam
demonstrationem a scientia profectam haberi a nobis posse eorum, quae peruestigamus, omnes, quos
modo de re aliqua consensus habemus, sunt temerarij: iisdemque esse etiam falsi possunt: cumque philo-
sophorum de bonis, de malisque sententiae discordes inter se sint, aiunt eas omnes ueras esse nullo modo posse:
nihil tamen fortasse obstare, cur non falsae omnes sint: ut neque uoluptate esse in bonis, neque perturbationum uacu-
tatem, neque uirtutem, neque actionem ex uirtute, neque aliud quicquam eorum, quae philosophi censuerunt:
D qui igitur uitam sine peccatis traducere in animo habet, in primis perspiciat, illius ne ignotae rei, quam
cupit inuenire, sit, nec ne demonstratio. atque id quidem non solum obiter, sed longo temporis spatio cum
ueracissimis hominibus, naturalique scientia praeditis, & exercitatis in ijs contemplationibus, quae in ra-
tione uersantur, qualis demonstratiua methodus est, diligenter perpendere. deinde autem, cum quispiam
a se inuenta sibi persuaserit, is diu sese postea exerceat prius, quam ad maximas res inuestigandas ani-
mum adhibeat: ut, exempli causa, quodnam sit illud bonum, quod & uitae extremum nominant, quod nos
possidetes, aut felicitate, aut beatitudine, aut quouis alio uocabulo appellare quispiam uelit, perfrui-
mur.

Quot incommodis circumueniantur, qui bona & mala, quae in uita contingunt, nulla uera methodo aestimant. Cap. 2.

AC per deos, quae res maximas inuestigare conatur, prius, quam se demonstratiua methodum inuenisse
existimet, non ne sunt perspicue temerarij: mea quidem sententia, uel maxime: nihil enim differunt ab ijs,
qui priusquam sciunt se in numerorum scientia plane esse exercitatos, aliquid de subducendis rationibus, deque arith-
meticis praecipis proferre in medium audent. ut igitur hos persaepe decipi necesse est, ita quicumque dem-
strare aliquid aggrediuntur priusquam in demonstrandi ratione se exercuerint, ij non incidere in errores non
possunt. ceterum inueniri homines, qui falsis rationibus aliquid persuadeant, est ex sectarum multitudine perspicuum.
hoc autem illos uere periuadere non potuisse, nisi similitudo quaedam intercessisset, est nemini dubium: neque par-
est existimare, hanc similitudinem esse perexiguam. alioquin, si facillime deprehensa esset, nec longo temporis spa-

EXTRA ORDINEM CLASSIVM.

C 4 tio,

lib. habet
i. de
comis.

tio, idq; nedum a præclaris uiris, sed et a uulgaribus reprehensa. itaque quod in medicina contingere Hippocrates affirmat, idem in philosophia euenire perspicimus: scripsit enim Hippocrates, similitudines in causa esse, cur medici nobilissimi in errores, difficultatesque incidant: ut non solum plebei, sed insignes etiam & præstantes in medicina uiri ob similitudines in errorem inducantur. quare non est etiam alienum similitudines in philosophia erroris, dubitationisq; causam præclaris uiris afferre. similitudines autem geminorum familiares facile internoscunt, non familiares uero, non item. simili quoq; modo rationū similitudines agnoscere non possunt ij, q; non diu, multumq; & quotidie in rationibus sunt uersati: ut etiam gemini fratres nō dignoscuntur ab ijs, qui neque simul uiuunt, neq; eorū consuetudine utuntur. atq; hoc unum primum, maximumq; peccatū est, qui aliquid eorum, quæ uitam humanā attingunt, temere pronuntiant; bonūq; & malū ex amore sui, aut opinione sapientiæ, aut arrogantia, aut ambitione statuunt. sunt enim, qui se recte opinari, in animū sibi induxerūt: sunt etiā, qui honoris, aut prætextus alicuius gratia ea uicinis persuadeant, de quibus ipsi quid constituant, non habent. peccant scilicet utriq;: ac secundi quidem id ipsum intelligentes, quorum uitium ex animi perturbatione oritur: primi uero, ignari: eorumque error proprie peccatum dicitur. cum his igitur bene actum erit, si Aesopi māticarum memores, suas opiniones alijs perpendendas permiserint: non tamen talibus hominibus, quales ipsi sunt: non modo in demonstrandi rationibus non uersati, sed omnium aliarum disciplinarum imperi, ut geometriæ, arithmeticæ, astronomiæ, artis differendi, & ædificandi, a quibus exacti animus solent. quidam rhetorum, neque (quod maxime in promptu est) grammaticorum sunt eruditi doctrina: sed adeo dicendi rationis ignari, ut ne ea quidem, quæ a me dicuntur, intelligent. quod cum ego perspexerim, cum quidpiam dixi, ab eis peto, orationem meam ut repetant: tunc re uera, ut asini lyram, ita apparent ipsos nihil penitus eorum, quæ dixerim percepisse. adeo tamen audaces, arrogantesque sunt, ut irrisi ab ijs, qui literas didicerunt, quod, quæ audierunt, recitare non possint, nullo pudore suffundantur: seque uerum scire, disciplinis eruditos frustra a tempus in illis consumpsisse, opinentur. ego tamen non incidi in hunc sermonem, quod sperem, me illis esse utilitatem allaturum: cum plerique eorum, etiam si maxime uelint, hinc ullum ferre fructum non queant: quando ita ætate procefferunt, ut iam non sint ad disciplinam capessendam idonei. at quicumque suapte natura est intelligēs, & eatenus primis rudimentis est imbutus, quatenus maxime possit, quæ audiuit, statim ore enunciare; aut si id non queat, perscribere ualeat, is, si modo ueritatis omnino amator sit, nostrum hunc sermonem sibi adiumento fore, plane sciat. rota autem uis in hoc, præter illud, est posita, ut primum sit hanc ad rem a natura informatus: deinde ut optima sit educatione institutus. at qui neque ad ueritatem est natus & in studijs prauis, & flagitiosis est educatus, is neque sua sponte, neq; aliorum cohortatione, ad ueritatem amplexandam ullo unquam pacto impelletur. quam ob rem ego quoque nunquam professus sum, me huiusmodi homini opem esse laturum: sed, ut modo narrabam, ueritatis amico dabo operam pro uirili parte, ut uiam illam communestrem, quam in tota uita mea peruestigauī: eamque solam esse, quam deinceps memorabo, persuasum habeo.

Quomodo uera methodus dignoscatur, & quid inter eos, qui ea utuntur, & imperitos, falsisque scētis additos intersit.

Cap. 3.

Ego uero censo, ut retuli, ut qui illi didicerunt, quæ de methodo demonstratiua maiores nostri scripta reliquerunt, alijs in rebus prius periculum faciāt, num re uera inuenerint quidpiam eorum de quibus erat instituta quæstio. & huiusmodi rerum naturam esse, ut suos inuentores testari satis queat: ut exempli causa, in hoc, datam rectam: aut, constitutas partes diuidere. fortasse, qui penitus ignari sunt, quid dicatur, non assequuntur. ego uero perinde, ac si omnes adessent, clarius conabor eloqui. rectam datam oratio nostra significat, quæ in aliquo plano exquisitè æquali proposita sit: constitutas uero partes, ad arbitrium eius, qui præsumit, si quis propositā rectam in quinque partes æquales, aut septem, aut uiginti, aut ceterum diuidi iubeat: nam si methodū unam inueneris, aut ab alio edoctus, ea usus fueris, & in quot partes uelis, propositam rectam lineā distribues, ipsa res tibi afferet testimonium: omnesque particule ita diuise inter se æquales accurate uidebuntur: omnesq; hæc quæstiones ex ijs, quæ euidenter apparent, firmiter inuenta: ut cum iubemur, dato quadrato, circulum describere: itemq; dato circulo, quadratū describere, aut inscribere. præterea dato p̄tagono, quadrato æqualibus lateribus æqualibusq; angulis, circulū describere: propterea quod si quis hæc singula methodo, quā didicit describat, statim quod quærebatur, inuentum esse, res ipsa testabitur. utrum uero genitus, an ingenitus mūdus sit, non iam testis esse res ipsa potest: sicut neque etiam, utrum finita, an infinita sit uniuersitas: nec quātus undarum sit numerus: nullius. n. huiusmodi quæstionis iudiciū ducitur a re, quæ inuenta esse uideatur; quemadmodum, si quis mandet, ut in circulo formam duodenū laterum æqualium, rectorumque angulorum describas, id statim peregeris: nam & inscripta, & circumscripta forma euidenter apparet, sicut circulus in hac ipsa multorum angulorum forma intus, circumque descriptus uidetur. demonstratiua igitur methodus inuenta nos ad id, de quo quæritur, perducit: nosque euidentis a re testimoniū accipimus: indeque non mediocres probationes ueritatis elicimus, ut in ijs etiam, quæ testari id ipsum euidenter ualeant ea cum fiducia interdum utamur: ceterum mea sententia est, non esse in maximis rebus periculum statim faciendum. sin quæ ad beatam uitam perducunt, maxima sint, in quadam materia prius exerceri par est, quæ coarguat errorem eorum, qui, quod quærebant, falso putant inuenisse: testimonioque sit ijs

A sit ijs, qui re uera compererint. talis methodus in geometria, arithmetica, arte supputandi, astronomia, & arte architectorum inuenitur. nomine autem artis architectorum intelligi uolo horologiorum, clepsydram, hydrocopiarum, machinamentorumq; omnium descriptiones, quibus etiam quæ spirabilia uocant, continentur. hæc omnia suis inuētoribus testimonio sunt, ut in astronomia usu uenit: in qua iudicium, confirmatio, ac testimonium ab euidentibus ducitur: euidenter enim apparent Solis, Lunæq; defectiones, & quæcunque in fixis, uagisq; stellis uidentur. hac autem oratione quasi mordere animum eorum, qui ætate adeo prouecta sunt, ut non iam multum temporis sit relictum, in quo demonstratiua methodum ijs in rebus exercent, quæ ueritatem ipsius attestari euidenter possint: constare arbitror. etenim uel sui amore, uel opinione sapientiæ, uel ambitione, uel gloriæ studio, uel arrogantia, uel auaritia ducti, quidam sibi ipsi, quidam ceteris se certo aliquid scire persuadent. quam ob rem haud mirabile est, in suis quenq; scholis hæc suis probare auditoribus: quorum alij a finino ingenio sunt, alij acri illi quidem, sed tamen in primis disciplinis non exercitati: expedit enim, opinor, ijs arrogantibus magistris tales habere discipulos: quando qui suapte natura intelligens, & in disciplinis est antea uersatus, eos statim contemnit, ut ego, cum adhuc adolescens essem, multos magistros despexi, qui repugnantia quadam ijs, quæ essent in geometria per scientiam demonstrata, pronuntiare audebant, neq; unquam simulachrum demonstrationis cognouerant. quocirca si is, qui ueritatem perscrutaturus est, arrogantiam, amorem sui, ambitionem, gloriæ studium, opinionem sapientiæ, uanamq; gloriam & auaritiam abijciat, ad eam tandem perueniet, non mensibus quidem, sed multis post annis, cum se ante exercuerit, & decreta, quæ ad beatam, miseramq; uitam perducere possunt, diligenter perquisierit. cum autem, qui perturbationibus quibusdam, quas memorauī, oppressus, furore correptus est, ad tam longam uiam esse pigrum conspicio, illos odi, qui insidiatorem, calumniatoremq; constituunt: solent enim suos discipulos hisce uitijs inficere, ut huic nostro sermone aures nunquam sint æquo animo adhibitori. est autem præceptorum quam facillimum se uero uultu uerba facienti, imperitis adolescentibus persuadere expeditissimam esse ad sapientiam uiam, quam ij, qui Cynici dicti sunt, commonstrarunt: siquidem illi suis institutis breuem ad uirtutem uiam ostendi profiterentur. quidam tamen ipsorum hanc sententiam coarguunt, ac cynicam philosophiam non ad uirtutem, sed per uirtutem ad felicitatem esse uiam contendunt. alij autem uerius loquentes, imperitam eorum hominum audaciam breuem esse uiam ad arrogantiam confirmant. ut igitur omnes cynici, quos meis temporibus uidi, ita etiam quidam eorū, qui se philosophos esse profiterentur, negant se in differendi ratione uelle exerceri, sed cum a nobis discesserint, cum uulgaribus hominibus, ut cum upilionibus, bulbulcis, fossoribus, & messoribus loqui indignū putant, quod, ut ipsi aiunt, cum in ratione differendi nunquam sint uersati, quæ dicantur, non intelligat: ac si ipsi quandoq; uel primas disciplinas attigissent, ac nō repente de uitæ fine, summoq; bono, & aduersa fortuna sermones a magistro demonstratiuos, ut ipse quidem existimabat, audiissent: quibus ipsi propter imperitiam essent persuasi: quæ eis, ut dixi, propter falsarum & uerarum rationum similitudinem causam falsorum decretorum attulerunt. similitudines autem accurate discernunt ij, qui in quaq; materia sunt penitus, diligentissimeq; uersati: at qui repente ad iudicandum accedat, hic ueras rationes a falsis internoscere, distinguereq; non poterit. quod plane indicant captiones, quæ rationes quædam falsæ sunt, ad uerarum similitudinem confictæ. earum falsitas ex conclusione, quæ non uera est, manifesto deprehenditur. omnino autem falsæ rationes aut aliquam summptionem falsam, aut male illatam conclusionem habent. sed hæc in captionibus non facile deprehenduntur, quod qui in differendo non sunt exercitati, hæc difficulter intueantur. cum igitur falsam esse rationem tatemur, quia falsam esse conclusionem euidenter omnes perspiciant, tamen eius explicatio imperitos latet. quare tutius erit, si omnes rationes suspectas habeant, nullique assentiantur prius, quàm uerarum & falsarum rationum similitudines posse accurate distinguere, sibi persuaserint: alijsque permiserint, ut periculi de sua eruditione facienda causa, quæstiones proponant. num igitur aliud consilium dant, quàm ut auditores, ut in captionibus explicandis se exercent, adhortentur? quod, ut dicebam, nihil est aliud, quàm inter ueram, falsamque rationem similitudinis cognitio. quare necesse est, ut uerarum rationum natura prius cognoscatur: propterea quod qui in eis se exercuit, ut accurate, confestimq; earum formā agnoscat, nō difficulter, ut monui, falsas internoscet. ego uero id ipsum re ostendi, cum adolescentulos in disciplinis exercitatos docui, uerarum rationum cognitionem: iussiq; ex ijs, qui aderant, cui libuisset, ut eis captionem proponeret: illi enim absurdam esse captionem perspexerunt, quæ uel in figura, quæ non ratiocinativa esset, uel in summptionibus falsis delitesceret. quæ res, his inani sapientiæ opinione præditis senioribus, qui explicare captiones non possunt, hoc incommodum afferri propter temerarium assensum miseram uitam ducant, falsam enim de summo bono opinionem ad miseram uitam perducere, inter omnes constat. huiusmodi autem homines sunt, qui in ueris, & falsis rationibus dignoscendis non sunt exercitati: putantque se interdum alicuius opinionis ueritatem afferre, & uulgarem se rationem attulisse ignorant: iubentque, ut quæ ipsi opinantur, perinde ac euidenter appareant, nos sequamur, ac sine ulla demonstratione credamus. saepe uero cum indicanda solum ratio sit, dant operam, ut rem demonstratione confirmet. atque ita quid differat, quod demonstrationem postulat, ab eo, quod primo & per se notum est, nescientes, tamen de rebus, ad quas tractandas exquisita contemplatione opus est, differere aggrediuntur. quo in numero

mero sunt plerique eorum, qui iam in philosophia consenuerunt. quid igitur, per deos, horum infcitia, E inanisque gloria facile curationem admittere posse tibi uideatur? an is etiam, qui triennium, aut quadriennium duro tumore doloris experte laborarit, conualefcat? equidem huiusmodi senum animum qui infcitia, uanæque gloriæ duro tumore triginta iā annos obsessus est, curari posse existimari. sed statue, si uis, id effici posse: deinde uero utrum dierum, an mensium, an annorū spatio huiusce tumoris præduri curatio indigeat, tecum ipse perpende. quare desine mirari, cur plerisque eorū, qui se philosophos profitentur, ne dignos quidem censeam, quibus cum loquar: siquidem & plebeios, & quicumque suapte natura intelligentes sunt, quique ea educatione, quam iam pridem Græci probarunt, instituti sunt, uel his philosophis potiores puto: illi facile quæcunq; euidenter se consequuntur, cognoscunt: hos uero uel inter se altercantes, uel dissimulantes intelligere, quæ ipsorum decretis aduersarentur, sæpenuero perspexi. ceterum cum iam millies cum plerisque philosophis, quæ quenque propositum finem, uita sequatur, disputauerim, inueni alios omnes, quia primis essent disciplinis eruditus, acuto ingenio esse: ipsique uitæ genus, quod suis decretis congruerit, proferebāt: ac nostrum sermonem probe intelligebant: reliqui uero in quadam uana sapientiæ opinione, ut iam docui, inueterati, soli contraria dicebant. cumque ab omnibus ijs, qui adessent, iriderentur, ad conuicia prorumpbant.

Quid inter peccatum, ac perturbationem intersit: veteres philosophos errasse, quia non recte de uitæ sine existimant. & quomodo illorum deuitare errores debeamus. Cap. 4.

Quæ autem sæpe a nobis, unā cum plerisque hominibus, de uita, quæ quenque finem consequitur exposita sunt, habes in alijs nostris commentarijs: multaque peccatorum, quæ isti committunt, in eis conscripta sunt exempla. quæcunq; enim ij, qui uitam corrumpentes, uarijs sectis duci se finunt, sibi mutuo contraria & dicunt, & faciunt, a falso iudicio proficiscuntur: planumque est, quæcū que in omni secta errata committuntur, in malis & peccatis censerentur: cum uera non modo finem, sed uitā quoque illi fini consentaneam inuenerit. atq; hinc quid peccatum a perturbatione differat, intelligere plane licet. est qui hoc decretum forte instituit, de hominibus esse benemerendum, quod & uerum, & perfectum putat; uerum aut somno, aut ignauiā, aut uoluptate, aut alia re consimili impeditus afflictis suppetias non tulit: is ex perturbatione errauit. alius uero qui sibi solum uoluptates, molestiarum que uacuitatem comparari oportere proposuerit, itaque ciuibus, aut domesticis suis male multatis non auxiliabitur; ex praua opinione, non ex perturbatione peccabit. ceterum falsa de cuiusque uitæ fine sententia multorum peccatorum est origo: singulaque peccata inde, ut ex radice quadam expullulant. quantum potest quispiam de fine recte existimans, in una re quapiam errare, quod quæ consequantur, nō intelligat. sed, ut nuper dicebam, quænam actiones singulos fines consequantur, copiosius in alijs commentarijs exposuimus. nunc uero sola peccatorum capita percurram, quæ uel ob eam causam repetere est melius, ut ipsis propositis, quasi compendium, quod facile memoriæ commendetur, efficiatur. quoniam autem in ea disputatione, quæ de fine instituta est, primas partes felicitas humana tenet, ideo hanc quæstionem merito omnes tractauerunt. quique aliquo se dignos precio duxerūt, ij prompte sententiam enunciarunt: prompte autem sententiam pronunciarunt uel omnes, uel certe uno excepto: de quo etiam satis constat, id non fecisse, nisi demonstrationes, re uera ne demonstrationes essent, an esse uiderentur, expendisset. quam ob rem qui sua obseruare, animaduertereq; peccata uelit, id debet in primis animo reputare, par omnino esse, ut accurate, diligenterq; audiat eos, qui res controuersas demonstrasse se putant: tum uero de ijs iudicium ferre conetur. deinde autem ab iisdem intelligat, quem ueritatis, quæ in orationibus sit, iudicem statuatur. tum hæc ipsa secum, qualia esse oporteat, reputans, atque perpendens, uidebit, utrum illi iudicandi instrumentum alterius indigens, ac deinceps illud alterius esse uelint: ueritus nimirum ne res ita progrediatur, ut nullum sit finem repertura. atque ita caute admodum, ac longo temporis spatio cum uiris, qui sibi maxime ueridici uideantur, primum omnium iudicandi instrumentum consideret; quod alterius instrumenti ope non egeat: idq; inuentum omnibus indicet hominibus. constat autem, id nullo antegresso iudicio indicare uerum posse, eandemque uim, H quam omnis habet demonstratio, obtinere. atq; ita, quod reliquum est, in ipsum intueatur, ac res singulas eodem referat, quod philosophi quidā resolutionem, quasi ascensum quendam ab ijs, quæ media sunt ad primarium iudicandi instrumentum appellauerunt. cum enim hoc sit perdifficile, (ut re ipsa sæpe cognouisti in ijs, qui inani sapientiæ nomine gaudent, impudentesq; sunt, quiq; ideo irridetur, quod ne uulgares quidem quæstiones ad primum illud iudicandi instrumentum sciunt redigere) debet is qui rerum comparare scientiam uelit, sibi constare, ut in multis rebus singularibus, quemadmodū ante monui, se exerceat: quæ ipsam resolutionem inuentam esse attestentur. huiusmodi autem sunt, quæ in numerorum, linearumque tractatione uersantur: quibus ueluti gradibus astronomia, architecturaque utuntur.

Quæ uera methodus sit, mathematicis exemplis declaratur: & in eos, qui ab ea desiscunt. Cap. 5.

Age uero, ut perspicuitatis causa aliquod ex architectura exemplum afferam, ubi condita ciuitas sit, ijs, qui sunt eam habitaturi, sit propositum, scire uelle, non per coniecturas, sed accurate, quantum singulis diebus temporis iam præterierit, quantum usq; ad occasum Solis sit reliquum, certe hæc ipsa quæstio in methodo resolutionis ad primum iudicandi instrumentum erit redigenda: si modo quis eomodo, quem exposuimus in gnomonica tractatione, sit eam reperturus: rursumq; inde per eandem uiam,

Auam, contrario tamen progressu, erit compositione utendum, sicut hoc quoque in eadem tractatione percepimus. cumq; hæc uniuersalis, communisq; sit inuenta uia, sciamusq; nos, temporis partium dimensionem ex huiusmodi fieri lineis oportere, ad corpora erit transeundum, quæ tum linearum descriptionem, tum gnomonem receptura sint: in primisq; erit uestigandum, quæ formæ corporum sint ad inuentam descriptionem accommodata: deinde in ijs singulis qualis nam fiat descriptio, ex resolutione, compositioneq; inueniendum. quoniam autem methodus, quæ in ratione uersatur, res propositas inuentas esse, euidenter nobis probat, cum ad ea, quæ beneficio ipsius inuenerimus, accedamus, iterum considerabimus, quomodo superficiem describendi corporis æqualem efficiamus. mox ubi hoc per resolutionem, compositionemq; exploratum habeamus, aliquod tale corpus meditati, damus operam, ipsum ut instrumentis describamus. cumq; hoc resolutione, compositioneq; cōpertum sit, eiusmodi formæ corpora, cuiusmodi methodus nos docuit, fabricari conamur: facta deinde multis deinceps in figuris descriptione, & in hominum, qui re ipsa periculum faciant, manus tradita, iam quod propositum fuerat, cōfectum esse intelligetur. nam cum prima linea primum solis excipit radium, itemq; ultimum ultima, atque hoc omnibus in solarijs depictis apparet, unum quoddam euidenter indicium nobis suppeditatur, quod rem propositam esse inuentam declarat: ad hoc quoq; alterū accedet, cum omnia descripta corpora in se conueniunt, his tertium, cum æqualis aquæ defluxio idem attestatur: quod instrumentum inueniendæ in depictis horologijs ueritatis, ratio reperit. quod ut intelligas, sic habeto. uasculum ex quauis materia confectum perforato, tum primū Solis radium contemplatus, aquæ mundæ imponas: deinde cum descriptum horologium tibi primam horam pertransisse indicarit, ad quantam usq; partem uasculum aquam exceperit, signo notabis: tum aqua effusa, ipsum in eandem aquam statim conijcies. cumq; solarium secundam tibi horam nunciabit, uasculum intueberis: siq; in ipso aquam ad eandem usq; partem, ad quam in prima hora, pertinere compereris, signo celeriter adhibito, uasculum euacuatum in aquam impones: itemq; obseruabis, num usq; ad horam tertiam, quam tibi solarium monstrabit, tantundem aquæ exceperit, quantum in prima, & secunda hora exceperat. quod ubi compereris, euacuabis, & in eandem aquam fundes: siq; animaduertes in quarta hora ad eundem usq; locum aquam peruenisse, statim exhaustum uas in aquam dabis, & usq; ad horam quintam obseruabis: siq; eundem uasculi locum ab aqua occupari conspicias, atq; ita deinceps in sexta, & ceteris consequentibus usq; ad duodecimam, ita fieri prorsus intelligas, horologiū recte esse depictum scito, siquidem, quod propositum erat, demonstrauit. erat autem propositum totius diei tempus in duodecim æquales portiones distribuere. ceterum hunc numerum, ut omnium utilissimum delegerunt: continet enim & dimidiū, & duplum, & quartum, & duodecimū: quos nullus post ipsum numerus usq; ad uigesimum quartum comprehendit: quem quidem numerū, ut prolixum, noluerunt, duodecimum quem esse moderatū uidebant, ascuerūt: totiusq; diei tempus tot in partes diuiserunt. porro hanc partitionem esse utilem cū alijs, tum Romani, longo usu probantes, ostendunt, cum hæreditatem omnem in condendis testamentis duodecim in partes distribuunt. mensuras quoq; & pondera, quibus, in uita opus est, in duodecim partes, ut plurimū dispertunt. si uero id iusseris, horologiū tibi methodo describam, siue in duodecimum, siue in alium quæuis sequentem numerū partiiri totum diem uelis: in eo. n. id, quod propositum est, non secus fieri comperies: cū mensuræ perforatorū uasculorū respondeat, & descripta horologia inter sese conueniant, quod ultimis in eis lineis diei extremum terminetur. sic etiam clepsydræ fabricam methodo resolutionis ratio inuenit: cuius est uel plebeis hominibus euidenter probatio: propterea quod summa linea duodecimam horam indicans, altissimū locum tenet: qua parte clepsydra longissimum diem dimetitur: breuissimum uero, ubi breuissima est, media inter utranq; est, quæ æquinoctium significat. deinceps autem quartam transiens, omnes animi partes eodem modo metieris. quod in medio interiectum est, inter foramina æquinoctialia in labris clepsydræ, quatuor prædictas partes indicabit. a quibus quidem foraminibus post eam partem, quæ longissimum indicat diem, incipiam inuenire quam ad partem usq; altioris in clepsydra lineæ aqua perueniat, cum duodecima hora transacta est. postea uero, tertia a duodecima conuersione, unam illam lineam, quam cellissimam in clepsydra esse dixi, dimetientem inuenies: immo uero alias quoq; lineas, quæ inferioribus cellissima sunt, alias dimetiri horas comperies: ut quartā a duodecima. atq; omnibus anni diebus undecimam indicant horam, prout eius partes differunt: quemadmodum de cellissima dictum est nobis. quintam deinceps, aut sextam horam pro differentibus partibus significantem, itemq; octauam, nonam, aliasq; usque ad infimam lineam, primam in solarijs horam, clepsydra iam aquæ plena, te inuenisse constabit: sicut etiam & quarta, & reliquæ ad duodecimam usque æquales inter se singulis quibusque diebus apparent: alijs uero aut præteritis, aut futuris comparatæ, inæquales. ac tu, quisquis es, eiusmodi methodum inuentam non concupiscis? nec tuam inanem sapientiæ persuasionem sentis? qui, cum hæc proposita ignores, ne annuo quidem spatio, immo uero ne, ut rectius loquar, in tota uita comperias. neque enim hæc unius uita hominis adinuenit: sed linearum cognitio paulatim progressus fecit: cum præcepta, quibus elementorum disciplina continebatur, ab aliquo essent peruestigata. quibus inuentis, ad ea contemplationem illam summopere admirabilem, quam appellari resolutionē monui, posteri deinceps addiderūt: seq; & alios, quicumq; uoluerint, plurimū exercuerunt. neq; tñ ullum hmoi manuū opus, cuiusmodi de solarijs, deq; clepsydris hæctenus recensuimus, ostendere potuerunt. uerum qui hæc inuestigarunt, neque temerarij,

neque arrogantes fuerunt quales qui se sapientiam aut quærere, aut inuenisse profitentur. at illi ueriffi. E mo se honore cohonestantes, eam uim, quam in anima optimam habebant, exercere, ad finemque perducere cupierunt: uim inquam rationis, qua exercitata, suamque habitus bonitatem adepta, maiore illi lætitia, q̄ qui corporis uoluptatibus seruiunt perfruiuntur: nulla enim alia ratione ab hircis, uermibus, suibus, pecudibus, afinisque differimus: neque ulla alia contemplatio est, ex qua ingenui hominis animus magis, quàm ea, quæ in resolutione est, uoluptate perfundat. præsertim cum quis magnos in ea progressus fecerit: etenim in principio, ut in ceteris ferme omnibus usu uenit, ardua est. quanquam nullam esset oblectationem allatura, tamen cum in rebus maximis ea uti debeamus, in eadem exerceri, præclarum fuerit: quippe cum hoc sit in ea præcipuum, ut iam retulimus, ut quanta inde nobis uoluptas affertur, res per ipsam inuentæ attestentur. quæ res in iis, quæ a philosophia inuenta sunt, non inest. quam obrem, qui in ea petulanter nugantur, pudere eos decet: propterea quod non sicut is, qui horologium, aut clepsydras male descripsit, eius error a re ipsa aperte indicatur, ita in præceptis philosophicis euidenter reprehensio est: sed, ut cuique placet, ita ei integrum est loqui, cum semel uerecundiæ fines tranferit, ac sine methodo rationis ab ipsis se rebus doceri fateatur. quod si res uocem adeptæ illos solos essent allocuta, merito se se iactarent. at cum illæ perpetuo taceant, neque nobiscum, neque cum illis differant, certe planum est, solam rationem, qua præditi sumus, rerum naturam esse inuenturam. qui igitur inuenire res potest, is prius in rebus hoc ipsum euidenter attestantibus demonstrat, methodumque nobis indicet, ad quam omnis quæstio per resolutionem referatur: ac similitudines falsarum, uerarumque rationum prius distinguens, ostendat, ubi deprehendere uitium possimus; in rebus obscuris non iam amplius talis erit, cui fides adhibeatur. atque hæc quidem omnia recte dici homines, præter temerarios, & falsa doctrinæ opinione inflatos, confitentur: quibus uia ad uirtutem neque longa est, neque qualem descripsit Hesiodus ad uirtutem esse, sed compendiaria & breuis, uel nulla potius. nam si res ipsæ naturam sui omnes homines docent, nihil opus est, in methodis rationis aliquid operæ ponere, ac temporis. sed uos, qui omnibus sapientiæ persuasione longe præstare persuasum habetis, non ne hoc saltem nobis, qui ad eum gradum sapientiæ, in quo uos estis, nondum peruenimus, perspicuum esse concedetis, rerum omnium ueritatem cognosci a cunctis hominibus oportere, siquidem earum naturam ad se ipsam indicandam est satis? uerum, cum ita ab eis quæratur, tergiuerantur, & omnes a rebus edoceri negant, cumque nos progredientes interrogamus, quinam sint, qui a rebus edoceantur, se ipsos solos respondent. nam qui statuerint suam pristinam arrogantiam tueri, quidnam aliud respondeant? at istis, quicquid uelint, de se dicentibus, nos nullam fidem habebimus. nam, per deum immortalem, cur his solis naturam suam res commōstrent? num ideo, quod nullam ex primis disciplinis didicerunt? hoc autem falsum est. si quidem alii plerique harum nullam sunt partem consecuti. sed si in disciplinis animi facultatem quæ rationis est, exercuerunt, effectus id eos efficere posse comprobaret. at qui ne hanc quidem contemplationem attigerunt, fortasse autem dicent, se solos, qui perspicaces, qui ne acutissime cernant, esse a natura procreatos, quemadmodum Lynceus quæ sub terra demersa erant, intuebatur. quid igitur causæ est, cū tam perspicaci, acriq; ingenio sint, cur in propositis quæstionibus, quarum inuentio ueridicos esse inuentores suos attestatur, penitus ridiculi uideantur? atq; isti nullam unquam ex hisce quæstionibus inuenire potuerunt. immo uero cum earum inuentores, eas declarant, ac docent, alii quidem percipiunt, ac discunt: isti soli, quia in exercitatu, bardiq; sunt, ideo perdiscere nihil possunt. deinde uero me prouocant, ac fortasse quispiam eorum orationem meam intelligit, quod tamen dixi, recitare ipse non potest. ecquæ nam igitur in suis peccatis dignoscendis cæcitas maior, quàm istorum, inueniatur? cum enim se uulgaribus hominibus ineptiores ad intelligenda, memoriæque commendanda ea, quæ in arithmetica, geometria, architectura, astronomiaque sunt reperta, plane intelligant, ita tamen facile habere philosophicas res exploratas putent, ut se res ipsas ostendere demonstratione, & sine methodo rationis, affirmare non uereantur. ceterum adulantur ipsi sibi sua sponte, neque ueritatē perquirunt, quod uel ex eo cognoscas, qd̄ de re quapiam singuli inter auditores suos disputant: aliosq; oēs in errore uersari contendunt. ego si unum eos in locum uelim conducere, non potero: se pudore aiunt impediri: negant se in hominum multitudine habere sermonem posse. & tamē alius ipsorum uiginti, alius triginta, ac quæque plurium auditorum corona septus est: & loqui inter eos nihil erubescunt. si uero ego aut tres, aut quatuor eorum colloctioni interesse uoluerō, ut Platonicos tres, uel quatuor, Epicureos tres, uel quatuor, totidemq; Stoicos, ac peripateticos, tum tres, uel quatuor academicos, aut scepticos, ut omnes philosophi uiginti sint, sique præter hos, totidem adsint, qui uim rationis in mathematicis exercuerint, philosophicas tamen disputationes ignorent, profecto fiet, ut nullus istorum philosophorum eiusmodi uirorum conspectum ferat. si uero coacti quandoque ab hominibus qui nulli sectæ se addixissent, in dicendo tamen exercitatis, in huiusmodi coetum uenire, cum isti inter illos contendunt, suosque sermones ultro, citroque iactant, sæpe aliquis geometricis rebus eruditus superuenit, quandoque etiam medici quidam, & alii nonnulli dicendi studiosi, ac mathematicis disciplinis ornati, quas exercent, ut quæstum faciant, neque ulli sectæ philosophorum se emancipant; tum quidem, ut consueui, ab eis petii, ut huiusmodi philosophorum lites dirimeret, ferretque de rationibus sententiam: tum eorum quidem optime diiudicari posse contouersiam affirmauit, si isti in illud inane, quod continere mundum asserunt, profecti plane uideant, num corpus in eo constitutum, manere uno in loco, an ad alium quoque ferri, suapte natura

Aura queat ceteris. omnibus hæc dicta placuerunt: soli philosophi qui necessarias rationes a fortuitis distinguere nesciebant, & secum, & nobiscum altercari non cessabant: cum. n. neutra secta necessaria demonstratione nitatur, corpus in uacuo & in eodem, & non in eodem manere loco potest.

Aduersus eos, qui nullo adhibito iudicio, nulliusq; methodi usu aliquid pronunciant.

Cap. 6.

TEmpus autem mihi uidetur aduenisse, ut ego quoque aliquid dicam: quæquam parum spero, hoc quædam quiddam iudicauit. constat igitur inter omnes, initium omnis demonstrationis ab euidentissimis duci. sed statim primus transitus ab ijs ad ignota, ab academicis, scepticisque philosophis non conceditur: inter nos uero conuenit, quod illorum ambiguitatem confirmat, id quod inuentum sit, ab euidentibus esse diuersum. nam cum ex euidentibus quædam intelligentiæ, quædam sensibus euidentia sint, inter se pugnare quandoque uidentur. quare in primis hanc ad rem opus est homine exercitato, qui hæc nunquam mutuo differre declarat. secundo loco maximum est, ut quæ euidenter apparent, a non euidentibus discernantur: propterea quod quidam ijs, quæ non euidenter clara sunt, perinde ac talia sunt, temere assentientes, in errorem inducuntur. sed quid iam mirabile esse dices, id in rebus, quæ intelligentiæ euidentes sunt, temerarijs hominibus contingere, quando id ipsum in singulorum sensuum actionibus. **B**admittere nonnullos perspiciamus? etenim ex longo interuallo aduenire quempiam conspicientes, eum, exempli causâ, **D**ionem esse ita pronunciant, ac si accurate firmiterque intueantur: uerum ille interdum cum propius accessit, non **D**io, sed **Theo** est. quare si imago eorum, quæ prope, quæque procul cernuntur, non differret, certe de ijs, quæ procul uidentur, non dissidentes inter se deprehenderentur, neque alios ipsi deprehenderent. at si alia actio est eorum, quæ prope, alia eorum, quæ procul aspiciuntur, ut plane norunt ij, qui propius aspiciunt, profecto fit, ut non immerito decipiantur. hoc igitur primum in memoria habeto, prius quàm tu quoque temere ad ea, quæ euidentia intelligentiæ sunt, quandoque pertranseas: me cum aliquid procul accedens uideas, equum uerbi causa esse dicas, cumque propius fuerit, **Theodorus** esse cognoscatur: uel potius in omni uita ab eiusmodi assensu, quem prolapsum, temeritatemque uocat, abstinere. equidem hæc solum tibi habeo de me dicere, neminem esse, qui me unquam ita deceptum esse, possit ostendere: ita mihi a temerario assensu tam in ijs, quæ sensui, q̄ in ijs, q̄ rationi euidentia uidentur, ab adolescentia reperare affuefeci: a quo nunc transitum faciens, tibi iterum in memoria reuocare, hortariq; constitui, ut nulli rei falso assentiaris: quemadmodum singulis diebus plerisque, amicos uni quauis loquenti adhuc fidem conspicio. si uero duo, aut tres aut quatuor idem dixerint, non repugnant: sed cū uni assensuerint, tum tribus, aut quatuor idem dicentibus temere assentiuntur, nec distinguunt, utrum omnes illos ex una communi causa uerum dicere, an omnes ex una communi causa falsum enunciare contingat. præstabit ergo in huiusmodi rebus cunctari, quod ego facio: quamuis qui temere assentiuntur, me maximum derisorem, incredulumque nominent. ac nonnulli amici sunt, qui, cum aliquem alicunde aduenisse, de quodam audiuerunt, nobis uenisse hominem nunciant. cumque mendacij conuictos ego reprehendo, tantum abest, ut in posterum esse cautiore uelint, ut etiam indignentur, seque mendacij auctores esse negent: ac se dicenti cuidam credidisse, idque illi, non sibi, uitio esse dandum: nec uolunt suam in omni assensu præstando temeritatem animaduertere: nam si, ut ego dicere sum solitus, hunc hominem hoc ad me pertulisse, ita ipsi quoque loquerentur, non errarent: nunc uero dum mendacium nuncianti fidem adhibent, decipiuntur, non illum modo, sed se ipsos etiam mendaces esse demonstrant. poterant enim illi non enunciare, amicum in patriam rediisse, sed id se de alio audiuisse. quocirca cum in huiusmodi rebus, quæ non ita multo post, sunt eos mendaces ostensuræ, non cessant temere quidlibet asserere, quid tadem in obscuris, quas percipere est multo difficilius, eis accidere existimabimus? facilius autem erit, unius rei semper meminisse, quàm in accurata cognitione euidenter permanere. eritque id difficillimum, quod id efficere plerique nolunt. ac mihi quidem eorum temeritatis causam peruestiganti, hæc oia quo ceteris ingenio præstare existimaretur, agere uisi sunt: nam quod uis aut sensu, aut intelligentia celeriter inuenire, in laude pono: quod solum ij homines, cū uideant se celerius, quàm uicinos suos aliquid percipere, probare posse sperant: cum tamen inscitia potius suæ celeritatem patefaciant. atque hæc quidem sunt, quæ generatim inuenta aduersus omnes eos, qui aliquid temere pronunciant, afferenda in medium duximus.

Reprehenduntur rursus, qui de rebus obscuris perspicuas se habere rationes putant; in eisq; labuntur, quarum perspicua est, euidentisq; probatio.

Cap. 7.

AD eos autem philosophos rursus redeo, qui de corporibus, quæ in uacuo stant, aut deorsum feruntur, temere quid enunciant. architectus enim nihil eiusmodi affirmasset prius, quàm e mundo excedens & in ipsum inane coniectus rem experientia comprobasset: & unumquodque corpus in inani positum aut in eodem loco permanere, aut in alium se recipere plane uidisset: eiusmodi enim principijs ad res demonstrandas uti eos animaduerti, quæ et euidentia sunt, & de quibus inter omnes, sine ulla contouersia conueniat. at uos, o philosophantes, ea, quorum nulla uobis euidentis cognitio suppetit, euidenter nosci posse affirmatis, ut duos philosophos inter se digladiantes proxime audiui: erat enim alterius eorum sententia, aquam esse lignis grauiorem: alterius, ligna esse grauiora. uterque longas rationes omnem in partem se uolutans, in medium proferebat. præcipuum alterius philosophi argumentum erat, densam materiam esse grauiorem: ideoque ligna præstare aquæ grauitate ce-

sebat:

tebat: alterius, in aqua minus esse uacui: proinde esse lignis grauiorem. hæcque prolixa disputa-
tione pertractabant, nec quicquam demonstratiua ratione comprobabant: tanquam ipsi rem sen-
su aestimare, ut nos facere cognouisti, non possent. philosophi autem loqui adhuc cupientes, ab ip-
so quaesierunt, quam ratione, utrum esset grauius, euidenter cognoscerent: quippe cum neque
lance, neque uasculo pleno id fieri posse uideretur: nam expendere quidem lignum possumus,
uasculum uero eo implere non licet: at ipsum aqua implere, nobis integrum est. cum ipsi hæc, ut so-
lent, effutirent, ridens architectus, sic est locutus: uos omnes, qui uobis sapientiam arrogatis, huius-
modi nimirum estis: ut cum ea, quæ extra mundum sunt, de quibus solum facere coniecturam, & non
certa scientia consequi potestis, uobis esse nota existimetis; ea, quæ etiam vulgaribus sunt quandoq;
perspicua, penitus ignoretis: quale est id, quo de nunc agitur, de aquæ, ligniq; pondere exquirendo.
quam ob rem cunctis, qui aderant, architectum rogantibus, ipse ut exponeret, quomodo firma, certa-
que scientia aquæ, ligniq; pondus cognosceretur, id ipse breuiter, perspicueq; narrauit: ut omnes, qui
aderant, præter solos philosophos, plane intelligerent. sed cum eundem sermonem bis, terq; itera-
set, uix tandem perceperunt. merito autem fit, inquit architectus, ut permulti istis nihil, præter inanè
sapientiæ opinionem, tribuant. stulti autem in omnibus ignotis rebus conuincuntur: at isti uano sa-
pientiæ nomine suffulti in cognitis decipiuntur. ego uero hæc ad illius sermonem adiungens, hoc eis
accidere merito, confirmauit, propterea quod nunquam dederint operam, ut quomodo a rebus notis
ad ignotas transeundum sit, perdiscerent: neq; ut se illis in rebus exercerent, quæ ueritatem suorum
inuentorum comprobarent: & non inuentorum errorem coarguerent. atq; ut rideatis, inquit, & quan-
tus istorum factus sit, intelligatis, unum, aut duo ex ijs, quæ huiusmodi homines supercilia contrahen-
tes, temere pronunciant, commemorabo: hocq; primum præcipue recitabo. cum igitur peripateticus
quidam aduenisset, unumq; mundum, & eundem plenum, ac nihil extra ipsum esse inane, percipit neq; in-
tus, affirmasset, duplici inquam, differentia ab hoc philosopho uterq; horum, (ostendi autem Stoicum,
Epicureumq; philosophum) discordat: nam Stoicus negat in mundo inane quicquam esse, extra ta-
men esse concedit. utrunq; autem Epicureus concedens, in alio quodam ab ipso dissentiebat: siquidem
non unum esse mundum, ut Stoico placet, qua in re ei cum Peripatetico conuenit, sed quemadmodum
uult inane esse magnitudine infinitum, ita mundos in eo multitudine infinitos statuit. equidem quæ hi
res, ut sua somnia defenderent, afferrebant, audiui: in eisq; nullam demonstratiuam inesse rationem,
sed rebus probabilibus, coniecturisq; niti, animaduerti, quandoq; etiam usu uenit, ut ne illud quidem
perspiciant, sese falli, cum eos singulos ad aliquam de re proposita demonstrationem proferendâ pro-
uocamus. atq; ita quidem agebant de ijs, quæ in ipsorum sunt conscripta uoluminibus. cunctis autem,
qui intererant, perspicuum fuit, nullam necessariam rationem, nec quæ linearum demonstrationi inhæ-
reret, sed ex argumentis constata, quibus uti oratores solent, ab eis esse allatam. sed hæc de diuitibus
dicta sunt. ad nos igitur ipsos, qui diuites non sumus, reuertamur: iterumq; aliquem ex sapientibus
interrogemus, num par sit, ut cum ipsi soli ueritatem agnoscant, prædicent tamen eam esse ab alijs o-
mnibus & imperitis, & philosophis inuentam. & quod esse grauius dixi, illud est: philosophum
quemq; extra suum gregem, a nemine laudari. equem igitur alium iudicem debent philosophi om-
nes, præter ea, quæ sensuum iudicio subiiciuntur, expectare, atq; ex omnibus artibus, quæ in ratione
uerlantur, arithmeticos, eos, qui rationes subducunt, geometras, astronomos, architectos, iurecon-
sultos, rhetores, literatores, ac musicos? an qui de se ipse iudicium fert, seq; coronat, si aliorum iudicij
sententiam expectet, ne unum quidem suffragium feret? ac de peccatis quidem, satis.

GALENI LIB. DE SECTIS AD EOS,
QUI INTRODVCVNTVR.

Io. Baptista Rasario interprete.

Empiricorum, rationaliumq; medicorum differentia.

Cap. 1.

ARTIS medicæ proposita est sanitas, eiusq; comparatio est eiusdem artis finis.
quibus autem rebus, quæ non adest, sanitas paretur, aut quæ adest, seruetur:
scire medicos conuenit. quæ sanitatem, quæ non adest, efficiunt, ea remedia,
auxiliaq; nominantur: quæ præsentem seruant, salubris uictus rationes. quæ
res fecit, ut medicinam salubriorem, morbosorumq; scientiam ueteres esse cen-
suerint. ac salubria quidem appellarunt, & quæ iam præsentem sanitatem ser-
uant, & quæ eandem corruptam recuperant: morbosa, quæ sunt horum con-
traria. utrorumq; cognitione medicus esse præditus debet, hæc ut asciscat, illa
ut declinet. neq; uero ita inter omnes conuenit, unde harum rerum sit exorta scientia: sed alij solam
experientiam satis esse ad artem opinantur: alij non mediocri adiumento ei esse rationem placet, qui
solam experientiam statuunt, ducto nomine ab experientia, quæ ἐμπειρία dicitur, empirici nuncupantur.
nec

A nec secus qui rationem addunt, rationales. hæcque duæ primæ sectæ in medicina sunt: quarum altera ad
remedia inuenienda experimentis utitur: altera, indicationem sequitur. atque has sectas, empiricam,
rationalemq; uocant. porro empiricam & obseruantem, & memorantem: rationalem uero & dog-
maticam, & ratiocinantem appellare sunt soliti. hominibus quoq; non secus, quam sectis nomina im-
posuerunt: ut empiricos obseruatores, memoresq; eorum, quæ euidentia sunt uocant eos, qui experi-
entia ducuntur: rationales, dogmaticos, & ratiocinatores eos, qui rationem admiserunt.

Quomodo autem constitui, empirici existimant.

Cap. 2.

EMPIRICORUM sententia est, artem esse hoc modo constitutam: cum multos affectus euenire per spi-
cerent, aliosq; sua sponte homines bene ualentes, agrotantesq; corripere, quo in genere est san-
guis fluxus e naribus, aut sudor, aut alui profluuium, aut aliud huius generis, quod noxam, uel utilitatē
afferret, nec tamen causa eius efficiens sensu perciperetur: alios uero esse, quorum esset causa perspicua,
nō tamē in nostro instituto, sed fortuito profecta uideretur, ut accidit ei, qui cecidit, percussus uel est, aut
alio quouis modo uulnus accepit, sanguis effluat: si frigidamque in morbo bibat, dum cupiditati obse-
quitur: itemque uinum, aut quid tale sumat, quæ in utilitatem, damnum uel deficiunt, primum genus eo-
rum, quæ prodeffent, aut nocerent, naturale: secundum, a fortuna profectum nominant. primam autē
rem utriusque faciem, prolapsam ideo uocant, quod homines in id ipsum inconsulto prolaberentur.
atque huiusmodi quidem est experientia genus, quod a prolapsu defluxit. quod autem consulto fit, tū
existit, cum homines sponte ad periculum faciendum compelluntur, quod uel somniis, uel alia ratione
sint admoniti. est etiam tertium experientia genus, quod in imitatione consistit: cum in ipsidem affecti-
bus ad ea, quæ aut natura, aut fortuna, aut consulto profuerint, aut nocuerint, rursus probanda adducū-
tur. idque est, quod eorum artem præcipue constituit: propterea quod non bis, aut ter, sed per sæpe illud
ipsum, quod prius profuit, imitati, cum in ipsidem affectibus idem ab eo plerumque effici comperiant,
huiusmodique memoriam præcepti nomine uocent, iam fidele id, artisque partem existimant. ut autē
multa huius generis præcepta coaceruant, id totum, quod congestum est, medicina: qui collegit, me-
dicus dicitur. hæc autem coaceruatio appellata est proprius intuitus: qui obtutus quædam memoria:
est eorum, quæ ipsi sæpe, eiusdemque modi conspexerunt. id ipsum experientiam quoque & eius narra-
tionem, historiam uocauerunt: eadem enim res ei, qui obseruauit, est proprius intuitus: ei qui didicit,
quod obseruatum est, historia. ceterum quia in morbos quosdam prius a se non uisos inciderunt, aut
quos norint quidem, uerum ruri sunt, ubi magna remediorum experientis obseruatorum, non suppe-
tit copia, quoddam instrumentum, cuius ope auxilia inuenirentur, excogitarunt, ut ad similia pertran-
seant: cuius usu sæpe ab affectu ad similem affectum idem auxilium traducunt: aut a loco ad locū trans-
ferunt: & ab auxilio ante cognitum ad simile progrediuntur: ut ab affectu ad affectum, cum ab erysipela-
te ad herpetem transeunt, a loco ad locum, cum ab humero ad femur: ab auxilio ad auxilium, cum in
alui profluuium a malo cydonio ad mespilum. totus autem hic transitus uiam ad inuentionem common-
strat: non tamen est adhuc ante experimentum inuentio: sed cum id, quod sperabatur, in experimen-
tum est perductum, tum id fide dignum est, ab ipsa nimirum experientia comprobatum: nec minus, quam
si eodem modo sæpe processisse obseruatum esset. hoc experimentum quod ex transitu ad similia, com-
paratur, exercitationem uocant: quod esse in arte exercitatus debeat is, qui hoc pacto sit quidpiam in-
uenturus. cetera omnia experimenta, de quibus supra facta est mentio, quæ notitiam experientia præ-
cedunt, quas ad sui constitutionem ars exigebat, a quouis effici homine possunt: hæc autem est, quæ
usu experientiarum uia est ad artis finem consequendum.

De arte eorum, qui ratione ducuntur: deque eius constitutione.

Cap. 3.

QUA autem in ratione est posita, ea iubet, tum ut naturam eius corporis, quod curare conamur,
perdiscamus, tum ut uires omnium causarum, quibus singulis diebus occurrens corpus, aut ua-
lentius, aut ægrius efficitur: ad hæc uero coeli naturam, & aquarum, & regionum, & uitæ institutorū,
D& esculentorum, poculentorumq; morū deniq; & consuetudinis medicus omnino cognoscat: ut mor-
borum omnium causas, & remediorum facultates comperiat, possitq; comparare, ac secum ipse reputa-
re, huic generi causæ si medicamentum tali ui præditum adhibeatur, ut quid tale efficiat, esse natura cō-
paratum. prius quam enim in his omnibus quispiam non sit uarijs modis exercitatus, eū inuenire posse
remedia non concedunt. atq; ut totam rem breui exemplo intelligas, statue partem aliquam corporis
dolore uexatam, duramq;, ac renitentem, & in maiorem tumorem elatam esse: hoc in loco causa est
medico inuenienda: in primis sciat, humorem aliquem naturæ modum excedentem in partem illam
confluxisse: ideoq; illam intumuisse, & quia humor nimius distendit, dolorem esse excitatum: deinde
uero si fluxus perseveret, cohibendum esse. sin secus, partem iam esse euacuandam. at quod adhuc in-
fluit, quo nam modo cohibebis, quodq; in parte continetur, educes? nimirum si partem refrigerabis,
atq; adstringes, sistes quod influit: si uero humectabis, & laxabis, quod coaceruatum est, euocabis. ita
morbis eis, quid utile sit, indicat. hanc tamen indicationem esse satis negant: sed alteram duci a uiri-
bus ægri uolunt, aliam ab arte, itemq; a propria ægri natura aliam: ut etiam ab anni tempore, regio-
nisq; natura, & a uitæ institutis, atq; a consuetudine, ab his inquam singulis, eius, quod fit utilitatem al-
laturum, propriam extare indicationem censent: quemadmodum huius exempli appositione res fiet
apertior. pone febri acuta laborare aliquem, sitque eidem tardi motus, grauisque sensus in corpore: ac
nunc

nunc corpus habeat tumidius, maioreque rubore suffusum: eius etiam uenae magis intumescant: certe in hoc calidioris sanguinis copiam redundare, est nemini dubium. ecquænam igitur est adhibenda curatio? an constat, esse euacuationem, siquidem ea est plenitudini contraria: praesertim cum contraria contrariorum remedia sint. quomodo autem, aut quantum euacuemus, id non iam sola causa nos docet: propterea quod & uires, & aetatem, & anni tempus, & regionem, & cetera, quae paulo ante memorauimus, perspicimus oportet. nam si robustis uiribus sit, florentemque aetatem agat, ac uernum sit anni tempus, & regio temperata, si uena secta tantum sanguinis euacuet, quantum caussa iubet, non errabis. at si uires imbecillae, aetasque aut pueri admodum parui, aut ualde senis, regioque uel perfrigida, qualis Scythia est, aut exusta, qualis est Aethiopia, anni que tempus, aut ualde frigidum, aut ualde calidum sit, profecto nemo detrahare sanguinem audebit. simili quoque modo consuetudinis, institutorum, naturaeque corporum habendam esse rationem mouent: quod ex his omnibus propria eius, quod conducatur, ipsi indicatio suppeditetur.

Quomodo eadem empiricorum, rationaliumque medicorum remedia a varijs indicationibus ducantur.

Vnde autem rationales medici indicationem trahunt, inde etiam obseruatio empiricis existit. congeries enim eorum symptomatum, quae supra in febricitante memorauimus, quam illi concursum nominant, rationalem medicum euacuationis, empiricum obseruationis admonet. quia enim ijs, qui eodem malo tenebantur, saepe euacuationem prodesse conspexit, ideo nunc quoque, si eam adhibeat, profuturam sperat. animaduertit etiam eos, quorum florens aetas est, euacuatione abunde factam sine molestia perferre; itemque uere potius, quam aetate, & in temperata regione, sique aeger uti euacuatione conseruerit, qualis est, quae per ora uenarum, quae in ano sunt, aut per nares fit. quocirca rationalis medicus ab ipsa rei natura profectus plus etiam sanguinis detrahet: empiricus uero id faciet, quia ita obseruauit: atque, ut summam dicam, & rationales & empirici easdem ad affectus medelas adhibent; sed de ratione earum inueniendarum, inter se controuersantur. etenim ab eisdem symptomatis circa corpus apparentibus, causae indicatio oritur ijs, qui rationem sequuntur: cuius ope curationem comperiunt: empiricis autem in memoriam reuocantur ea, quae saepenumero simili modo sunt obseruata. quibus autem in rebus dogmatici nullum habent apparatus symptomata, quod causam indicet, in ijs eam causam, quae antegressa uocatur, interrogare non grauantur: quale illud est, si rabiosus canis, aut uipera, aut aliud eius generis momordit: siquidem ulcus ipsum ab alijs ulceribus nulla re per omne tempus, aut certe in principio diuersum uidetur. si morsum rabiosus canis infixit, per omne tempus simile est ijs, quae morsu aliter facta. si uero a uipera sit illatum, primis quidem diebus est ceteris simile, sed tamen cum post grauius se aeger affectu sentit, ei affectus quidam perniciosi circa corpus superueniunt: quippe cum omnia haec symptomata, ab animantibus, quae uenenum iaculantes appellantur, inuicta, nisi statim in principio recte curentur, ad summam perniciem deueniunt. quænam igitur fuerit recta curatio. an scilicet uenenum educere, quod unum cum morsu corpori isto inhaeret? quare non festinandum est, huiusmodi ulcera cicatrice concludere, sed contra potius faciendum est, ac saepe minutas in partes est omnino concidendum. iam uero & calidis, & acris medicamentis, quaeque attrahere, & exiccare uenenum possunt, eandem ob causam utendum est. eadem quoque medicamenta empirici admovent: non quod eorum inuentionem rei natura eos doceat, sed recordatione eorum admoniti, quae sunt experimento consecuti. ut enim in aetatibus, anni temporibus ac regionibus singulorum, quae praedicta sunt, curationem experientia, usumque cognouerunt: ita etiam in causis, quas antegressas uocant, progrediuntur. si uero inter eos conuenisset, utranque inueniendi uiam ueram esse, profecto eis nihil opus longiore oratione fuisset.

Quae empirici, & rationales sibi mutuo uitio uertant.

Quoniam autem rationales experientiam damnant, alij quod non constat; alij, quod manca sit: alij, quod artis sit expertis: ex altera parte empirici rationem quidem probabilem, non ueram tamen esse concedunt: ideo duplex eorum, admodumque longa textitur oratio: cum uicissim accusant, atque defendunt. nam quae ab Asclepiade contra experientiam allata sunt, cum fieri non posse doceret, ut persaepe eodem modo cerni aliquid posset: illa nulla ex parte constare, neque satis esse ad quidpiam minimum inueniendum declarant. quae uero dixit Erasistratus, qui simplicia in simplicibus per experientiam inueniri concessit, quale est illud, portulacam esse dentium stuporis remedium; idem uero composita in compositis reperiri negauit; eam non carere quidem omnino facultate inueniendi: ad omnia tamen inuenienda non esse satis statuunt. quae uero afferuntur ab ijs, quorum nonnulli per experientiam talia fatentur inueniri, eam tamen ut infinitam, longamque; & ut ipsi aiunt, methodo uacantem accusant, hocque pacto rationem introducunt: ipsam experientiam, non ut quae non cohaereat, nec subsistat, sed ut quae artis expertis sit, esse contendunt. his momentis rationum empirici respondent, dantque operam, ut experientiam constare, habereque quod satis sit, & artem in se continere demonstrent: ipsique multis modis in ratiocinationem inuehuntur: ut etiam ad omne accusationis genus respondere dogmaticos necesse sit. nam cum se naturam corporis scire, omniumque morborum origines, ac remediorum facultates habere cognitae profiteantur, eis occurrunt empirici, qui haec omnia ideo reprehendunt, quod eatenus procedant, ut probabilitatem, quidem uerique similitudinem, sed firmam cognitionem nullam

Nullam habeant, quandoque uero illorum esse cognitionem fatentur, attamen eam inutilem esse conantur ostendere, quandoque cum hoc eis concedant, eam esse superuacaneam coarguunt. haec sunt, de quibus generatim empirici, dogmaticique inter se controuersantur, particulatim uero multa sunt, de quibus singulis contendunt, ut in quaestionibus, quas de obscuris rebus inueniendis instituit, alij ipsorum dissectionem corporum, indicationem, dialecticamque contemplationem commendant, quod ijs, tanquam instrumentis ad res abditas inuestigandas utantur: empirici uero neque inueniri quicquam dissectione corporum, neque si inueniatur, id esse ad artem necessarium, concedunt: adde, quod indicatione omnino tollunt: neque aliud ex alio cognosci posse uolunt: propterea quod omnia ex se cognosci debeant, neque ullum signum sit, quo res ulla supra naturam abditam indicetur: nulla denique ars sit, quae dialecticae cognitionis indigeat. afferunt etiam aliquid contra ea, quae differendi ratione ponuntur, & item definitiones exagitant. immo ne esse quidem demonstrationem aiunt ullius rei, quae natura abditam sit. iam de uitiosis demonstrandi generibus, quibus dogmatici uti solent, deque omni ratiocinatione aliquid in medium proferunt: atque eam, quod proficitur, inuenire posse negant: nec artem ullam ab ipsa constituis, neque uitam hominum ea ratione progressum ullum efficere. atque *επιλογισμῶς*, quidem, quem ijdem euidenter rationem esse dicunt, utilis est ad res obscuras opportunas inueniendas (sic enim illi uocant, quae sensibilia quidem sunt, nondum tamen euidenter) utilis etiam est ad eos, qui contra euidenter loqui audent, coarguendos. utilis quoque est ad ostendendum id, quod in euidenteribus homines transgrediuntur, & ad captionibus occurrendum: cum ab euidenteribus nunquam separatur, sed in eis sit perpetuo defixus: quod tamen *διανοησιμῶς*, hoc est ratiocinationi non tribuunt: sed eam ab euidenteribus incipere, in eaque desinere, quae perpetuo abditam sunt, pronunciant: proindeque uarios eius esse modos: cum ab iisdem euidenteribus rebus alius ad aliud, quod abditum sit, se adiungat: hincque discordia in promptu sit, de qua ferri sententia non possit, quaeque argumento sit, nullam esse rerum comprehensionem: etenim ijdem ueram, firmamque cognitionem nomine comprehensionis uocant: non comprehensionem uero, quae est illi contraria. ipsam porro non comprehensionem eius discordiae, quae diudicari non possit, esse causam uolunt: ipsam rursus discordiam esse non comprehensionis inditium. contentionem autem quae de rebus abditis sit, diudicari non posse, quae de euidenteribus est, eam posse aiunt: quod in his, cum singula, qualia sint, appareat, si uera sit oratio nostra, sic esse attestentur: si falsa, coarguant: talia sunt, aliaque sexcenta, de quibus empirici, dogmaticique inter se altercantur: cum tamen ij, qui uere, & recte in sua se secta exercuerunt, eandem iisdem affectibus curationem adhibeant.

De secta methodicorum, & quomodo a dogmatica potissimum differat.

Cap. 6.

Qui autem methodici nominantur, (sic enim se ipsos uocant, perinde ac methodici, de quibus est ante dictum, non se methodo pertractare artem affirmant) eos ego non uerbis solum a ueteribus differere sectis, sed multa quoque inueterate artis opera, perspicio: quando neque affectum locum ulli usui esse ad curationem indicandam, neque causam, neque aetatem, neque anni tempus, neque regionem concedunt. ijdem nolunt uires aegri, aut naturam, aut habitum considerari: sed & consuetudines, & uitae instituta non curant: cum se contentos fateantur indicatione eius, quod conferat, quae a solis affectibus ducitur: ac ne ab eis quidem speciatim, sed communiter, & uniuerse: uocentque communia morborum haec ipsa, quae in singulis affectibus ubique spectantur. conantur etiam partim morborum omnium, qui uictu curantur, partim omnium absolute, duo in eis communia demonstrare; item que tertium, quod mistum sit. haec adstrictionem, fluxumque nominant: omnemque morbum aut adstrictionem esse, aut fluidum, aut ex utriusque conflatum statuunt. si enim naturales corporum excretiones cohibeantur, adstrictione appellant: si quid copiosius eat, fluxum. cum uero & cohibentur, & ferunt, tum oriri mistionem censent: ut in oculo usu uenit, quem inflammatio, & fluor uno, eodemque tempore obfidat: ab inflammatione enim, quae adstrictus est affectus, cum non sola sit, sed cum fluxu in uno, eodemque loco coniuncta, totum ipsum affectum mistum fieri contendunt. eius autem, quod conferat, indicationem in adstrictis esse laxitatem, in fluidis compressionem uolunt: si enim, exempli causa, genu inflammatione tentetur, aiunt oportere laxari. si alius aut oculus fluat, cohibere, atque suppressere: in mistis, occurrere ei, quod urgeat, nam quod magis turbat, periculumque minatur, id est, cui, ut uehementiori illi magis, quam alteri, esse occurrendum mouent. quid igitur causae est, cur non se dogmaticos uocant, cum auxilia per indicationem inueniant? nimirum inquirunt, quia dogmatici res abditas exquirunt: nos in perspicuis uersamur. immo uero totam eorum sectam ita definiunt, ut sit communium, quae perspicua sunt, cognitio. ac ne haec definitio ceterarum omnium artium esse communis uideatur, quando illas quoque esse communium, quae perspicua sunt, cognitiones arbitrantur, ideo addunt haec, quae finem medicinae consequuntur. quidam non adiunxerunt, quae consequuntur, sed, quae fini consentanea sunt: plerique utriusque adiungentes, methodum aiunt esse cognitionem communium euidenterum, quae medicinae fini consentanea, consequentiaque sunt. quidam, ut Theffalus, haec quoque adiungunt, proxima, & ad sanitatem necessaria, quibus quidem sit rebus, ut neque dogmatici uocari uelint, quod rebus abditis, ut illi, non egeant. neque empirici, & si maxime in perspicuis rebus uersantur, quod ab illis indicatione distinguantur. sed neque eodem modo in perspicuis rebus uersari, quo faciunt empirici, consententur: illos refutere abditas, quod cognosci non posse putet, se uero, quod inutilia sint: itaque empiricos in rebus euidenteribus obseruatione, sic indicatione tenere. cum in his rebus ab utriusque se differre dicunt, tum uel maxime in tē-

EXTRA ORDINEM CLASSIVM.

D poribus

poribus anni ætatibus regionibus, & ceteris oibus, quæ sunt huius generis, quæ ipsi reijciunt: quippe quæ per spicue inutilia esse, sed gloriæ gratia a priscis Medicis in pretio habita, arbitrant: hancq; maximam esse methodicæ sectæ uirtutem prædicant, ideoq; summa gloria, atq; admiratione dignam censent: eiq; succensent, qui breuem esse uitam, artemq; longam pronunciauit: cum sit omnino contrarium, ut breuis ars sit, uita longa. nam si ea omnia sublata sint, quæ adiuuare artem falso existimantur, nosq; ea sola intueamur, quæ sunt communia morborum, neq; longam, neq; difficilem esse artem medicam, sed facillimam, & apertam, quæq; tota uel sex mensium spatio perfici celerrime possit. adeo in ijs morbis, quorum in uictus ratione curatio posita est, in angustum rem totam esse deductam: similisq; modo in ijs quæ manu, quæq; medicamentis curantur: in quibus nihil fecius communia quædam generatim inuenire conantur, & paucas remediorum intentiones statuunt. quare, mea quidem sententia, non per uulgato illo sex mensium spatio, sed multo citius totam ipsorum artem perficere liceret: itaq; eis agendæ gratia sunt, quod breuiorem doctrinam inuenerint, ni mentiantur: sin autem mentiuntur, negligentia nomine sunt accusandi.

Vt suam sectam methodici tueantur.

Cap. 7.

Quoniam autem modo æquum de ijs iudicium potissimum fiat an in rebus utilibus cæcutiant, an soli recte uirent id quod superuacaneum est, deinceps exponam. nam neq; hoc parui refert, neq; uerba solum attingit, ut quod de empiricis, dogmaticisq; retulimus, qui de prima auxiliorum inuentione contendunt, deinde de usu eorundem inter ipsos conuenit: sed ita, ut uel magnopere lædantur artis opera, uel magnopere adiuuentur a methodica secta necesse sit. cum autem in rebus duplex sit iudicium, alteramq; a sola ratione, alterum ab ijs, quæ euidenter apparent, proficiscat: certe alterum, quod sola ratio nobis suppeditat, maius est, quàm ut cõueniat ijs, qui introducendi ad artem sunt: proinde non est huius instituti, ac temporis: alterum uero, quod a sola euidencia trahitur, omnibus est hominibus communiter attributum. quid igitur obstat, quo minus hoc primum utamur, quod & introducendis apertum est, & ab ipsis methodicis in honore habitum? præsertim cum nihil aliud, quàm euidencia laudibus perpetuo celebrent, ac rebus omnibus anteponant: abdita uero omnia inutilia esse pronunciet. age uero in primis genus illud causerit, quæ antegressæ nominant, consideremus, euidenciamq; pro iudicij regula statuamus: primusq; methodicus accedat, qui ita fere loquatur: quid tandem causæ est, ò dogmatici, empiriciq; cur de frigore, æstuq; itemq; de ebrietate, cruditatibus, fætate, fame, lassitudine, fætationibus, eduliorum qualitate, consuetudinibusq; mutatione, frustra solliciti estis? an omnis affectio, quibus corpus obfideretur, ijs ipsis adhibitori estis curationem? & tñ nullum adhuc huiusmodi adest, sed ipsa abeunt: quod in corpore ab ipsis est genitum, manet, eiq; est adhibenda curatio. est autem is affectus ipse. hic igitur, qualis nam sit, spectari debet: nam si adstrictus sit, laxare: si fluidus, comprimere oportet, qualiscunq; causæ sit, quæ utrunq; procrearit. quam igitur ad rem causæ cognitio confert, cum neq; fluidus, laxari, neq; adstrictus comprimi unquam debeat? an nullam ad rem, ut res ipsa declarat? simili ratione ijdem methodici de causis abditis, deq; ijs, quæ continentur uocantur, differunt: siquidem eas ipsi superuacaneas putant, quando affectus suam ipse curationem indicet, etiam si causæ, a qua genitus sit, ignoretur. idem quoq; de anni temporibus, de ætatibus, ac regionibus sentiunt: hocq; loco ueteres Medicos admirantur, qui rem tam euidentem non intellexerint: non enim inflammatio, quæ adstrictus affectus est, ut ipsis placet, æstiuo tempore laxantia, hyberno alia remedia, sed utroq; tempore eadem postulat. neq; eadem in pueris exigit laxantia, in senibus comprimantia: neq; in Aegypto laxantia, Athenis cohibentia. si item inflammationi contrariis, fluidisque affectus sit, nunquam laxantia, sed comprimantia semper requirit, idq; hyeme, æstate, uere, autumno, ac si puer æger sit, si florem ætatis agat, siq; in senectute sit constitutus: siue etiam in Thracia, aut Scythia, aut in Aethiopia ægrotet. quocirca nihil horum esse ad ullam rem utile, sed frustra in his omnibus a nobis studiū adhiberi cõtendunt. iam quorsum partes corporis cõsideramus? nonne ipsæ quoq; inanes sint, ad curationem nobis indicandam? an audeat quispiam affirmare, inflammationi in parte neruea laxantia conuenire: in arteria, aut uena, aut carne comprimantia? aut omnino, si in ulla corporis parte adstrictum quidpiam excitetur, sit, qui esse laxandum neget: aut quod fluidum sit, esse comprimendum? quare si natura partis nihil curationem uariat, sed remedia pro genere affectus inueniuntur, partis considerationem esse inutilem, planum est. ac methodicus quidem, ut adumbratim dicam, est huiusmodi.

Quibus rationibus empirici in methodicos ad sectam suam defendendam utantur.

Cap. 8.

Cum hæc dixerit methodicus, causam suam secundo loco ager empiricus his fere uerbis: ego præter euidenciam, nihil noui: neq; quicquid esse sapientius, quàm quæ persæpe conspexi, profiteor: si euidenciam spernis, ut de sophista quodam superioribus diebus uideor audiuisse, nihil mihi est antiquius, quàm, ut ad eos, qui habendum esse honorem euidenciam putant, me conuertam: tu uero cadmiam uictoriam uiceris. si uero, ut initio abs te audiui, quicquid abditum est, esse inutile confirmas, teq; euidencia sequi fateris, fortasse quod omitti solet, ego tibi declarabo, facta nimirum euidenciam rei commemorazione. duo a cane rabioso demorari ad eos se Medicos, quorum consuetudine utebantur curationis causa contulerunt. ulcus utriusq; erat perexiguum, nec tota cutis erat discissa. itaq; alter eorum ulcus tantummodo curauit: neque præterea de re ulla sollicitus fuit: & intra paucos dies partem sanauisse

A sanauisse uisus est. alter, ubi nouit rabiosum canem momordisse, tantum abfuit, ut confestim ulcus ad cicatricem perducere studeret, ut contra potius, illud amplificare conaretur: eamq; ad rem ualidis, acribusq; medicamentis longo temporis spatio uteretur: cogeretque medicamenta ægrum interea bibere, quæ ipse ad rabiem esse accommodata affirmaret. utriusq; euentus fuit huiusmodi. qui medicamentabitur, seruatus est, incolumisq; euasit: alter, qui nihil se habere mali existimabat, repente aquam reformidauit, & neruorum distentione correptus interijt. num igitur in hoc casu antegressa causæ peruestigari frustra uidetur? an alia ulla de causâ ille excessit e uita, quàm ob Medici incuriam, qui nihil de causâ esset percunctatus, neque curationem post hanc obseruatam adhibuisset? mihi quidem ob nullam aliam, quàm hanc causam mortuus esse uidetur: & quoniam euidenciam sequor, nullam huiusmodi pertransire causam possum. eadem ratione nequeo ætatem aut præterire, aut negligere: siquidem, ut huic quoq; credam, me adducit euidencia: quippe cum ijdem ex omni parte affectus non eandem tamen omnino curationem postulent: sed quandoq; tam uariam in diuersis ætatibus, ut non sola medicinæ mensura, atq; modo, sed etiam toto genere differant. ego enim plerisque pleuriticis, qui florentem ætatem agerent, ualidis uiribus essent, missum etiam esse a uobis sanguinem sæpe conspexi. at in extrema senectate constitutum, aut paruulum admodum puerum neq; uos, nec quicquam alius unquam ausus est, sanguinis missione euacuare, quid autem Hippocrates, cum ait, sub cane, & ante canem difficiles esse purgationes? quid item scribit, Aestate uentrem superiore, hyeme inferiore esse purgandum? uerumne, an falsum dicere uobis uidetur? hæere uos in utriusque responsione certe puto. nam si mentiri eum dicetis, euidencia, quæ præ uobis fertis magnifacere, negligetis: siquidem euidens est, ita re uera esse, ut scriptum reliquit Hippocrates: si ueram esse eius orationem concedetis, regiones & anni tempora admittetis, quibus uos, tanquam inutilibus nuncium remisistis. quin etiam ita ego sentio, uos neque unquam procul a patria in longinquas terras esse profectos, neque differentias locorum experimento didicisse: siquidem ita uobis esset compertum, eos, qui ad septentrionem habitant, sanguinis euacuationes, quæ confestim fiunt, ferre non posse, sicut neq; etiã eos, qui Aegyptum, & totam meridianam plagam incolunt: eos uero, qui inter hos medij interiecti sunt, euidenciam fructum e sanguinis missione sæpe tulisse. quod autem partium corporis non esse habendam in curando rationem uultis, id mihi maiorem in modum admirabile, graueq; & absurdum uidetur: cum non ueritati modo, sed ijs etiam, quæ a uobis geruntur, aduersetur. per deos immortales, quocunq; in loco oriatur inflammatio, siue in crure, siue in aure, siue in ore, siue in oculo, eandem exigit curationem? cur igitur ego uos sæpe animaduerti, cum inflammatio crus obfideret, partem scalpello scarificasse, oleoque irrigasse, in oculis uero id nunquam fecisse? cur oculis inflammatis adstringentia medicamenta adhibetis, ijsdemque crura non inungitis? cur inflammatas aures non ijsdem, quibus oculos, curatis? cur oculis non admouetis aurium remedia? sed aliud est ad aures inflammatas, aliud ad oculos accommodatum medicamentum. acetum, quod rosaceum exceperit, facit ad aures inflammatas: nemo tamen opinor, id inflammatis oculis infundere audeat: ac si auderet, non mediocri damno, ut ego quidem puto, faceret de audacia sua periculum. iam cum gurgulio inflammatione tentatur, ei bene facit ægyptiæ spinæ fructus. idoneum etiam medicamentum est alumen scissile. num igitur hæc inflammatis oculis, & auribus proderunt, an penitus contra, summam noxam afferent? dico autem hæc omnia, uobis concedens, quod primo loco positum est, si inflammatio manus, cruraue occupet, relaxantibus utendum esse, si oculos, aut gurgulionem, aut aures, non item. si uero eam etiam, quæ crura, manusque obfideat, non esse quouis modo laxandam memoraro, fortasse, si respicitis, quanto errore uersemini, percipietis. id uero quod dicturus sum erit euidenciam recordatio. qui partem quamuis sine ulla plaga inflammata habent, sed sua sponte exorta inflammatio est, quod affectio plenitudinis, quam plethoricam uocant, præcessisset, eorum nemo laxitatem partis exigit prius, quàm totum sit corpus euacuatum: D propterea quod illud si feceris, non modo nihil minues, sed eam, quæ iam adest, inflammationem adaugebis. quam ob rem eo tempore adstringentia, refrigerantiaque parti admouemus. at ubi totum corpus euacuauerimus, tum pars inflammata usum relaxantium feret. quibus uerbis nisi uobis hæc probo, tempus iam est, ut initio sermonis dixi, ut ad eos, qui euidenciam honore prosequuntur, me conuertam.

Quo modo dogmatici methodicorum artem reprehendant.

Cap. 9.

Quæ cum empiricus, attulerit, prodeat dogmaticus, atq; ita ferme loquatur. si sapiens, hæc tibi forte satis persuaderent, ut neque ætatem, neque anni tempus, neque regionem, neque causam antegressam, aut ullam corporis partem esse inutilem existimares. at si empiricus recordatione euidenciam id tibi nondum probauit, sed adhuc rationem aliquam postulas, eam mihi esse adijciendam perspicio, ac tuam sectam esse caducam ac fragilem demonstrabo. uos enim audio affirmantes sectam uestram, esse communium, quæ in morbis euidencia sunt, cognitionem. cunq; a uobis semper quæram, in qua potissimum re hæc communia consistant, & quo modo a nobis cognoscantur, nondum tamen me id consequi potuisse. causæ est, quod inter uos

EXTRA ORDINEM CLASSIVM.

D 2 uerbis

uerbis conuenit, in rebus non item: uestrum enim quidam sunt, qui adstrictum & fluidum ijs, quæ secundum naturam sunt, excretionibus metiuntur: ut ubi compressæ sunt, eum affectum adstrictionem: ubi præter modum excernuntur, fluxum appelleris. alij quidam ex uobis affectus in reliquis corporum affectionibus constituunt: & eos, qui, quod educitur, intuentur, grauius accusant. ego uero in quo errore omnes sint, nunc paucis aperiam. oratio autem nostra ad eos priore loco dirigatur, qui excretionibus ijs, quæ secundum naturam sunt, affectus iudicant. subit autem mihi eos admirari, si unquam neq; sudores, neq; urinas, neq; uomitus, neq; deiectiones copiosiores, quam modus naturæ ferat, cum utilitate extitisse in morbis conspexerunt: & quod est omnium absurdissimum, si, ne a naribus quidem fluxisse unquam sanguinem uiderunt, a quo morbus esset iudicatus. huius autem profluuij nõ quantitas solum, sed totum etiam genus præter naturam est. at sudorum, aut urinarum, aut eorum, quæ alius deijcit, aut uomitu reijciuntur, genus nõ est præter naturam: quanquam tam immoderata est eorum quandoq; copia, ut nonnullos ego uiderim, tantam uim sudoris effundentes, ut culcitra etiam maderacerent. alios uidi, quibus deiecta alius triginta heminas excederet. quo in genere quia id, quod noxium erat, excernebatur, nihil esse cohibendum iudicauit. & tamen is, qui excretionibus, quæ secundum naturam sunt, tanquam regula ad omnia usus esset, huiusmodi prohibere symptomata debebat. quocirca probabiliora dicere uidentur, qui affectiones, quæ in corporibus sunt, cõmunia morborum ponunt. ceterum hos quoq; admiror, ut illa ipsa dicere euidencia ausi sint. si enim, non quod fuit e uentre, sed corporum affectio, a qua oritur id, quod fuit, fluxus est; illa autem affectio nulli sensui euidens est, qui fiet, ut communia morborum etiam euidencia dicantur? præsertim cum affectio fluxionis in laxiore intestino, itemq; in gracilibus, in ieiuno, in uentriculo, in lactibus, & multis alijs internis sit partibus, quarum ullam, ut etiam eius affectum, sensu percipere nemo possit. quomodo igitur illa morborum communia poterunt euidencia dici, nisi quis euidencia illa quoq; appellet, quæ per signa cognoscuntur? quod si ita est, non iam quid ab ullo ueterum medicorum hi differant, satis noui. sed quid est, quod celeriter, & intra sex menses se artem esse edocturos pollicentur? equidem ad ea, quæ sensum nõ strum effugiunt, cognoscenda, non parua opus esse methodo arbitror: sed qui hoc præstare recte uelit, huic opus est dissectione, a qua naturam cuiusq; internæ partis edoceatur; & rerum naturalium contemplatione non mediocri, ut actionem, & usum cuiusq; accurate consideret. priusquam autem hæc inuenta sint omnia, nullus imarum corporis partium affectus dignosci potest. iam quid uerbis opus est, ut probem, magno quoq; ad hanc rem usui esse rationem differendi, ut quid conficiatur e quoq; perspicue intelligas, ne captionibus uel ab alio, uel a te ipso circumuentus decipiaris? licet enim uidere, nos etiam nolentes a nobismet captionibus interdum irretiri. ceterum ab ijs libenter ego quærerem; quidnam fluxus sit, si modo rationem differendi didicerunt: neque enim illud esse satis puto, quod a quibusdam ipsorum dictum est, fluxum esse quandam, præter naturam, affectionem: propterea quod, nisi quæ affectio sit, perciperimus, nihil iam plus sciemus, sit ne laxitas quædam, an mollities, an raritas. certe ab ipsis nihil perspicue dictum audies: sed quicquid in buccam uenit, modo hoc, modo illud, sepe omnia simul, quasi nulla inter ea differentia sit. si quis autem sit, qui docere eos, quid inter illa intersit, & singula propriam tractationem postulare, aggrediatur, eum ne audiendum quidem putant: sed ueteribus, ut pote hæc frustra distinguētibus, maledicant: tanta eorum est in indagatione ueritatis ignauia, ac ne hoc quidem audire patiuntur, contenta laxitas, dura mollibus, densa raris contrario nomine opponi: & præter hæc omnia, aliud esse naturales excretiones cohiberi, aliud effluere: hæc q; ab Hippocrate durum, renitentem, calidum tumorem, & cum dolore cõiunctum significant) sine ulla mora, & nullo adhibito iudicio adstrictum esse affectum aiunt. tum alias inflammationes complicatas uocant, quales sunt, quæ oculos occupant, ubi eis adiuncta fluxio est. & quales in tonsillis, gurgulione, palato, gingiuisque consistunt. ad hæc uero statuunt meatus partim raros esse factos, partim clausos, ideoq; utrunq; genus affectus exoriri. quidam etiam ad id temeritatis deuenerunt, ut in uno, eodemq; meatu fluxum, H adstrictionemq; esse constitutam: quod ne cogitatione quidem percipi facile potest; dicere non uereantur. pauci autem eorum, qui ferre possunt, ut de his omnibus paulo plura audiant, eademq; plus cõfiderent, uix tandem commutata sententia, ad ueritatem animum adiungunt: quibus quidem, & item alijs, qui de primis, communibusq; affectibus percipere aliquid aliquanto diligentius uolunt, libri sunt a me separatim conscripti. in præsentem uero, ut ijs, qui introducuntur, res sit ex usu, pauca in methodicos dicere, æquum censui: quæ sane illis ipsis utilitatem quoq; afferre, propterea. id autem consequerentur, si prætermissa contentione, id ipsum, quo de agitur, secum ipsi perpenderent. quod autem tractatur est, ut quam ipsi quoq; inflammationem nominant, sit tumor præter naturam, cum dolore coniunctus, renitens, durus, & calidus: quæq; sua ratione nihilo magis raram, aut duram, aut densam, aut mollem, quam prius esset, partem reddat, sed fluxu nimio impleat, ideoque distendat: nec tamen, si quid intentum est, id iam omnino aut densius, aut durius, quam prius, efficitur. id in corijs, loris, & reticulis intuebere, si distendere omnes in partes coneris. quare expletarum partium curatio euacuatione, quæ est repletioni contraria, perficitur. inanitione autem facta, partes laxiores quamprimū redduntur. itaq; ut euacuatas partes laxitas, sic expletas contentio comitatur necessario: quarum tamen neutra densitatē, raritatēq;, ut neq; fluxū, neq; adstrictionem, necessario cõsequitur. neq; iniquum rarum

A rarū sit, et quid ex ipso oīno fluere necesse est. quid si crassum, exiguumq; sit, quod continetur? neq; et si densum sit, cohiberi: quando et quod multum, tenueq; est, id per densos meatus effluat. præstabit igitur eos ueterū libris perlectis, quot modis, quod prius in particula conclusum est, iterū excernatur, didicisse: ut si rarefiat, quod continet: si quod contentū est, attenuetur: si idē augeatur, uehementiusq; moueatur: si ab externa re trahatur, aut ab aliqua interna pellatur: & tanquā a quoquam eorum, quæ intus sunt, eructetur. si quis autē his oībus omissis, euacuationis causam in unam meatuum raritatē conferat, is ne euidencia quidē nosse, uideatur. lanam autē, aut spongiā, aut quod æq; rarū est, si exiguus humor sit, quæ continent, eum cohibere, non effundere: si multus sit, emittere, euidenter cernimus. cur igitur in oculis, naribus, ore, & alijs æq; raris idē fieri non norunt: ut, non quod rari meatus sint, sed quæ humor copiosus in eis contineatur, aliquid quandoq; effluat? sicilia quoq; tam rara interdum sunt, ut aqua effluat: si tamē mel indas, non transfundatur: propterea quod mellis essentia sit meatibus siciliū crassior. illud et non erat absolum animaduertere, sæpe aliquid propter rei tenuitatē effluere, quamuis corpus, quod continet, non sit a natura perforatū: ac ne illud quoq;, naturam, a qua animantes gubernantur, consueffe plerunq; motu uehementiore insurgentē, quicquid superuacaneum est, per corpus ipsum continens excernere, quasi id quodā modo expresserit, atq; expulerit. quid igitur difficile erat animaduertere eum, qui in arte exercenda esset diu, multūq; uersatus? sic. n. iudicationes morborū fere sunt. reliquas autē euacuationis causas prætereo: & itē omitto eas, quibus materia cohibetur, quæ totidem sunt, illisq; contrariæ: neq; n. hæc tractatio est ad illorū aures accommodata. ad illud autem nunc redeo, quod fortasse intelligere uidentur posse: oculum uidelicet fluxione laborare posse interdum, nõ quod in ipso oculorum corpore facta sit ulla præter naturam immutatio, sed quod uel copiosus fluxus sit, uel tenuis, uel a natura per eam partē extrusus. quo in casu tenuis defluxio est reddenda crassior; copiosa, euacuanda: conatus ille naturæ, si opportunus sit, admittendus, nobis de corporibus oculorum nihil sollicitis: utpote quæ fluxionis causam non contineant. ceterū existimare quampiā inflammationē adstrictum affectū esse, quampiā complicatū, quomodo recte sentientium sit, equidē non agnosco: in primis. n. obliui sunt eius, quod dixerant, neq; fluidū morbū euacuatione, neq; adstrictū suppressione esse iudicandū: sed in ipsas corporū affectiones intueri oportere. cum igitur hæc ex omni parte sint inter se similes, neq; ulla re quæ nunc inflammatio est, ab ea, quæ ante fuit, differre uideatur, nisi quod ab altera defluit quid, ab altera nihil, qui fit, quin mirū in modū absurdū sit, si hæc complicata, illa adstricta censeatur? deinde uero quomodo ne illud quidē, quod tamen erat eis in promptu uel maxime, considerandū uenit in mentē, neq; in manu, neq; in pede, neq; in cubito, neq; in brachio, neq; in crure, neq; in femore, C neq; in ulla alia parte corporis tale genus unquam uisum est inflammationis quæ aliquid foras effunderet: sed hoc illis esse solis attributum, quæ os, oculos, & nares obideant? an Iuppiter omnibus communitatibus morborum complicatis imperauit, ut nulla unquā earū in ullam aliam corporis partē, sed solum in oculos, nares, & os impetum facerent? etenim inflammatio oēs corporis partes, quibuscunq; est natura comparatum, ut causas eius gignendā in se admittant, occupare potest. quia uero alia rare, densaq; alia natura sint, ideo sit, ut ab illis quidpiā effluat, in his cohibeatur. si utrem, aut aliud quid densum humida impleas materia, nihil effluet: si spongiam, aut aliud, quod rarum sit, statim quod superfluit, effundetur. quæ igitur difficultas erat, cum animaduertissent, quanto reliqua cutis sit ea, quæ circa oculos, nares, atq; os est, adstrictior, ommissa complicatione, longisq; nugis, causam naturæ partiū attribueret? ita. n. se rem habere, declarant inflammationes, quæ alijs in partibus sunt cum ulceratione coniunctæ: quandoquidē ab eis effluit id, quod tenuium est partium, perinde ac si in oculis, naribus, & ore consisterent. at quousq; illaxa, omniq; ex parte adstricta cutis manet, nõ iam genus inflammationis, sed hoc ipsum, ne quid effluat, in causa est. præterea quemadmodū si spongiam, seu lanam melle, aut liquida pice, neq; ita præter modum irrigaris, nihil effundetur propter humoris crassitudinē, aut etiā si aqua, aut alia re ita tenui, sed quæ paucissima sit, eodem modo, opinor, non semper ab oculis aliquid effunditur, uel propter humoris crassitudinem, uel quod is non superfluit: ut in ijs, qui naturalem statum seruant. quare idem genus inflammationis, quod nulla re ab alio differt, nisi influentis materiæ crassitudine, lippitudinem fluxu uacantem poterit efficere, quam methodici, sapientissimi homines adstrictam uocant, & differre a complicata arbitrantur. qua in re cuncta, quæ dixerunt, obliuione obrunt: quæ sursum ac deorsum transferentes, affectus in corporibus, non in humoribus consistere, plane censent. quomodo igitur, cum eadem in corporibus sit affectio, neq; ulla alia re differat, nisi quod solam humorum, qui tenues, uel crassi sunt, naturam sequatur: ut modo effluat, modo contineatur quidpiam, dissimiles esse morborum communitates existimatis? iam illa quoq; uestra complicatio ne percipi quidem cogitatione potest. cetera autem errata uestra, quæ non solum in morbis, qui uictus ratione, sed etiam manu, medicamentisq; curantur, particulatim admittitis, nisi hæc uobis satis probarim, alias fortasse perdidicetis. nunc uero, quoniam ijs, qui introducuntur, hæc satis sunt, hoc loco dicendi finem faciam.

GALENI LIBER, QVI EMPIRICI MEDICI
INFORMATIO INSCRIBITVR, E VETERE TRALA-
TIONE MELIOREM IN STATVM

Alo. Baptista Rasario restitutus.

Empiricorum nomen unde sit ductum: & indicationi apud eos locum non esse. Cap. 1.

QVI sectam empiricam adamarunt, eos secuti philosophos, qui, quoniam singulis de rebus dubitabant, sceptici sunt a Græcis appellati; ab animi affectione, quam ab Hippocrate nomen ducere maluerunt. itaq; non sicut ceteri Medici Hippocratici, aut Asclepiadei, aut Praxagorei, aut Erasistrati cognomēto dicuntur, ita ipsi ab Acrone, primo empiricæ disciplinæ auctore, Acroni uocati sunt: uel potius a Critone, Philistione, ac Serapione, qui licet sint Acrone posteriores, reliquis tamen empiricis superiores sunt, trahere nomen uoluerunt. atq; hæc quidem de nomine, est autem empiricis summa cautio, ne quis inueniri quicquam indicatione posse putet: propterea quod non more medicorum rationalium artem mendendi ex indicatione & experientia esse constitutã, sed totam esse in experientia positam arbitrantur. ipsam porrò experientiam ex eorum, quæ sæpenumero eodem modo contigerunt, obseruatione constari attestantur. eorum ego tibi disciplinam, quæ nam, qualis uesit, si animum aduerteris, breuiter, per ipsi cueq; proponam. fac igitur empiricum de ijs, quæ hoc libro continentur, ita loquentem.

Experientia genera; & quem usum empiricis afferant. Cap. 2.

NOSTRA sententia est, artem medicinæ non ab indicatione, sed experientia proficisci: uocamus autem experientiam, rei alicuius notitiã nostrò obtutu comparatam, sicut quam recta ratione consequimur, indicationē. atq; ut nos sensu ducti ad experientiam peruenimus, ita dogmaticis indicationē ratio comonstrat. ceterum hæc notitia, quæ proficiscitur a sensibus, uel fortuito, uel consulto, uel imitatione eorum, quæ ante conspeximus, comparatur. fortuita autem nominamus, quæ non consilio nostro, sed casu, aut natura usu ueniunt. ac casu, ut si cuius occipit dolore conficitur, forte cadat, uenatq; recta frontis disrupa, effusoq; sanguine, dolor leniatur. natura, ut si febricitanti sanguis per nares defluat, febrisq; discutitur. quæ uero a consilio proficiscitur experientia, hoc exemplo declaratur: si quis febrim habeat, ac siti enectus ad aquã bibendã, aut mala granata edēda compellatur, itaq; febris restinguatur: uel quispiã a serpente in monte ictus, herba, quæcunq; se se ei obtulerit, uulneri superdata conlancat. G ex imitatione autem acquiritur experientia, cum quispiã id, quod semel, aut iterum, aut frequenter factũ esse animaduertit, imitatur, dico autem frequenter, non quod semper ex alio, sed quod plerunq; uel æquabiliter, uel et raro consequatur. iam uero longo usu tritam experientiã soli artifices sunt consecuti, qui in similitudine rerũ, quæ sunt ab ipsa experientia repertæ, se exercuerunt. experientiã autem absolute nuncupamus habitum, ex ijs constat, quæ sæpe uisã sunt, ut iam inde theoremata ducta sint: ac didicimus, utrũ ea semper, an plerunq; an æquabiliter, an raro euenire consueuerint: siquidem hæc quatuor sunt theorematũ differentia. ac theoremata quidē appellamus, rei alicuius sæpe uisã notitiã, quæ cõtrario euentu, definitur. ergo eius, quod semper fieri diximus, definitio erit, ut contrariũ nunq; eueniat. qd plerunq; fit, eius oppositum raro contingat: sic quod æquabiliter fit, eius oppositum pares euentus sint: & quod raro accidit, eius contrariũ plerunq; succedat. quæ autem sine hisce distinctionibus cognita nobis sunt, eorum notitia cõfusa, inchoataq; est, & ab experientia penitus excludēda. quanquam hanc ipsam Menodotus particulam quandam experientiæ nominauit, ut pote quæ non ex alijs singulis esset constata experientijs: eãq; ob causã, ut eidē placet, prima, simplicissimaq; habere: ut. n. tota ars ex multis experimētis conficit, ita singula experimēta multis habitis experientijs cõparant: quæ, si quot esse numero debeant, afferre uelimus, uerendũ est, ne ambiguam inire rōnem cogamur, q̄ ab acruo coaceruatam H uocant: de qua nos in libro de experientia medica copiose egimus. nunc uero, quod ad nomen *ἐμπειρία* attinet, cum quis suis oculis quidpiam uidit, id ego apud ueteres sæpe legi: sed nomen *ἐμπειρία*, hoc est ipsiusmet inspectionis, nunquam, quod sciam, sed sicut usus in alijs concedit, nomē *ἐμπειρία* a primo duximus, quod nomen eius, qui ipsemet inspexit, actionem, non scientiam significat. quia tamen ex hac inspectionis actione cognitio cõparat, ideo superiores empirici tam scientiã, quàm actionē hoc nomine uocari uoluerunt. immo uero experientiã quoq; eodē nomine intelligi censuerunt. quare nos quoq; iisdē utemur uocabulis, dicemusq; *ἐμπειρία* non modo actionem, qua rem aliquam euidentem cognoscimus, sed etiam experientiam, ex hisce multis actionibus collectam. sed nescio, cur empirici rei inuentæ cognitionem & memoriã uocent obseruationem, cum hæc diuersa inter se sint: etenim Theutas, cum prius affirmasset, partes Medici artis, quibus finem plerunq; consequimur, per experientiam acquiri, quæ ex ipsamet inspectione, historia, & conuenienti ad similia transitu constat; tum experientiam, quæ ab ipsamet inspectione non differt, definitione explicans, hæc addidit: experientia, inquit, est tota rei euidentis obseruatio. quo in loco obseruationem pro cognitione, memoriãq; usurpauit. eadem autem conseruatio quoq; nominatur: quæ cū sit actio obseruatoris, iam constat, hoc nomine memoriã & cognitionem minus proprie nuncupari. *ἐμπειρία* uero non male actionē ab experientia profectã & *ἐμπειρία*

Empirici informatio.

A& *ἐμπειρία*, hoc est exercitatum, qui in hac est exercitatione frequens, sicut *ἐμπειριον*, id est expertum, qui *ἐμπειρίας*, hoc est experientiæ particeps est, nominarunt. empirici nomine Græci usi non sunt: sed qui experientiam constituerunt, se empiricos appellarunt: experientiamq; non tam unius theorematis notitiã, quàm totam artem medicinæ nuncuparunt: quã ex ipsamet inspectione, ex historia, & ex transitu ad similia constare uolunt. porrò historiã aiunt esse ipsamet inspectionem ab aliquo enarratam: transitum ad similia, quasi uiam ad tritam experientiam: qui per similitudinem eorum, quæ per experientiam comperta sunt, ad usum traduci consueuit.

Utrum transitus ad similia medicinalis artis pars dici debeat.

Cap. 3.

EXISTIT autem hoc loco quæstio, utrum transitus ad similia sit, ut Serapioni placuit, tertia Medicæ artis pars: nam cum hunc transitũ Menodotus non docuerit, sed eo duntaxat utatur, non esse partem eius sententia, planũ est: cum idē non sit uti, & ut parte uti. Cassius autem Pyrrhoni ab usu quoq; exclusit: atq; unum integrũ hac de re uolumen conscripsit. potior autem est Theutæ sententia, qui uiam quæ similibus rem transigit, rationi in hærentē experientiã esse confirmauit: sicut alij quasi instrumentũ esse uoluerunt. ac melius fortasse censueris si & hunc transitũ, & historiã, artis medicinalis instrumenta, non et partes esse iudicaueris. idē est de obseruatione statuendũ, quã uelut actionē quandã Theutas nominat. quod in causã fuit, ut de eis ita literarũ monimētis hæc prodiderit: Medicæ inquit, artis partes, quibus finē consequimur, experientia comparantur, quæ ex proprio obtutu, historia, & accommodato transitu ad similia cõstatur. quibus uerbis medicinæ partes ab experientiã proficisci confirmat: quæ licet oēs inter se differant, in hoc tñ conueniunt, ut oēs communi nomine memoriã uocentur. quam ob rem melius quispiã existimabit, qui experientiã esse memoriã eorũ, quæ sæpe, eodemq; modo euenisse perspecta sunt, affirmet. si quis uero pro memoriã nomē obseruationis adhibeat, erit experientiã obseruatio eorũ, quæ sæpe, eodēq; modo euenisse perspeximus. at si obseruatio significet actionē, ut est in Græcorũ more positũ, & memoriã sit quasi sedes in anima quædam, in qua ea, quæ uisã sunt, conquelescant: liceat nobis has ambas simul iungere, ac dicere, experientiã esse obseruationē, ac memoriã eorũ, quæ sæpe, eodemq; modo euenisse perspeximus. præsterit fortasse solũ memoriã, qua obseruatio cõtinet, adiungere: siquidē rerũ, quas sæpe uidimus, nisi aliqua ipsarũ obseruatio præcedat, meminisse non possumus.

Quæ sint communes medicinæ partes.

Cap. 4.

HÆC breuiter de experientiã descriptio dicta sunt nobis. Theutas autem medicinã totã diuisit in partes tres: quarũ una in signis, altera in curatione, tertia in tuendæ ualitudinis rōne consisteret: quæ partes proprio obtutu, historia, & accommodato ad similia transitu comparantur. quocirca qui hæc tria esse medicina partes statuunt, ij nõ partes absolute, sed hoc totũ, partes constituentes appellant: quasi eę totã medicinã constituent: cuius partes finē continentis aiunt esse, tum eam quæ de signis agit, tum eam, quæ curandi rōnem nos docet, tum eam, quæ ad ualitudinē tuendã pertinet: ut quæ finē continet, ijs quæ constituunt, ex altera parte respondeant. si quis tñ rem ad uisũ refecare uoluerit, nõ partes eas esse, sed quãsdã medicorũ potius actiones comperiet: etenim signorũ notitia, in Medici animo residēs, cuius ope, curationē instituit, sanitatemq; tuetur, medicinæ pars est. sed nominibus illi abutantur, nos in partes tres medicinã diuidamus, quæ signa, quæ curationē, quæ tuendæ sanitatis rationem pertractat. distinguamus porrò eam, quæ de signis est, in præsentium dignotionē, & futurorum prænotionem: eã, quæ in curatione versatur, in eam quæ manu, & eam quæ uictu, & eam quæ medicamētis medeatur. ac nos quidē, quippe qui in empirici personã nos induimus, hæc nomina rite usurpamus, quippe cum illi tam actiones, quæ scientias, a quibus illæ ducuntur, iisdē appellare nominibus consueuerint. tertiã partē, quæ sanitatē tuetur, quidã non diuidi censuerunt: alij in speciem, quæ eodem, quo genus, nomine appellatur, in eam inquam, quæ ualitudinē tuetur, & in boni habitus effectricem diuiserunt: alij addiderunt præseruandæ sanitatis rationē, recuperandæ ualitudinis facultatē, & senum conseruatricē. nec defuerit, qui medicinã aliter distribuerint. cum. n. ut est ab Herophilo conscriptum, medicina sit salubrium, D morbosorum, neutrorumque scientia, tria excogitarunt, quibus singula accommodarentur, corpora, signa, & causas: ut tã corpora, quàm signa, & causas salubria, morbosa, neutraq; dicamus. possumus ergo ita quoq; empiricã doctrinã partiiri. nec quicquã obstat, quin alio itidē modo diuidatur, modo ne ulla artis pars omittatur. itaq; Theutas in principio libri, qui de partibus inscriptus est, nihil inquit, obstat, si partes medicinæ, quã in signorum, curationis, & tuendæ sanitatis rationē diuiseris, in alias quoque partes distribuas. quibus quidem sit rebus, ut minus mirabile sit, si empiricæ doctrinæ alij duas, alij tres, alij quatuor, alij quinque esse partes constituerint: neq; tamen differant inter se: cum hanc in uerbis esse contouerfiam uelint: quod est dicere, differentium uerborum hanc esse doctrinam. sed de uera diuisione, alio loco agemus.

De empiricorum artis constitutione.

Cap. 5.

NUNC partes in medicinã constituētis percurramus, qñ hæc est oĩum utilissima tractatio. medicus, qui in obseruatiõne uersat, se a professione empiricũ, totãq; artē *ἐμπειριαν* hoc est experientiã nominauit: & ab eodē tam iuuantia, quàm noxia sunt obseruata. probabile tñ est, primis illis tēporibus hofes solũ in ijs, quæ ad artē essent accõmodata, fuisse occupatos, sed multa quoq; superuacanea tractauisse: cū. n. in hunc usq; diē permulti tractu tēporis quã plurima obseruarint, animaduertimus nõnulla esse a p̄fiscis ad nullã rē utilia obseruata. q̄ res facit, ut nũc ex usu historia sit, sicut olim proprius obtutus utilissimus

EXTRA ORDINEM CLASSIVM.

D 4 habebat

† Vetus tralatio habet, empiria, i. experientia.

habebatur: nam uestium colorem in plerisque; affectibus nulli usui esse, in quibusdam, adiumento, per-
speximus. ac coeruleus, uiridis, nigerque; color lippitudini est accommodatus; albus, splendidusque; a duer-
sissimus: ceteri medium locum tenent. ruber quoque; sanguinis sputum irritat: in alijs affectibus, & sym-
ptomatis, ut obseruatum est, plane inutilis est, ac superuacaneus. sic etiam non multum refert; eburnea
ne, an lignea mensa sit: & phiala sit ne aurea, an argentea, an uitrea: cum hæc neutrum, hoc est nec
morbum, nec sanitatem afferre queant, & sane redundant. quanquam non eiusmodi celsenda sunt, que
ætrum, noxiūque; odorem exhalant: siquidem appetitum, digestionemque; perturbat, quæ foetida sunt,
ac nocent, quæ uehementi qualitate quadam sunt prædita: quo in genere sunt cupressus, populus, bu-
xus, & nux, præcipue recens. quam ob rem cauemus, ne lecticam, ne fores, ne uel ullum uasculum ex
ijs construamus. odorem autem omnem, qui caput repleat, appetitum subuertat, aut quid tale efficiat,
euitamus: deligenda enim sunt utilia, & effugienda contraria: quæ neutrum horum faciunt, neque; ascen-
denda, neque; uitanda. quocirca medicus rerum facultatem nosse debet, ut quæ sanitatem, quæ morbū,
quæ neutrum efficiunt, intelligat. hæcque; non modo in caussis, sed & corporibus, & signis scienda ei sunt.
nec quicquam interest, scientiam, an cognitionem esse in homine statuas, ut neque; si artificem, aut scien-
tiam, aut artem uel scientiam eum addiscere dicas: sicut etiam parum interest, si inflammationem, exem-
pli gratia, morbum, aut affectum appelles. quod tamen non est de symptomate pronuntiandum: est enim
nim symptoma simplex res quedam, & una, non multiplex, & composita, ut lateris dolor, tussis, sputū
sanguinis, uel subflauum, uel liuidum, & spirandi difficultas, & calor præter naturam, quorum omnium
congeries morbus, & affectus a nostris appellatur. sed & languor, & ægritudo uocatur. placet enim cō-
suetis apud nos uocabulis uti. sin minus id præstari a nobis possit, saltem ut de communi consensu co-
rum significationes adhibeamus.

Quid symptoma sit, deque symptomatum concursu.

Cap. 6.

VT autem ad hoc institutum pertinet, satis accommodate symptoma esse dicemus simplex aliquod
incommodum, quod præter naturam insit in corpore, ut calorem, tumorem, inflammationem,
spirandi difficultatem, refrigerationem, dolorem, ac tussim: affectum uero, ac morbum, concursum qui
ex ijs conficitur: sic enim omnes superiores empirici nominarunt: non tamen quamuis symptomatum
coniunctionem esse morbum statuerunt, sed si ea in ægro corpore confertim appareant, simulque; augean-
tur, consistant, declinent, atque; soluantur. quam ob rem breuitatis causa unumquemque; concursum pro-
prijs nominibus distinxerunt: & nomen ei ab aliquo, quod in singulis præcipuum esset, tribuerunt: ut
ab affecta parte pleuritida, & peripneumoniam appellarunt: & ab aliquo symptomate, ut inflammationem,
& infantiam: & interdum a similitudine, ut elephantem, & cancrum. interdum ipsi nomen impo-
nunt, ut cum oedema, scirrhumque; dicunt. itaque; ea omnia, quæ simul semper fiunt, & crescunt, simulque; cō-
sistunt, & declinant, ac declinant, coeuntia uocant: quæ plerumque; fieri solent, assidentia nuncupant. sed
ipsi quoque; concursus partim sunt ad morbum dignoscendum accommodati, & dignoscetes uocantur;
partim futura prænunciant, & præfagientes appellantur; partim indicant quid agendum sit, & indices
nominantur. ceterum concursus omnes peperit obseruatio: ab ipsa obseruatione memoria: a memoria
perfecta est experientia: a qua ars proxime dimanat, repetita nimirum memoria eorum, quæ simul cum
alio, uel post, uel ante: idque; uel semper, uel plerumque; uel æquabiliter, uel raro obseruauimus. ac sem-
per, ut vulnerato corde, mortem sequi: plerumque; ut scammonia uentrem purgari: æquabiliter, ut cras-
sa cerebri membrana uulnerata, interire hominem: raro, ut qui uulnus accepit in cerebro, sanari: in qui-
bus omnibus & in arte constituenda, quæ ex obseruatione & memoria conficitur, & post artem consti-
tutam, necesse est proprium a communi distinguere. quod plerique; empirici, uel fortasse omnes, ut in no-
minibus rerum ambiciosi sunt, non definitionem, sed distinctionem appellari uoluerunt. nostra autem
nihil interest, utro nomine utaris, modo proprium a communi euidenter distinguas. sunt tamen qui de-
finitionem rebus, distinctionem nominibus accommodant: sed ut in utraque; propria a communibus se-
parentur. sed nominum, ut recte admonuit Plato, non est habenda ratio: & rerum certæ sunt rationes
peruestigandæ. necesse autem est omnino, ut proprium a communi distinguatur. quod in affectibus di-
gnoscendis fit hoc modo: si febris acuta adiunctam habeat spirandi difficultatem, tussim, & sputum co-
lore infectum, querat autem a me aliquis, cuius ægritudinis concursus sit, eum quidem pleuritidis, pe-
ripneumoniamque; communem, sed non tamen huius, aut illius proprium dicemus. at si ijs addatur, dolor
lateris acutus, & pungens, & pulsus durus, & tensus, iam pleuritis erit. si hæc absint, ac non nisi recta
ceruice homo spiret, sitque; tanta spirandi angustia, ut prope suffocatio adsit, is concursus peripneumo-
nia uocabitur. atque; hoc quidem modo in affectibus dignoscendis, propria a communibus distinguun-
tur. in præfagijs uero sic: nares acutæ, oculi concaui, collapsa tempora, si quis a me scire uelit, quid præ-
nunciant, respondebimus, si hæc in morbo ualde diuturno conspiciantur, noxam quandam mediocrem
indicari: si in principio appareant, mortem in propinquo esse: sitque; hæc prima a morbi tempore ducta di-
stinctio. alia autem ab antea dictis rebus proficitur, ut si alui fluore, medicamento purgante, uigilia, fame,
aut alia quauis euacuatione sit quispiam resolutus, in curatione autem commune a proprio sic distingues.
est quisque; pleuriticus: utrum mittendus est sanguis, nec ne? dicemus non oibus mittendū esse sanguinē,
sed ei, in quo concursus ante dictus reperitur: uel qui saltē robustus, iuuenisque; sit. at si idem cōcursus in
sene sit, aut in puero, uena secanda non est: itaque; si in regione frigidissima, ut in Scythia, aut in calidissima
æstatis

† Plethori-
cus, legitur in
ueteri trale-
tione.

A æstatis constitutione æger uitam traducat, aut eum sæpe uires deficiant. sunt aliæ quoque; distinctiones,
ut si ad clauiculam dolor pertingat, præstat uenam secare: si ad præcordia, purgatione potius uti par est.

Quæ sit inter empiricorum, dogmaticorumque rationes differentia.

Cap. 7.

Huiusmodi est rei definitio, quam qui describunt, esse uolunt orationem, qua quid cuique; proprium
sit, a communibus distinguitur. hanc porro, ut dixi, distinctionem, non etiam definitionem uo-
cant. nos uero, utrum definitionem, an distinctionem appelles, non multum interesse existimamus, mo-
do empiricos concursus a dogmaticis esse diuersos intelligamus. empirici enim ex euidentijs, dog-
matici ratione potius suos concursus cōficiunt. empirica item ratiocinatio ab dogmatica differt: quod
altera ex obscuris, ex euidentijs altera constat: atque; empiricam *ἐπιλογισμὸν*, dogmaticam *ἀναλογισμὸν* uo-
carunt, ut ne nominibus quidē inter ipsos conueniat. quin etiam breues rerum explicationes non defi-
nitiones, sed potius appellare descriptiones uolunt. quanquam nihil erat, cur non ipsi quoque; rationem,
quæ ex euidentijs constat, empiricam definitionem: quæ uero ex abditis, dogmaticam nominarent. at
que hæc est inter ipsos de nominibus controuersia: quæ et modeste, & arroganter potest tractari: empiri-
ci tamen arrogantia plerumque utuntur.

Quibus empirici, & quibus dogmatici fidem adhibeant.

Cap. 8.

IN rebus autem ita differunt inter se, ut ante dixi: nam empirici ijs tantum fidem habent, quæ sunt eui-
dentes, aut a sensibus memoria commendatæ: dogmatici non illis modo credi putant oportere, sed
etiam ijs, quas citra obseruationem ex ipsa rerum naturalium consecutione ratio comparat.

Empiricos uti etiam demonstratione: & quænam ea sit.

Cap. 9.

Verum empiricus non modo definitionibus, ac distinctionibus, quæ sunt ab euidentijs ductæ, so-
let uti: sed etiam causas reddit, & ex ijs, quæ ante sensu cognouit, demonstrationes cōficit. si quæ
ras, exempli gratia, ab empirico, cur luxatum cum uulnere crus non reponatur, quia inquit, obseruatum
est, si id suam in sedem restituatur, conuulsionē sequi. hoc est empiricis perpetuo tenendum, ut nihil un-
quam ex rationis consecutione, sed ex memoria, euidentijsque; obseruatione semper enuncient; itaque; arte
constituant, aliosque; perdoceant: in quo maxime a dogmatico differre empiricus uidetur: siquidem in-
distincte multa agit. ab eodem non minus differt, quod historiam sectatur: quæ propter artis magnitu-
dinem necessaria nobis est: cum enim unus in uita reperire cuncta non possit, efficitur, ut quæ ab uno nō
ualemus, ea ab omnibus, qui ante nos fuerunt, scriptis eorum euoluēdis, perdiscamus. si igitur ita essent
conscripta omnia, atque; distincta, ut perspicue intelligi ab empirico possent, nihil esset præterea quæren-
dum, quod ad ueritatem artis comprobendam pertineret: sed quoniam indistincto usu quodam non-
nulli ducti falsa quedam scripserunt, alij ne uiderunt quidem, quæ literis mandarunt, alij dialecticis opi-
nionibus impulsu in nonnullis falluntur, ideo non est temere fides adhibenda ijs, quæ a superioribus me-
dicis literarum sunt monumentis consignata. quam ob rem faciendum prius periculum de eis est, tum
ad usum accommodanda: quod est experientia proprium. quod quidem in dogmaticos nō cadit: quos
Menodotus *ἡβητικὸς* per probum, quasi dicas triuiales, appellat. quod uerbum ipse a nomine *ἡβητικὸν* de-
ducit: tamen si *ἡβητικὸν* eum significet, qui rei alicuius peritus sit, in eoque; studio ætatem consumpserit. quo-
circa *ἡβητικὸν* recte illum uocabis, qui usu & exercitatione artis sit perfectus, ac perfecta contemplatio-
ne rem spectarit: *ἡβητικὸν* illum, qui nulla prorsus ratione artem pertractat: hoc est, qui neque; distinguē-
di rationem calleat, neque; historiam sciat. quam si ignoret, ne de se quidem ferre sententiam poterit. &
quoniam hic de historia multa nugantur, iccirco hanc quoque; breuiter perstringamus.

Quid historia sit, & quomodo iudicari, comprobarique debeat.

Cap. 10.

Sunt igitur, qui uelint, historiam esse eorum, quæ uisa sunt, narrationem: alij eorum, quæ euidenter
apparent: alij proprij obtutus: qui licet uerbis discrepent, re tñ conueniunt: quia hæc orationes, ut dia-
lectici uocant, tantundē ualent: oēsque; uerbis differentibus eandem rem indicant. differrent autē re, si eis
quid adijceretur, quod sensum immutaret: ut si dicas, historia est rerum uisarum, aut quasi uisarū enarra-
tio, qua ex descriptione alia uera, falsa alia erit historia, cum tñ in superioribus nulla prorsus falsa repe-
ratur. ex eadem additione illud ēt efficiēt, ut duplex de historia iudicium sit futurum: quorū altero, an
uere appellanda historia sit; altero, an uera ipsa sit, perpēdetur. sed nomina adhibeat quisque; ut uelit, nos
autem, quō iudicāda historia sit, explicemus, ut postea deduci ad usum recte queat. quod est dicere, quō
ueritatem, falsitatemque; eorum, quæ sunt literarū prodita monumentis, distinguere oporteat, & quō di-
scernas, fieri ne poterint, an secus: quā hæc quoque; differentia, ut Menodotus existimauit, non est inuti-
lis. tu uero diligenter animum aduertas, mihique; concedas, ut quicquid scriptum legitur, historiā appel-
lem: quāquidem medici multis partibus plures ita eam nominarunt. præcipua igitur iudicandæ historiæ
ratio, ut empiricis placet, erit proprius obtutus: eius. n. rei ueram historiam tum dicemus, quam nos o-
culis aliquando perlustrauerimus. planum tamen est hanc uiam ad disciplinam non admodum esse ac-
commodatam: propterea quod non debemus ex commentarijs ea percipere, quæ nos oculis sæpe su-
mus contemplati. quam ob rem utilissima, uerissimaque; iudicandæ historiæ ratio erit inscriptorum con-
uenientia constituta: ut si cogites, me macerem nunquam uidisse: (est enim medicamentum, hoc est
arboris cuiusdam, cortex, qui ex Arabia ad nos comportatur) de eo, qui scripsere, omnes uno ore
aiunt, uentrem adstringere. est ne igitur eis fides adhibenda? equidem esse adhibendam censeo,
cum de rebus sensui perspicuis habeatur oratio: de occultis enim uix conuenientiam huiusmodi cōpe-
rias

rias quæ si fortasse sit. tamen ei occurreret empiricus, quod soli consensus certi sint, quia sensuum E iudicio statim manant. ita etiam qui nunquam in Cretam, aut Siciliam, aut Sardiniam profecti sunt, eas esse insulas credunt, quod qui eas suis sunt oculis contemplati, ita esse concordēs affirmant. quare si lō gus usus nos docuit, concordiam, quæ de rebus est, quæ in sensum cadunt, ueram esse, quid causæ est, cur citatam alium a macere non cohiberi credamus? simili quoque modo, quamuis rha pontici uires nunquam antea per nos experti sumus, tamen historiæ standum est, ipsum esse ad cruentas alui excretio nes accommodatum. ad hanc rationem accedit alia, quæ non ex epilogismo, sed analogismo potius ori tur, estque dogmatica nominanda: an scriptorum concordia sit habenda fides: cum inter omnes conue nit, non quod ipsi suis oculis rem perspexerint, sed quod singulis eorū sit uisa probabilis. nonnulli enim non modo dogmatici, sed etiam empirici credi putant oportere: quod sine controuersia perspicuum ue ritatis signum concordia sit. ac studiosus epilogismi, qui est ratio eorum, quæ sunt sensibus euidentia, id facile non admittet: siquidem solam rerum concordiam, quæ sensu sunt ab aliquibus comprehensæ, ue ram esse arbitrat. quibus quæ sit rebus, ut si quis cōuenientiā ab ipsa obseruatione profectā esse ueræ historiæ signum censeat, is sit empiricorum more iudicaturus: si a rei natura iudicium sumptum uelit, ra tionalis iam, dogmaticusque sit habendus. hic unum est ueræ historiæ dignoscendæ genus, alterum ex moribus scriptoris, & scientia, quam suis in scriptis præ se fert, est ductum: quod tu ex multis eius libris F intelliges. ut si Hippocratem, Andreamque compares, Hippocratem eruditissimum ueritatisque studio sissimum; Andream imperitissimum, temerarium, & ab Hippocratis prudentia ualde remotum compe rias. aliud erit iudicandæ historiæ genus, si res, quæ explicantur, similes sint ijs, quas nos met antea uidi mus: quo in genere sunt macer, & rha pōticum: quæ ambo adstringendi uim habent: & item alia eiusmodi, quæ tum alui fluorem, tum nimiam sanguinis deiectionem cohibere possunt.

Quot modis are simili ad similem transitus fiat.

Cap. II.

TRansitus autem ad similia, quemadmodum Menodoto placet, non ueram esse historiam, sed fieri eam posse iudicat. si tamen usus accedat, ueram quoque esse historiam iudicabit. sed hac de re postea loquemur. nunc uero dicimus, transitum ad similia, si per se ipse spectetur, uiam quandam esse ad experientiam. genera autem iudicandæ rei, quæ fieri possit, quæ ad historiam pertinet, duo esse, ut etiam duplex est iudicandæ historiæ genus. inter rationalem, empiricumque transitum hoc interest, quod ille ab indicantis rei natura perspicuus redditur: hic sensui manifesta consuetudo: neque enim quia res simili s a simili efficitur, aut agit, aut patitur, aut aliā quamuis ob causam in animum inducit empiricus ut a simili transitum introducat, sed quia longo usu ita se rem habere obseruauit: ut cū similes corporis partes eodem morbo tenentur, eadem remedia adhibeantur; quod ita sit longo usu obseruatum. nam & se mur, & ulnam, & crus, & humerum, & pedem ac manum, quando usu uenit, curare solemus: præterea si morbi consimiles unam partem lædant, eadem remedia postulabunt: ut alui fluor, & difficultas intesti norum, iam in remedijs quoque similitudo spectatur: ut mespilum, ac cydonium malum, cum aluus ci tata est, idem fere posse obseruauimus: sed empirici non modo transitum, qui ad similia fit, empirici pro bant, uerum etiam, eum quo ad contraria contendimus: qui tamen dogmatico non placet: ut si diutius admota similia remedia nullum usum præstent, commode transibis ad contraria: id quod per similitudi nem eorum, quæ ante lōgo sunt usu obseruata, perficitur: cetero qui transitus ad similia siue per se solus sit, siue ut de historia fere iudicium potest, ad eam experientiam, quam usitatam uocant, nos perducit: neque ueritatem ipsam absolute, sed quod fieri uideretur posse, inuenire pollicetur. quod si probatorum hoīum historia idem doceat, cui sine ulla experientia fidem adhibemus, & soli transitui ad similia nō eque confidimus, nisi quid quasi tritum experimentis euaserit, certe efficitur, non parum inuenisse, cui rei magis confidendum sit, & quid minus e sententia nobis successurum sperare debeamus: nam similitudinis rerum est magna uarietas: neque rationem dissimilitudinis experientia a quouis, quod ei temere occur rat, aut absolute comperit: neque enim si quid figura, colore, duritia, aut mollitia cum alio conueniat, sta tim eiusdem esse potestatis credendum est. quæ uero odore, aut gustu sunt inter se similia, idem plerum que efficere est obseruatum: immo uero quæ solo gustu: sed multo magis quæ in utrisque conueniunt. at si eadem figura, idem color, eademque substantia accedant, iam magis apparebit, idem effici ab eis posse. præterea quorum similis gustus est, non ab uno solum æstimari similitudo debet, ut ab acui, aut ad stringenti, aut amaro, aut dulci, aut austero, aut acerbo, aut falso denique: sed in totam rei naturam est accurate intuendum. adstringit, exempli causa aloë, adstringit & aris squama, & quiddam habet medi camenti, & gustui alieni, & insuauis. quam ob rem neque cydonio esse similia, neque esculenta censen da sunt. quare a mespilis & cydonijs ad eas non erit transeundum, neque in urinā, intestinorumque dif ficultatibus erunt offerendæ. uerum si inducere cicatricem oporteat, ad quæ uis adstringentia pertran sibis, etiam si medicamentosa fuerint: si quidem ea cicatricem inducere, alias experti sumus. si uero dif ficultas intestinorum quempiam exercent, melius curabis, si prius transitus fiat in edulij, deinde ad ea, quæ edendo non sunt: præsertim si nullam grauiorem sint sortita qualitatem, ut si acida, amaraque etiam adstringenti facultate sint prædita: huiusmodi enim qualitates per se irritare ulcera, etiam si cum adstringentibus iuncta sint, obseruatum est. quoniā autem rei adstringentis duæ quasi differentiæ sunt: austera, atque acerba, (quando adstringendi uis in acerbis maior, in austere minor inuenitur) ideo si ab altera ad alteram sis qualitatem transurus, maior, uel minor spes erit concipienda. si enim idem pro fus

A sus sit affectus, in quo citonium, aut quid simile profuisse uidimus, erit transitus accommodatus, si ad ea, quæ modice adstringunt, quæ quidem austera sunt, peruenias. si acerbum magis expedire sit explora tum, ad acerba melius pertransibis. quæ res nobis argumento sunt, non eandem spem esse de similibus habendam: sed eatenus sperandum esse, rem nobis successuram, quatenus maior, uel minor in rebus, ad quas transeas, similitudo sit. ut si uir probatus hoc esse ad aluum fluentem accommodatum dicat, quod expertis rebus esse simillimum uideatur, si ad illud pertranseas, felicem esse posse exitum sperabis. im mo uero erit fortasse quispiam, qui ei sine transitu, peruagataque illa experientia confidet. contra uero, si quid neque historia comprobatum, nec simile satis appareat, in eo parum est spei collocandum. quod autem est de medicamentis statutum, idem omnino de affectibus, deque membris est iudicandum: quip pe cum maior, & minor spes in eis ponenda sit, prout similitudo, atque historia affectui, qui cum sit cō paratio, consentire uideatur. idem quoque censeo de transitu, qui in partibus corporis spectatur, ita spe randum esse, ut similitudines ipsæ respondeant.

Cui historie maior adhibenda fides sit. & de quinque historijs, quibus uiperas ad elephantiasin depellendam ualere, mortales induiti crediderunt.

Cap. 12.

BQ Vod uero ad iudicium de historia pertinet, tanta uarietas est, ut huic, tanquam ueræ sit plane fi des adhibenda, illa uix, tãquam probabilis admitti debeat: nam in quo plurimi probatissimi ho mines consentiunt, quodque a nobis postea, licet non sæpe, sit compertum, uerisimile que sit, nec discrepet ab ijs, quæ longo usu cognouerimus, id eiusmodi est, ut ei non minus, quàm experimento adhibere fidem oporteat. illud uero minus certum est, quod sola multorum scriptorum concordia atte statur, nosque nunquam conspeximus: ac non simile est ijs rebus, quas antea uidimus: sed incertius etiã erit, si quid semel, aut iterum nec plerumque a nobis cognitum sit, & unius solum scriptoris auctoritate fultum. quod exemplo hanc ad rem accommodato, quale sit, ostendam. laborabat uir apud nos in Asia quodam in pago elephantiasis: is primis diebus suis cum familiaribus uiuebat, eorumque consuetudine utebatur: sed cum ea contagio manare ad domesticos cepisset, ipseque foetidus iam, horribilique specie uideretur, casam ei non procul a pago edito quodam in loco prope fontem sui ædificauit: ibique agrum collocant: ac quotidie alimentum, quod esset ad uitam satis, comportandum curant. sub canis ortu mes soribus, qui in proximo metebant, odorati uini lagenam affertur, qui eam attulerat, non procul ab illis eã collocat, ipseque discedit. cum bibendi tempus aduenisset, puerque messoribus propinaret, ut primum in cratera uinum effudit, ut de more aqua dilueretur, forte simul effusa est exanimata uipera. illi ueriti ne quid eis uini illius potus male importeret, aquam solam biberunt, indeque profecti uinum ad eum, quem elephantiasis obsidebat, pertulerunt. existimabant enim se humanitatis fungi officio, si auctores fuissent, ut ille ex uini hauitu e uita migraret potius, quàm in ea calamitate hac lucis usura frueretur. at ille mirifico euentu quodam ex eo potu seruatus est: siquidem eius cutis, quæ dura, & quasi testacea erat reddita, ijsque animantibus persimilis, quæ crusta obiecta sunt, tota prorsus excidit: atque eius caro nō secus est facta mollis, quàm cancerorum, locustarumque; ubi obductam testā detraxeris, efficitur. tale quidpiam usu uenit in Myfia, quæ ipsa quoque Asia pars est, idque non procul ab oppido nostro. elephantiasis alium correperat. hic ad balneas aquarum sponte scaturientium spe salutis profectus ancillam formosam, quam deperibat, secum adduxit. hæc herum perosa, alijs amatoribus sui copiam faciebat. eius rei duæ aliæ consue erant ancillæ, quarum alteri penu, alteri cella uinaria commissa erat. itaque interim dum herus in arido quodam, uiperarumque pleno loco diuertit, ibi forte in uini lagenam negligenter adseruatam uipera decidit, eamque mortuam amata adolescentula comperit. quam cum uidisset, oportuna necandi odiosi heri occasione sibi oblatam rata, uinum illi potui dat: quo hauit, non secus atque ille, quo de supra memorauimus, columis euasit. atque hæc duo sunt illius experientia, quæ ex casu profecta est, in omni tertia modo ab imitatione ductum subiungam. cum philosopho cuidam multos annos hoc eodem morbo confictato ut ei mors uitæ anteferenda uideretur, hos duos euentus recitasset, idem ipse experiri animum induxit. quod ad agendum est etiam augurio, siquidem augur erat, confirmatus. erat autem ei cum alio peritiore eius artis familiaritas. itaque uterque simul aues obseruat. augurio persuasus, ut quæ essent experientia comprobata, eadem ipse quoque in se experiretur, uinum tali medicamento paratum bibit: & ex elephantiasis in lepram morbi uis conuersa est. quam nos postea medicamenti ad lepram accommodatis sustulimus. præterea uero quartus, qui uiperas ueritabatur, cum hoc uexari morbo cepisset, a nobis petijt, ut eum quamprimum incolumem redderemus. nos ilico secari uenam iussimus, corpusque medicamento, quod atram bilem duceret, expurgauimus: tum iussimus, ut uiperas, quas uenabatur; anguillarum modo in olla apparatus esset. itaque per halitum discussus morbus est. alium quoque fortunatum hominem, non nostratam, sed Thracem, in somnis adimonitum Pergamum ut peteret, deus esse adhortatus perhibetur, ut quotidie medicamentum ex uiperis biberet: corpusque extrinsecus ungeret, quæ res fecit, ut nō ita multo post, morbus in lepram sit cominutus: deinde medicina a deo commonstrata utens integram ualitudinem recuperauit. quam ob rem nos tot experimentis commoti, ac tandem dei monitu confirmati, medicamentum, quod ex uiperis conficitur, theriacemque nominant, sine ulla dubitatione utimur: itemque sale theriaco, quem passim omnes pa rant; dum uiperas adhuc uiuentes unā cum alijs medicamentis quibusdam in fictili nouo comburunt: uiperas quoque comedendas quibusdam præcepimus, abscessis nimirum capitibus, caudisque, ut in passilis

lis theriacis faciendus amputare solemus. horum tamen remediorum usus non est confestim adhibendus, sed prius purgare corpus conuenit, ut antea monuimus; & interdum sanguinem detrahimus, si etas non ueter, uiresque consentiant. recte autem uerno tempore curationem, quod multis diuturnis morbis commune est, instituimus. hæc dicta sunt a nobis copiosius, ut multa casu, eiusque imitatione inueniri probaremus: ut enim fortuna ex hoc ipso casu fecit, ut multa intueremur, ita uerisimile est, ex alio quodam aliud quippiam in arte compertum esse.

Veri empirici informatio, quidque inter Serapionem, Menodotum, Heraclidem, & Theutam empiricæ sectæ professores inter sit.

DE empiricæ disciplinæ formula, quæ mihi apta ad bene curandum uisa est, nihil opus est pluribus agere: sed quoniam nonnulli, qui se in ea secta uocari principes uolunt, quædam ad superiora addiderunt, ea etiam recensebo. in primis igitur ponamus in quæstione uersari, prout controuersum est, quisnam sit medicinæ finis. empiricus hoc quærenti, si ueri suam sententiam uelit, ut pugnacissime solet, respondebit, se omnia, quæ in corpore præter naturam sunt, uelle curare: idque ipsa comprobare. quod autem inquit, mihi propositum est cõsequi, siue integritatem, siue sanitatem, siue integritatis, aut sanitatis adeptionem, siue sanum esse, siue quod secundum naturam est in corpore, tueri dicas; mea nihil refert, dummodo, quod polliceor, re præstem: cetera sophistis permitto, qui tum inter se controuersantur, tum frustra tempus terunt. mihi uero in arte exercenda occupatissimo non tantum superest otij, ut bonas horas male collocem. sic ego responsurum esse interroganti empiricum sperarem. si uero dialecticorum præceptionibus de fine artis controuersiam definire aggredieretur, ab instituto discederet: id quod nos in eo libro, qui est de fine artis medicæ, demonstrauimus. sed nec rationes ulla exquiret, ut Serapio, Menodotusque fecerunt: suam enim ipsæ artem non rationibus, sed operibus nobis probabit, ac differendi rationem prorsus uitabit, sine qua neque conclusiones, neque ratiocinationes unquam intelligentur: immo uero simulabit, sibi esse perspectum, huiusmodi res in controuersia uersari. idem non tentabit fallaces rationes, quæ repugnare euidenti uideantur, infirmare: sed eas pro nihilo ducet, nec quicquam, quod sensum effugiat, attinget: quippe qui sciat, fallaces illas argumentationes, quæ non faciles habeant explicatus, etiam dialecticis facessere negotium, idem parum, raroque loquetur, ut Scepticum Pyrrhonem fecisse accepimus: is enim cum diu, multumque ueritatem inuestigasset, nec inuenisset, rerum euidentiã secutus, in ceteris actionibus, quæ magis abdita uiderentur, semper hæsitabat. ergo qualem in uita fuisse Pyrrhonem auctor est Timo, talis in re medica erit empiricus, ut non superbus, non ambitiosus, non dissimulatus, sed totus integer sit: eiusque artem, si eam re ipsa comprobabit non secus, quam Hippocratem, homines admirabuntur: si in quâ luxata melius, quam ceteri, restituet: **G** si quæ luxationi sunt obnoxia, ita confirmabit, ut nequid tale patiantur: si fracturas, uulnera, ulcera, ac ceteras, quas curare alij non possunt, affectiones persanabit: si futura prædicet, si quæ iam euenerunt, quæque adsunt, ita euenisse, aut adesse, cum tamen ea a nemine audierit, astantibus enarrabit. in quibus omnibus cum Hippocrates floreret, meruit, ut omnium iudicio Aesculapij famam adæquasse uideretur. nec sane explicat triplicis sermonis circuitiones, ut Serapio: nec tripodem iactat, ut Glaucias: aut libros ad dena uersuum millia conscribit; moxque singulos duas in partes distribuit: nec omnes medicos, ut canis, mordet, probrisque incessit, more hominis forensis, qui aperte conuitiatur. dogmaticos medicos, superioresque philosophos qui ratione niterentur, tum acres leones, tum acres stultos, & deliros uocans, ut Menodotum impudentissime fecisse comperimus. ac non solum in empirica facultate plerisque in rebus Menodotum esse reprehendendum, sed quia nimium acriter, ac petulanter in dogmaticos inuehatur, potes tum ex nostris commentarijs, qui de ijs, quæ ab eo in Seuerum dicta sunt, inscribuntur, tum ex ijs, quæ aduersus Aesclepiadem effutit, cognoscere: ait enim se habere exploratum, eius hominis falsas esse sententias. & quamuis de rebus obscuris se nihil certi afferre posse suis in libris plus millies inculcarit, utpote quæ tum ueræ, tum falsæ queant, tamen cum Aesclepiadem insectatur, putat se eum prorsus confecisse, ac necessaria conclusionem demonstrasse, quasi non multa adhibeat contingentia. nunc hæc **H** Pyrrhoni, quem summis ornat laudibus, conueniunt? fuit ille quieto, pacatoque animo, tum facilis, ac benignus nunquam, nisi necessitas postularet, loquebatur: id quod ego cuidam uere empirico usu uenisse cognoui, qui non uana copia uerborum, sed factis potius sibi laudem, gloriamque comparabat. hic cum morbum difficilem curandum suscepisset, ad quem depellendum in primis manuum opera, deinde medicamentis opus erat, ut exitus plane, ostendit, iamque ad actionem deueniret, ecce alius delirus medicus interuenit, qui multis in rebus desipiens quadam sua ratione non esse quidpiam sed adum probare conabatur. tum ille unico uerbo se a sophistâ molestijs exoluit: ego inquit, interim dum uos deliberatis, hinc ab eo huius uerba, & opera, quæ a me edita sæpe sunt, spectate, ut utri magis adhibenda fides sit, perspicatis: atque ita uobis erit integrum, quem magis probetis, eligendi. sic ille abiit: nec multo post eum est sophista subsecutus, quem suis in nugis insanire permittentes ægroti necessarii, eum reuocarunt, qui operibus artem suam probabat, & ægrotum ei curandum commiserunt: enim uero non modo ille sophista, sed ne Demosthenes quidem, uir omnium post homines natos eloquentissimus, persuaderet mortalibus, quo minus eius fidei se crederent, qui hac in arte præclara facinora ediderunt. & tamen Serapio, quasi alter Aesculapius contra Hippocratem, qui ita eximie medicinam illustrauit, impudentissime debacchari non ueretur. suisque in scriptis perinde ac si esset omnium medicorum longe princeps, mira

A mira de se prædicat, de ueteribus, quorum monimenta totam artem ornauerunt, & quorum nunc quoque uiget industria, ne uerbum quidem. sed tantum abest, ut ego contradictiones, ac rationes, quibus ambigua explicantur, esse empiricæ sectæ partes putem, ut maxime accusandos censeam eos, qui in hoc studium incubuerunt. immo uero si ad artes constituendas memoriæ & sensui primas tribuerent, tamen ad discernendam ueritatem, quæ in ipsis est, hæc sola non esse satis arbitrantur. quam ob rem uim quandam nobis insitam necessario statuendam esse putant, qua repugnantia, & consequentia iudicentur: nisi enim hæc in nobis uis insit, nihil erit, quod nos uel quæstionem poscamus, uel interrogati respondeamus. in huius tamen usu atque studio tempus poni ab empirico debere, ut Heraclides Tarentinus existimauit, ego non esse necessarium duco: cum illis feminibus, quæ nobis, cum in lucem suscepti sumus, natura primum insuit, & quibusdam luminibus, quibus humana illustrauit ingenia, contenti esse debeamus: uidere enim licet Tarentinum ipsum, qui etiam illam uim plurimum exercuit, esse tamen Hippocrate in medicina faciendâ multo inferiorem. huic similis fuit Menodotus: qui interdum præter memoriam atque sensum, tertium quiddam, quod epilogismum nominat, introducit: interdum sola memoria, epilogismoque; contentus est: ut ego in censura eorum, quæ ab eodem contra Seuerum scripta sunt, plane docui. fallaces autem argumentationes, ad alios empiricos redarguendos, inepti sane hominis, ac plane rudis uidentur: siquidem aculeata & contorta argumenta explicare non empiricorum est, sed Aristorelis, sed Chryssippi, sed aliorum denique; qui in arte differendi sunt studiose, diligenterque uersati. ceterum si ad uim iudicandi nobis insitam, concedi par est, addendam esse experientiam, id satis Theutas in sua institutione demonstrauit; atque adeo, ut etiam nimius uideatur. qua de re nos in nostris commentarijs in eius institutionem scriptis plane locuti sumus: in hoc uero libro satis sit explicasse, quo modo quispiam omiſsa inuestigatione de rei natura, artem medendi possit empirico more constituere. quæ autem Aesclepiades attulit, ut suis captionibus hoc fieri non posse probaret, alias sunt a me confutata ac reprehensa. quantum uero recta ratio cum experientia coniuncta ad artes constituendas ualeat, in libris, qui sunt de methodo medendi, est a me demonstratum. & unam esse omnibus hominibus insitam rationem, in libro cuius index est, de communi ratione, declarauit: ubi ostendi, omnia, quæ cognoscimus, uel solo sensu, uel naturali quadam repugnantium, consequentiumque notione deprehendi: eamque notionem, qua consequentia percipimus, uel necessariam esse, quam ingenio perspicaci homines intelligunt: quandam fortuitam, nulloque modo necessariam: in quibus plerique errant, qui nesciunt fortuita a necessarijs distinguere. quod dogmaticorum discrepantiæ causam attulit. nos uero si hunc uitauerimus errorem, multa quidem esse intelligemus, quæ consequi non poterimus, sed quæ pronunciabimus. erunt sibi ipsa consentanea, sicut quæ a geometris, arithmeticsque; proferuntur: eadem quoque causa fecit, ut empirici medici inter se maxime dissenserint: quemadmodum in ijs commentarijs, qui a nobis de illorum discrepantijs scripti sunt, aperte demonstrauimus.

GALENI FRAGMENTVM,

Quod forte reliquum est eorum librorum, quos ad empiricos pertinentes ipse confecerat: eius autem index est;

IN EMPIRICOS MEDICOS ORATIO.

Io. Baptista Rasario, medico, interprete.

* ardes autem desiderio septimum, itemque octauum, ac plura deinceps intueri. quænam igitur causa est, ut adhuc esse calumniator uelis, & non coherere experientiam dicas, & quod sæpissime efficitur, tu exitum nullum reperire, ac suspectum esse contendes? ille autem urgebit hunc in modum: enim uero nihil inuenturus es, quod nostram magis, quam tuam refellat sententiam: immo uero tuam potius uideris confutare: cum. n. duo sint, quorum alteri aliquid sola obseruatione inueniri placet, ut ea est sententia, ac uos, licet inuiti, fatemini: alter qua ratione cõperiat, nos docet, quod ego neque fieri posse, neque esse utile cenſeo, certe id inuenire, tuæ iam partes sunt. cumque id esse controuersum statuas, tua te captione conficies, nobis nullam facies iniuriam: neque. n. est inter nos instituta disputatio, ut quomodo quicque artificiosum efficiatur, sed solum id fieri, quod certe euidens est, intelligamus. at tu, qui singulari studio causas indagat, illud etiam, quomodo quicque fiat, docere debes. uideris tamen non fungi tuo officio: atque idem efficere, qui quoniam eos latet, quomodo sensus oculorum eis sit tributus, sese nihil uidere consententur: & quia nesciunt, quomodo orientur & occidant, & motu cieantur, quæ generantur, corrumpuntur, & mouentur, ideo ortum, interitum, motumque sustulerunt. quid autem aliud est, euidenti uis repugnare, quam uniuersam uim rationis uituperare? cum enim sine euidenti nemo quicquam exordiat, qui fiet, ut is, qui ea oppugnet, a quibus principia sumpſit, fide dignus habeatur? quod cum Democritus euidenti uituperans perspicere, ubi hæc dixisset, color dulcitus, & amaror lege sunt; atomus & inane, uera: sensus contra mentem ita loquentes fecit: misera mens, cum a nobis probationem sumpſeris, nos reijcis: at nobis reiectis, tu concidis. itaque cum par sit infidelitatis condemnare

condemnare rationem, quippe quæ adeo corrupta sit, ut etiam quæ est probabilis maxime, cum euiden-
tibus, unde initium duxit, pugnet, a uobis contra sit: siquidem ea reprehenditis, in quibus est quidem ra-
tio, qua efficiantur, sed tamen conuenienter rationi non fiunt: equidem hanc maximam rationis re-
prehensionem cenfeo, quis enim sanus de rebus abditis ei fidem adhibeat, quæ tam corrupta est, ut uel
euidentibus repugnet? sed licet hoc empiricis condonemus, multis tamen adhuc eis opus erit, ut quod
uolunt, consequantur: enim uero nisi reliqua absurda prædictis consimilia esse tibi probaro, inde me nul-
lum ferre fructum uelle profiteor. tu autem, plane scio, admiratus es non nostram, sed empiricorum stoli-
ditatem, quod tot rebus eis concessis, nihil tamen plus uidentur esse consecuti: sed altero non mino-
re superioribus errore tenentur, mirifica nimirum inscitia, singularique impudentia quadam, & stu-
peditate, ut pecudum superare stupiditatem uideantur. cum enim non habeant, unde initium sumant,
nec, licet hoc eis concedatur, aliquid eodem modo factum sapissime uidere queant, uel tot ægrota-
tium millia, tamque uarias naturas intueri, aut recordari, aut literarum consignare monumentis pos-
sint (quænam enim tantam historiam bibliotheca contineret, aut quæ mens tot rerum memoriam con-
ciperet?) non aduertunt tamen, se ridiculos esse, dum hæc statuunt; sed quasi firma hæc, certa; sint,
de ceteris controuersari, quam ob rem ego, non illorum quidem causa, quando cum lapidibus disse-
rere, alienum putem, sed ut finem huic sermoni impartam, perspicue docebo, quamuis aliquid simi-
li modo conspici detur, nullum tamen artificiosum inde existere theorema posse. nolim autem existi-
mes, me niti ratione Platonis, cuius sententia est, si quod studium naturam eius materiae, in qua uersa-
tur, cognoscit, id artis esse præcipuum: si non cognoscit, exercitationem atque experientiam esse, ar-
tem non item: siquidem inquit, quod rationis expertus est, ego artem non nomino. hac ego Platonis
ratione non utor, neque id adeo, quia non uera sit, (insanus enim essem, si ita loquerer) sed quia tam
insigniter impudentes sunt empirici, ut hoc etiam concedant; nec se curare aiunt, si hanc ob causam
eorum studium, non artem, sed aliud quidpiam uocari libeat. quænam igitur erunt meorum rationum
momenta? utar nimirum ijs sumptionibus, quæ ab ipsis in primis sunt concessæ: si inquam, obserua-
tio eorum, quæ eodem modo facta sapissime uisa sunt, quam ipsi, opinor, experientiam uocant, ex
multis singularibus conficitur; singularia autem sunt artis expertia, efficitur, ut quod sapissime fit, ex
multis artis expertibus sit constat. quare ita argumentatio conficietur: si singularia sunt artis exper-
tia, id autem, quod sapissime fit, ex multis singularibus constat, ergo quod sapissime fit, artis ex-
pertus est: atqui singularia sunt artis expertia, ergo id quoque, quod fit sapissime, uerum illi fortasse,
quod dicimus, se nescire fatebuntur, quippe qui se cum aliis disciplinas, tum artem differendi fugere
profiteantur. sed hanc rationem, si lubet, missam faciamus: aliaque proponatur hoc modo: est ne uobis
integrum empirici, ut, quoties fiat id, quod fit sapissime, nobis dicatis? nam & nos perinde, ac uos faci-
tis, scientiam obseruatione comparare uolumus, ne igitur, non seruata mensura decori, in errorem inci-
damus, quod putemus nos finem attingere prius, quam quæ satis sunt obseruari: uel progredi lon-
gius, quam oporteat, quod modum ignoremus: ideo uestra opera nobis opus est. itaque modum nobis
ostendite, ut ipsi quoque aliquid obseruando perdiscamus. o stulti inquirunt, ridentes, nõ est unus oïum
modus, sed in singulis alius atque alius. tu uero nõ secus a nobis hoc petisti, quàm si quis a futuro peteret,
ut quo oïum pedes calceo conuestiret, edoceret: non est enim una omnium pedum mensura: cum esse
inæquales constet. ita hic non una, eademque rerum mensura est: quippe quæ differentes sint, ceterum
ego hanc responsum & accipio lubens, & approbo, idque multo magis, quàm si, unam esse omnium re-
rum mensuram, se ostensuros promississent. tunc enim suspicarer, ne cum res inter se ualde differant,
unam se omnibus mensuram inducturos mihi reciperent. ac si in re quæque quid proprium sit, docuerint
iam spes est, eos esse ueritatem plane assecuturos. quocirca simpliciora, apertioraque proponam; si quæ-
piam in cerebri membrana uulnus accepisse conspexero, qui scire accurate potero, utrum semper, an
plerunq; an raro moriturus sit, an toties incolumis euasurus, quoties obiturus? nemo cerre eorū aut
uerbis, aut scriptis suis hanc mensuram, huncque numerum nos docuit. an igitur nihil habent in singulis
rebus definitum? constat igitur inter omnes, totum illorum artificium, reiiciendum, atque explodendum
esse. deinceps autem sequitur, ut quemadmodum ab initio cum eis æquo animo differuimus, nunc
etiam singillatim perpendere, utrum illi mensuram eius, quod fit sapissime, nesciant, ipsa tamen in rerū
natura comperiat: an uero in eo, quod sæpe fit, nulla inueniri certa mensura queat: an ipsa causa sit
futura, ut quod prius arte uacabat, nunc esse artificiosum uideatur. id autem ego diu, multumque, neque
etiam oscitanter, considerauim.

Io. Baptista Rasario, Nouariensi, interprete.

Cuiuslibet artis præceptum, esse uerum, utile, & consentiens oportere.

Cap. 1.

B VM singula medicinae præcepta, tum omne præceptum absolute, esse in pri-
mis uerum, deinde utile, tum statutis principiis congruens debet: siquidem his
tribus rectum præceptum diiudicabis: quorum unum si desit, profecto ne præ-
ceptum quidem erit appellandum. cumque artes ex præceptis, ijsque non qui-
buslibet sint constitutæ, sed primum multitudinem quandam comprehensionū
contineant, tum ad rem quampiam utilem referantur oporteat, iccirco præce-
ptum omne & uerum, & utile, & consentiens non modo principiis iam statu-
tis, sed præceptis etiam consequentibus sit, necesse est. quia enim præceptum
omne sub comprehensionem cadit, ideo esse uerum debet: quod falsi non sit comprehensio. quia autem
ad aliquem finem uitæ accommodatum referatur, ideo unumquodque præceptum & utile, & necessariū
esse oportebit. est autem multitudo peruestiganda comprehensionum, ut præceptorum inter se, & cū
principiis, quæ statuta sint, consensum intueamur. ut autem sub uno principe multitudo subditorum in-
telligitur, sic præceptum, ad id principium, quod statutum sit, refertur. quæ res facit, ut præceptum om-
ne uerum, utile, consentiensque esse debeat. quo circa si ijs tribus quodlibet artis præceptum æstimatur,
certa præcepta quoque medicinae ijsdem iudicari, perspicuum est. nunc autem quia, qualem uerum sit,
& quomodo æstimetur, non semper apertum est: quodque utile, & consentiens est, non facile deprehen-
duntur: ideo antequam longius progredior, eorum notas quasdam, iudicandi; instrumenta mihi esse
exponenda perspicio.

Quod ratione uerum æstimetur, uariaque esse iudicia.

Cap. 2.

V ERUM ex orationis rerumque consensu æstimatur: sed quoniam rerum aliae euidentes, alia occultæ
sunt, & euidentium alia per se comprehenduntur, ut candor, & nigror, alia non per se, sed aliarū
ope intelliguntur, ut quæ signis comprehendimus: præterea rerum occultarum alia euidentes sunt,
& dicuntur, ut ex bis binis quatuor effici, alia demonstratione percipiuntur, quale est id, quo bene uti,
& abuti licet, & quæ sequuntur: iccirco oratio & præceptum semper ad speciem propositæ rei, qua de-
agitur, aut ad quam præceptum pertinet, referendum est: sique de re euidenti sit, ad eam accommodan-
dum: si de occulta, utrum rei occultæ consentiat, intueendum. uaria autem sunt de euidentibus, occultif-
que rebus iudicia: propterea quod quæcunque euidentes per se comprehenduntur, ut albus & niger co-
lor, sensu iudicantur: quocirca ridiculi iudicandi sunt ij medici, qui iudicium de rebus euidentibus non
sensu, sed demonstratione quadam ferre conantur: quo in genere Asclepiades est, qui de membranis cor-
di in suis disputat, hallucinatumque esse Erasistratum dicit: Herophilū autem, qui multa incidit corpora, eas
non perspexisse: cum tñ ei integrum esset, rem ipsam sensui euidente, ut par erat, perscrutari, tum de ea
ferre sententiam, nec in suis opinionibus fidem adhibere. itaque res euidentes, quæ ex se ipsa compre-
henduntur, instrumentis sensuum, ut supra, dixi, iudicantur: euidentes, quæ non ex se, sed alijs, hoc est,
signis, percipiuntur, iudicat obseruatio: porro abditarum rerum ut multæ differentiæ sunt, ita iudicandi
instrumenta diuersa sunt, earum quoque alia euidentes sunt, ut non posse eundem hominem uno, eodē
que tempore Athenis, & in Aegypto esse: alia demonstratione percipiuntur. iudicium autem, quod de
euidentibus est, a communi omnium notione proficiscitur: earum, quæ demonstratione percipiuntur, a
consensu eorum, de quibus inter omnes conuenit. ceterum iudicium eius, de quo inter omnes conue-
nit, in multa diuiditur: si quidem consensu quo affectum sit aut cum euidentibus, aut cum ijs, quæ intel-
ligentiæ perspicua sunt, aut cum demonstratis, æstimatur. quomodo igitur uerum, quæque ad ueri iudi-
cium pertinent, iudicanda sint, exposuimus.

Quomodo utile præceptum discernatur: & sensui euidentiæ, artis principia non esse.

Cap. 3.

D E utili præcepto deinceps agendum est. dignoscitur autem utile præceptum, quod ad artis finem re-
feratur. in primis uero comprehensibile sit oportet. quod si non sit, ut fel hippocentauri morbum
attonitum, soluere, quia comprehensibile non est, ideo præceptum inutile est. deinde eius comprehen-
sio non uulgo communis, sed propria artificum esse debet: ideo enim errare eos affirmamus, qui ea,
quæ sensui euidentiæ sunt, artis principia statuunt: quando neque ex huiusmodi euidentibus ars con-
stat, neque per ea tradatur: propterea quod nemo tradit euidentiæ, sed ab euidentibus ducta præcepta
quæ sensui non sunt euidentiæ: quæ quidem merito quis artis etiam principia dixerit, præcepta inquam
ea, quæ ex sensui euidentiæ oriuntur, cum tradendæ artis principium a sensui euidentiæ ducatur. si-
quis enim sensui euidentiæ esse artis principia dicat, is inter artem & inscitiam nulla a se statui differen-
tiam, ignorabit: etenim si sensui euidentiæ comprehensio in artifice, & imperito sit eadem, hac in re
artificem imperito nihil præstare, planum est. immo uero ne artifex quidem erit, siquidem in artifice,
& imperito

& imperito est rerum earundem comprehensio. itaque sensui euidencia esse inicitia præceptorum inueniendorum merito dicentur; artis uero principia non item. nam ut leporis uestigia esse inicitia, ut lepus inueniatur, iure dici possunt, eadem uero esse principia leporis nemo sanus appellabit quod lepus ex uestigiis non constat; ita sensui euidencia esse principia, ut præcepta inueniantur, recte dicentur, quod inde profecti inuentiones artem constituunt; artis tamen principia non dicentur: quod principia in eius cuius principia sunt, qualitatem sint referenda. huc accedit, ut artis principia uulgo esse perspicua non debeant: cum artes omnes ei notæ non sint, præterea artium principia traduntur, quæ euidencia sensui sunt, non traduntur: iccirco sensui euidencia artis esse principia nemo recte dixerit.

Quibus in rebus præcepta consistant, & quid præceptum ipsum sit.

Cap. 4.

Consistunt autem præcepta aut in ijs, quæ sensui manifesta sunt, aut quæ ex alijs intelliguntur, aut quæ ostensa prius sunt, aut quæ intelligentiæ euidencia sunt, hoc modo: ut in ijs, quæ manifesta sunt sensibus, cum quispiam plerisque uulnerato corde mortuos conspexisset, mortis causam inuestigauit. itaque secum reputans, neque defectionem uirium, neque remediorum inopiam, sed opportunum partis illius usum esse mortis causam comperit. quare ubi nouit, sine huius partis actione, & utilitate, quam corpori affert, seruari animal non posse, coniungit rationi ea, quæ sensui apparent, hocque præceptum efficit: si cui cor uulneratur, is morietur. quod ergo ratione inuentum est consentiens ijs, quæ sensui apparent, si uniuerse enuncietur, præceptum erit. quin potius præceptum in ijs consistit, quæ sensibus apparent: ut ab ijs, quæ apparent sensibus in inflammatione ad hunc modum: si quis inflammatione obfidetur, is renitentem, tumorem, & qui pulsantem dolorem inuehat, habebit. principia ergo inuentionis præceptorum sensui apparent: præcepta ex consensu apparentium reperta, constituenda artis sunt principia. atque hoc quidem modo in ijs, quæ sensui apparent, præcepta consistunt: in ijs autem, quæ ex alijs intelliguntur, sic: si quem hæc symptomata urgent, in eo sanguinis inest copia. cui hoc accidit, ei iecur, aut renes, aut quid tale affectum est. ex ijs, quæ ostensa prius sunt, ita præceptum efficitur. si ante sit ostensum, quid sit concoctio, ea que fundi, ac liquari, quæ concoquuntur, deinde uero distribui; & ægris accommodatos esse cibos, in quibus conficiendis non multo labore opus sit; huiusmodi præceptum inde orietur: humidæ uictus rationes omnes febricitantibus profunt. ex euidentijs autem hoc modo: quicquid multum est, id naturæ aduersatur: & non sarietas, non fames, neque aliud quicquam bonum est, quod naturæ modum excédât. & quos saturitas morbos parit, iecur curat euacuatio: cum enim euidens sit, in illis, quia superent uires; in hoc, quia efficiens causa tollitur. nec, quod fiebat, futurum est, ideo prædicta præcepta extiterunt. ceterum præceptum omne uniuersale, firmumque est. quare falluntur, qui artem hanc esse coniecturalem ideo uolunt, quod coniecturalibus præceptis contineatur: neque enim coniecturalis a præceptis nominatur; cum ea sint perpetua, sed ab actione, operaque medentium. quia enim incertum euentum habet, ideo coniecturalem artem efficit: cum aliquo omnium artium præcepta æque firma, perpetuaque habeantur. sed quoniam omnium artium non firmi euentus sunt, fit, ut quædam artes quarum nimirum non certi, ut dicebam, euentus sunt; coniecturales appellentur. ceterum quia utile esse iudicandum monuimus, quatenus ad finem refertur, certe artis finem exponere necesse erit: ut, cum hoc apertum sit, etiam pateat, quam ad rem referendo, utile sit iudicandum.

Artium finis quis sit, ex earum diuisione cognosci.

Cap. 5.

Artes igitur partim efficiunt quæ non sunt, ut quæ naues fabricatur: partim iam facta conseruant, ut ars gubernandi: partim utrunque efficiunt, ut quæ domos ædificat. in ijs autem, quæ faciunt, aut conseruant, unus consequendi finis est modus. quam ob rem in eis simplex est utilitatis iudicium. at in ijs quæ simul faciunt, & conseruant, non est facilis æstimatio. non est enim, quasi inuile, reiiciendum, quod ad conseruationem non pertinet: sed diligenter intuendum, sit ne ulli ad id, quod non est, efficiendum, adiumento. ars autem medicinæ inter eas numeratur, quæ faciunt, & conseruant. nec tamen ideo estimandum est, duplicem ei finem esse propositum, nimirum, ut quod non est, efficiat, hoc est, bonam ualitudinem: & eam, quæ adsit, conseruet: iisdem enim præceptis, inquit, bonam ualitudinem efficiens, & conseruans duplicem utique finem habebit. nisi autem eadem essent præcepta ad utrumque finem perducenda, certe finibus differentibus, artes quoque different, & artes medicinales duæ essent. uerum cum eadem præcepta, sed proposita diuersa sint, efficitur, ut una quidem ars sit, diuersa tamen habeat proposita. at eos præterit, unum esse medicinæ propositum, sanitatem: unumque finem, ut sanitatis adeptio nem: atque adeptio nem modos esse differentes. porro propositum, & finis non uariant pro uaria consequenda sanitatis ratione; cum enim nobis nota sint, quæ nocere possint, si noxia adimamus, sanitatem efficiamus: si ea uitemus, illam tuebimur. quare utilitas in medicina æstimanda est, partim reputando, utrum ad efficiendam, bonam ualitudinem: partim, utrum ad eandem conseruandam referatur.

Ut præceptorum consensum dignoscas.

Cap. 6.

Quomodo autem inter se præcepta consentiant, quidem ex eo, quod simul sint, æstimari censent oportere: signari scilicet, multa quidem simul esse mutuo, sed tamen in eis nullum consensum cer nit: ut diem esse, & simul in ea spiritum duci, affirmamus, cum tamen in ea nulla consecutio appareat. quo circa non est iudicanda consecutio eo, quod simul sint: sed quo sublato aliquid simul aufertur, & quo posito aliquid ponitur, id ex illo esse consequens existimandum est. omnino autem quæ inter se dependent, mutuoque iunguntur, de ijs adiudicatione fit iudicium, in quibus necesse est facere adiudicationem

Ad cationem consequentem. ad nonnullarum uero orationum adiudicationem consecutio necessario indagarur. utrum autem ea ad medicinæ præcepta iudicanda conferat, quærat fortasse aliquis. quippe cum nosse, medicinæ præceptum utile, uerumque esse, non satis sit, nisi ipsum quoque coherere, semper, & consequi intelligamus.

Quomodo triplex secta in medicina consideretur.

Cap. 7.

Cum igitur oratio omnis, omneque præceptum his tribus æstimatur, tresque sunt in medicina sectæ, rationalis, empirica, & methodica, nunc his iudicandi rationibus adhibitis sectas ipsas consideremus, ut nos ueram sequamur. primum omnium quæ sint earum communia, quæque; cuiusque; propria exponemus: deinde earum adiudicationem adiungemus. inter trium sectarum auctores hoc conuenit, euidencia præcepta esse utilia, analogisimum, obseruationem, historiam, & transitum ad similia: historiam uacare iudicio, non admittenda esse instrumenta; adiuuendorum remediorum modum, alia ex alijs percipi: iisdem malis præsentibus eadem esse facienda, sanitatem addendo, auferendoque; seruari, morbosque; expelli, noxia uitanda esse, ut sanitatem tueamur, morbosque; extrudamus, ut materiam, quæ adhibenda sit, cognoscendam, magnam uim, utilitatemque; ab experientia nobis afferri: quod ea, quæ nutriat, quæ non, quæ purgent, quæque; interimant, nos docuerit.

Sectarum differentia.

Cap. 8.

Præter hoc autem, quod commune est, empirici consistunt, aiuntque; non modo facultates, sed ea etiam quæ conferant, inuenta esse experientia. methodici quoque; præter id ipsum, nescio quid ab empiricorum sententia diuersum afferunt: nihil enim aliud commodum ab experientia duci uolunt prius, quam uires remediorum, quæ adiuuenda sunt, quis cognouerit: propterea quod nulla res conferens obseruatione percipi queat, cum, quæ conferunt, ex obseruatione quarundam rerum sensui apparentium omnino intelligantur. rationales inter hos medij in aciem prodeunt, siquidem omnia, quæ conferant, obseruatione percipi uolunt, ut empiricis placet, negant tamen eadem indicatione inueniri, ut methodicorum fert opinio: sed partim obseruatione, quo in genere sunt mortifera, & quæ uenenum morsu insigunt: partim indicatione, quorum causæ reperiuntur. methodici autem, ac rationales idem sentiunt: quatenus utriusque; conferentia per indicationem sumi uolunt: quatenus uero a diuersis ea capiunt, eatenus dissentiunt: methodici. n. ea quæ conferunt quibusdam sensui euidentijs indicari, itaque; percipi rationales non ex illis sed ex occultis, affirmant. quia uero indicationes a causis oriri uolunt: causæ autem, quia causæ sint, non apparent, planum est, eos non ducere indicationes ab ijs, quæ sensibus apparent. aiunt autem hæc apparentia uiam nobis ad percipiendum, quæ indicare possunt, commonstrare. conuenit in hoc et inter empiricos, ac rationales, conferentia a nullis sensui euidentijs indicari. est hoc aliud commune, & de quo inter Medicos omnes constat, sensui apparentia esse ex usu, ut empirici tradunt, ad ea obseruanda, quæ inde percipiuntur, cum in quibusdam eorum sit obseruatio: ut rationales; quod ex ijs cognoscantur, quæ indicandi uim habeant: ut methodici, quia, ut intelligas, quæ conferunt, hæc ipsa usui sint. præterea est hoc empiricis, methodicisque; commune, ex euidentijs non percipi id, quod abditum sit, a quo conferentia indicantur. empiricis ac rationalibus commune est, ut conferentia in euidentijs obseruent. inter methodicos & rationales, conuenit, ut ex euidentijs utilia percipiant. quæ ob rem methodici id quod confert, ex sensui euidentijs intelligi contendunt: rationales ex his ipsis fatentur quidem inueniri quæ indicare conferentia queant; conferentia, uero non item. ceterum ad eos, qui ex perspicuis causis inueniri quidpiam utile existimant, ut in surculo exempli gratia, dicendum est, in eis, non ut ab euidentijs, sed ut a causis utile reperiri. causa autem in eo, quod causa est, non est euidens, sed e symptomatibus deprehenditur. si igitur extimæ cuti admota arenula, aut surculus dolorem non afferat, neque; in sui sensum nos perducatur, non percipimus: neque; enim quodlibet efficiens, est alicuius causa: quodque; causa est, id in eo, quod causa est, non euidens est. nam quod cum aliquo confertur, in eo, quod tale est, non est sensui euidens: ipsa uero, quæ cum aliquo conferuntur, sunt euidencia sensibus, ut pater, ut seruus, ut frater, & cetera huius generis: siquidem ipsa singula conspicua sensibus sunt: at mutua ipsorum relationes sensibus non apparent.

Utilia ex abditis inueniri, contra methodicorum, empiricorumque sententiam.

Cap. 9.

Quoniam autem dijudicandarum rationum instrumenta tradidimus, quæque; communia, & quæ propria sint sectarum percurramus, deinceps sequitur, ut singulas sectas expendamus, atque; ita ueram sententiam sequamur. empirici autem, ac methodici, qui rationalibus aduersantur, comprehensione rerum abditarum esse inuilem putant: quod a rebus abditis nihil utile suppedietur. ijs occurrunt rationales, ac separatim utriusque; sectæ respondent: ac primū empiricis, non satis esse sensui euidencia, ut obseruentur conferentia: sed occulta quoque; exigui, quod ab eis utilia indicentur. huic rei argumēto est, inquit, quod uos ipsi ea non obseruatis in ijs omnibus, quæ sensui apparent, sed in quibusdam, quæ plus quippiam, quam reliqua sensui euidencia, in quibus, quod sensui non apparet, obseruandum est, complectantur. id si sit, abditæ erunt accommodata. itaque; sensui euidencia, uel ut euidencia ad rerum utilium inuentionem adhibentur, atque; ita omnia sunt utilia: uel secus. omnia autem ad hoc ualere si dicas, absurdum erit. si omnia non sint utilia, necesse erit, ut plus aliquid, quam euidenciam contineant, quod non sensus, sed ratio percipiat. abditæ autem ratione percipiuntur, ergo & ratio, & quæ abditæ sunt, utilia erunt:

EXTRA ORDINEM CLASSIVM.

E finem

si enim quæ sensui sunt euidencia, in eo, quod sint eiusmodi, inter se non differunt, perspicuum est ipsa omnia, quantum in ipsis est, pariter esse ad observationem accommodata. itaq; minima quæq; tam quæ nunc sunt, quam quæ fuerunt, eiusmodi censebuntur. at hoc fieri nullo modo potest: nam quo pacto in stragulis, in lecto, ubi æger iacuerit, & in ceteris consimilibus quidpiam aliquis obseruat? quare perspicuum est, non effici in sensui euidentibus, quia euidencia sunt, observationem: siquidem ea in omnibus æq; uerfaretur: sed in alio quodam, quod sensui euidens non sit. hoc si est, utilia esse addita conclusimus. sed unde aiunt comprehendere fieri in his euidentibus observationem posse, in illis non posse? nam in his euidentibus, quia euidencia sunt, hoc non facile percipitur. alioqui plebei omnes dignoscerent, in quibus euidentibus facienda observatio sit, hacq; ratione nihil inter nostram experientiam, uulgiq; incertiam interesset. si uero non sit omnibus perspicuum, in quibus euidentibus sit obseruandum, idq; soli artifices deprehendant, certe quæ conferunt in euidentibus, non quatenus talia sint, obseruantur. quia enim id, in quo est facienda observatio, est sensui euidens, illud non est, sed abditum; sequitur, ut abdita nosse utile sit, quando etiam abdita sunt utilia. iam uero, quia empirici & in præteritis, & in præsentibus obseruari censent, & proinde præterita magna diligentia inuestigant: præsentia uero infinita sunt, & in infinitis nulla esse potest observatio, planum est, eiusmodi observationem fieri non posse. porro rationales in methodicos, qui sensui apparentia esse utilium indicantia putant, hæc afferunt, quæ sensibus apparent, sunt per se ipsa comprehensibilia. ergo & uulgo sunt perspicua: cum enim & communia indicent, & cum indicantibus se offerant ea, quæ indicantur: certe sit, ut communia uulgo quoq; sint indicationem allatura: atq; ita uos methodici, nihil a uulgo differetis. nõ indicari aut utilia ab affectibus, ita probabis: cum idem affectus, ut inflammatio, diuersas corporis partes obfidet, ut oculos, aut iecur, aut gulam, nõ eandem, sed diuersam curationem postulat: siquidem oculo inflammatione tentat sedatur, quare perspicuum est, utilia ab affectibus non indicari: propterea quod idem remedium omnibus conueniret, cum idem esset affectus: si modo affectus nobis utilia commostrarer. hoc et modo refelli methodicorum decretum potest, quibus placet, cum idem affectus eundem occupat locum, homines pro causa uarietate uaria quoq; curationem exigere: ut in suppressa urina, si calculus sit, utinur excisore, si urina copia, fistula immittitur: si inflammatio, cataplasma admouetur. si autem utilium indicationes ab affectibus proficiscerentur, certe uno affectu proposito, una quoq; & eadem adhiberetur curatio. at una eiusdem affectus curatio non assumitur, ergo neq; affectus utilia nobis indicant.

De indicatione, obseruatione, atq; analogismo.

Cap. 10.

Quæ cum summam exposuerimus, erit oportunitas, indicatio quid sit, descriptione aperire: & quomodo ab indicatione utilia percipiamus: quidq; observatio sit, & quomodo per obseruationem utilia cognoscantur: quid deniq; analogismus sit, & quo pacto utilia ab eo sumantur, declarare. ut igitur eorum, quæ sensui euidencia sunt, quædam per se se comprehendunt, ut albus, nigerq; color, quædam adhibita obseruatione, ut quæ signis cognoscuntur: sic conferentia per indicationem comprehenduntur: sunt enim obuia cum ijs, quæ indicant, ac nullius cogitationis opem requirunt: hoc enim potissimum in causa est, cur animantia rationis expertia æstum, algoremq; & uno uerbo, omnia, quæ nocere queant, deuitent, cum uidelicet eis se offert id, quod eis conducit, nam si furculus, aut aliud quidpiam in membrum sit defixum, nullus præmissa cogitatione extrahit. itaq; quod in ijs, quæ euidenter concessa sunt, (etenim mens nostra omnibus, quæ demonstrationem excedunt, utpote euidentibus assentitur) id in ijs etiam, quæ indicatione deprehenduntur, usu uenit. ex quo fit, ut inter indicationem, & ea quæ sensibus, quæq; intelligentiæ euidencia sunt, proportio quædam intercedat: cum .n. cum nocentibus occurrunt etiam iuuantia, tunc neq; obseruatione, neq; ratiocinatione utimur, quod ipsa nocentia indicent, quid iuuet. obseruatio autem proportionem respondet ijs, quæ signis percipiuntur. nam ut ea per iunctam obseruationem comprehendere dicimus, ita in his rerum iuuantium effici obseruationem afferimus: quanquam in quibusdam, quæ eodem modo plerumq; incidunt, etiam si causas efficientes ignores, quæ iuuant, obseruant. qualis est in stupore dentium portulaca: in eo enim neq; causa continens quicquam indicat, neq; ulla ratiocinatione reperitur quid expediat. ijs autem, qui altercum, aut tale quid mortiferum sumpserunt, in principio pro causa, locoq; adhibetur curatio. si causa non superpetat, postea ijs utimur, quæ obseruata sunt nobis. inter initia enim uomitum imperamus, quod causa eum esse deligendum indicet: locusq; hunc delectum suscipiat: postea uero ignorata causa, uino & lacte, ut obseruatum est, utimur. ceterum iuuantia analogismo deprehenduntur, cum et causa ignoretur, & nulla sit obseruatio, sed affectus quam simillimus ex symptomatibus esse uideatur. in quo casu indicatio, quid expediat, suppeditare non potest: siquidem causa ignoratur: cumq; nulla sit obseruatio, efficitur, ut similitudine symptomatum coacti ad similia transeamus. esto aliquis ab hæmorrhæo demorsus, ac sanguis effluat, nos ignari quæ causa affectum attulerit, neq; ulla obseruatione instructi, ea adhibebimus, quæ ad sanguinis eruptionem ex diuisione ortam sunt accommodata. hac autem ratione Cnidij Medici eos, quorum pulmones pus contraxissent, ad similia transeunt, curare conabatur: nõ cum id omne, quod pulmonibus continetur, tussi reijciatur, ipsi lingua amota, humores quendam in asperam arteriam a quo uehementer excitari tussis posset, demittebant: ut symptomatis similitudine pus educeret. est igitur analogismus, cum ad similia sit transitus: quia subducta ratione ad similia pertransimus. empirici autem non

perinde,

Aperinde, ac nos, ad similia pertransunt: aiunt enim similes transitum a remedijs ad remedia, aut ab affectibus ad affectus fieri. a remedijs ad remedia, sic: cum eadem symptomata adsint, quæ in alijs morbis aderant, tum ad similia, ut a malo cydonio ad mespilum pertransimus. in quos dicendum est: huiusmodi transitus fieri a uobis non potest. utrum usu ratiocinationis, an obseruationis a similibus ad similia transitus? si obseruationis, profecto quod facitis, quodq; cognoscitis, obseruatio est, non transitus ad similia, si ratiocinationis, quæredum est, utrum osum, an quorundam symptomatum similitudine perspecta a similibus: ad similia transeant: si omnium respondeant, nihil unquam in omnibus alicuius simile comperient: propterea quod quæ inter se nulla in re differunt, ea non similia, sed eadē sunt. in se quorundam symptomatum similitudine contentos esse fatebuntur, inuestigabimus, utrum eas similitudines attendant quæ in figura, coloreq; uersantur, an quæ in duritia, mollitiaq; sunt, an potius quæ gustatu, olfactuq; sentiuntur. nam si se gustatu, aut alio quouis æstimare similitudinem dicent, se et conferentia, quatenus conferunt, deprehendere perspicue fatebuntur. ex quo patet, ipsos quoq; necessario dicturos esse, quæ nocent, quatenus, nocent, a se cognosci. iuuantia .n. ideo iuuare dicuntur, quod nocentibus aduersantur. quare si mespilum, quia gustus qualitatem similem cydonio habet, in torminibus intestinorum adhibetur, sciendum est, ipsum gustus qualitate iuuare. cumq; planum sit, eam adstringentem esse, simul etiā nobis succurrit, ea quæ nocent, esse qualitatis, facultatisue contrariæ. quod si remedia comprehensibili causæ aduersantur, certe patet, occulta posse percipi, eaq; esse cognita utilia.

Quid indicatio, experientia, analogismusq; sit: & transitus ad singulas sectas, hoc est empiricam, & methodicam refellendas.

Cap. 11.

Dictum autem est, quomodo utilia ex indicatione comprehendantur: nec omnium descriptiones subiungam. indicatio igitur est comprehensio iuuantis simul cum nocentis comprehensio incidens, sine obseruatione, ac ratiocinatione. experientia est comprehensio, & memoria eius, quod sæpe, eodēq; modo uisum est. uel sic, indicatio est, cum una cum rebus perceptis utile aduenit, sine demonstratione, atq; obseruatione. experientia est eius, quod sæpenumero, eodēq; modo uisum est, obseruatio, ac memoria. obseruatio autem idem, quod experientia est. analogismus est causarum iuuantium per similitudinem comparatio, & comprehensio. deinceps uero, cum quæ cuiusq; sectæ propria sint, explanauerimus, aduersus unamquamq; empiricam inq; & methodicam momenta rationem afferemus. empiricorum hæc sunt, propria: obseruatio, cõcurfus iuuantium, historia, ad similia transitus, ut eum fieri illis placet: siquidem rationales transitum ad similia effici alio quodam modo uolunt: quæadmodum in progressu orationis eorum differentia exponemus.

Empiricorum obseruationem sine ratione constare non posse.

Cap. 12.

Qui autem uelit empiricorum refellere sententiam, is obseruationem in cõcurfus duobus accipiat modis, oportet: cum .n. obseruatio facultatum communis sit, ea, quæ symptomata attingit, est illorum propria: nam ea uel oïno tollenda est, ut quæ fieri non possit: uel concedendum quidem eam fieri posse, sed non tamen ratione posse explicari. ac primū sine ratione explicari obseruationem non posse, sic utiq; probabitur. empirici fatentur, se non in oïbus symptomatibus, sensui euidentibus facere obseruationem: cum se neq; in flauo, neq; in albo colore, neq; in naribus simis, aut aducis obseruare quicquid dicant. quanquid in coloribus discrimen quoddam ut in regio morbo obseruant: & in figura, ut in fracturis, & luxationibus: sed in prædictis, non ite. ut .n. inquit, conferentia ab indicatione sumi dicentes, non oïa statuunt indicare: quippe cum methodici quædam euidencia, non oïa: rationales quædam abdita, non oïa esse indicantia uelint: sic empiricis obseruationem nõ in oïbus symptomatis, sed in quibusdam fieri placet: cum neq; oïa præterita, neq; præsentia ad obseruandum esse accommodata arbitrentur: ut si quis a rabioso cane demorsus sit, solū dar operam empiricus eo accedens, ut an eum canis rabiosus momorderit, intelligat. cetera, quæ præterire, nihil inuestigat: neq; et querit præsentia: uelut sit ne, uti dixi, rectis, crispisue, capillis. causa autem ab eis querenda est, cur non in oïbus, sed in quibusdam symptomatibus conferentia obseruet, præsertim cum symptomata in eo, quod euidencia sunt sensibus, nihil ab ijs, in quibus sit obseruatio, & quæ sunt id ad agendum inutilia, differre uideatur. dicant igit, quidnam symptomata utilia indicet, euidensne, an quod occultum est. si euidens esse respondeatur, quo utilia symptomata indicat, & in quibus faciēda obseruatio est, nos rursus instabimus, hæc euidencia, quatenus euidencia sunt, ab ijs, quæ inutilia sunt, nõ differre. si uero quod occultum est, indicare utilia symptomata dicent, tum occulta quoq; esse ad symptomatum obseruationem utilia fatebuntur. atqui occulta nõ possunt ulla alia re, quam ratione cõprehendi. itaq; si quod occultum est, utile sit, et in concursibus occulta obseruatur, siq; nullo modo, nisi ratione cõprehendunt, iam planum erit, obseruationem sine ratione fieri non posse: hæc argumentatio eos compellit, ut rationem esse ad obseruationem accommodatam concedant. at ipsi nobis occurrunt, aiuntq; utilia symptomata deprehendi experimēto posse: & quædam symptomata esse obseruanda, quædam non item: sequi id obseruauisse, quibus respondendum est paucis: cum infinita sint, in quibus non est obseruandum, symptomata, neq; in eis sit faciēda obseruatio, id ipsum in oïbus non potuisse obseruari: siquidem non est infinitorum obseruatio. ipsis ergo omni ex parte oppressis reliquum est, ut dicant, casu quodam in alijs factam, in alijs non factam esse obseruationem. quo nihil magis ridiculum uideatur. atq; hoc quidem loco finem hæc habeat oratio.

Obseruationem in concursibus, ut empiricis placet, non consistere.

Cap. 13.

Non posse autem e concursibus constare obseruationem, sic ostendat. empiricorum sententia est, obseruationem non in uno, aut duobus, sed in plurimis, quæ eodē modo sæpe uisa sint, esse constitutam. cum igitur

EXTRA ORDINEM CLASSIVM.

E 2 quærimus,

quærimus, num in iisdem generis symptomatum utilia obseruet, nec ne, necessitas cogit, ut in iisdem id face-
re uideantur. nam si hic febrim habeat, uerbi gratia, aut inflammatione tenetur: hic uero bilim aut
uomitum, aut alio excernat, eadem fieri obseruatio non potest. eadem ergo genere accidentia non fa-
tis esse, sed paria itidem numero esse oportere affirmabunt: propterea quod si eadem genere sympto-
mata sint, neque omnia tamen, neque plura adsint, concursus mutabitur, aliaque opus erit obseruatione:
etenim & in eisdem generibus, & æqualibus numeris facienda obseruatio est. quomodo autem omnis
uarietur curatio, prout redundat, defuntque symptomata, hinc spectandum est. quædam est in inflam-
matione obseruata curatio: si quod igitur symptoma ab inflammatione adimas, ut sensum, et curatio
uariabitur, nam ex inflammatione scirrhus euasit: eique eadem curatio non conuenit. atque ita quidam si unum
symptoma ab sit, curatione commutabimus. si redundet, ad hunc modum: si febris, aut animi defectio
cum inflammatione iungatur, unam cum symptomatum redundantia, concursus ipse uariatur, & uaria ad-
hibetur curatio. neque; solum esse eiuſdem generis, parisque; numeri symptomata debent, sed etiam in ma-
gnitudine neque; deesse, neque; redundare: siquidem propter eorum quoque; magnitudinem commutari cura-
tio solet. nam si præcisâ extima cutis sit, eam non sumus, neque; inedia imperatur: at si magna eius sit fa-
cra diuisio, tum & inedia, & sanguinis missionem iniungimus, & fibulas, & similia adhibemus. neque; sa-
tis est, symptomata esse eadem genere, numero æqualia, magnitudineque; similia, sed etiam obseruare rem-
pus oportet: propterea quod præsidia quædam in principijs morborum, quædam in statu, conueniunt:
nam in principijs morborum si quid tibi mouendum uideatur, moueto: in statu, quiescito: ut scriptum reli-
quit Hippocrates. in principio inflammationis repellentia superdamus: post uero cataplasmatibus, & ijs
quæ quod illuc comportatum est, discutere queant, utimur. ordo autem, quando is quoque; facit, ut concur-
sus, ac proinde necessario curatio uarietur, his, quæ dicta sunt, accedat oportet: aliter. n. prius furentes,
deinde febricitantes: & aliter prius febricitantes, tum furentes curamus: siquidem affectus & mortiferi
& non mortiferi, ut ex euentis ponderari licet, efficiuntur. febris. n. neruorum conuulsioni superueniens
non modo periculo uacat, sed etiam morbo liberat: at si conuulsio febrim superueniat, pernicioſa est.
cumque; concursus ex ordine symptomatum sit commutatus, ut euenta docent, necessitas cogit, ut etiam
differre curandi ratione fateamur. quare cum non solum eiuſdem esse generis, parisque; numeri, ac simi-
lis esse magnitudinis symptomata debent, sed & idem tempus, & eundem seruare ordinem, si modo ue-
ra esse debeat obseruatio, in uniuersa autem uita non modo in pluribus, sed ne in duobus quidem ægro-
tis hæc omnia similiter eueniant, planum est, obseruationem ex concursu effici nullo modo posse. cete-
rum hæc omnia in cunctis, aut certe plerisque; non posse reperiri, sic probabis. affectus esse diuersi solent
& propter causam, & propter locum affectum, & item aetatem, consuetudinem, magnitudinem sympto-
matum, naturam, anni tempora, & regiones. quare duobus hominibus contingere omnino non potest,
ut in omnibus his simili modo affecti sint. ex quo patet, obseruationem ex concursibus fieri nullo mo-
do posse. quanquam autem duos comperias nulla re inter se differentes, tamen ne ita quidem effici pote-
rit obseruatio, quando quidem in pluribus efficiatur oportet. sed quoniam pacto, inquirunt, uestram uos
sententiam confirmatis? siquidem existimant, nos obseruare neque; in symptomatis, neque; in facultatibus
posse: ueratum. n. purgare, † & quædam animantes uenenum iaculari, est obseruatione compertum.
in dentium autem stupore nondum inuenta causa est, cum tamen tolli a portulaca est obseruatum. ad-
uersus eos dicendum est, nos utilia symptomata circumſcribere, quatenus ea ad intentiones referimus:
usu autem utile æstimare. itaque; ubi omnia a causis illata symptomata comprehenderimus, ut grauitate;
& quæ a locis trahuntur, ut ægri spiritum ducere; & quæ a uiribus oriuntur, ut cum animus deficit: hæc
utilia, cetera inutilia esse comperimus. quoniam autem utilia symptomata circumſcripsimus, ea ad in-
tentiones referentes, ideo quæ causæ, aut loci, aut uirium symptomata erunt, ea utilia, quæ secus, ea in-
utilia existimabimus. quamuis igitur neque; causas morbum afferentes, neque; locos affectos cognitos ha-
beamus, cum possumus, ut dixi, utilia symptomata ab inutilibus distinguere, neque; in causis efficientibus
aut affectis locis facere obseruationem possumus, ut cum sanguis molestus est, nec sciamus, sanguinem
esse morbi auctorem, certe a grauitate quæ subsequens symptoma est, profecti, grauitatem esse causam
comperimus, & ita facere obseruationem possumus. sic etiam in difficultate respirationis, cum nescimus
aut uentriculi, aut pulmonis, aut iecoris, aut septi tranſuerſi, aut alterius cuiuspiam loci affecti sympto-
ma esse, sed illud modo perspectum habeamus, locum esse affectum, obseruare poterimus non secus, &
in ipſo affecto loco. quæcumque; autem neque; loci, neque; causæ, neque; uirium symptomata sunt, ea tanquam
superuacanea negligimus. in quibus igitur propositis utilia, atque; inutilia obseruemus, empiricus dicen-
dum est: nos in quibus, in solis generibus symptomatum obseruare, in quibus neque; uirium, neque; temporis, neque;
magnitudinis, neque; ordinis, neque; alterius cuiuspiam est usus, ut in dentium stupore portulacam: quid igitur
tur, fortasse dicent, obstat, quo minus nos quoque; ita obseruemus? respondebimus, si in ijs symptoma-
tum generibus obseruatis, in quibus nos facimus, ut ante diximus, nulla est inter nos dissensio: si in re-
liquis etiam, in quibus tempus, magnitudo, uiresque; opus sunt, iam inter nos non conuenit: quod
si dixerint, in morſu hæmorrhoidum multa symptomata consequuntur, uos tamen in eis nihil obseruatis.
respondebimus, non in symptomatis, sed in antegressa causa nos obseruare. porro symptomata in-
dagamus, ut causas antegressas, in quibus obseruatio fit, deprehendamus. cum enim causam ignora-
mus, & indicatione commoſtrata curatio nobis non suppetit, obseruationem in causis antecedentibus deprehen-

† Sic explicari oportet
Græca uerba
uidentur: ea
quæ a bellis
uenenum in-
culantibus
lata sunt.

† v lib. habet
μεγίστην
non ἀπέχε-
ται. ut in im-
prietis, legi-
tur.

deprehendimus. ac non modo in causis, sed uno etiam in loco obseruamus. quam ob rem in iecoris,
& lienis affectu quædam obseruata sunt nobis. si dixerint, unicuique; horum unum symptoma comitari;
dicemus, quandoque; non unum, sed multa consequi: nosque; multa studiose adnotare, non ut in eis obser-
uatio fiat, sed ut id, in quo obseruamus, percipiamus: ut in hepaticis iecur affectum esse; in quo fit ob-
seruatio: & in ceteris ad eundem modum. plerumque; tamen in antegressa causa fit obseruatio. nam in
dentium stupore non obseruata portulaca est, sed in ea affectione, quæ ab acidis, acerbisque; rebus pro-
creatur. igitur cum aut defluxus, aut uomitus, aut ferre stridor dentes stupidos reddit, portulaca nihil
iuuat. quocirca stuporis causa prius peruestigata, portulacam adhibemus. quæ uero in ijs assumuntur,
ea causis antecedentibus non repugnant: cum non alia continentibus causis adhibeantur. atque; hæc
quidem sunt, quæ aduersus eos, qui in concursibus obseruationes statuunt, merito dici possunt. ceterum
interrogandi empirici sunt, quomodo occasiones admouendorum remediorum, aut eorum modus,
aut occasiones ciborum offerendorum, eorumque; modus obseruetur.

Historiam empiricorum ad nullam rem esse utilem.

Cap. 14.

Am uero historiam, quam afferunt, & inutilem esse, & confici non posse, modo exponam. hac causa
impulsi empirici historia utuntur. multi per sepe morbi extiterunt, in quibus nullum est obseruatum
remedium. itaque; ut illis quoque; eis copia auxiliorum suppetat, neque; fortuitum expectent euentum, histo-
riam adhibuerunt. neque; hac solum de causa, sed etiam, ut quod traderent, paucioribus persequerentur:
quod non possit huius artis auditor omnibus symptomatis occurrere, obseruationemque; in omnibus ef-
ficere. ne quis igitur omnem suam ætatem in hoc studio consumat, sed arte aliquando utatur, iccirco
historiam ad medicinam faciendam esse accommodatam, censuerunt. ceterum historia est aut presen-
tium, cuiusmodi est illud,

“ Sternuntur passim lethali corpora ferro,
“ Et flammæ ultrices euertunt funditus urbem.

“ aut præteritorum, ut cum dicitur,
“ Aetoli, Idæique; acres in bella ruebant.

futurorum autem esse nullo modo

“ potest. nam si quis dicat,
“ Ille dies aderit, cum deciderit Ilios ingens:

non erit historia, sed præſagium

potius. præteritorum autem historia plerumque; uis sunt Empirici, eamque; aiunt esse eorum, quæ sæpe in eisdem
sunt experti, narratione. aduersus eos dicendum est: si omnia, quæ historiæ mandata sunt, uera esse affir-
mant, aliquis esse iudex debuisse, qui historiam esse recte institutam doceret. cum autem non ita sit, aliqd

instrumentum inueniendum est, quo in historia uerum a falso discernatur: tantum. n. abest, ut de una, eademque;
re idem Medici sentiant, ut et contraria opinentur. nam febricitantibus tantam abstinentiam quidam impe-
rarunt, ut ne aquam quidem eis concederent: quidam hordei cremorem in ipſo principio obtulerunt: qui-
dam cauerunt, ne æger hordeum unquam attingeret. Petronas uero & suillas carnes assas, & uinum nigrum
meracius præbens ad uomitum compellebat; ac gelidam, quantum ægris collibuisse, potui dabat. Apol-
lonius, ac Dexippus Hippocratis auditores non modo uinum, sed ne aquam quidem concedebant. ce-
reos. n. cyathos duodenos confecerant, quorum singuli sextam heminae partem continerent: eorum bi-
nos, ternos uæ agrotis dabant. itaque; cum sit inter Medicos tanta dissensio, cur non aliquod iudican-
dam historiæ instrumentum non erat inueniendum? cumque; eos eo adduxerimus, ut non esse inutile admittere
historiam fateri cogantur, (ita. n. esse inutile historiæ demonstrabimus) ab eis quæremus, utrum ratione,
an experimento historiam iudicent. at ratione non possunt: quia eam explodunt. præterea quo hæc
singula deprehenduntur, eodem etiam iudicantur: aiunt autem se utilia experimento deprehendere: ergo etiam
experimento iudicandum est. quodque; in ceteris rebus, idem hoc loco usu uenit. quidam in historia cõ-
scripsit, niuem refrigerare, si iudicium ferri de historia debeat, eodem iudicandi instrumento uti oportet, quo
rem deprehendit is, qui historiæ scriptam reliquit. at rationalis Medicus historiæ causa iudicabit: nam,

“ Si quis in historia scribat, hominem, cuius uasa distenta, prægrauataque; erant, exortam sanguinis eruptione
ab imminente periculo liberasse; hanc ipse grauitate examinat, uera ne sit, intueturque; in causam, quæ
symptomata afferebat, ac ppendit, possit ne sanguinis eruptio causæ aduersari. cumque; inuenit graui-
tate distentioneque; a plenitudine profectam, minui autem a sanguinis eruptione plenitudinem, tunc ue-
ram esse historiæ deprehendit, neque; ulla alia re, ad hoc iudicandum, ei opus est. quibus autem in re-
bus causa non suppetit, in ijs historiæ iudicat experientia: nam si quis historiæ prodidisse uideatur,
dentium stupori portulacam mederi, is experientiam ad iudicandum adhibebit. atque; ita empiricus co-
getur historiæ iudicium experientie committere: sique; experientia historiæ iudicet, superuacanea, in-
utilisque; historia est. sed aiunt hoc loco empirici quidam, nos auctoritati eorum, qui historiæ conscribunt, fidem
adhibemus, itaque; de historiæ iudicium facimus. cum uero nos quærimus, quomodo de auctoritate illorum
statuant, cum alij alijs in rebus errent, alij recte faciant: aiunt, cum scriptor neque; ut populare auram aucupe-
tur, neque; decreti alicuius amore inductus, neque; studio contentionis commotus scribit, tum uerum id esse
se, quod scriptis mandauit, existimamus. quibus occurrendum est, fieri posse, ut ob nullam antedictarum causa-
rum, sed suum ipsius errorē in fraudē impulsus historiæ conscribat. num quid igitur, quia neque; ad po-
pularem auram comparandam, neque; ut decretum aliquod tueatur, neque; contentionis studio ductus histo-
riam scripsit, uera eius historia est? secundo loco cum medicum esse sapientem existimant, tunc de

EXTRA ORDINEM CLASSIVM.

E 3 historia

historia nullum iudicium faciunt, hominemque sapientem iudicant: at hoc iudicium non iam medicorum, sed philosophorum est. præterea quomodo discernas, illum neque gloriae, neque sectae, cui se addixerit, neque altercandi causa: historiam non scripsisse? iam uero, ut scriptoris auctoritatem nobis probent, instrumentum iudicandi, quod ipsi reiiciunt, utuntur. nam dum aiunt, eum neque laudis, neque cõtionis studio scripsisse, causas exponunt, quam ob rem historiae scriptori adhibere fidem oporteat. quare fit, ut nullam aliam ob rem, ob hanc saltem utile sit causas peruestigare: neque nos quicquam amplius quaerimus, sed causam, propter quam quicque sit, accurate esse indagandam monemus. quod ipsi quoque in historia aestimanda facere uidentur: sed nos quam ob rem quicque sit, quaerimus, & omnino, causa ad rem, qua de agitur, diiudicandam, utimur: empirici uero, ut etiam de moribus scriptoris statuunt. sed mores iudicare non medicorum, sed philosophorum est proprium. præterea empirici, ut probent, historiam non esse experientia aestimandam, hæc etiam afferunt: ut, inquit, uos creditis, Cretam insulam esse, quia ita nonnulli historiae mandauerunt, quamuis uos ipsi eam non uideritis, ita nos quoque, cum multi idem sentiunt, experientia historiam probare non debemus. sed multorum sententia fidem adhibere. contra nos respondebimus. credimus Cretam esse, his rebus, quæ consentaneæ sunt, inducti: quod quispiam illinc ad nos nauiget: & hinc illuc redeat: & quod quidam Cretenses illic sint nobis amicitia coniuncti, & ad quos literas mittimus, & a quibus uicissim ad nos perferuntur: quod denique inter omnes homines, uel etiam inimicissimos de ea re conuenit. at in medicina nihil ferme est, in quo homines consentiant: præsertim cum inter omnes homines perexiguus sit medicorum numerus: ac non modo non consentiunt, sed etiam maxime pugnantiæ opinantur: ut paulo ante docuimus. quæ res facit, ut aliquo iudicandi instrumento opus sit, quo medicinae historia iudicetur. cumque empirici dicant quæ comprehenduntur, partim sensu, ut ruborem, partim recordatione, ut quæ signis percipiuntur, comprehendi, ac per indicationem nihil deprehendi, neque ullo alio modo, quem ipsi admittant, Cretam insulam esse: certe planum est, aut eos non nosse Cretam insulam extare, aut si norint, tertium quoddam esse comprehensionis genus. atque hæc quidem ad probandum illam ipsam historiam quam crebris usurpant sermonibus, esse plane superuacaneam, dicenda esse existimauimus.

Nullam utilitatem ex empiricorum historia trahi posse.

Cap. 15.

Non posse autem quicquam utile ab historia percipi, paucis ostendetur. cum obseruatio, ut ante probauimus, non modo in symptomatis, quæ eiusdem sint generis, parisque numeri facienda sit, sed etiam habita ratione magnitudinis, ac temporis, hæcque sine intentionibus præscribi non queant; planum est confici historiam non posse. ceterum uariari curatione pro magnitudine, temporibus, ordineque symptomatum, demonstratum. immo uero, qua ratione ex concursu effici obseruationem non posse ostendimus; eadem etiam non posse fieri historiam confirmabimus neque enim fieri potest obseruatio, ut describi non obseruata possint.

De transitu ad similia, ut empirici faciunt.

Cap. 16.

Quomodo autem ad similia fiat transitus, deinceps dicendum est. cur hunc transitum empirici introduxerint, in causa hæc sunt. cum plurima, ac fere infinita essent ea, in quibus facienda erat obseruatio, quæque profunt, infinita quoque essent, non posset autem quispiam aut omnia, aut plurima obseruare: ideo & historiam, & transitum ad similia introducere coacti sunt. cumque rationales Medici, qui eos oppugnant, eis obijciant, nihil esse quod artifices magis quam facilitatē intueantur, empiricos uero unum in uno obseruantes, infinitos in curationibus fore, uel coactos in eodē plura obseruare, nunquam arte usuros, sed semper esse obseruatos: idcirco aiunt, se transitū ad similia adhibere, unde eis facilitas, copiaque suppetat. nam si is, qui uertigine laborat, cadat, ei; sanguis prorumpat; ab eoque affectu liberetur, id nos obseruantes in alio uenam secamus, sed quaerat ab eis quispiam in primis, unde perceperint uertiginem potius ex sanguinis eruptione, quam ex casu discussam. sed nondū est contra eos quicquam afferendum prius, quam quot modis ad similia transire soleant, demonstraro. itaque hoc transitu se uti aiunt, & cum a remedijs ad remedia, & cum a locis ad loca, & cum ab affectibus ad H affectus transeunt. a remedijs ad remedia, ut cum pro cydonio, mēspilum, in torminibus intestinorum accipiunt: a locis ad loca, ut cū ea, quæ in musculis, aut neruis obseruata sunt, eisdē adhibentur: ut exēpli causa, cū a femore ad brachiū traiciunt: ab affectibus ad affectus, ut cum ea, quæ in sanguinis eruptione obseruata sint, ad hæmorrhī morsum utuntur. ac tot modis empirici ad similia transeunt.

Empiricorum transitum ad similia admittendum non esse.

Cap. 17.

Quærendum autem ab ipsis est, primum ut remedijs utatur, utrū facultatis, an præsentium + qualitatum similitudinem attendant: ueluti cum pro cydonio mēspilum admouent, utrum capiant, quod similitudo esse adstrictionis putent, an quia utrumque rotundum, coloreque, ac tactu similia intueant. nam si habita ratione facultatis, adstrictionis inquam, transire se dicant, etiam causas adstrictionis, per quas utilia profunt, se inuestigare fatebuntur. atque ita cum utilium facultate, etiam noxiorum facultas perdiscitur. immo uero longius inquirendo progrediantur, necesse est, nec solum indagent, utrum adstringat; siquidem multa sunt, in quibus eadem adstringendi uis inest, nec tamen idem efficiunt: ut squama æris adstringit, & particulas etiam repurgat. nam si exploratum sit, piper calfaciendo prodesse, planum etiam est, quod nunc nocet, id suo frigore efficere. si pro similitudine qualitatum se ad similia deligenda pertransire affirmant, quaeremus, utrum, si omnes qualitates similes

+ συμπαγῆται & sic dicitur ceps.

A similes sint, ita similitudinē attendant: sed omnes aliquorum qualitates esse similes non possunt: siquidem illa non similia, sed eadē censerentur. constat igitur esse dicturos, se ad similia transire, habita quarundam qualitatum ratione. tum addemus, aut plures, aut pauciores, aut totidem qualitates ab eis spectari: si pauciores, oia ferme similia fuerint: quod omnia sint quadam ex parte similia. si totidem, aut plures, causam inuestigabimus, cur in sanguinis eruptione, ut porri coma utuntur, nō ita allij, caparūque comam adhibeant: quando hæc in plurimis similia sunt: & in pernionibus, cur non, sicut rapis, etiam raphanis utantur. in ijs item, qui stomacho imbecillo sunt, cur cum absinthium non suppetit, succum marrubij non accipiant, præsertim cum nihil fere differant? iam in aqua inter cutem, cur non sæpe pro raphano rapam non præbent? omnino autē considerandum est, aliquid esse obseruatis simile, contrarias tamen habere facultates: estque ab eis quaerendū, an propter similitudinē ijsdem morbis eadē remedia conueniant, ipsaque similitudo iudicanda sit sensibus: ut eorū fert sententia. idem argumentū ualebit ad alia ipsorum decreta. ac ne longe abeā, eis ostendendū est, neque a symptomatis ad symptomata, neque ab effectibus ad affectus eos posse pertransire. an in similitudinē symptomatum in uiribus attenditis? id ipsi negabunt: quippe qui non uim, sed similitudinem symptomatum, quæ in sensum cadit, inuestigant. utrum autem plurimum, an totidē symptomatum similitudinē intuemini? at inflammatio, & scirrhus in plurimis similes sunt: & tñ ferme contrariam, & nulla re similem curationem exigunt. simili quoque modo oedema, ramex, strumæ, & fauus, permagna similitudine sunt inter se, maxime tamen differt curatione. præterea quibus rupta uena sanguinem fundit, oia fere symptomata accidunt similia ijs, qui aut ob erosionem, aut aperta oscula sanguinem reieciunt, eadem tamen remedia non omnibus conueniunt. atque his quidem rationibus transitum ad similia, quo empirici utuntur, fieri non posse demonstrauimus.

Quo modo rationales Medici transitu ad similia, aut analogismo utantur.

Cap. 18.

Consequens autē est, ut quō rationales transitu ad similia, quem nonnulli non transitū, sed analogismum uocant; cum transitum conuenire empiricis, modumque ei proximum, quem analogismum nominant, ad rationales pertinere uelint, uti possint, ostendamus. nos autē in hac nominum mutatione non laborabimus: sed rem ipsam in medium afferemus, quam quisque pro arbitrio nominet. nostra igitur sententia est, ex symptomatis quædam causas, quædam affecta loca, quædam uires, quædam denique ægros sequi. rationales hæc distinguunt omnia: scitque in quibus facienda obseruatio sit, in quibus non sit. ut uero alia adsint, aut absint, cum nullus inde ad curandum fructus feratur, non laborat. cumque concursus in aliquo symptomate non utili uariare uideatur, ijsdem tamen non secus, quam si similis concursus esset, utuntur. empiricus autem quia aceruatum ex omnibus concursum obseruat, neque ut prædictus est, qua symptomata discernat, quodcumque ex illis desit, aut redundet, perinde ac si uariatus concursus sit, uaria uti curatione debet: cum nesciat, in quibusdam si desint, aut supersint symptomata, concursum re uera uariari, ut in inflammatione, scirrho, oedemate, ramiceque: in quibusdam non item. nam in ijs, qui a priore parte conuelluntur, & ijs, qui a posteriore, differre quidem concursus uidetur, sed quoniā patientis est symptoma, non autem causa, nec loci, nec uirium, ideo non uariatur curatione. atque hoc etiā præterit empiricum, interdum similem esse concursum, nec tamen eandem curationem esse adhibendam. age uero totidem, similiaque symptomata conspiciantur in eo, qui ex fractura, ad aperture osculorum, & erosione sanguinem reiecit: adsit etiam in his omnibus tussis, & reiecti sanguinis copia æqualis, & cetera sint consimilia, nihilo tamen minus differenti curatione erit utendum. quocirca Medicus rationalis, qui utilia ab inutilibus symptomatis distinguit, cum sæpe concursus dissimilis esse plerisque uidetur, eadē remedia adhibebit: ut quidam priore parte, quidam posteriore, quidam æqualiter utraq; parte conuulsi nominantur: qui diuersum habere concursum uidentur. at rationalis, qui sciat, sanguinis copiam, si ita fors ferat, in causa esse, musculorumque hunc esse affectum, & eundem morbum (est enim inflammatio) eadem curatione utetur: siquidem sola prædicta symptomata attendit. patientis symptoma, tanquam inutile, reiicit. ut aut in anteriore parte, aut in utranque pariter distendatur, patientis symptoma est. quod obseruatum nulli est ad curationē adiumento; sicut neque etiam lacrymas emittere. cumque concursus esse similis uidetur, is pro causæ discrimine differenti curationē admouet: ut apparet in ijs, qui uel ex erosione, uel fractura sanguine reieciunt. rationalis. n. facta symptomatum diuisione, intuens in ea, quæ utile indicant, utiliaque symptomata deligens, & adhibens ea remedia, quæ aduersari illis possint, per sæpe cū diuersus esse concursus uidetur, eadē curatione utetur: contra uero cū similis concursus uideat, differenti ipse curationē admouebit. curatio. n. ea remedia sumit, quæ causis symptomata gignētibus aduersari queant. quare rationalis singula remedia deprehendit, quæ causis morbum inferentibus possint aduersari: & quia, ut diximus, concursum diuidit, ideo cui symptomati possit resistere, nō ignorat. empiricus in aceruato concursu utilia obseruans, quid cuique aduersari queat, scire non potest. quod cū cum latet, & ad similia pertransire non poterit. nam qua ex parte utilia profunt, clam se esse, ipsemet confitetur.

Quomodo rationalis utilia symptomata ab inutilibus distinguat, ad similiaque pertransiat.

Cap. 19.

Dicit autē hoc loco quispiam, qua ratione utilia symptomata ab inutilibus rationalis interno sceret? Respondendum est, id ab eo effici, dum eadē cum propositis indicantibus confert. nam cum norit, hæc symptomata nobis declarare, quænam proposita utile indicent, quæ non, ipse quæ utilia sunt, obseruat, cetera repudiat. atque ex hac utilium symptomatum perceptione illud etiam consequitur, ut ad similia transire ualeat. est interdum, cum non totam curationem, sed aliquam eius partem transfert:

propterea quod ut concursus, ita etiā curationes paritur: ac nouit, quæ remedia possint symptomatis, & quæ causæ inuehant, curando resistere: quæ ijs, quæ a locis, aut uiribus oriuntur: quia cum perspectū habeat, hoc symptoma a causis, hoc a locis, hoc a uiribus proficisci, atq; a causa genus remedij commostrarari: a loco utendi modum: a uiribus, ut nunc ita dicam, mensuram: si eadem causa sit, symptomataq; causam indicantia appareant, non sit autem idem locus, neq; eadem uires, idem quidem remedij genus adhibebitur, idem tamen modus, eademq; mensura non sumetur. at si non eadem causa, sed idem locus, eademq; uires sint, tunc non idem remedij genus assumetur, sed eadem mensura, idemq; modus erit. quare cum rationalis & concursus, & curationes metiri potest, etiam ex concursuum similitudine aliquas curationis partes, ut sibi probabitur, poterit commutare. empiricus uero nulla cura causam, symptomataq; indicantia causam, aut locum, aut uires peruestigans, id efficere nullo modo poterit. quam etiam ob rem transitu ad similia non poterit uti: ignorat enim qua ex parte concursus inter se similes existant. quæ res facit, ut neq; diuidere curationem queat, neq; id remedij adhibere, quod presenti symptomati aduersetur. quod si posse facere dixerit, hoc est, posse concursuum symptomata, & curationem partiri, ut quid quicq; proficit, & obfit intelligat, abditas etiam causas se comprehendere fatebitur. hoc si sit, etiam se remedia sumere ab indicatione posse, confirmabit.

Summa eorum, quæ in Empiricos dicta sunt.

Cap. 20. F

Cum autem obseruatio, historia, transitusq; ad similia, quibus empiricorum secta informatur, fieri non possint, nos obseruationem sine ratione inutilem esse, nec coherere per se posse ostendimus: atq; inutilem quidem, quoniam opus est ratione, quæ quibus symptomatis sit adhibenda curatio, declarat: cum neq; in omnibus, quæ transacta sunt, neq; in ijs, quæ modo in ægotante insunt, faciendam esse obseruationem arbitrentur. fieri autem nequit, ut, cum multa sint omnia penitus adsint, ut idem concursus efficiatur: ut inquam adsit genus symptomatum, idemq; numerus, ac magnitudo, & ordo, ac tempus opportunum, & cetera consimilia. historiam uero esse superuacaneam ideo docuimus, quod quæ in ea scripta sunt, experientia iudicantur. ceterum eam efficere quod uult, non posse, quia magnitudines symptomatum, & tempora non possit adscribere, sine quibus, quæ utilia sint non percipiuntur. transitum deniq; ad similia refutauimus. cum ipsum in facultatibus nocentibus, ac iuuantibus necessario constirui, debere probauimus.

Differitur aduersus methodicos, & in quo conueniant, discordantq; secta in primis exponitur. Cap. 21.

Cum summam empiricorum decreta sustulerimus, deinceps aduersus methodicos dicendum est. sed qui illis repugnaturus sit, is omnium sectarum communia concedat, quod controuersum est, tollat, opus est. itaq; empirici contra methodicos ab indicatione sumi utilia non posse, probare conabuntur. nos utilia ab indicatione percipi concedemus. sed indicationem ab ijs, quæ sensui euidentia sunt, proficisci, non iam nobis cum illis conuenit. illud quoq; methodicis concedemus, neq; ab uno, neq; a pluribus symptomatibus extare indicationem, non tamen concedemus, omnino esse ad hanc rem inutilia symptomata: propterea quod symptomata ea, quæ indicare utilia possint, nobis declarare sæpenumero uideantur. ipsa uero ad indicationem nulli esse plane usui. quæ autem methodici in mediū afferunt, sunt fere huiusmodi, cum, inquit, eadem symptomata sunt, differuntq; affectus, quibus adiuncta sunt symptomata, ut in phrenitide, quæ adstricto genere, quæq; fluxu continetur, non eadem curationem adhibemus. contra cum iisdem affectus sunt, sed diuersa symptomata, ut in phrenitide, & pleuritide, si utrunq; affectum genuit adstrictio, eadem curandi ratione utimur. itaq; cum in iisdem symptomatis diuersa curatione utamur, in differentibus, eadem interdum, ideo ad curationem esse penitus inutilia symptomata statuimus: sublatis enim affectibus, etiam symptomata simul adimuntur. illis manentibus, hæc etiam manent. quæ res facit, ut affectus, quibus manentibus, illa consistant; & dissolutis, dissoluuntur, esse utiles dicant: symptomata autem esse inutilia subiungant, quippe quæ nullā ad affectum uim habeant. si uero indicari quidpiam a symptomatis uelint, certe non salutare quid, sed noxium potius indicabitur: ut febris indicat refrigerandum esse, aut certe potum propinandum; aut uini, balneum cupiditas uinum dari, aut in balneum duci oportere. cum igitur symptomata aut nihil, aut inutile quid, aut potius noxium indicent, ideo symptomata, inquit, refutamus; affectus, qui indicare salutaria possunt, admittimus. quasdam præterea argumentatiunculas proponunt, ut symptomata de numero eorum, quæ iuuant, extrudenda probent: si idem non indicat contraria, qui autem adstrictione, fluxioneque conflictantur, contraria postulant, certe afflictatio non indicat, quæ iuuent. hoc autem retorqueri in ipsos potest, ac probari, ab affectu etiam nihil indicari ad hunc modum: si corpus frigore, & corruptela constrictum diuersa remedia postulat, idem uero diuersa non indicat, certe adstrictio salutaria non commostrarabit. aliter quoque methodici argumentantur, sic, si differentia idem non indicant, febricitantes uero, ac tussientes idem aliquando indicant, a febre igitur & tussi non indicatur quid proficit. nos ita rationem reflectemus: si bile adstricti & relaxati eadem exigunt, & differentia idem non indicant, certe adstrictio & fluxio quod salutare est, non indicabunt. hæc autem fere sunt, quæ à methodicis, ut inutilia esse symptomata probent, afferuntur.

Utilia

Utilia esse symptomata, aduersus methodicorum sententiam.

Cap. 22.

Nos autem illud in primis ostendemus, methodicos ijs, quæ efficiunt, non omnino esse inutilia symptomata confiteri. uisum autem, quem afferunt symptomata, in exponenda secta rationalium præcipue, accurateque docebimus. ac symptomata quidem utilia ad curationem a methodicis censeri, hinc perspicere poterit. existimant ipsi eos, qui utcunque insaniant, tenebricoso in loco esse continendos, siue illis adstrictio, siue fluxio insaniam attulerit: augerique a luce insaniam putant: ueteranos non eodem in loco habendos, siue adstrictione, siue fluxione sint in somnum propensi: quod ueternum tenebræ adaugeat. ergo si symptomata nihil indicant, qua ratione, qui propter adstrictionem insaniant, in tenebris, quæ adstrictionem intendunt, continentur? itemque ij, qui propter fluxionem ueternum patiuntur, in luce, cum fluxio a luce augeatur? in huiusmodi enim omnino affectus negligere, solaque symptomata attendere uidentur. quomodo igitur inutilia hæc fuerint, quæ tanta uis prædita sint, ut propositas intentiones negligere, ac non modo negligere, sed etiam contraria facere, quàm intentiones ipsæ indicent, uos cogant? etenim adstrictio indicat esse laxandum: at qui insaniantes in tenebris continent, non laxant, immo uero contra, adstringunt. fluxio quoque indicat esse comprimendum. at qui ueteranos in luce collocant, fluxionem augent. ad hæc respondent: se non ideo symptomata admittunt, quod indicent, sed quod contra indicent, uerentque id effici, quod intentio indicat. id. n. contra indicans uocat, quod utilia indicat, sed id fieri, quod affectus requirit, non finit. huic argumento sic occurrimus: si contraria indicantia inutilia sint, uires et quæ plerumq; non sinunt, ut quæ indicat intentio, capiamus, inutiles erunt. sed uires quoque intueri debemus, quæ licet contra indicent, tamen aliqua inde ad curandum utilitas ad nos manat. ut igitur uires, quæ contra indicant, esse utiles censetis, etiam symptomata utilia esse fateamini necesse est. præterea uero ridiculum est, quod phreniticis accommodatas esse tenebras dicunt: nam si tenebræ adstrictionem augent, autætaq; adstrictio delirium auget, (symptomata cum affectibus & crescant, & decrescunt) perspicuum est eos, contra, quàm deceat, efficere: propterea quod quæ affectum, eadem quoque delirium adaugent. atque hæc est de symptomatibus habita a nobis oratio.

Utilia ab affectibus non indicari.

Cap. 23.

Nunc uero utilia ab affectibus, ut methodici putant, non indicari, iisdem rationibus, quibus inutilia esse symptomata ostendere conabantur, demonstrabimus: nam si affectus iisdem sint, causæq; differant, non eadem, inquit, curationem admittimus. urinæ suppressio unus affectus est, sed si a lapide fiat, secamus: si ab inflammatione, cataplasma superdamus: si a nimia uelicæ distentione, fistulam, cui catheteris nomen est, indimus: uel, ut Erasistratus monet, ægrum in genua statuimus, & urinariæ fistulæ exitum aphronitro illinimus, ceteraque efficimus, quæ deinceps consequuntur. si uero utilia ab affectibus indicarentur, cum unus affectus esset, eiusdem quoque utilis eadem essent indicationes. non sunt autem, ergo nec diuersi affectus idem indicabunt. nunc uero cum eadem causa sit, affectusque differentes, eodem modo curamus. etenim choleram & regium morbum esse differentes ipsi met fere concedunt, cum alter adstrictus, alter fluxus morbus sit. ad utrunque tamen discutendum euacuationem adhibemus. itaque quoniam sublatis causis, affectus tolluntur: illis manentibus hi quoque manent, præterea uero in causis differentibus, quamuis iisdem affectus sint, diuersa curatione utimur; in iisdemque causis, licet diuersi sint affectus, eandem curationem adhibemus, ideo fit, ut affectus, causas, & loca affecta perpendamus. iisdem rationibus licet comprobare, eundem a differentibus causis affectum gigni: qualis adstrictus est: si quidem & ignis in corpus incidens, & frigus cutim condensat. quanquam autem idem affectus est, tamen quia differens est causa, ideo differentem quoque curationem postulat. nam eum, qui ab igni ortus est perfusionibus, ac cataplasmatibus, quibus crustæ auferantur; qui uero a frigore, fomentis, attractionibus, frictionibus, ceterisque consimilibus, curamus. si uero utrunque laxantibus curari uelint, dicemus, si idem sit curandi modus, nos, si mutabimus, nihil erraturos: sed affectum ab igni procreatum etiam iisdem calefaciemus: & a frigore excitatum cataplasmatibus contagemus: ijsq; medicamentis utemur, quæ sunt ad crustas accommodata. uerum hoc non fit: quia noxam afferemus. quare eandem esse curationem, non est dicendum. præterea eadem causa differentes affectus parit: nā plenitudo modo inflammationem, quæ adstrictus morbus est; modo sanguinis eruptionem, quæ fluxio est. at licet diuersi affectus sint, curatio tamen non mutabitur: propterea quod euacuatio, quæ est affectui contraria, est utriusque solutio. neque enim, ut ipsi quoque fatentur, ab effectis, sed ab efficientibus indicationes sumendæ sunt. methodici autem affectus habent causarum loco, quia sunt symptomata efficientes, non tamen inquit, in eo quod causæ sint, indicant: sed in eo, quod communitates. nihil enim, inquit, impedimento est, quin idem & pro causa, & pro communitate, & pro aliquo alio accipiatur: quia ut pomum ingustatum, aspectum, & tactum cadit, & cum ipsum esse dulce dicimus, non ideo dulce appellamus, quod in tangendi sensum cadat, ita de affectibus statuendum est. posse eos esse aliorum effectus, aliorum efficientes. sed, inquit, cum eos indicare affirmamus, non quia aut effectus, aut efficientes quorundam sint, indicare eos dicimus: sed ut communitates. itaque ut methodici negant a symptomatibus quicquam commodi indicari, tum quod eadem a differentibus, tum quod ab eisdem differentia procreantur: ita etiam nos, cum a differentibus causis eisdem gigni affectus, & ab eisdem diuersos, ideo eos ad conferentia indicanda esse dicimus inutiles: neque enim unus semper idem indicat: alioqui urinæ suppressio eadem semper curatione tolleretur. itaq; ut illi negant ruborem indicandum

uim

uim habere, quod ipsum esse effectus speciem arbitrentur: sic nos affectus esse modo ad causas, modo E ad effecta indicanda inutiles confirmamus. atqui eis sic quispiam obiiciat: quid est, quod rubor sui immutationem non indicet, quando in eo quoque communitatem intueamini? in multis enim, ijsque differentibus spectatis, communitas enim nihil est aliud, quam res in multis eadem. quare si indicat, estque communis multorum, cur non ab ipso, ceterisque symptomatis huius generis, quæ sunt euidencia, sed ab affectibus, ut ab adstrictione, & fluxione minime euidentibus indicationes sumitis? si uero affectus in eo, quod affectus est, indicat, erit maxime ridiculum, si affectum esse sensus expertem dixeris, quam ob rem si fluxio & adstrictio solæ communitates essent, probabilis foret eius oratio, qui ipsas indicare solas affirmaret. sed cum etiã symptomata sint communia multorum, cur non item ab ipsis indicantur conferentia? si dicant, se ideo symptomata repudiare, quod communitates proximæ, necessariæque medicinam facientibus non sint; nam cum iidem sint affectus, differantque symptomata, eodem curandi utimur genere: & differentibus affectibus differentem curationem, ut docuimus, adhibemus: ideo nos quoque respondebimus, idem in affectibus usu uenire, quod est a uobis in symptomatibus obseruatum eos nunc a nobis, ut inutiles repudiari, ac probare, affectuum comprehensionem esse inutilem, est minime necessarium: propterea quod ad curationem satis est causæ comprehensio, loci affecti dignotio, ac uirium modus. sit ne adstrictio, an fluxio, est superuacaneū, ut intelligas. sed hoc posterius tractabimus, F ubi, quem usum affectuum comprehensio afferat, exponemus.

Quid a morbis indicetur quidque scire artifices aueant.

Cap. 24.

IN methodicos autem illud afferendum est, non indicari ab affectibus quid agendum sit, sed morbos tollendos, aut discutiendos esse: quod etiam quispiam exoptarit. id autem & uulgus nouit, & bruta non ignorant, a morbis sublationem sui, a sanitate conseruationem indicari. at artifices non hanc indicationem exigunt, sed scire cupiunt, quibus remedijs morbos discutiant, & qua ratione bonam ualetudinem tueantur. quare eis opus est ijs, quæ singillatim utilia indicant, & quibus bonam ualetudinem adipiscantur, eamque conseruent: hac enim re periti ab imperitis differunt: cum ea percipiant, quibus quæ singillatim utilia sunt, indicantur. nam si morbi sua remedia indicarent, certi morbis uexati, quibus bona ualetudo comparatur, per se ipsi noscent. sed hoc ignorant, quid uero affectus indicet, plane sciunt. quia enim sublationem indicant, ideo ut expellantur, homines accerere medicos solent.

Curationem non a morbis, sed a causis commonstrari.

Cap. 25.

IAm uero ex his etiam remedijs, quæ adhibueris, curationem non a morbis, sed a causis indicari percipies: propterea quod remedia non effectus, sed efficientibus aduersantur: quemadmodum euacuatio est plenitudini contraria, affectui, ut inflammationi, aut feбри, non item. ac plenitudine ab euacuatio G ne sublata, etiam affectus a plenitudine exortus aboletur. non tamen propterea quod cum efficiente causa morbus depellitur. idcirco remedium affectui aduersari dicemus. ex comparatione quoque symptomatum, quæ a plenitudine, inanitioneque oriuntur, cui aduersetur remedium, intelligere plane licet: plenitudo enim sui redundantia prægrauat: inanitio uero redundantiam imminuens grauitatem adimit. præterea plenitudo uasa distendit, inanitio in causa est, ut concidant. itemque alia remedia causis resistere semper, morbis minime comperies. hinc etiam intelliges, si, neque ab adstrictione, neque a fluxione, auxilium ullum, sed affectus potius indicatur, contrariaque est adstrictio fluxioni; non euacuationem, sed fluxionem ab adstrictione indicari, itemque a fluxione adstrictionem. id igitur, quod assumimus, non idem a morbo indicatur. causæ autem lædentes sui contrarium indicant, idque assumimus quod ab eis indicatur. quam ob rem non affectus, sed causæ nobis utilia declarant. itaque symptomata non esse omni ex parte inutilia, & non posse ab affectibus utilia indicari, eaque nobis a causis ostendi, satis adhuc probauimus.

Utrum ea, quæ methodici communia statuunt, ad indicandum ualeant, sintque euidencia.

Cap. 26.

Consequens est, ut an communitates, quas methodici statuunt, euidentes sint, nec ne: & an ab eis indicationes sumantur, nec ne, considerandū esse uideatur. medicinam definitione explicabimus H ex illorum sententia, ut eam esse euidencium communitatum cognitionem affirmemus. ipsi autem euidens uocant, non quod sensu comprehenditur, siquidem nulla affectio comprehenditur sensibus; sed euidens illis est, quod per se comprehenditur, quamuis sub sensu non cadat. illi enim fere euidens id appellant, quod perspicuum, apertumque sit. qui autem illorum resellere sententiam uolet, is ostendat, eos ne græcorum quidem nominū usum tenere. age uero ne uideamur illis uerba uitio uertere, eis permittentes, ut euidens ita intelligant, ut eorum uoluntas fert, ostendamus communitates per se non posse comprehendi: ac principem eius sectæ Thessalum signa communitatum, utpote quæ percipi per se non possent, tradidisse demonstremus. in ægroto, inquit, adstrictio cognoscitur, quod corpus ægre distetur. quædam etiam fluxionis signa subiungit. sed dicent fortasse, a me Thessalum, non sectā oppugnari. itaque Thessalum missum faciamus, idque, quod proposuimus, demonstremus. primum igitur in utraque affectione, argumento communi quodam ostendam eas neque euidentes esse, neque comprehendi per se posse: deinde separatim unam earum quanque per se non comprehendi. fatentur autem ipsi quoque nec quamuis corporis densitatem, nec retentionem excretionis esse adstrictionem: rusticorum enim cōcreta sunt corpora, non tamen adstricta: neque retentio earum rerum, quæ accommodatæ ad naturam nostram sunt, adstrictio est: cum etiam muliebris purgatio propter partum suppressa, sit consuetæ excretionis

Ationis retentio, non adstrictio, præterea non omnis corporis raritas, & excretio est fluxio, quippe cū pueri, mulierculæ, & uiri quidam, qui mollem ac delicatam uitam degunt, rariore sunt natura: & quædam excrementorum expulsio, non fluxio est. sed nec qui per aluum, aut urinas, aut sudores, aut sanguinis eruptionem iudicantur, fluxione correptos dicent: propterea quod ita colibenda esset excretio. quare cum neque omnis densitas, aut retentio sit adstrictio, neque omnis raritas, aut excretio sit fluxio, certe planum est, adstrictionem, aut fluxionem deprehendi ab eo non posse, qui nuda symptomata intueatur. ea autem sunt ex alijs etiam æstimanda: ut enim alia symptomata, siue secundum naturam, siue præter naturam sint, non ex se, sed ex alijs, ita adstrictio & fluxio ex alijs percipiuntur: quod ex ijs, quæ subitigam, intelligitur. symptomata, quæ secundum naturam sunt, magnam habent cū ijs, quæ sunt præter naturam est, naturali est similis: sique in nobis est præter naturam, in Indis secundum naturam. formæ quoque, quæ præter naturam sunt, similes sunt naturalibus: quando nonnullos artubus magis extortis uideamus. nares etiam acutæ, & oculi concaui sunt signa mortifera in quibusdam, in alijs sunt insita natura. motus præterea, & motiois uacuitas si uoluntatis arbitrio fiant secundum naturam: si præter uoluntatem, etiam præter naturam dicentur. quibus quidem sit rebus, ut qui symptomata solum attendat, eū quæ secundum naturam, quæque præter eam sunt, cognoscere non posse: sed in quibusdam impellentē causam indagari oportere: ut de motu, an uoluntate, an præter uoluntatem fiat: eadem coloris est ratio: cum enim is ab humoribus ducatur, & ex colore sanguis appareat, utrum sanguis suam naturam seruet spectandum sit: id quod ex usu perspicies: nam si ceteros usus non impeditos sanguis afferat, neque distendat, neque grauet, naturalem eius esse colorem affirmabis. utrum uero naturalis forma sit, ab usu membri, ut in distortis, deprehendes. quædam etiam e loco, in quo oriuntur, an statum naturæ seruent, cognoscuntur. sic in densitate, raritateque usu uenit, ut quibusdam naturæ sint, quibusdam præter naturam attribuantur: quando quidem densitas in senibus naturalis est; in pueris, præter naturam. in pueris naturalis est raritas, quæ in senibus est præter naturam. sunt etiam, quibus ob uitæ rationem densa sit cutis, cuiusmodi rusticos uideamus: quibusdam ob cæli statum: & tamen naturæ suæ statum seruant. quam ob rem qui solam corporum densitatem, fluxionemque perscipiunt, deprehendere affectiones non possunt. hæc autem ad aliud quid referenda sunt, ut utrum secundum naturam, an uiciata sint, æstimemus. ipsi enim, inquit, modo atque excessu naturalia symptomata ab ijs, quæ præter naturam sunt, distinguimus. cum enim corpus modum in densitate, raritateque seruat, animal integra ualetudine perfruitur: cum alterutrius auctum excedit modum, ægroter necesse est. in eos dicendum est, quod moderatum est, quodque modum excedit, pro affectionibus uariari. si autem excessu affectus iudicentur, iam ipsos per se comprehensibiles non esse fatebunt. deinde ad hunc modum: quod moderatum, quodque immoderatum est, euidens non est, sed ab euentis dignoscitur. si prosit, moderatum: si noceat, immoderatum censetur. qui autem fiet, ut quod moderatum, quodque immoderatum est, non sit euidens, quæque illius ope percipiuntur, sint euidencia? iam si moderata, atque immodica ex uiribus estimentur, ne sic quidem immodica erunt perspicua: uires namque non sunt euidentes. itaque si immodica non sint euidencia, neque etiam communitates euidentes erunt, si quidem ipsæ quoque immodica quædam sunt. præterea dicendum in eos est, nihil eorum, quæ secundum naturam, aut præter naturam sunt, euidens est, ut secundum naturam, aut præter naturam esse appareat: nam dolor, & quæ sunt generis eiusdem præter naturam, euidencia sunt: sed medici, non quæ sint, sed ea esse præter naturam, uolunt agnoscere: nares enim acutæ, & oculi concaui sunt cunctis hominibus euidentes: utrum uero secundum naturam, an præter affecti sint, solis est medicis perspicuum. hoc enim uulgo medicus interest, quod ex euidentibus deprehendere quidpiam occultum potest, uulgus non potest. cumque ea, quæ præter naturam sunt, euidencia non sint, communitates autem sunt præter naturam, ergo non sunt euidentes. illud etiam spectandum est, ullus ne unquam medicum ad se uocarit, quod densitate, aut raritate nimia uexaretur. si nemo unquam communitates sensu consecutus est, quomodo consentaneum erit, ut eas esse euidentes affirmemus? cumque communitates non sint euidentes, quid causæ est, cur ipsi artem esse euidencium communitatum cognitionem arbitrentur?

Methodicorum adstrictionem non esse euidencem.

Cap. 27.

Nunc separatim aduersus utranque affectionem ineunda disputatio est: primumque de adstrictione retentionem, quæ retinentur, aut utilia, aut noxia, aut neutra sint, necesse est: si utilia sint, absurdum est eadem excernere. si neutra, planum est, morbum non esse: restat ergo, ut cum ea quæ retinentur, nocent, adstrictionem esse dicamus. quæ lædunt, causæ sunt. ergo ex causis ante cognitis adstrictio deprehenditur. ut enim adesse adstrictionem sciamus, prius noscendum est, noxam a retentis afferri. cum nocentiū autem cognitione simul quoque habetur notitia causarum. immo uero nocentium cognitio est causarum comprehensio. præterea ipsa nocentia, quæ causa sunt, per se non deprehenduntur. quare tantum abest, ut adstrictio sit euidens, ut ne illa quidem, ex quibus adstrictio cognoscitur, sint euidencia.

Fluxionem, quam methodici statuunt, non esse per se perspicuam.

Cap. 28.

Idem fluxionem definiunt, eamque immoderatam corporum rarefactionem, & eorum, quæ manere debent, excretionem esse aiunt. non posse autem immoderatam rarefactionem per se deprehendi,

hendi, ostensum est nobis: unde autem hi percipiunt, debeant nec ne retineri, quæ excernuntur? neque enim percipi ex se ipsis possunt. ergo neque etiam per se effluxionem percipi: etenim ut fluxionem agnoscamus, prius quid familiare, propriumque sit intelligendum est. id autem ex usu discernitur: usum ex multis effectibus, hæc ex se ipsis percipiuntur. fluxio igitur non ex se comprehensa, quomodo iure euidens dicatur? ac ferme, quod rationales ad comprehendendum esse difficillimum statuunt, id euidens esse methodici affirmant. ceterum ea, quam isti fluxionem uocant, nulla re, nisi uerbo, ab ea, quam prisci medici colliuationem uocant, differre uidetur: existimabant enim, prisci illi tam difficile esse colliuationem ab excretionem distinguere, ut Erasistratus hoc esse difficillimum iudicium plane fateatur. hæc autem eius oratio est: excretionem a colliuatione distinguere est per arduum: Hippocrates autem in ferendi facilitatem, ac difficultatem iudicium rejicit, cum ait, si qualia purgari debent, purgentur: confert, & ipsi facile ferunt. cum igitur duo ueteres uiri de principatu contententes idem ambo sentiant, excretionem ab eliquatione distingui difficulter posse; eorumque alter nullum excretionis signum exposuerit, sed solum rei difficultatem indicarit: alter ad regulam, quam uix percipias, iudicium perduxerit, tamen methodici id esse perspicuum arbitrantur. præterea in ijs corporibus, quæ per occultam perspirationem discutuntur, quæ se ratione percipere fluxionem affirmabant: nam id a macie percipere non possunt, cum ea non solum ex fluxione cum corpora inaniuntur, sed etiam ex suppressis mensuris purgationibus consequuntur: siquidem tumefactio non modo ex adstrictione cohibitis ijs, quæ excernenda sunt, sed ex fluxu quoque, fluentibus humoribus, & corpora distendentibus, efficitur. non idem autem esse maciem senilem, ac fluxionem, uel ex hoc cognosces: si macies sensilis est, eiq; contraria est tumefactio, estque unum contrarium, fluxioni non iam tumefactio, sed adstrictio erit contraria. si uero adstrictionem, tumefactionemque esse idem contendunt, tunc eis afferenda est uarietas, quæ in earum est definitionibus: adstrictionem enim aiunt esse corporum constipationem, & coarctationem: ergo coarctatio, & constipatio corporum est adstrictio: tumefactio est fusio corporum, & distentio. corpora autem distentur aut copia, aut fusione. itaque non idem esse adstrictionem, & tumefactionem planum est. si maciem & fluxionem, & tumefactionem ab adstrictione differre fatebuntur, certe communia morborum non ex his deprehendi concedent: & affectiones non ex se ipsis, sed ex alijs deprehendi: siquidem a macie, ac tumefactione, quæ diuersæ ab affectionibus sunt, deprehenduntur.

Falsam esse quorundam de fluxione cognoscenda sententiam.

Cap. 29.

Sunt, qui dicant, se fluxionem in ijs deprehendere, quæ perspiratione sensum effugiente discutuntur, quod corpora mollia, fragilia, effœminataque sint: quibus ita occurritur: si dura, circumtentaque sint corpora, ij adesse fluxionem negabunt, quam tamen adesse fateri cogebuntur. quare si tales erunt ægroti, quales nobis proposuit Hippocrates, qui ob summam indigentiam eo redacti sint, ut duram, circumtentaque; cutim habeant, ceteraque; accedant, cuiusmodi in illis insunt, qui per halitum discutuntur; utemur ne uictus ratione, quemadmodum in ijs, qui per halitum discutuntur, faceremus? id nimirum fateantur, necesse est. qui fit ergo, ut e raritate fluxio deprehendatur, si nihilo minus effluxio est, cum distentio, duritiaque; corpus obsideat?

Communia non indicare, licet sint perspicua.

Cap. 30.

Deinceps autem poterit quispiam ostendere, communia, licet euidencia sint, nihil tamen utile indicare, si dicat, diuersum esse, ipsa communia indicare, & quæ indicare possint, ex communibus deprehendi. methodici ipsa communia indicare censent: nostra autem sententia est, communium comprehensionem ad cognitionem eorum, quæ in parte indicare possunt, accommodatam. ac theoremata, quæ communia fere sunt, rerum singularum cognitionem ostendunt: nam in eo, lassitudines, quæ sponte nobis irrepunt, morborum sunt nunciæ, quo modo unius lassitudo ad multorum lassitudines referatur, intelligimus. uerbum enim morborum, nunc est cum uerbo, multorum, commutandum. quare conficitur, cognitionem eius, quod in uniuerso dictum sit, notitiam nobis suppeditare eius, quod in parte dicatur, quodque indicare utilia possit.

Quid indicare theoremata possint.

Cap. 31.

Sed nemo existimet, nos in ea opinione uersari, aperte percipi a theorematis ea, quæ utilia possint indicare: quando quidem hæc non declarant nobis, quæ occulta sunt, quibus ad curationem, tanquam indicantibus, opus est: sed quæ occulta affecta ad euidencia sint, aperiunt. theorematum autem usum accuratius percipiemus, si in hoc, lassitudines, quæ sponte nobis irrepunt, sunt morborum nunciæ: nostra uersabitur oratio. nam lassitudinem, quæ sua sponte irrepit, esse euidentem, uel rudes homines norunt: at ab ea copiam humorum significari, quia id occultum est, imperiti nesciunt: periti sciunt: quippe qui ex theoremate, quæ relatio inter lassitudinem sponte irrepentem, & humoris copiam sit, didicerint. qui enim theoremata conscripsit, inductus ea relatione, quæ inter lassitudinem sponte irrepentem, & humorum copiam intercedit, itemque; hoc intelligens, lassitudinem sponte irrepentem esse effectum ab humoris copia profectum, ita scriptum reliquit: nam quæ duas esse maxime generales causarum differentias norat, quarum alia extra nos, alia nostris in corporibus essent: ipse, cum aliqua externa causa infestet, nos non aliter ledi posse, nisi intus in corpore causa quædam sit, necessarium esse existimauit. cumque; ea, quæ insunt in corpore, ipsumque; grauant, redundantia materia id faciat, quæ moderata copia neque; aggrauet, neque; infestet, ideo auctor ipse id unam in rationem redegit, hocque; theoremata constituit: lassitudines, quæ sponte irrepunt, morbos nunciant. quibus enim

A enim motus rationibus ille theoremata tradendum putauit, ipsa de theorematis usus indicandus est. hoc igitur uniuersale theoremata declarat, ubi lassitudo sponte irrepit, ubi copia humoris omnino esse, ex theoremate tamen non copia humoris, sed quæ inter copiam humoris, & lassitudinem relatio sit, & ex relatione, copia perciperit. quare sit, ut ex lassitudine copia humorum quodam modo cognoscitur: ut autem cognosceret, id sit ex theoremate consecutus. atque hac quidem ratione ceterorum theorematum usum inueniemus. itaque que uniuersalem, ac fere communem comprehensionem ad hunc modum esse utilem existimamus.

Quid communia methodicorum indicent, & eorum explosa sententia.

Cap. 32.

Methodici autem utilia a communibus indicari putant: quod adstrictus affectus laxantia: stuidus comprimantia postulet, & alia etiam communitates diuersa euidenter indicent: quibus de rebus postea loquemur. nos autem nihil a communibus indicari, probabimus ad hunc modum: quibus ademptis ægri sanescunt, ea a remedijs tolluntur: quæ a remedijs præcipue tolluntur, ea nobis indicant utilia. remedia autem tollunt præcipue causas ad singulos pertinentes, & morbos: ergo & causa, & morbus, non communia, quia communia sunt, utile indicant. si uero communia sunt indicantia, & ab admotis remedijs tolluntur, quæ, indicata sint, certe communia ab ijs remedijs, quæ ad singulos pertinent, destruentur. sublatis communibus, omnes qui sub eis tunc ægrotabunt, conualescent, nulla penitus re in ipsis adempta. quare si indicantia tolluntur, communiaque indicant, communia sublata in planum est. methodici ita respondent ad hæc: nos, inquit, unam & eandem esse communitatem dicimus, non quod sit unum corpus, quod se se contingat, si quis id in pluribus spectet: sed in eo, quod eadem species sit: nam ut humanitas esse communitas quædam dicitur, & non iam unum coniunctum corpus, si quis in omnes homines intueatur, sed quædam in omnibus similitudo, ita esse de communitate existimandum contendunt. ut igitur, inquit, sublato homine, non tollitur humanitas ea, quam in omnibus perspicimus, sed unius cuiusdam humanitas, ita sublata communitate, quæ ad singulos pertinet, non communitas omnium, sed illa sola tollitur. eis ita occurritur: si communitates in eo, quod communitates sunt, indicant utilia, etiam humanitas in eo, quod communitas est, utilia indicabit. at humanitas nihil indicat: ergo ne alia quidem communitas utilia indicabit. præterea si commune est idem in pluribus, & communitates in eo, quod communitates sunt, indicant, etiam anxietas & rubor, qui in plerisque; affectibus spectatur, utilia indicabunt; nihil autem indicant, ergo neque alia communitates indicandi naturam habent. hoc etiam querendum ab eis est, utrum communitates sint affectus, nec ne. si affectus, qui fit, ut ne mo unquam eos senserit? at qui febrem, inflammationem, grauitatem, & distentionem homines sentiunt, & earum causa medicos ad se euocant: adstrictionem uero, & fluxionem nullus unquam percepit. neque hercle quisquam medicum aduocauit, quod nimia adstrictione, aut raritate infestaretur. si affectus non sunt, quomodo ab affectibus indicari utilia contendunt, siquidem adstrictio & fluxio non sunt affectus: iam illud quoque dicendum est, si communia uim indicandi habent, eam, quæ est omnium communitatum longe princeps, indicare. adstrictionis autem & fluxionis in eo, quod utraque communitas est, quædam est similitudo: hæc autem nihil indicat, ergo ne ceteræ quidem. uerum non modo binas esse communitates aiunt, sed etiam plures, ut alia ad uictus rationem, alia ad manuum operam pertineant. in uictus ratione adstrictio, & fluxio, adiuncta magnitudo, quatuor tempora morborum, principium, incrementum, status, declinatio; acutum, diuturnum, accessio, intermissio: in opera manuum, quod a natura alienum est, in loco, in tempore, & alijs plerisque. sed nunc nihil est, cur proposita chirurgicorum accuratius expendamus. satis enim ad hoc institutum erit, si quæ illi in uictus ratione proposita statuerent, explicabimus.

Quæ causa methodicos ad communitates compulerit.

Cap. 33.

Cum autem quid in rebus sequerentur, non haberent, hæc communitates introduxerunt: cumque; ex eorum sententia efficeretur, ut in omni fluxione usus cuiusuis suppressi remedijs esset, in omni adstrictione, cuiusuis laxantis, nec reperire possent, quid genera remedium indicaret, ad prædictas communitates confugerunt, ut pro earum differentia, curatio quoque differens inueniretur. quæ res facit, ut remedium genera ab ipsis indicari communitatibus affirmet: propterea quod ex quarundam ipsarum congressu uaria inuenitur curatio.

Remedium magnitudinem a magnitudine communitatum non indicari.

Cap. 34.

Nihil autem eorum, quæ dicta sunt, posse indicare remedia, probabimus. atque illud in primis a magnitudine cõitatum non indicari magnitudinem remedium, hinc intelliges. in morborum curationibus non absolute magnitudines remedium requirimus, siquidem omnia remedia cum quadam sunt magnitudine coniuncta: sed hanc certam magnitudinem. magnitudo autem cõitatum non hæc huius remedijs magnitudinem, sed magnitudinem absolute indicat. non est autem, ut dixi, remedium magnitudo absolute capiendâ, sed tanta quædam magnitudo: si enim absolute magnitudinem capiamus, cum omnia remedia cum quadam iuncta quantitate intelligantur, omnia remedia capiemus, nullumque erit discrimen, quod est a ratione alienissimum. quod si communitatum magnitudo absolute indicet remedijs magnitudinem, ipsique hanc quandam remedijs magnitudinem accipiant, non iam sunt id, quod propositum indicabit: quippe cum propositum magnitudinem absolute indicet, ipsi uero hanc quandam magnitudinem capiant. dicent fortasse, non id ab eis quod magnitudo sit, quæ ad singulas res pertineat, sed in eo, quod communitas est, adhiberi. idem autem & commune esse, & ad singulos posse pertinere. nos ita

nos ita eis respondebimus : si communitas indicat , & quod indicat , ad singulas res non pertinet , esse E
indifferens debet : quoniam magnitudo omniremedio comitatur . eandem autem rationem ad alias
traduci communitates licet .

Utilia a morborum temporibus non indicari .

Cap. 35.

Am uero neque etiam a temporibus morborum utilia indicari , demonstrabimus . sed antequam hunc
sermonem aggrediamur , de temporum differentia pauca quaedam percurramus . duarum temporum diffe-
rentia a medicis statuuntur , ut alia morborum , alia remediorum sint . atque hinc perspicua efficitur cura-
tio . motus autem causarum esse tempora asserunt : motuum porro differentia sunt quatuor , principium ,
incrementum , status , & declinatio : haecque sunt etiam nomina temporum . remediorum autem tempo-
ra uocant ea , quae ad illa adhibenda sunt accommodata : sunt autem accommodata , cum quae remedia
postulant , adfunt . nihilque fit , quod prohibeat .

Morborum , remediorumque eadem esse tempora , ex methodicorum sententia .

Cap. 36.

Tempora autem remediorum , & morborum non re , sed cogitatione diuersa esse , plerique sunt arbi-
trati : in eodem enim tempore & auxilia , & morbos consistere uolunt , quia cum quodam in tem-
pore sit morbus , remediorum tempus inueniatur : sed usu uenit , inquit , ut idem cum alio , atque alio
collatum , uarie differenter nominetur : nam ut ascensus , & descensus , cum una , eademque uia sit , habita
ratione descendendum , atque ascendendum , hoc nomen inuenit , ita est de temporibus iudicandum :
unum enim , idemque est morbi , remedijque tempus : sed si causae motionem attendas , tempus morbi : si
occasionem remediorum admouendorum , remedij tempus dicitur . fit autem , inquit , ut utrumque tem-
pus simul consistat , nec morbi tempus sine tempore remediorum deprehendi possit .

Diuersa esse morborum , remediorumque tempora : eaque esse quatuor .

Cap. 37.

Is est occurrendum hoc modo : si eadem sunt morborum , ac remediorum tempora , nec re ipsa diffe-
runt , profecto in quouis tempore morborum esse etiam adhibendi remedij tempus deberet : cum enim
morbi incipiunt , ut est ab Hippocrate conscriptum , si quid mouendum uideatur , moue : cum consi-
stunt , praestat quiescere . ex quo conficitur , ut non eadem sint tempora morborum , & remediorum : saepe
enim remedia admouemus , ut purgationem , ut sanguinis missionem , cum tamen nullus mor-
bus adsit , eum autem esse futurum suspicemur : quemadmodum chirurgi , ex epli gratia , in ijs , in quibus
ranicem exciderunt , cum eos humoris admodum plenos intuentur , sanguinem detrahunt . Hippocra-
tes quoque admonet , ut bonum habitum , qui ad summum peruenerit , non tarde soluamus : soluitur autem
remedij . si autem , cum morborum status adest , occasio remediorum nulla est ; cumque morbi non ad-
sunt , remediorum est tempus , certe haec non solum cogitatione , sed etiam re ipsa differre perspicuum est .
praeterea in uno morbi tempore multas remediorum occasiones quispiam arripit : age enim in decli-
natione morbi adhibebitur clyster , inunctio , cataplasma , cibus : quorum singulorum sua est occasio : in
pluribus autem morbi temporibus idem quandoque remedium deligimus , ut in statu , & in incremento
morbi uenae sectio conuenit . quibus ex rebus planum est , temporum esse quandam , quae in re cernitur ,
differentiam . praeter ea autem , quae dicta sunt , sciendum illud est , quatuor esse tempora morborum , prin-
cipium , incrementum , statum , ac declinationem : remediorum haec non esse tempora , cum neque prin-
cipium , neque incrementum , neque declinatio sint tempora remediorum . praeterea morborum tempora par-
tim uniuersalia , partim ad singulas res pertinentia describuntur : remediorum quaedam uniuersalia dici
possunt illa quidem , ut uero ad singulas res pertineant , non item : idque haec de causa : tempora morbo-
rum siue uniuersalia sint , siue ad singulas res pertineant , uno eodemque iudicandi instrumento aestiman-
tur ; potestque instrumentum ipsum describi : tempora autem remediorum neque idem habent instrumen-
tum , neque singulorum temporum describi iudicandi instrumenta possunt . qui uero id fiat , nunc decla-
ro : tempora morborum ex tali quadam causae motione iudicantur , nosque tempora morborum , prin-
cipium , incrementum , statum , declinationemque uocamus , cum sint certae cuiusdam motionis causae no-
mina . si autem motio , quae prius nulla erat , in nobis inesse incipiat , cumque constitit , nos uexet , huius-
modi motionem , principium morbi appellamus : si motio longius progrediatur , incrementum : si incre-
mentum constitit , statum : si motiones minuuntur , declinationem . cum igitur eadem sint nomina tem-
porum morbi uniuersalia , & singularum accessionum , eadem quoque erunt instrumenta iudicandi : si-
quidem ex certa quadam causae motione proueniunt . quare utrumque tempus posse describi , iam con-
stat : quo sane modo singula describi , ut causas , ut sedes affectas , & similia dicimus . cum proposita , ex
quibus singula percipiuntur , describi possunt . porro morborum spatia non sunt tempora : neque e spa-
tibus tempora deprehenduntur , neque in morbis uniuersis , neque in singulis inuasiuibus , propterea quod
non in omnibus temporibus eadem esse spatia uideamus . ceterum eandem rem appellari tempora , cla-
rum est . uniuersi autem morbi , & singularum accessionum differre tempora , uel ex hoc patet , quod uno
uniuersi morbi tempore multa singularum accessionum tempora continentur : nam in morbi inuaden-
tis principio , aliqua accessio incipit , increfcit , consistit , atque declinat . cumque uniuersus morbus co-
nsistit , aliqua accessio principium sumit . quare quomodo ambo tempora morborum describi queant ,
est a nobis declaratum .

Tempora

Tempora remediorum non posse describi .

Cap. 38.

Quomodo autem utrumque tempus remediorum describi non possit , nunc demonstrabimus . reme-
diorum admouendorum non ex causa motionis , essentiaeque , deprehenduntur : siquidem idem sem-
per remedium assumere , ut in omni morbi principio uenae sectio . quique dixit , in principijs mor-
borum siquid mouendum uideatur , moue : in statu , praestat quiescere , non rejicit remedia habita ratione
temporis : quippe qui sciebat , uires in principijs non esse debilitatas : itaque non obstare , quo minus re-
media adhibeantur : in statu autem , eas iam languidas commotionem remediorum ferre non posse . ap-
paret ergo , Hippocratem non habita ratione temporis , sed uirium , interdiceret usum remediorum . neque
etiam ex intervallo , quod inter morbi tempora interiectum est , remediorum occasio , ut quidam uolunt ,
nobis suppeditatur : nam cum intervallo multum inter se distent , quales res ab intervallo significari di-
cantur , proferre non poterunt . tempora igitur uniuersalium remediorum deprehenduntur , cum adfunt
ea , quae remedia postulant : haec autem causae sunt : & cum abest id , quod esse impedimento potest . est au-
tem id uirium imbecillitas . singulorum uero remediorum tempora non ex his modo , sed ex alijs etiam ,
quae calamo exarari non possunt , cognoscuntur . quoniam autem in remissionibus potissimum remedia
admouentur , propterea quod tunc adest quod ea exigat , & uires ferunt , non idem est intermissionis spa-
tium . sed statuamus esse remissionis spatium sex horarum , quam ex his horis esse tempus
accommodatum , ut certum remedium adhibeatur , asseremus , cum omnes eodem modo non sint affe-
cti : postulet autem alicuius status sanguinis detractionem , nec uires repugnent . ergo habita huius rei
ratione mittendus sanguis est , & illico post uenam sectam dandus est cibus , quod in ediam ferre aeger
non possit : alteri inedia conducet : alij dormire prius debent , quam sanguis eis mittatur : alij aliter tracta-
di sunt : quae perscribi omnia non possunt . in tanta igitur uarietate quam quis horae partem idonei cui-
que remedio tempus statuatur , aut quod propositum describat , ex quo certi cuiusdam auxilij tempus ca-
piatur . certe non habebit : propterea quod alia alijs accidant . quocirca cum spatia remissionum , in qui-
bus remedia adhibentur , non sint in omnibus remissionibus aequalia , & conditiones sint dissimiles , ac
diuersa symptomata , & pro ijs singulis tempora remediorum , quae ad singulos pertinent , uariantur , cer-
te nullum propositum , ex quo haec capiuntur , describi posse , perspicuum est . medicus autem , qui adsit ,
inductus ijs , quae praesentia sint , quaeque remedia postulent , & fretus absentia eorum , quae impedire queant ,
& persuasus ratione remediorum , quae postea sumi debent , singulorum remediorum tempora coniectu-
ra consequetur . proposita autem differunt ne re ipsa ? nam quia proposita , ex quibus uniuersalia tempo-
ra remediorum deprehenduntur , scribi queunt : ex quibus singula , non item : idcirco fit , ut iure censeatur
C uniuersalium remediorum tempora describantur , singulorum uero , mandari literis non queant . cumque
hoc iam pateat , etiam inter morborum , remediorumque tempora quid intersit , planum est : nisi . n . re differ-
rent , pari modo & morborum , & remediorum utrumque tempus mandari scriptis posset . at cum proposita
est , ex quibus , tempora sumuntur , differant , est etiam consentaneum , tempora multum inter se differre .
etenim ut proposita eorum temporum , quae in morbis spectantur , re differunt ab ijs propositis , quae in
remedij attendimus , ita etiam ipsa tempora re differre fuerit probabile . atque haec sunt , quae de tempo-
ribus praenosci a nobis oportebat .

Quid methodicos impulerit , ut tempora indicare existimauerint .

Cap. 39.

Indicare autem tempora methodici hac ducti ratione putarunt , quod non omnia tempora esse ad ci-
bos , medicinamque offerendam accommodata intuebantur : sed quibusdam temporibus haec utiliter
administriari , quibusdam cum noxa . id quod ex temporum differentia oriri credebant : atque inde etiam
& cibi proposita & remediorum tempora duci oportere putauerunt . Thesalium quoque , fecellit Hippo-
crates , cum ait , cum morbus in statu est , tum uictu tenuissimo uti necesse est : siquidem arbitratus est , ip-
sum habita ratione temporis ad qualitatem cibi praescribendam esse impulsus : quippe qui non intelli-
get , quo scribendi genere ille uir uteretur . neque . n . statuit tempus esse propositum , ideoque ita alendum esse hominem
D scripsit , sed uires dimissus est , habita ratione temporis : & a modo uirium cibi qualitatem sumpsit . idque ipse ex
eo declarauit , quod subiunxit : considerandum . n . inquit , est , an sufficere aeger possit : quoniam si saepe sit ,
ut tempora prohibeant , ne , quod uires postulant , assumatur : neque unquam , quid faciendum sit , ostendunt .

Tempora non esse ad indicandum quid facto opus sit , accommodata .

Cap. 40.

Quoniam autem id , quod postulat , propositum est eius , quod postulatur , certe quod nos uetat , ne
id , quod postulatur , adhibeamus , non erit propositum . quam ob rem morbi tempora , quae inter-
dum prohibent , ne , quod postulatur , assumamus , proposita non erunt : nam si quis esse proposita
statuat , quae prohibent , omnia , idem quoque uires esse euacuationis proposita , itemque timiditatem a-
groti , & patrem , & herum dicere cogetur : siquidem haec , ubi expletum humoribus corpus est , fieri euacua-
tionem plerumque uerant : uires inquam , quae detractionem non ferunt , & aeger timidus , qui id fieri non
sinit : & pater , qui prohibet : & item frater , aut dominus . ut igitur haec nemo sanus proposita dixerit , ita
neque tempora , quod nos remedij uti , cibosque offerre plerumque prohibeant , esse proposita asseremus . ma-
le igitur dicit quispiam , est ab Hippocrate conscriptum , in principijs morborum si quid mouendum uideatur , moue :
in statu uero praestat quiescere . at nos non male ab eo ita esse statutum defendemus : propterea quod is prin-
cipium non statuit esse propositum , ideoque ceterum in principijs morborum esse adhibenda remedia : sed a principio
nobis indicari , uires non dum esse diminutas , fierique coniectura , eas ferre euacuationem posse : status uero uirium
imbecillitatem

imbecillitatem arguit: quod in statu causæ ualentes sint, uires imbecille: quam ob rem esse quiescendū censet. quanquam consentaneum uidetur, in statibus morborum, cum causæ plurimum ualent, eas esse auferendas. sed si præter omnem noxam adhiberi remedium posset, id utique fieret. sed non ita est: primum quia remedia omnia, utpote quæ præter naturam sint, uires necessario uexant: deinde, quia quæ propria sunt, morboris coniuncta sunt causis, in causis auferendis non minus propria, quam aliena diminuuntur.

Que sit remediorum, naturæque uis.

Cap. 41.

In primis autem naturam remediorum, & usum, quem afferunt, ignorare non oportet. remedia enim ipsa per se tollere causas non possunt: sed eis id ad agendum adminiculo naturæ opus est: ac fere solam occasionem, initiumque naturæ suppeditant, natura cetera per se ipsa conficit. quæ, si ualida sit, remediorum malitiam perfert: & rerum ei accommodatarum detractionem facile sustinet; & quæ ipsam uexant, potest extrudere. at fracta, quod ei in statibus potissimum usu uenit, adhibitis remedijs magis opprimitur, & detractis ijs, quæ ei sunt accommodata, imbecillior redditur, causisque magis succumbit. & quæ morbum gignunt, discutere nullo modo potest. cum autem natura conatur uexantia extrudere, nec potest, ex ipso conatu mirum in modum dissoluitur. ideo Hippocrates in principijs, si quid mouendum uideatur, moueri; in statibus esse quiescendum monuit.

A uiribus non remedia, sed cibi modum indicari.

Cap. 42.

His rebus inductus quispiam existimabit fortasse utilia nobis a uiribus indicari, at nullum ab eis remedium indicari, inde intelliges. si uires constantes remedium indicat, etiam in bene ualentibus, quia constat, aliquod remedium indicabunt. at in bene ualentibus nihil indicant: ergo ne in agris quidem modum seruantes uires utilia indicabunt. quocirca si, ubi indicare uires deberent, quia, quod remedium postulat, non adeo, remedium non assumimus, planum est, nihil utile a uiribus indicari. præsentia enim a propositis indicari debent. uires prohibere quidem possunt, ne id, quo opus est, adhibeatur, ut ante dixi, remediorum uero proposita non sunt.

De ui temporum, uirium, ac remediorum.

Cap. 43.

Quod uires in remedijs adhibendis ualent, idem in cibis offerendis tempora efficiunt: quodque in remedijs causæ postulant idem in cibis uires præstant. ac uires, non morbi tempus exiguum alimoniam postulare, incrementum declarat: cum ijs, qui ex morbo conualescunt, parum cibi damus, quem uires postulant. quod si incrementum exiguum cibi copiam indicat, eis permittendum esset, ut se se explerent: nam cum propositum, quod exiguum alimentum non indicat, absit, ridiculus est is, qui id, quod non requiritur, assumit. at principium, inquit, subtrahendum esse indicat. ergo iam constat, in principio esse in omnibus subtrahendum: idque etiam in uirilagine, & alio ad incrementum usque. si uero in lōgum tempus principium producat, certe qui tali uictu utetur, contabescet. dicent fortasse, cur uos in pulmonis inflammationibus, ceterisque acutis morbis huius generis in principio cibum non datis? & tamen robustæ uires sunt. quia, inquam, appetentibus uiribus, tempus prohibet. non indicat igitur esse subtrahendum, sed uetant assumi, quod uires postulant, non potest contrarij indicas iure appellari. simili quoque modo alia tempora prohibent, aut nos adhortantur ad usum eorum, quæ requiruntur: ut magis, aut minus immutatae sint uires: ipsæ nihil unquam utile indicant. nam cum aiunt, statum postulare, ut exiguum alimentum detur, declinationem, ut magis uarium, ab eis querendum est, quomodo proposita seruabunt, si duo ægroti sint, quorum alter inflammatione pulmonis laboret, in declinatione que sit, alter lippitudine, quæ adhuc sit in statu. num priori & plura, & magis uaria alimenta dare audebunt, quam ei, quem lippitudo male habeat? non audebunt, opinor, magis uaria offerre. id si sit, non iam uarium, exiguumque alimentum ex temporibus, sed ex uirium modo deprehenditur.

Quæstiones, quæ in sententia methodicorum existunt.

Cap. 44.

Quærat fortasse quispiam hoc loco, quo nam modo a tempore morbi tum quantitatem, tum qualitatē alimenti indicari putent: prout nimirum methodici existimant, morbi tempora modo remediorum indicare uarietate, modo ciborum differentiam expetere: etenim cum aiunt, morbi incrementum exigere, ut alimentum exiguum detur, principium uero, ut copiosius; remissio, ut magis uarium: tum quale, quantumque alimentum conueniat, a morbi temporibus indicari significant. cum uero dicunt, principium indicat, impediri nos ne cibum augeamus; incrementum, ne curiose comprimamus & laxemus, status, ut mitius agamus; declinatio, ut morbi solutionem adiuuemus, a temporibus morborum postulari uarietatem remediorum fatentur. quid igitur causæ est, cur non absurdum sit, si dicas, idem, quod nullam assumat differentiam, diuersa indicare? hanc ad quæstionem illud fortasse respondent, etiam apud medicos rationales idē indicare diuersa: quippe cum bilis in corpore redundans, indicat eā partē sui, quæ nocet, esse detrahendam. ijs sic occurremus: bilē solū indicare detractionē sui: multos autē esse detractionis modos: siquidē aut detrahimus, aut cōtēperamus. præterea bilis alia rōne indicat diuersa, nā in eo, quod prægrauat, detractionē; in eo, quod mordet, cōtēperationē esse faciendam significat. tēpora autē, cū nullā hmōi differentiā nacta sint, quo modo diuersa exigāt, dici quidē nō pōt.

Cibos nullo pacto a temporibus indicari.

Cap. 45.

Alimenti autem qualitatem, aut quantitatem a tempore non indicari, hinc sciri potest, quia quod genus indicat, id qualitatem quoque indicet, necesse est: nam sine differentia quicquid indicat, id genus

A id genus eius, quod postulat, indicat. adiuncta uero differentia, indicabit id, quod ipso genere differt. cum igitur uires alimenti genus indicent, quantum etiam, qualeque alimentum dandum sit, commonstrabunt: quippe quæ sine differentia genus indicent alimenti: si differentiam assumant, etiā in genere differentiam significabunt. uidetur autem & ipse Hippocrates uires sibi proposuisse, in quas intueretur; ut quantum cibi offerendum sit, decerneret. cum ait, qui crescunt, plurimum habent natui caloris: itaque plurimo alimento eis opus est: alioqui corpus contabescit. constat quoque eum qualitatem ex uirium differentia sumere: ait enim quodam in loco, cibus iuuenibus, qui summum ætatis florem agunt, immutatus: senibus accurate permutatus: ex quibus rebus perspicuum est, uires sine differentia, alimenti genus expetere: cum differentia, qualitatem, tempus nec quantitatem, nec qualitatem cibi indicat. præterea si morborum tempora quantitatem, qualitatemque ciborum indicant, id faciunt, uel ut conseruentur, uel ut perdantur: propterea quod quicquid indicat, aut salutem, aut perniciem indicat sui. si igitur tempora qualitatem, & quantitatem cibi indicant, ut ipsa permaneant, non ne erit ridiculum, si dicas, statem, tantumque cibum offerri, ut tempora morborum conseruentur? quod si tempora indicant, quo ipsa tollantur, oportet, ut quantitas, qualitasque alimenti quandam cum temporibus morborum habere repugnantiam uideatur: quia contraria ab ijs solum, quæ eorum contraria sunt, tolluntur: temporibus autem nec qualitas, nec quantitas cibi, neque etiam principium, neque incremento, nec statui, nec declinationi contraria est: siquidem eadem causa non aduersatur pluribus, cum id sit natura comparatum, ut unum solum uni repugnet. ita quoque probatur, remediorum differentiam a temporibus non indicari: si enim tempora non indicant, ut conseruentur, nec ut tollantur, quia pluribus unum non aduersatur; nullumque aliud est indicandi genus, certe nihil utilis a temporibus indicari planum est. iam uero, si quis naturam contrariorum intueatur, ne contrarium quidem a temporibus indicari perspiciet: contraria enim sunt, quæ in eodem genere plurimum differunt: cibi autem offerendi qualitatis, quantitatisue tempus non eodem genere continetur. itaque nec quantitatem, nec qualitatem, nec discrimina remediorum deprehendi a temporibus posse, satis est a nobis ostensum.

Morbi principium non indicare nobis id, quod augeri morbum uetat, ut methodicis placet.

Cap. 46.

Nunc uero a morbi principio non indicari id, quod augeri morbum prohibeat, a quo id ipsum indicari methodici uolunt, ostendamus: etenim cum multi morbi statum unā cum principio sumant, ut morbus attonitus, & qui acuti sunt, quis est is, qui in eiusmodi morbis a principio indicationem proficisci fateatur? neque enim indicabit id, quod incrementum prohibetur: est siquidem morbus & principium & incrementum simul sumere dicitur. ergo aut principium in hisce morbis nihil indicare dicetur, aut quid aliud, & non id, quod augeri uetat. at a proposito cognito nihil indicari, si dicas, erit perridiculum. si uero quicquam aliud, & non id, quod illi putant, indicabit, inepte dixerint, cum a principio expeti id, quod incrementum prohibet, affirmarint.

Non omnes morbos quatuor temporibus finire.

Cap. 47.

In hunc illi errorem alia falsa opinione ducti inciderunt: cum enim existimarent morbum quemuis quatuor tempora attingere, idque pro uero statuerent, ex eo consequi putauerunt, a morborum initijs incrementi prohibitionem postulari oportere: & non omnes morbos incipere, crescere, consistere, declinareque, ipsos latuit: siquidem acuti, ut morbus attonitus, simul atque inuadunt, etiam consistunt: quique iudicantur, uno tempore, hoc est declinatione, priuantur: propterea quod iudicationes morbos circa statum, & adhuc etiam augetes discutiunt. licet quoque morbos in principio remedijs expellere, atque ita reliqua morbi tempora præcidere.

Probatum hic etiam, quatuor tempora non omnibus in morbis reperiri.

Cap. 48.

Siquidem igitur in principio remedijs euacuare, discutereque morbum licet, quid causæ est, cur a principio indicari potius incrementi prohibitionem, quam diminutionem, aut sublationem, uelint? si uero affirmabunt, diminutionem, & sublationem morborum non a principio, sed ab affectione indicari: cur inquam, non quod affectio, sed quod principium commonstrat, accipitis? nam propter id, quod expetit affectio, illud efficitur, quod a principio indicatur: qui enim morbum minuit, aut tollit, is ne augeatur, prohibet. dicent fortasse, cum principij communitas sit propinquior, nos cogi, ut quod ipsa indicat, firmamus, siquidem ipsa proxime, quid agendum sit, nobis commonstrat: affectionem autem indicare quidem tolli morbos oportere, sed quibus id fieri debeat, non significare. nos uero quibus remedijs particulatim prohibendum incrementum sit, a principio non aperiri: sed solum esse prohibendum, quibus id fiat remedijs, aliunde petendum. hac etiam ratione affectio solum indicat, morbos esse discutiendos: quibus uero remedijs id consequamur, ineundam esse, ut par est, aliam uiam. quocirca præstat affectio nem, quam principium sibi in curatione proponere. illud quoque eis obijciendum est, nobis uideri, principium omne esse nexum quendam: quod duæ communitates, principium & affectio in idem conueniant: & utraq; communitas nescio quid diuersum indicet: propinquior autem, magis necessariū esse principium, quoniam in illud intuemini, uos existimatis. ex his igitur perspicuum est, omnes affectus esse quosdam communitatum nexos: propterea quod affectio omnis in aliquo tempore exoritur. ergo non modo tempus, sed etiam affectio erit communitas. quare cum unum affectuum nexum arbitramini, & non omnes affectus esse nexos statueris, uestra est reiicienda sententia.

Illud quoque absurdum est, quod aiunt, semper in principijs morborum utendum esse constringentibus. hæc sententia inde manauit, quod multæ inflammationes usu adstringentium, & repellentium in principio resederunt. omnis autem inflammatio, ut ipsis placet, adstrictio est. idcirco adstrictos affectus condensantium usu discuti, eis absurdum uidebatur. cumque nos dicamus, repulsionem noxiorum remoueri quæ apparent, id ipsi cernere non possunt, & in principio admoueri adstringentia omnino debere affirmant: idque non ut causæ reprimantur, sed ut corpora minus ad patiendum apta reddantur: corporum enim, inquit, compressio, atque constrictio, cum corpora minus apta ad patiendum reddat, ne a morbis tententur, uetat. neque enim, inquit, incrementum morbi prohibebis, si ipsum modo minuas, sed etiam, si corpus firmius efficias contra eos dicendum est, corpora non posse reddi, ut ægre patiantur, cum lædentes causæ simul augeantur: cum alioqui corpora, ante quàm in morbum cadant, sint reddenda firmiora: siquidem ne morbis corripiamur, firmitate opus est. at corporibus male affectis afficientia tollenda sunt. uerum quia adstricta affectio est densitas, & difficilis corporis exhalatio, constringentia uero cutis extremitatem condensant, atque ut difficulter discutiatur, efficiunt, planum est, constringentia potius densatis corporibus esse nocitura, quàm ullam utilitatem allatura: & ad quam magnitudinem morbus per sua tempora perueniret, ad eam statim in ipso initio adhibitis remedijs esse perueniturum. præterea uidentur contraria eorum, quæ principium postulat, admoueri: nam principium indicat, ut ne incrementum morbum sinamus: at qualitas eorum, quæ adhibentur, incremento esse adiumento uidetur. quam ob rem duorum alterutrum efficitur, aut principium, tanquam perperam indicat, non esse attendendum: aut remedijs qualitatem non esse ad morbum discutiendum accommodatam.

Quid causæ sit, cur in principijs inflammationum reprimentia adhibeantur.

Cap. 50.

Constringentia autem in principijs inflammationum utiliter adhiberi, nemo est, qui negaturus esse uideatur. sed par est, ut ab eis huiusce rei causam indagemus. nam si dicant, corpus minus idoneum ad patiendum a constringentibus reddi, uti docuimus, peridiculum. discant autem a nobis, remedia stringentia morbos minuere, ac propulsare, dum lædentiæ reperiuntur, eaque ad alias partes, affectus expertes, amandant. addendum etiam illud est, ut a principio non indicari remedia, quæ augeri morbum uent, quæ ipsi uolebant esse stringentia, intelligamus. principia morborum aut qualitatem aliquam aut nullam habent. statuere principia morborum qualitate uacare, ridiculum est: siquidem sub sensum non caderent, nisi qualitate prædita essent. aut igitur qualitas principiorum est a singulis affectibus differens, aut cuiusque principij qualitas ab ea, cuius est, affectione non differt. itaque si qualitas principiorum diuersa est, hæc alia communitas ab affectu diuersa, quam illi prætermiserunt, exoritur. G si utraq; eadem qualitas est & principij, & affectionis, quæ ab ipso existit, cur non in principio morborum ad constrictionem uictu laxante; ad fluxionem stringente utimur? neque enim rationi conuenit, ut principio aliter occurramus, perinde ac ipsius atque etiam affectionis, cuius principium est, eadem qualitas non sit.

Corpora neque deorsum, neque stringendo reddi firmiora.

Cap. 51.

Alam porro sententiam esse eorum, qui adstringenti uictu ratione corpora ad patiendum difficilia reddi arbitrantur, per quam corpora densantur, & adstringuntur, erit ex hoc perspicuum: si densatio, contractio, duritiaque corporum causam afferret, cur firmiora efficierentur, certe qui inflammatione, scirrhusque laborant, & quorum ob lummam egestatem obduruit, prætereaque cutis est, firmiores quàm bene ualentes essent: siquidem bene ualentium corpora & molliora, & rariora sunt, atque etiam eo magis, quo melius integra ualitudine perfruuntur: præterea si firmitatem duritia æstimaris, senes, quorum sunt, quàm puerorum, corpora duriora, esse firmiores existimabis: cum enim eam firmitatem, quam arte comparari methodici uolunt, ipsi suapte natura habeant, cur non erit consentaneum, ut etiam adolescentibus firmiores habeantur?

Qua ratione firmitatem corporis noscas, eamque compares.

Cap. 52. H

Quomodo autem corporis firmitas æstimanda sit, methodicos latet: quod in causâ est, ut eam etiâ comparare non possint: neque enim hominum firmitas duritia, & mollitia, ut in lapide, ferro, ac ligno, ac similibus æstimanda est, sed eo, quod corpora sine ullo impedimento obire sua munera queant. quam ob rem cui reddere firma corpora erit in animo, is non quomodo ea obdurecant, sed quomodo facultates partium augeantur, suaque munia expedite obeant, intueatur.

GALENI

GALENI LIBELLVS, IN QVO PROBAT

OPTIMUM MEDICVM ESSE PHILOSOPHVM OPORTERE.

Io. Baptista Rasario interprete.

Quantum utilitatis e differendi arte, philosophiaque cognitione Medici capiant.

VERE AD MODVM athletæ cõplures ardent incredibili desiderio, ut in gymnics ludis corona donentur, nullum tamen hoc ad consequendum, studium adhibent, ita multis euenire Medicis perspicimus, ut Hippocratem summis illi quidem ornent laudibus, eumque omnium longe principem ducant, omnia tamen potius, quàm ut illius similes sint, efficere uideantur: nam cum ille astronomiam & quæ hanc ipsam necessario antecedit, geometriam non mediocri esse ad medicinam comparandam adiumento censuerit, tantum abest, ut ij alterutram earum esse capeffendam putent, ut etiam in eos, qui in id studium incumbunt, inuehantur. præterea uero ipse admonet, corporis naturam accurate debere cognosci, ex qua, uelut e fonte quodam, omnes orationes, quæ de medicina habeantur, manare confirmat: at ij in hisce rebus ita se exercent, ut non modo cuiusque particule substantiam, nexum, formationem, magnitudinem, & communionem, qua cum uicinis iuncta est, sed etiam positum ignorent. iam uero nescire Medicos, quæ proposita in curationibus adhibendis intueantur, quod morbos in genera, speciesque partiti non norint, Hippocrates, cum nos, ut arti differendi operam demus, adhortaretur, plane docuit: huius uero temporis Medici cum ipsi in hac arte nihil se exercent; tum eos, qui in eam incumbunt, quasi rem inutilem tractent, reprehendunt. idem quoque iubet magnam adhiberi diligentiam, ut qui morbi ægrum iam opprefferint, modo obfideant, qui inuasi sint, Medicus prænoscat. ij uero tantum studij in hac artis parte ponunt, ut uel eum, qui sanguinis profuuium, aut sudorem futurum prædicat, magum uocent, eumque contraria omnium sententijs loqui exclament. ijdem quempiam alia prædicentem non ferent: ijdem uictus rationem ad futurum morbi statum usque non instituent; & tamẽ ita cõfieri oportere Hippocrates scriptum reliquit. quid igitur restat, in quo ipsum æmulentur? an in dicendi grauitate, in qua ipse laudatur? immo uero nihil minus. quin plerisque istorum uel bis uno in uerbo peccantes uideas, quod ne facile quidem suspicabere. quod cum ita sit, inuestigandam mihi esse causam proposui, quam ob rem huiusmodi homines, quamuis illum admirentur, eius tamen libros non attingant: neque etiam si in manus sumant, quæ ab eo conscripta sunt, consequantur: neque, si hoc ipsum eis ulu ueniat, exercitationem ad intelligentiam adiungant, ut ea firmior sit, habitusque inde comparetur: præsertim cum sciant, omnia, quæ cum laude geruntur, ab hominum uoluntate, facultateque proficisci: ut in quo alterutra harum non insit, finis sibi propositus eum frustretur, necesse sit. ac, ne longe abeam, athletas ipsos, uel quod minus apta corporis indole sint, uel quod se se non exercent, ideo quod uolunt, non consequi perspicimus. at si corporis natura sit ad uictoriam comparata, sitque omni uacans reprehensione exercitatio, quid iam erit, quod extorquere eis de manibus coronam possit? num igitur huius temporis Medici utroque adiumento carent, ut neque satis uoluntatis, neque satis facultatis in exercenda arte ponant? an cum altera suppetit, alteram non habent? ac mihi quidem, in lucem edidit neminem, qui ad artem tam humanæ amicam naturæ capeffendam aptus sit, minime consentaneum uidetur: cum & mundus idem sit, qui olim fuit, & anni tempora eundem seruent ordinem, & Sol eundem cursum cõficiat, & nulla stella, seu fixa, seu uaga sit, suum unquam statum commutarit. consentaneum autem est, cum homines hodie male educentur, diuitiasque uirtuti anteponant, talem in arte fingendi, qualis Phidias; & in pictura, qualis Apelles: & in medicina, qualis Hippocrates fuit, hac ætate esse neminem. & tamen nos qui post ueteres illos in hanc lucem uenimus, artesque ab illis inuentas, & ad summum gradum euectas accepimus, non parum adiuti sumus. erat igitur nobis facillimum, ea, quibus inueniendis Hippocrates permultum temporis tribuit, breui tempore edoctos, quod reliquum uitæ est, in ijs competendis, quæ in arte desiderantur, consumere. at qui diuitias uirtutibus potiores putant, hancque artem, non ut de hominibus bene mereantur, sed quæstus causâ perdiscunt, ij finem eius expetere non possunt: prius enim ceteri diuitias comparabunt, quàm nos finem nacti simus: quando pecunias coaceruare, & in tam præstantem artem incumbere uno, eodemque tempore non liceat: sed qui uehementius ad alterius cupiditatem trahitur, is alteram necessario contemnet. quotus quisque nunc est, qui tantum habere, pecuniarum cupiat, quantum ad necessarium uitæ usum satis sit? an reperias quempiam, qui non solum uerbis effingat, sed re ipsa doceat, diuitijs esse a natura statutum terminum, ut nihil longius progrediatur, quàm ut neque fames, neque sitis, neque algor corpus afficiat? ac si quis talis exorieat, is & Artaxersem & Perdicam floccifaciet, neque unquam in huius conspectum prodibit: illi ita ægrotanti, ut Hippocrates artem exigat, medicinam quidẽ faciet, ut tamen cum eo perpetuo uiuat, dignum non putabit: pauperes

EXTRA ORDINEM CLASSIVM.

F 2 Cranoni,

Cranoni, Thasi, & in alijs oppidulis curabit: cois, cuiusbus suis Polybum, condiscipulosq; reliquet: E ipse Greciam uniuersam peragrabit: scribet .n. aliquid de natura locoru: atq; ut experientia iudicet ea, quæ ratione didicerit, necesse est, ut suis ipse oculis urbes intueatur, & quæ ad meridiem, quæ ad septentrionem, quæ ad ortum solis, quæ ad occasum uersa sit, perspiciat. itemq; cernat, quæ humili, quæ excelso sita sit loco: tum contempletur, quæ aquis, seu ille e littore maris, seu e fontibus manent, seu de coelo decidant, seu e stagnis, & fluminibus redundant, alluatur. ac ne illud quidem erit contemnendum, ut sciat, sint ne, qui admodum frigidis, aut calidis aquis, aut in quibus nitri, aluminisq; uis infit, aut ceteris huius generis utantur: uideat etiam quæ urbs prope magnum flumen, & stagnum, & montē, & mare sit posita; deniq; cetera omnia consideret, de quibus ipse conscripsit. quibus quidem sit rebus, ut qui talis sit futurus, is non pecunias modo contemnat, sed industrius sit, laboremq; ferat, necesse est. at laborem ferre nemo potest, qui ebriat, & crapula, rebusq; ueneris se dedat, quicq; ut uno uerbo complectar, peni det operam, uentriq; indulgeat: quare uerus Medicus temperantia, ueritatisq; amicus inueniatur. iam uero artis quoq; differendi eum esse studiosum planum est, ut quot omnium morborum genera sint speciesq; cognoscat: sciatq; quo modo in unoquoq; sit remediorum sumenda indicatio. eadem aut ratio naturæ corporis nos docet, tum ea, quæ ex elementis, quæ tota concreta inter se sunt, & eam, quæ ex secundis, quæ & sensibilia sunt, & e similibus inter se consistere particulis dicuntur: & præterea tertiam, quæ ex organicis est constata partibus. quin etiam eadem ratione quis usus cuiusq; particulae in animantibus, quæq; actio sit, percipimus: cum hæc non sint sine probatione pertranscunda, sed & demonstratione confirmanda. quid igitur restat, quo minus philosophus sit is Medicus, qui in artē Hippocrate dignam incumbat? etenim si ut naturam corporis, ut morborum differentias, ut præsidiorum indicationes inueniat, in ratione differendi, quæ logica dicitur, se se exerceat, oportet; ut autem in harū rerum studio diligentiam, curamq; adhibeat, ac perseueret, diuitias contemnere, temperantiaq; uti debet, is iam omnibus erit philosophiæ partibus perpolitus, & ea, quæ in differendo uersatur, & ea, quæ naturam contempletur, & eam, qua uita & mores continentur. nec uero est uerendum, ne, qui pecuniæ cupiditate non ducitur, temperansq; est, quicquā turpe faciat. quicquid enim inique homines aggrediuntur, id ad agendum aut lucri studio, aut uoluptate impelluntur. simili quoq; modo ceteris uirtutibus esse præditus debet: siquidem omnes sese uicissim consequuntur: nec potest, qui una ornatus sit, non ceteras omnes statim, tanquam uno deminctas fune, habere consequentes. itaq; si philosophia est Medicis necessaria, ut primū artē perdiscant, & ut eandem postea exerceant, certe iam planum est, cum qui Medicus sit, eundem philosophum esse omnino: neq; enim illud esse demonstratione probandum puto, si quis artē mēdendi uti recte uelit, ei philosophia opus esse, cum plerisq; uideamus, qui auaritia ducti, artē in contrariam partem, quam eius natura fert, trahant, eaq; abutentes non Medici, sed uenefici sint. num igitur de uerbis etiam controuersaberis, nugisq; contendes, ut temperatum, continentem, diuitias cōtemnentē, & iustum debere quidem esse medicum fateare: non tamen philosophum, nec narrationes corporum, actiones instrumentorum, partium usum, differentias morborum, & curationum indicationes intelligentem? nec dedisse eum arti differendi operam? an, cum res concesseris, te contendere de uerbis pudebit? at sero: ueruntamen satius est, ut modo respicias, neq; ut graculus, aut coruus de uocibus pugnes. sed in rerum ueritatem incumbas. neq; enim tibi licebit dicere textorem, aut sutorem bonum quenquam sine doctrina, ac sine exercitatione fuisse: iustum uero quempiam, aut temperatum, aut demonstrandi artis peritum, aut naturæ cognitione præditum repente extitisse, cum nullum doctorem sibi adhibuisset, neq; se se ipse unquam exercuisset. quocirca si hoc impudentis est hominis, illud uero eius, qui non de rebus, sed uerbis contendat, in primis philosophandum est, si ueri esse Hippocratis amulatores uelimus. quod si fecerimus, nihil iam obstabit, quo minus non modo illius similes, sed ipso etiam præstantiores reddamur: quippe qui ea percipere, quæ recte ab eo sunt literarum mandata monumentis; & quæ desint, ipsi per nos inuenire ualeamus.

Docemur, ut omnes medicinae partes ex finis prænotione constituentur.

Quid eum ad huius libri confectionem compulerit.

Cap. 1.

QUONIAM mihi quidem, Patrophile, diuino quodam uideris affectu præditus, dum omnia non sine demonstratione & methodo cupis addiscere: decreui tuæ huic animi promptitudini morem gerere, sermonesq; illos qui te audiente his de rebus habiti sunt, quæ non leuē tibi dubitationem afferebant, in commentarios redigere. Nam cur in hoc non descendam certamen? quum te uideam uia ad ueritatem ducentis aliquod iam esse affectum principium, quam tamen præ illius tum sublimitate & longitudine, tum etiam asperitate solus consequi non possis. Si quidem quamplurimos quotidie animaduerto quantumlibet inuitatos, non modo eo se conferre nolle: sed pigritia potius torpentes ab illa auerti. Te aut contra ac illi affectum esse uideo, qui, quum alij in hunc usq; diem fere omnes ab ea diuertentes ad alias uias se conuertant, quasi ueritate ex sublimi quadā specula perspexeris, pulchritudinis illius ardētē statim amore captus, nec iter detractes, nec soli eam prouinciam tibi committere audeas. Atqui si im præsentiarū ueram artis medicæ constitutionē inuenire affectans animo discrutiaris: mox (ut ego quidē arbitror) quū resplendens ueritatis lumē fueris intuitus, maiori lōge afficiaris desiderio, nullā aliā uiam hac, quā tu inuestigas, præstantiorem inueniens. te siquidē ad ueritatem inueniendam quocunq; te uerteris, diuinitus esse affectū inspicio. Itaq; cum aures medicæ artis addiscendæ causa quamplurimis adhibuisse affirmares, nunquam tamen unde sit opus exordiri, demonstratione methodoq; ex aliquo accepisse, atq; multo et minus quenquam inuenisse, qui uiam a principio in finem usq; perducentem monstrauerit: ego id quod cuperes ostensurum pollicitus sum, si modo tantisper sustinere uelles, donec hāc curationem in alijs et artibus prius exerceam. Tu uero nec ab ea inuitatione te alienū ostendebas nec alioquin tergiuersari prætereferbas, immo tibi gratius fore hoc, quā alio modo ad istud institutū progredi affirmabas, si tamen me hoc etiā ostensurum profiterer, omnium in quā eandem esse methodum. Quod quum non modo assererem, uerum & continuo in prima propofita cōtemplatione monstrarem: te præ illius ueritate quasi gestientem conspexi. Et quum multæ præterea aliæ, præsertim uero illæ quæ ex affectuarum numero sunt, (eiuse .n. generis est & hæc quæ circa sanitatem uersatur) eadem ratione pertractarentur, statim te ad hanc quam ab initio aggressus fueras contulisti. Ac ubi hic quoq; animaduertisti eandem methodum locum habere: ne hæc quæ a nobis exposita fuerant a memoria laberentur, referri in commentarium effragitasti. Ego uero tuo hoc ueritatis studio allectus, duos confeci commentarios: alterum in quo se prius exercuisse operæpretium fuerit illum, qui artē aliquā assequi instituerit: id .n. ibi monstratur in quo omnes antiqui philosophi consentiunt, quamlibet nimirum artē a finis notione suam habere constitutionem, qui ob magnitudinem in duos libros distinctus est: alterum uero quem in præsentī in manibus habemus, ubi ostendimus methodum eandem quæ omnes alias artes, ipsam quoq; constituisse medicinam: sed nobis iam exordiendum est.

Quotuplices artes sint: tum eas ex finium uarietate constitui.

Cap. 2.

QUUM artium alia in sola naturæ rerū earū cōtemplatione suum habet finē constitutū, quas sibi considerādas pposuere, sicut arithmetica, astrologia, ac et naturalis sciētia: alia edāt præterea actiones nonnullas, ut tñ nullū deinde habeāt opificiū ostēdere, qđ, postq̄ agere desierint, aliquo tēpore maneat, ut saltaria, & præconū ars: alia uero istis e cōtrario opificiū insuper aliqđ habet qđ ostēdāt, quæ admodū ædificatoria, & ars fabrilis. nonnullæ nihil ipse quidē cōficiunt, nauāt tñ operā, studentq; ut aliqđ capiant & acquirāt, ueluti piscatoria & quæ canibus feras insectat, & oēs tandē uenatoria. & quū tu tibi, qui medicā artē methodo cōstituere institueris: id primū cōsiderandū occurrit, in quonā illa sit artium ordine, nū e cōtemplatiuarū numero, an actiua potius, uel factiua, uel acquisitiua. nec idipsū difficile aut inquisitio nem aut inuentionē habet. Opus quippe est reuocare in memoriā, quā ob rē huiuscemodi artē assequi concupieris: & illud erat, qđ quū hoc negociū aggredieremur, oīum primū ex te sciscitabat, mihiq; respōdisti uelle te homines, in primis qui corpore sunt præter naturā affecto (si tñ fieri possit) in naturalē statū restituere: sin minus, saltē cognitionē aliquā cōparare, qua discerni possint illi, qui sanari possint ab ijs, qui secus. Vnde dato a te nostro huic sermōni hoc principio, affirmauī statim, his indicari, eam artē quā cōstituere affectas, ex effectuarū esse numero. habet .n. opificiū aliquod, quod finita actione possis ostēdere. Sunt nempe & aliæ præterea artes q̄ plurimæ effectrices, ut æraria, futoria, ars cōstruendarū nauū fabrilis, figulina, pictoria, & tantus artium factiuarum inter mortales numerus, quantus nullius fere

cuandum est, ut tamen prius distinguenda sit exuberandi ratio: quantitate, an qualitate, aut etiam utraque ratione exuberet. & quod deinde potest iterum ad naturalem statum redire, per contraria alteretur. ut quod crassum lentumque est, attenuetur: quod tenue, crassius reddatur: ambo uero pariter concoquantur. Obstructiones præterea aperiantur, quæ toto sui genere sunt præter naturam, qualia uenena uirusque animalium: tum alterentur, tum euacuentur. Alteratio autem per contraria fiat, quæ uel tota substantia aduersantur uel altera uel utraq; qualitate: sed euacuatio, per ea quæ uim attrahendi habeant. Ceterum hæc omnia quibus sint peragenda remedijs, ab ipsis affectibus petendum est. Quia si omnes pariter humores accreuerint, maxima atq; præcipua eorū euacuatio erit per sectam uenam, deinde uero per frictions, per exercitationes, per balneas, per inediam: nec alia etiam erit euacuandi ratio, quum solus sanguis modum excesserit. Vbi autem flauæ uel atræ bilis succus uel serosus humor, opus quidem est euacuatione, nõ tamen eodem modo. etenim si ea excrementa in primis uenis contineantur, purganda sunt his quæ aluum cieant. Si in alijs: & tenuia aquosaque fuerint, per urinam: si biliosiora, per purgatoria. Verumtamen possunt & tenuia alui deiectione purgari. Sed quæ totum corporis habitum occupauerint, quum tenuia fuerint, aut sudore, aut medicamentis quæ cuti applicita uim exiccandi habent: quum uero biliosa, quidem primum purgatione egent, mox & euacuatione per cutim. At quum pituitosus humor exuberauerit, si saluus sit, purgandus est: si acris, experitandum, si postumus, naturæ ad illum concoquendum opem ferentes, alterare. & longe etiam magis si dulcis sit, erit enim concoctu facilius. Porro ad concoctionem conducit quies, moderata calefactio, cibi parcus usus, boni tamen succi, potus uini parum calefacientis: exiguum uero calor & moderata frictio inducere ualet, & usus præterea moderatus aquarum calidarum, insuperq; cibi ac medicamenta temperate calefacientia. Obstructiones remouent quæcumq; uel esculenta, uel poculenta, uel medicamenta attenuant. Verum qua deinde ratione sint harum materiæ reperiendæ, aut iudicandæ, ex posuimus nos in eo libro, quem de facultatibus simplicium medicamentorum, & in illo etiam quem de attenuante uictu inscripsimus.

Qua arte conualescentes ex morbis reficiantur.

Cap. 20.

IAm igitur tempus erit, ut ad illos qui a morbis reficiuntur, transeamus, in quibus, nulla causa nullusque affectus præter naturam, sed sola est gracilitas, simulq; & uirium imbecillitas. Et proinde qui se hoc habent modo, in naturalem habitum reducentur, si moderatis cibis & motionibus reficiantur & corroborentur. Et nos in libris de tuenda sanitate, materias quibus hi & alendi & exercendi sint explicauimus, ne tamen aliquid huic uideatur deesse sermoni: non modo partis refectionis quæ analeptice dicta est, sed uniuersi etiam salubris negotij methodus hoc quoq; loco repetenda est. Primumq; cuiusnam ea sit generis, cum ad id pertineat quod præsentia tuetur, uel eo tantum a parte curatrice differat, quod in minimis quibusdam corrigendis uersetur. Si enim corpus, suum diutius statum seruaret, nulla esset arte opus quæ illi præflet: hoc quippe in causa est cur scientia egeat, cuius curæ demandatum sit, quia uitatur, nec in eodem semper statu persistit. Nempe si solum hoc illi eueniret, ut in halitus diffaretur, & subinde inaniretur, cibis potulq; defectum illum reficere posset. At quia humorum copia prauaque præterea gignuntur excrementa, exercitationibus egemus: earum enim munus est superfluentem quidem succum euacuare, excrementa uero concoquere & expurgare, si tamen causæ omnes uitentur quibus uitari potest sanitas: refrigeratio inquam, æstus, lassitudo, cruditas, ebrietas, uigilia, moestitia, ira, furor, & alia omnia quæ in eodem cum his ordine sunt. Neq; enim ea singillatim recensenda sunt, quum argumentum id quod a principio est a nobis institutum, iam fere absolutum sit. Nam institueraus omnes partes medicinæ non quidem exacte disquirere: sed tantummodo monstrare, medicinam non secus ac alias artes, suam a finis notione constitutionem esse sortitam.

In quo genere artium, quæ in faciendo sunt, medicina uersetur.

Cap. 21.

Quod ubi est a nobis confectum, reliquum est ut uniuersam medicinæ rationem per capita resumamus, illiusq; cum ceteris factiuis artibus comparisonem. Igitur medicina est e numero huiusmodi artium factiuarum, non tamen ut ædificatoria, uel fabrilis, uel textoria: sed ut ea potius quæ laboratata ades inflaurat, uel dilaceratas uestes consuit. Harum uero, ut monstrauius, duplex est constitutio: nonnunquam enim ipse sibi artifex exemplum confingit, quandoq; autem quod exterius consistit contemplatur. Medicinam uero nos ostendimus esse in hoc secundo genere, utpote quæ minime sibi illum confingat exemplum, sed omnia ex corporis dissectione contemplatur, & subinde, si quid uitiatum sit, corrigere conatur. Sed hoc differt ab alijs artibus, quod maxima ex parte se naturæ operanti ministrat præstat: tamen Medicus uniuersam eam contemplationem, unde ipse excitatur ut minister correctorue euadat, similem habet ceteris omnibus factiuis artibus: qui & simularum partium substantiam nouit, & modum generationis instrumentariarum, pariterq; affectus inuenit, scoposq; præterea eorum curandorum inuestigat.

GALENI

Nonnulla medicæ artis partitiones nulla methodo constitutæ.

Cap. 1.

NON absq; ratione mihi quidem, Iuste carissime, de partibus artis medicæ dubitare uideris: quippe quum alios alio modo eas partiri animaduertas. Sunt enim quidam, quos possis audire secantes totam artem in eam quæ medicamentis, & eam, quæ manuum opera, & eam quæ uictus ratione medetur. & has deinde in alias partes: non tamen ut omnes mox eodem modo partiantur. Non nulli uero in curatricem, & eam quæ salubris appellatur. Alij & præferuantem, inter has in prima statim partitione introducunt, sicut quidam & eam, quæ ad corpora reficienda pertinet. Sed aliqui præter has, eam, cuius munus est, optimum corpori habitum introducere. Sunt præterea qui istis omnibus eam partem, quæ senes regit, annumerant: quemadmodum alij eam partem, quæ infantium curam habet. Alij uero præterea decoratariam, quam a fucatoria, diducunt. His autem non contenti quidam, prædictis partibus aliam quandam exiguam quidem partem primæ statim sectioni addunt, uocalem appellatam, & hoc nonnulli ita indistincte proferunt, alij uero distinguunt, atq; ostendunt, tam illis qui uocem commodam cupiunt, quam illis qui prout eorum natura exigit, opus esse ut non secus uocem ac alias eorum actiones habeant. Hi tamen nunquam ad id deueniunt, ut singillatim has huius artis partes prosequantur. nempe si hoc fecissent: non omnino a ratione hæc eorum partitio uideretur esse aliena. Verum, quum partibus alijs neglectis, unius tantummodo meminerint, ipsi se ipsos uidentur redarguere, quod suam absq; methodo, & ratione partitionem instituunt, utpote qui ne maximas quidem partes omnes attingant. Nam de harum ipsarum partitione in minores particulas, consentiunt omnes. Sed alij ut ex his quasdam tanquam huius artis partes admittunt: ita quasdam omittunt, alias tamen præter has primæ partitioni annumerant, quemadmodum illi, qui physiologicam, quasi naturalium rerum inuestigatricem, ac etiam pathologicam, quasi affectuum perscrutatoriam dixeris. Alij uero & materialem istis addunt, & eam, quæ in signis uersatur: & quidam addunt eam, quæ causas commonstrat.

De partitione Medicæ artis secundum Empiricos.

Cap. 2.

Empirici omnes fere in hoc conueniunt, quod nimirum duplices secundum genus primas differentias constituunt. Alias enim aiunt finales esse, alias uero constitutiuas. Dum uero has particulatim enumerant: non æque deinde inter se consentiunt. Ex ipsis enim nonnulli sunt, qui eam, quæ signa pertractat, ac curatricem dicant esse finales. alij uero, salubrem, alij etiam decoratiuam, & uocalem illis ipsis addiderunt. At inter constitutiuas, eam quam græce autopsian appellant, (& est eorū obseruatio atque memoria quæ unusquisq; ipse inspexit) & præterea historiam inter partes reponunt quidem omnes, sed non ita deinde omnes transitum similis artis partem faciunt. Dum sigillatim etiam unam quanq; harum in partes minores secant: minime sunt usquequaq; concordēs Empirici cū Dogmaticis. Et nimirum si quis ita omnes uoluerit medicinæ partes appellare, ut Romæ fieri consuevit, ubi in multa, & ad minima fere illas partiuntur, ut alios dentarios Medicos uocent, alios auricularios, & eos etiam qui ani morbos curant, suo nomine appellant: in angustias multas detrudetur hæc eorum ratio. quanquam huiusce rei occasionem præstiterit oculariorum medicorum nomen, quod non modo nunc, sed iandiu impositum est. Porro si quis oculorum solummodo sit futurus Medicus: non erit deinde absonum, quin & detium sit alius, atq; ita etiam singillatim ceterarum particularum omnium nostri corporis, ut sint tot subinde Medici, quot sunt ipsæ particulae. & præter ea suffusionum punctores, herniarumq; ac calculorum incisores. Vnde mox si ita liceat loqui: plures etiam sint futuri Medici, quæ sint corporis particulae. pro quocunq; enim affectu unus erit Medicus. Nempe mirum non est, si ars ea quæ maxima sit, tot admittat sectiones, atq; etiam si in maxima ciuitate pro harum unaquaq; statim aliquis reperiatur, qui inde Medicus dicatur: Neq; enim in exiguo quodam oppido posset quis sibi uictu parare, qui tantum suffusiones oculorum pungeret, aut hernias incideret. Roma uero & Alexandria, præ mortalium in eis multitudine, possunt quemcumq; alere: qui aliquam etiam ex his artibus, tantummodo profitetur. Vnde huiusmodi Medici, urbes sæpe mutare coguntur, ut idem tota (exempli causa) Græcia illis afferat, quod alijs qui in Italia sunt, sola Roma.

De simplicibus & instrumentarijs partibus humani corporis.

Cap. 3.

Verum enim uero mihi operæpretium fore existimo, si sermonem, ut ego sentio, ita instituerem. nam quales ex ipsa natura, sint minimæ artis particulae, iam primum dictum est. Reliquum autem est, ut mox exponamus quas oporteat minimas particulas appellare. id uero exemplo quodam explanabimus, quod non erit a nostro proposito alienum. immo desumetur a re, quæ nobis sit utilis proculdubio futura. Itaq; ut in corporum nostrorum sectionibus particulas omnes ad minimas usq; secundum speciem

EXTRA ORDINEM CLASSIVM.

G 2 scruta-

scrutamur, quæ etiam elementa sensilia appellamus: ita etiam artium minimas oportet particulas inue- **E** stigare, quæ & ipsæ sunt sensilia elementa. Et quidem instrumenta sunt caput, manus, pedes, ceteraque hu- iusmodi generis. sed horum dein sunt etiam suæ partes, capitis inquam aures, facies, nasus. & collum etiã possumus inter partes capitis connumerare, & præterea cerebrum, & ambas membranas, caluariam, ar- terias, uenas, neruos, & postremo cutem, quæ omnes ex prima statim incisione inveniuntur. Harum uero partium quælibet in alias diuiditur particulas, de quibus omnibus abunde in administrationibus anatomicis actum est. quantum uero ad præsens negotium spectat, satis erit si uniuersas sigillatim pro- ponendo, corporis sectionem ad elementa usque insinuauerimus. Arteria igitur, quantum ad eius ra- tionem pertinet, duplici tunica constat. iam enim satis monstrauimus, quare uideatur ipsa triplicem, ac etiam quadruplicem habere tunicam. Porro ex eius tunicis, altera obliquas habet fibras, altera uero rectas. quas fibras non amplius in aliam quampiam speciem partiri possumus, quippe quæ minimæ ac indiuiduæ specie sint. Nempe ea consuetudo est, ut partes illæ, quibus actio quæpiam demandata est, quæ uniuerso animanti, aut necessaria, aut apprimè utilis sit, a nobis instrumenta, a græcis organa ap- pellantur. minimas uero illarum particulas, non hoc tantummodo, sed sensilia etiam elementa appel- lamus. Huius generis sunt fibræ, e quibus unumquodque instrumentorum contextum est, sicuti arteriæ, uenæ, nerui, intestina, uentriculus, uterus, & uesica: hæc enim omnia e tunicis constant, quæ ex huiusce- **F** modi fibræ contextæ sunt. Ex his etiam fibræ sunt membranæ, ligamenta, & caro, tum ea, quæ simplex est, tum etiam illa, quæ est unicuique uisceri peculiaris, quamque nonnulli parenchyma appellant, quasi af- fusionem quandam dixeris: & eundem ordinem cum his seruant, os, cartilago, adepsque, ac cetera quæ eiusmodi sunt, quæ potest merito quis nostri corporis sensilia elementa appellare. Sed præter has sunt partes instrumentariæ, quas non erit malum recensere. nimirum arteriæ, uenæ, nerui, lacerti, tendines, oculi, uterus, intestina, renes, uentriculus, lien, iecur, pulmonesque, & cor, & cetera omnia, quæ huiusce ordinis sunt.

Exemplo partium nostri corporis, medicæ artis partium constitutio.

Cap. 4.

PRO istius itaque exempli similitudine, punctoriâ suffusionum artem talem uniuersæ artis medicæ partem existimabimus, qualis ea est corporis pars, quam instrumentum appellamus, cuius unaquæ- que particula ex proportione respondet sensilibus corporis elementis. Huiusmodi uero partes ar- tis, sunt notiones illæ, quas nonnulli theorematâ uocant: Prima namque cognitio secundum speciem est illius instrumenti, quod pungendum est. Secunda est illius partiçulæ huius instrumenti, ubi pungere oportet. Tertia est mensurâ, quæ sit pro affectus ratione. Quarta cõuersionem respicit. Quinta remo- tionem suffusionis e loco, quem obtinebat. Sexta circa astrictiõnem uersatur. Hæc profecto sunt notio- nes ultimæ, minimæ, atque etiam simplices, quæ in alias simpliciores non amplius secari possunt. Nihil autem in præsentia refert dicere notitiâs, aut notiones, aut scientias, aut theorematâ, sicut neque si par- tes dicamus, uel particulas, uel portiones. Igitur ea scientia, quæ de pungendis est suffusionibus, his constituta est particularibus scientiis, quæ nuper explicauimus. uniuersa tamen ratio curandi suffusiones, alijs quibusdam notitiis eger, & illis quidè duplicibus secundum genus. Sunt autè hæc. prima quidè præ- paratoria. secunda uero illa, quam apothepentice græci appellant. Siquis etenim uelit aliquem re- pletum plurimum, aut prauis humoribus refertum, uel etiam secundum caput dolentem, ad huiusmodi operationem deducere: is inflammationes in membranis, quæ punctæ fuerint, facile excitabit, & uni- uersum caput male afficiet. quod ne fiat, arte præparatoria erit opus: cuius institutum est, corpus to- tum ab excrementis, succisque superfluentibus expurgatum & uacuum, atque etiam caput ob omni dolo- re immune reddere. Vnde & ea præcepta, quibus hoc agendum est, artis sunt elementa. quemadmodum & ea, quæ ad id pertinent, ut post manuum opus expeditum, oculus ab inflammatione, caput uero ab omni læsione custodiatur. & huiusmodi præcepta sunt elementa artis medendi, hoc est ultimæ atque minimæ illius partiçulæ. Nimirum is sermo sit a nobis propositus in exemplum, pro ceteris alijs affecti- bus uniuersis, quorum scientia sigillatim eum inter partes artis ordinem obtinere uidetur, quem in ani- **H** mali pars ea, quam instrumentum appellamus. At definiiri hoc exacte absque labore non paruo, omnino non potest. Putabit enim quispiam, quod eodem penitus modo se habeat notitia curandæ inflam- mationis, quo illam se habere diximus, qua curandæ sunt suffusiones. & id ipsum etiam de curando ul- cere, aut fractura, aut erysipelate, deque alijs affectibus dicemus. Id tamen uerum non est, quia eandem rationem, quam in animantis corpore pars ea obtinet, quam instrumentum appellamus: eandem inquam curandæ inflammationis notio inter artis partes obtinet. & quem ordinem oculus inter animalis par- tes seruat: eundem ea cognitio, quæ curat lippitudinem, est uero lippitudo inflammatio externæ ocu- lorum tunicæ, sicuti peripneumonia, pulmonis inflammatio est, & pleuritis, membranæ costis præten- sâ. Vnde hi omnes affectus inflammationes quædam sunt. Et alia est ars curandæ inflammationis ge- neratim, aliã uero eius, quæ ex certa particula definitur, quæ male affecta sit: sicut etiam cum instrumẽ- tum communi quadam appellatione dicimus, & cum de certo quodam & definito instrumento loqui- mur, aliqua intercedit differentia. Sane nos in libris de curandi methodo monstrauimus, aliam esse ar- tem curandæ inflammationis in uniuersum: aliam uero huiusce, quæ hanc particulam occupauerit.

Medicæ

Medicæ artis partitio a corporis affectibus.

Cap. 5.

ATEMPIRICUS negat ullam esse generalem ipsius inflammationis secundum seipsam curandi ratio- nem: nulla tamen necessitas est in præsentiarum in his uerborum subtilitatibus uersari. Sed sum- matim dicamus, quod posteaquam ars medicinalis est de morborum curacionibus: notitiâ curandorum morborum simplicium, atque etiam mox compositorum, in primas principallissimasque partes partiendæ sunt. Nos uero in eo libro, quem de differentiis morborum inscripsimus, quot sint morbi simplices, quotque compositi monstrauimus. Quod si non modo morbis profligatis ad medicinalem artem perti- net corpora restituere integræ ualeitudini, uerum (ut in alio libro a nobis ostensum est) sanos tueri & seruare: alia quoque erit huius artis pars, salubris appellata, quæ priori, curatrici inquam, ex opposito di- uisa est. & istius aliæ quoque sunt particule, ipsa nimirum præcepta, quibus sigillatim omnium nostri corporis partium ualido tuenda est. Sed si tertia etiam quædam corporis constitutio reperitur, quæ neutram appellant: necesse quoque fuerit, esse tertiam artis partem, quæ præuiforia dicenda erit. In hoc uero statu ij esse uidentur, qui manifestam quidem habent intempericem, nondum tamen ægrotant, quippe cum possint adhuc suas obire solitas actiões, quique nullo adhuc malo tenentur, quod sensibile **B** sit, sed tantum insensibili. quemadmodum illis contingit, qui a cane rabido morfi sunt, uel qui uenenũ hauserunt, quod non nisi post tempus aliquod interficit. In his affectibus uersari uidetur pars artis præ uiforia, quemadmodum rursus ad aliam huius artis particulam, quam resumpricem, uel refectricem appellamus, illi attinent, qui nuper ex morbo liberati sunt, adeo tamen sunt uiribus imbecilles, ut neque balneis uti, nec ea, quæ soliti sunt, agere queant. Est & pars alia, de senibus regendis, quæ nul- lam uidetur certam habere constitutionem. siquidem senectus, nec omnino morbus est, nec integra omnino sanitas. Nonnulli & rationem educandorum infantium in hunc ordinem redigunt, aiunt enim quod corporis cura sic habenda est, ut illius status exigere uideatur. Addunt præterea quidam partem aliam, quæ, quod optimum habitum corpori inducendum studeat, ab illis euectica appellatur, eam alij gymnasticam nominant. ut tandem primæ maximæque artis istius, quæ circa corpus uersatur, partes hæc sint: curatrix, resumproria, præuiforia, senum custodiendorum ratio, infantium educatrix, euectica, seu optimi habitus inductrix, ac etiam salubris. Quæ si eo modo diuidantur, quo paulo ante curatricem monstrauimus: ad simplicissimas deuenietur præceptorum differentias, quæ ostensa sunt esse ueluti quædam artis elementa.

Partitio a ratione, & differentiis operationum, & quomodo uarij fuerint Empirici in ea tradenda.

Cap. 6.

VNIUERSA hæc partitio a corporis affectibus deducta est. Est tamen & alia, quæ a ratione operatio- num & earum differentiis deprimi potest. Dicunt enim aliqui manuum operationem, medica- menta, uictusque rationem esse primas maximasque artis medicinalis partes. quæ partitio quibusdam fieri uidetur penes materierum differentias: quippe cum omnis nostri corporis particula seruari & iuari siuapte natura possit, aut uictus ratione, aut medicamentis, aut manuum opera. Nos tamen forsitan ma- gis proprie dixerimus, ea quæ offeruntur, quæ administrant, quæ euacuantur, & quæ extrinsecus occur- runt. Summatim uere dicere possumus, quod qui occasione accepta ab his affectibus, quos hæc ars cu- rat, aut a quibus tuetur, uniuersam hanc artem in partes dissectuerunt: tot huiusce artis partes fecere, quot sunt affectuum differentia. Sed alij non modo ab his: sed ab uniuersa etiam ea materia, quæ cog- nitioni Medici exposita est, & ij physiologicam, hoc est rerum naturalium indagatricem, atque etiam illam, quæ materialis proprie appellatur, prædictis artis partibus annumerant. Sed alij ex ipsis actio- nibus huiusce artis partes distinguunt, præter uictus rationem, medicamenta, & manuum operatio- nes, significatiuam introducunt. At nonnulli hanc in affectuum cognitricem, græci pathognomonicen **D** dicunt, & prælagitricem, quam prognosticem appellant, partem, has prædictis partibus addiderunt. Ma- xima autem empiricorum pars inter finales quidem ponunt significatiuam, curatricem, & eam quæ salubris dicitur. Verum curatricem deinde in uictus rationem diducunt, medicamenta, atque manuum functiones. Qui in nominibus quidem aberrant, in ipsis uero rebus minime. nam neque oportebat eos operationum nomina, sed scientiarum potius apponere. Porro melius egissent, si dixissent (quemadmo- dum etiam ex illis aliqui dixerunt.) unam esse istius artis partem significatiuam, aliam curatricem, ter- tiam uero salubrem. & significatiuam partes habere, affectuum cognitricem & prælagitricem, quem- admodum curatrix, medicamentaria, atque illam, quæ uocant chirurgicam, nempe, quæ manibus agit. Optime igitur aiunt, cum inquirunt primam generalissimamque ipsarum artis partium esse differentia il- lam, qua eas partimur in finales, & constitutricem. finales siquidem sunt, quæ finem efficiunt: constitu- trices uero, quæ has constituunt, & (ut ita dicamus) in causa sunt cur illæ constant. Sed nõ æque de- inde bene agunt, cum existimant, significatiuam esse partem artis curatricis, aut salubri æquiparandam, quam- uis illa ex necessitate præcedat. neque enim unquam uel custodiri, uel curari quis poterit: nisi cognoscatur prius, qualis sit is affectus, quo corpus tenet. tñ ex ipsa significatione in finem artis nunquam perueniri sumus. Et pari et modo transitus ad simile nõ est pars, quæ comparanda cum historia sit, aut cum illa quæ ea com- plectitur, quæ ipse quis uidit. Verum de hoc non instituius præsentem sermonem, quippe cum id

EXTRA ORDINEM CLASSIVM.

G 3 satis

fatis alio quodam, & eototo libro monstrauerimus. Et quidem nec Serapio aliter sentiebat. uerum enim uero cum ille, tum etiam quicumque professi sunt empiricam sectam, prætergressi sunt hunc librum. At ego factò principio perinde ac empirici, ad alia deinceps transibo. tu enim iam calles, quo modo sumpta methodo ex indicatione ad hæc accedendum sit.

Medicæ artis partes, quæ a sine desumptæ sunt, & quæ has antecedunt.

Cap. 7.

ITaq; dicamus illas quidem primas & proprias, & quammaxime esse artis medicæ partes, per quas istius artis finem assequimur: alias uero istis esse superiores. Porro, tot secundum numerum primæ proximæq; sunt, quot sunt maxime propriæ rationes medendi. medicina nanq; affectionibus nostri corporis medetur, siue modo illæ duæ sint, siue tres, siue etiam plures. Nos tamen eo libro, qui ad Thrasibulum dicatus est, ostendimus primam harum constitutionum differentiam duplicem esse, ac utranq; ab omnibus fere proprio nomine esse appellatam. siquidem alteram nos sanitatem, alteram ægritudinem appellare solemus. Sed in utraq; deinde harum duplices reperiuntur species. nam utrobique ea constitutio, aut in habitu est, aut in habitudine. salubrem nimirum constitutionem, quæ in habitu est, illa pars sibi asciuit, quam salubrem appellamus: & istius præcipuas partes, quæ bonum habitum inducunt, & quæ ad corpora reficienda, & ad senilis uitæ rationem pertinet. Quæ uero ægritudines respicit habitus, uel habitudine, nominibus caret, quibus partes hæc medicatiuæ nominentur: ægritudinis uero, ipsæ quidem aut acutæ dicuntur, aut longæ. Partium itaq; huius artis, aliæ quidem primæ ac proximæ sunt: aliæ uero sine quibus illæ minime esse possint. In his igitur prima est significatiua, cuius duæ sunt partes. altera quidem præsentium cognitiua, altera uero futurorum præfagitiua. Fieri enim nequit ut rationem affectum aliquem curandi reperiamus, nisi ille prius cognoscatur. neq; etiam (nisi terminus futuræ iudicationis prænoscat) recte unquam curari poterit. Has tamen partes necessario aliæ item præcedunt, utpote ea quæ omnium particularum statum exponit, quædam uero diffinitionem comprehendit. Insuper uero & illa, quæ de earum actionibus, ac tertio illa, quæ de earum usu est uel utilitate. Verum & his sunt aliæ priores. ea nimirum, quæ contemplationem elementorum corporis, ac ea quæ de iudicijs, nec nõ & illa, quæ de naturalibus facultatibus, quæ & ipsæ ex sectione animantium comprehenduntur. Nimirum in tot tandem principia significatiua pars dissoluitur, quam diximus, quod omnino curatiuam ac salubrem præcedat, quæ omnia seorsum suis libris exposita sunt. Verum enim uero est, & alia pars præcedens curatiuam, quam etiam significatiuæ annectunt. ea autem est, quæ omnes causas docet, tam salubres, quam morbosas, quam materialem nonnulli appellant. hæc proficitur cognitionem causarum omnium, quæ his in primis constant, quæ offeruntur, quæ efficiuntur, quæ uacuantur, & quæ extrinsecus accidunt. horum enim omnium uires perpendit. nos autem in libris de ratione curandi monstrauimus, quam hæc utilitatem arti præstant.

Partitio medicæ artis ab uno corpore, quod illi subijcitur, desumpta.

Cap. 8.

Hæc itaq; est partium artis medicæ perscrutatio, ab ipsius prima maxime ac propria materia de prompta. Sed quæ ex secunda materia, nec ita propria, hoc se habet modo. Corpus enim humanum medicinalis artis secunda est materia, ac (ita dixerim) per accidens, ea inquam ratione, qua sanitas & morbus istius corporis affectiones sunt. Nec modo huius artis, sed naturalis etiam philosophiæ materia hoc ipsum corpus est, & ipsius etiam per accidens, eo. scilicet quod generationem subeat & interitum. Naturalis nimirum philosophia ea contemplatur, quæ generantur & intereunt. unde & ipsius prima materia generatio est, & propter hanc deinde corpus etiam generabile. nam & ob id corpus humanum naturalis materia est, quia generationem subit & interitum. medicæ uero artis non hac de causa, sed potius quoniam morbis ac sanitati subiectum est. Vnde cum corpus humanum sit quodam modo artis medicæ materia: hæc ars pro ratione partitionis illius, ipsa etiam in partes suas secunda ueniet. At duæ sunt secundum genus primæ differentia: altera enim circa elementares partes consistit, altera uero circa instrumentarias. At uero utraq; tam elementares inquam, quam instrumentarias, animalis particulae sunt, & harum omnium affectus quilibet propria erit huius artis pars, quam superius, dum de punctione suffusionum ageremus, in particulares actiones subinde diuidi ostendimus. harum siquidem notitiæ sunt elementares particulae totius huiusce artis, sicut in his, quæ medicamenta uniuscuiusque complectuntur. & in his etiam quæ ad uictus rationem pertinent, illæ quæ unumquodque simplex respiciunt. Non modo autem partitio, quæ ex huiusce materiæ sectione suboritur, ad ultimas usque & elementares artis particulas prouehitur: uerum & illa cuius pauloante meminimus. Præterea autem & alio modo fieri hæc partitio potest. nam fingamus nos uelle unum quodpiam morborum propositum genus ad ultimas usque particulas diuidere: prima tunc diuisio erit, quod aut similibus particulis accidat, aut instrumentarijs, ut in libro de morborum differentijs a nobis monstratum est: altera uero quod harum deinde aliæ simplices sunt, aliæ compositæ, quod in eodem quoque libro ostendimus. Erit igitur necessarium, ut curatiua scientia minimas elementaresque particulas easdem habeat cum illis, quæ dictæ sunt. Si enim, exempli gratia, calidum aliquem morbum uelimus curare: primum quod cognoscere oportet, est ratio illum curandi, nimirum quod contraria contrarijs remedio sunt (iam monstrauimus hoc commune esse & primum omnium:.) Deinde uero, quod id quod est primo gradu calidum, illi est adhibendum, quod frigidum primo item gradu est, mox uero & calido.

A & calidorum morborum, atq; etiam medicamentorum refrigerantium gradus tenere oportet, quod in libris de medicamentis explicauimus. Vnde manifestum quod undecunque quis partiri incēperit si recte huiusmodi partitio ad ultima & elementaria theoremata fiat: perueniet tandem ad scientiam eorum, quæ dicta sunt.

Partitio medicæ artis ab ijs, quæ sunt secundum naturam, & quæ sunt præter naturam.

Cap. 9.

VT tamen res hæc exactius intelligatur: alterius quoque partitionis, qua sæpissime usus sum, meminisse uelim. itaq; eorum, quæ circa corpus humanum sunt, alia præter naturam sunt, alia uero secundum naturam, quæ uero præter naturam sunt, aut morbi sunt, aut symptomata. Sed istorum cause, si eorum quidem fuerint, quæ secundum naturam sunt: oportet ut Medicus scientiam habeat, hæc ipsa tuendi. si uero eorum, quæ præter naturam: ut ea interimendi, scientiam habeat. quo autem modo hæc sint peragenda, alibi a nobis expositum est. In presenti uero est examinandum id, quod propositum fuerat. ut eorum unumquodque singillatim partiamur. Sed nos seorsum de his in alijs egimus. de morbis, inquam, in libro de morborum differentijs: de causis item in alio libro: quemadmodum etiam in alio de symptomatibus. sed & sanorum differentias in libris de tuenda ualitudine. in therapeuticis quoque, facta diuisione & morborum, & symptomatum, & causarum, docui quo modo omnibus sit consulendum. Et nimirum per hanc etiam partitionem facile inueniuntur ea, quæ prima, & præcipua sunt in arte, non esse alia ab illis, quæ diximus, nec non & ea, quæ secundum locum obtinent, & quæ etiam tertium, ut antea quoque a nobis expositum est. oportet etenim & hæc ipsa partiri. quod si recte fiat: oportebit partitionem tandem peruenire ad elementares usque notitias. Quod autem uarie possit unumquodque, quod propositum sit diuidi: nec uno tantum modo dixere philosophi omnes, qui dialecticam maxime calluerunt: atque in primis Plato in duobus libris, sophista inquam & politico. Nihil igitur est cur ex multiplici partitionum turberis, si multifariam antiqui medicam artem partiti sunt, quin potius perpende, si nihil sit prætermissum ex his, quæ occurrere possunt. Profecto quicumque hæc obserauerit: is suam partitionem modeste prosequetur. Veruntamen optimum erit (ut et prius diximus) si initium a maxime propria sumpserimus materia, cui mox ex prædicta methodo alia addiderimus.

G A L E N I A R S M E D I C I N A L I S,

Nicolao Leonicensi interprete.

A R G V M E N T V M L I B R I.

Medicam artem ex corporum, signorum, & causarum definitione constitui.

Quot numero sint doctrine, ac de præstantia definitiuæ.

Cap. 1.

DRES sunt omnes doctrinæ quæ ordini inhaerent: Prima quidem ex notionis finis, quæ per resolutionem fit: Secunda ex compositione constat eorum, quæ ex resolutione fuerint inuenta: Tertia ex definitionis dissolutione, cui nunc incumbimus. Licet autem huiusmodi doctrinam appellare non tantum diffinitionis dissolutionem, sed & explicationem, ut nonnulli uocarunt, uel resolutionem, uel diuisionem: uel (ut nonnulli alij) explanationem, uel expositionem ut alij. Conati sunt & Herophiliorum quidam talem facere doctrinam quemadmodum Heraclides Erythrius. Conati sunt & eam, quæ per compositionem, & ipsi Herophilij, & quidam Erasistrati sectatores, & Athenæus Attæus. Neminem tamen ante nos eam quæ oritur a notionis finis, scripsisse comperimus, ex qua omnes artes uia quadam atque ordine constituuntur: sed illam quidem alio pertractauimus loco. Hic uero diffinitionem faciemus doctrinam, quæ quantum ab ea, quæ ex resolutione consistit, & dignitate, & ipso docendi ordine linquitur, tantum & ad totius compendium, & ad singulorum memoriam præstare inuenietur: sufficienter enim ac facile memoriam commendantur uniuersa ex definitionis dissolutione, quoniam totius artis capita in se optima definitio complectitur, quam quidam substantialem uocant, ex aduerso distinguunt alijs, quæ notionales appellantur. Illæ siquidem ab ijs, quæ accidunt rebus definitis: hæ uero ab ipsa essentia constituuntur. Elaborata autem est a nobis particulatim & in pluribus conscripta tractatibus totius medicinæ contemplatio, quibus uti quis possit ad triplicem doctrinam. Nunc uero definitiuam aggrediemur. hoc unum apponentes, quod solum capita, & quædam ueluti conclusiones eorum, quæ alibi late fusâ oratione sunt demonstrata, nunc a nobis dicentur.

†Methodo.

†Methodo.

†Alias denominationes. i. nominales. uide lib. 4. de differentijs pul. cap. 3.

ficiunt, totidem sunt numero genera, quæ in magis & minus secari possunt. Cum autem in tres latitudines diuisa sint, corporis insalubris simpliciter, indicia trademus: Ex his enim & reliquæ duæ latitudines innotescunt. Generaliter igitur prius a nobis in eo, quem de optima constitutione sermonem habuimus, dictum est: specialiter autem nunc dicitur, si prius partes diuiserimus.

Quot sint differentie partium.

Sunt uero earum quatuor uniuersæ differentie, quoniam non nullæ earum principia quedam existunt: aliquæ uero ab ipsis originem habent: aliquæ nec aliarum gubernationi præfunt, neque ab alijs gubernantur, cum insitas habeant a natura potentias, a quibus reguntur: quedam uero sunt, quæ insitas simul & aliunde emanantes habent. Principia igitur sunt cerebrum, cor, hepar, testiculi. Ab his uero ortum habent atque eisdem subministrant, nerui quidem & spinalis medulla, cerebro: cordi uero, arteriæ: hepatis, uenæ: Ipsa uero seminaria uasa, testiculis. Quæ autem a seipsis gubernantur, sunt chartilago, os, copula, membrana, glandula, adeps, caro simplex. Reliquæ uero partes, cum unâ cū istis habeant ex seipsis regimen, arterijs, neruis, & uenis in super egerit. Capillorum autem atque unguium neque regimen ullum est, sed generatio tantummodo. Hæc igitur sunt partium differentie.

De signis cerebri.

Indicia autem singularum temperaturæ sumpto a cerebro initio, deinceps dicemus. Sunt uero quinque uniuersa genera, quæ ipsius naturam ostendunt. Primum quidem totius capitis dispositio: Secundum uero, sensibilibus operationum uirtus & uicium: Et tertium, actiuarum: Quartum, earum, quæ tenent principatum: Et quintum, naturalium. Aliud uero genus præter hæc omnia est ea, quæ ab extrinsecus occurrentibus aduenit alteratio. Et quidem totius capitis dispositio, ex magnitudine & figura sumitur atque capillis.

De paruitate & magnitudine capitis.

Paruum igitur caput uitiosæ constitutionis cerebri proprium est indicium. Magnum uero, non necessario indicat bonam constitutionem: sed, si quidem ob insitæ uirtutis robur, quæ multam atque optimam materiam afformauerit, eueniat, bonum est signum: at, si ob materiæ tantum multitudinem, haudquaquam bonum. Distinguenda uero sunt hæc & ex figura ipsa, & ex his, quæ ab eo habent ortum. A figura quidem ipsa, si concinna: semper enim hoc bonum est signum: Ex his autem, quæ ab eo ortum habent, si ualida est ceruix, & si alij ossibus optime constat, atque, omnis præterea neruosa substantia boni sit habitus, ac robur habeat intentum. Propria autem capitis figura est, ueluti si excogitates spheram exquisitè rotundam ex cera constructam, scilicet utriusque depressam. In hac enim, necesse est, ut posteriores prioresque partes magis gibbæ fiant, quam spheræ conueniat: Quæ uero utriusque consistunt, magis correctæ. Quod si ea, quæ secundum occiput, eminentia aliquatenus minuatur, simul intueri oportet neruos atque ceruicem unâ cum ossibus alijs. Nam, si secundum naturam constiterint, materiæ defectu, non uirtutis imbecillitate hoc contigit: Illis uero non recte se habentibus, principium est debile. Sed magna ex parte defectus, qui occipiti eueniunt, consequitur eorum, quæ antediximus imbecillitas: rarissimaque aliter euenire consueuit. Caput etiam, quod secundum occiput in acutum tendit, animaduertere oportet, ipsidem adhibitis distinguendi rationibus, quibus antea in capite grandiori factum utebamur. Sæpe numero uero & hic optimum est signum, figura concinna cerebelli, quod non nulli medici posterius cerebrum appellare consueuerunt, quemadmodum & posterius existit, ea futura, quæ græcæ literæ, Α, formam habet, distinctum. Est uero huiusmodi pars, spinalis medullæ principium, & eius ratione, neruorum omnium, qui in toto animali sunt actiui. Ipsa autem pars posterior per se ipsam paucos admodum sensitios obrinet neruos, plurimos uero actiuos: sicuti & anterior, sensitios quidem plurimos, paucos admodum actiuos. Quare, ubi bene fuerit affecta utraq; pars, robustas habebunt propagines. Eadem quoque distinctiones adhibendæ sunt ad partes capitis anteriores ad frontem attinentes, quæ etiam ad posteriores, earundemque & paruitatem & magnitudinem inspicere oportet, atque, itidem figuram & sensus ibi collocatos, uisum, gustum, atque odoratum. Hæc enim se inuicem indicant atque attestant, hæc & quæ a principijs oriuntur, principij uirtutem & uitium: & principium ea, quæ ab ipso nascuntur.

De operationibus obtinentibus principatum.

Earum autem operationum, quæ obtinent principatum, uirtus ac uitium sunt ipsius principij (eorum) tantummodo indicia. Voco autem operationes principatum obtinentes, quæ a solo principio proueniunt. Ingenium quidem igitur subtilem cerebri substantiam indicat: tarditas uero intellectus, crassam: discendi uero facilitas, formarum facile susceptiuam: memoria autem stabilem ac firmam: Sicuti & discendi difficultas, formarum non facile susceptiuam, & obliuio, fluidam: mobilitas quoque, in opinionibus, calidam: stabilitas autem frigidam. Adhuc autem duo indiciorum genera mihi uideor prætermisisse, de quibus sum ab initio me dicturum pollicitus, quorum alterum ad operationes attinet naturales: alterum uero ad ea, quæ extrinsecus occurrant. Erit autem in utriusque sermo communis.

Signa bonæ temperaturæ cerebri.

Si quidem cerebrum sortiatur bonam quatuor primarum qualitarum temperaturam, omnia quæ diximus habebit moderata: & excrementa, quæ uel per palatum, uel aures, uel nares, uel oculos expurgantur, hæc quoque, modice se habebunt: atque, ab ipsis, quæ extrinsecus occurrant, minime lædetur, quæ scilicet uel calefaciunt, uel frige faciunt, uel humectant, uel exsiccant. Talibus igitur capilli capitis, cum

Adhuc sunt infantes, subrusi: cum uero pueri, subflauis: cum iam adoleuerint, flauis sunt, medijque quodam modo sunt inter eos, qui exquisitè sunt crispis, & simplices: non tamen facile caluitium patiuntur. Quæ uero dicuntur, ac posterius dicenda indicia sunt, accipere oportet, ut in bonam habentibus temperiem habitationibus. Quæ autem ad capillos attinent, non ad locorum tantum, sed ad humorum quoque temperaturam, qui cerebri temperaturæ proportionem respondent, sunt referenda. Si uero calidius sit, quam oporteat, in altera uero oppositione bonam habeat temperaturam, si quidem in caliditate multum excesserit, omnia, quæ dicentur, ualidiora erunt indicia: sed, si paruus fuerit excessus, imbecilla. Communis autem hæc ratio statuatur in omnibus partibus, quarum in temperaturis uniuersis indicia sumus tradituri.

Signa calidi cerebri.

Deinceps igitur signa caliditatis cerebri, præter ea, quæ nuper diximus, sunt, quod ea, quæ circa caput, omnia rubicundiora & calidiora, & quæ in oculis sunt uenæ, magis sensui patent. Capilli quoque in his geniti celeriter in capite proueniunt, & cum multum in caliditate a mediocri temperatura recefferint, nigri, & robusti, & crispi sunt: cum uero non multum, subflauis quidem ab initio fiunt, deinde nigricant, ac progredientibus ætatibus caluitium patiuntur, atque eo magis, qui plus modico sunt calidiores. Excrementa uero, quæ per palatum & nares, & oculos, & aures, pauca & concocta ipsis existunt, cum integram habuerint sanitatem. Cum uero eis caput repletur (continuo enim, ac tum præsertim, cum nullam uictus seruauerint rationem, tale quid eis accidit) plura quidem in ipsis excrementa, sed non concocta generantur, implenturque, atque aggrauantur eorum capita a calidis, cibis & potibus, odoribus, atque hisce omnibus, quæ extrinsecus occurrant: in quorum numero est, & qui nobis circumfunditur aer. Sed præterea magis, si non solum natura calida, sed etiam humida corpora extiterint. Breuibibus autem somnis huiusmodi temperaturæ contentæ sunt, neque admodum profundis.

Signa frigidi cerebri.

Rigidioris uero, quam oporteat, cerebri indicia sunt, plura in proprijs meatibus excrementa, & capilli recti, & rufi, & stabiles, & qui longo post natiuitatem tempore nascuntur, tenues, atque ab initio malè nutriti: & facile a causis frigidis offenduntur, atque hoc ipso offensionis tempore destitutionibus & grauedinibus capiuntur: neque, si tetigeris partes ad caput attinentes, admodum calide sentiuntur: neque, si inspexeris, rubicundæ apparent: & oculorum uenæ omnino uisum effugiunt: & somnolentiores quodam modo sunt.

Signa siccæ cerebri.

Siccioris autem cerebri indicia sunt meatus superfuitatibus carentes, & sensuum perspicacitas: sunt autem ad uigilias prompti, & capillos habent robustissimos, & qui celerrime eis genitis innascuntur. Crispi autem potius sunt, quam recti: cito autem calui fiunt.

Humidi cerebri indicia.

Humidioris uero cerebri indicia, capilli plani, & nequaquam calui fiunt: Sensus autem turbulenti, & excrementorum multitudo, somni multi atque profondi. Et hæc quidem simplices sunt intemperaturæ.

Signa calidi siccique cerebri.

Compositæ autem primum calida & siccæ, secundum quam & superfuitatibus carent, & sensibus uigilant, & plurimum uigilant, & cito calui fiunt: & prima quidem capillorum generatio celerrima est, ac plurimo abundans alimento. capillos uero habent nigros, & crispis: & tangentibus caput calidi sentiuntur: & sunt rubicundi usque ad ætatem consistentiæ.

Signa calidi & humidi cerebri.

Si uero humiditas adiungatur caliditati, parum utriusque, qualitibus superantibus mediocritatem, color bonus, & calor, & oculorum uenæ magnæ: & plura excrementa, & mediocriter cocta: & capilli recti, subflauis, & non facile calui fiunt. Implentur uero atque aggrauantur eorum capita a calidis: [at, si humectentur, tunc multo magis excrementorum habent multitudinem.] Et si plurimum caliditas atque humiditas creuerit, [his] caput ægritudinibus est obnoxium,] atque excrementis abundans, & quod facile a calefacientibus atque humectantibus offendatur. Auster uero semper eis aduersatur, atque optime in Aquilone se habent: non tamen diu uigilare possunt, & cum se ad somnum conuerterint, si, mul graui somno (hoc est comate) tentantur, & uigilant, & somnia habent imaginationibus plena, uisus eis turbulenti, neque satis sensibus uigent. Quod si multum in caliditate cerebri a mediocritate recefferit, paulo autem humidius extiterit, calidæ temperaturæ indicia quidem superabunt, cum quibus leuiã quedam humiditatis signa coniungentur: ueluti si longe quidem humidius, paulo uero calidius, uehementia quidem erunt ac manifesta humiditatis indicia, debilia autem caliditatis. Communis uero hæc ratio in omnibus compositis intemperaturis existit.

Signa frigidi & siccæ cerebri.

Rigida uero & siccæ cerebri intemperaturæ, quantum ex se est, frigidum & minime coloratum, caput reddunt: semper enim memoria repetenda, quæ a nobis ab initio est distinctio posita, ut præterea aduertamus, quantum ex humorum temperatura alterentur, quæ circa ipsum consistunt. Protinus autem

Signa humidi hepatis. Cap. 40. E. Hvmidioris autem sanguis quidem abundantior atque humidior, uenae autem molliores. ita uero & uniuersum corpus, nisi partes ad cor attinentes obstiterint.

Signa calidi & siccis hepatis. Cap. 41. Alidioris uero simul ac siccioris hepatis indicia, hypochondria hispidissima, sanguis crassior simul ac siccior, flaua bilis plurima est, consistente autem atate, & atra uenarum autem latitudo & durities. Sic uero & uniuersum corpus se habet. Nam, quae ex corde caliditas originem habet, potest obtundere eam, quae ab hepate nascitur, frigiditatem: Sicuti & frigiditas caliditatem: Siccitatem uero non potest humidius cor ad contrarium habitum transferre. Media uero inter has, quae dictae sunt, ea, quae ab hepate humiditas oritur. Magis enim a cordis siccitate superatur, quam siccitas ab humiditate, minus autem a caliditate, adhuc uero multo minus frigiditate. Haec enim inter omnes qualitates, quae ab hepate eueniunt, facillime uincitur. Liquet autem, quod cum in unum conuenerint utriusque principij temperaturae, totum exquisitè secundum illas afficitur corpus, paulo uero inferius ipsius dicentur indicia.

Signa hepatis calidi & humidi. Cap. 42. Hvmidius autem ac simul calidius hepar, minus quidem, quam calidius & siccus, hypochondria reddunt hispida. Plurimum uero sanguinis, & uenas amplas, habitumque calidiorè atque humidiorè rem facit, nisi obstiterit cor. Si uero amplius in ambabus qualitatibus a naturae modo recedat, a morbis qui ex putredine ac uitiosis humoribus fiunt, facillime capitur. Adhuc autem magis, si plurimum augeatur humiditas, caliditas uero non ita. Si autem contra, parum quidem humiditas crescat, plurimum uero caliditas, minime uitiosis humoribus laborant.

Signa hepatis humidi & frigidi. Cap. 43. Hvmidius autem & frigidius hepar habet hypochondria glabra, sanguinem uero pituitosiores generat, cum uenarum angustia. sic & reliquum afficit corpus, nisi a corde ad contrariam naturam transferatur.

Signa hepatis frigidi & siccis. Cap. 44. Frigidius autem & siccus hepar cum pauco sanguine & uenarum angustia efficit corpus, atque frigidius, & hypochondria glabra, nisi & hic cor dominetur.

Signa calidæ, frigida, humida, & siccæ temperaturæ testicularum. Cap. 45. Temperatura uero testicularum, calida quidem ad uenarum procliuus, & masculorum generatrix & foecunda, celeriterque genitales partes obsecipit pilis, simul autem & circumiacetes attingit partes: frigidior uero contraria efficit. Et humida quidem multo & humido semine abundat: sicca paucè & modice crassum generat semen.

Signa calidæ & siccæ temperaturæ testicularum. Cap. 46. Calidior uero ac siccior & crassissimum semen habet, & foecundissima est, ac celerime ab initio protinus ad coitum excitat animal. Itaque & his genitales partes citissime hispidae fiunt, atque omnes, quæ circumstant, supra quidem usque ad regiones, quæ ad umbilicum sunt, infra uero usque ad media femora. Petulca igitur est & ad libidinem prona huiuscemodi temperatura, statim uero satiatur, & si cogatur, offenditur.

Signa calidæ & humida temperaturæ testicularum. Cap. 47. Si autem caliditas humiditati coniungatur, hirsuti quidem tales minus, plus uero semine abundant, non tamen plus ceteris appetunt, sed minori detrimento praeter modum ueneris indulgēt. Quod si satis excreuerint & caliditas & humiditas, non sine detrimento a ueneris abstinēt.

Signa frigida & humida temperaturæ testicularum. Cap. 48. Si uero frigidior & humidior temperaturam testiculi habuerint, partes circumpositae glabrae sunt, & tarde rem ueneriam exercere incipiunt, neque prae ad actum huiusmodi sunt. Aquo sum uero, & tenuè ipsi semen, & parum foecundum, & seminarum generatiuum uel omnino non generans.

Signa frigida & siccæ temperaturæ testicularum. Cap. 49. Frigidior uero & siccior temperatura similis quidem in reliquis est antedictæ, crassius uero in ipsa semen existit, atque omnino paucum.

De habitu totius corporis. Cap. 50. Totius autem corporis habitus, diximus & superius, quo modo & hepatis & cordis naturae sequatur, ei autem magis assimilatur, quod unam aliquam ex primis qualitatibus potentiorè habuit, quas & effectiuas appellant. Totius uero corporis habitus in illis maxime dicitur partibus, quæ primae oculis subiiciuntur. Sunt uero, haec, musculi, qui omnia ambiunt ossa, carnes quaedam compositae ex prima & simplici carne, & praeter ea fibris, quibus innascuntur. Propria enim musculorum substantia his duobus constat: quæ uero, ad ipsos uasa pertingunt, ueluti riuus quidam sunt, qui non eorum substantiam complet, sed eis subministrant, ut in uita permancant. Dicentur igitur & horum temperaturae indicia in bene temperata habitatione. Nam, quæ male temperata sunt, cutem permutant ex se ipsis formantes, & quaedam ex indicijs corrumpunt. Ita & in bene temperata regione, si quis se tempore aestatis

A. ibidem, Alia paucior.

A. l. 3. f. 14. c. 1. c. 4. f.

A. ibidem b.

A. l. 3. f. 19. d. 2. c. 4.

A. ibidem c.

A. ibidem d.

A. ibidem e.

A. ibidem f.

A. l. 3. f. 1. c. 1. p. 339 b.

Aestatis nudum soli exposuerit, permurabit indicia, quae ex colore, & duritie, & mollitie fumuntur. Si uero, quemadmodum bonam temperiem obtinet locus, ita & ipse bene temperato uictu usus fuerit, ut qui neque se nudum singulis diebus in sole plurimum torrefaciat, neque, sicuti plerique, more puellarum continue in umbra degat, hic certa atque exquisita temperaturae indicia praeseferet. Tanquam igitur de hoc futuro sermone nunc ad ipsum accedemus.

Signa moderatae temperaturæ. Cap. 51. Moderatae temperaturae indicia secundum totum animalis habitum: Color quidem ex rubro & albo commixtus, capilli uero flauis, & plerumque mediocriter crispis: carnositatis autem mediocritas in qualitate & quantitate. Medium est enim exquisitè huiuscemodi corpus inter omnes excessus, ut qui ad ipsum dicantur & intelligantur. Nam & crassum corpus ad hoc comparatum dicitur crassum, & tenue ad hoc eodem modo: & carnosum, & macilentum, & pingue, & durum, & molle, & hispidum, & glabrum. Nullum igitur horum corpus est mediocritatem habens, sed, qualis Polyclleti regula, ad summum totius peruenit mediocritatis adeo, ut neque tangentibus molle uideatur, neque durum, neque frigidum: insipientibus uero neque hirsutum, neque glabrum, neque crassum, neque tenue, aut aliquam aliam habens immoderationem.

De corpore calidiorè. Cap. 52. Quæcunque autem in caliditate a medio recedunt, non tamen in humiditate uel siccitate, haec, quantum ad carnosum genus attinet (de hoc, n. praefens est sermo) uidentur quidem tangentibus calidiora tantum, quantum & eorum temperatura calidior. Tanto uero magis hirsuta sunt, quanto & calidiora, & minus pinguedinis habent. Colorem autem rubrum, & capillos nigros habent.

Signa frigidae temperaturæ. Cap. 53. Frigidioris autem temperaturae indicia sunt, pilorum carentia, pinguedo, & frigiditas, quae tangentibus obuiat. Color autem unum cum capillis etiam rufior, & ubi multa frigiditas adfuerit, liuidus quodam modo existit, quem non nulli medici colorem plumbeum appellant.

Signa siccæ temperaturæ. Cap. 54. Siccior autem temperatura tanto gracilior est, & durior bona temperatura, quanto maior est siccitas. In reliquis autem eodem modo se habet.

Signa humidae temperaturæ. Cap. 55. Et humidior etiam in reliquis quidem eodem modo se habet: Melius autem carnosae & mollior. Et quidem secundum coniugationem qualitatum primarum factae intemperatae compositam habent indiciorum formam.

Signa calidæ & siccæ temperaturæ. Cap. 56. Calidior simul ac siccior, hirsutior, ac calidior, & durior existit, & pinguedine caret, gracilisque est, & capillos nigros habet. Si uero multum in caliditate excedat, color quoque niger illi adest.

Signa calidæ & humida temperaturæ. Cap. 57. Calidior autem & humidior temperatura, mollior, & calidior, & carnosior tanto est bona temperatura, quantum & utriusque qualitatibus aucta fuerit. Quod si plurimum augeatur, cito similiter a putredinis corripitur morbis, quoniam & humorum uitio promptè laborat. Si uero parum quidem humidior sit, multo uero calidior, molliores quidem parum huiuscemodi sunt his, qui bonam habent temperatam, & magis carnosae, non parum uero hirsutiores, & tangentibus non parum calidiores. Nigri uero eis capilli, & caro pinguedine caret. Si uero paulo quidem calidior, multo uero humidior, mollis his caro est & multa, & color commixtus est ex albo & rubro, & tangentibus paulo calidiores. Et, ut summatim dicatur, omnibus temperaturae coniugationibus semper superexcedentis qualitatis indicia eminebunt.

Signa frigidae & humidae temperaturæ. Cap. 58. Frigidior autem atque humidior temperatura, si parum quidem utraque augeatur, capillis nuda est, & alba, & mollis, & crassa, & pinguis: Si uero magis excesserit, reliqua quidem sunt secundum proportionem augmenti qualitatum, color autem unum cum capillis rufus: quemadmodum, si plurimum utraque augeatur, liuidus: Si uero qualitatum augmentum fuerit inaequale, eius, quae superexcesserit, indicia eminebunt.

Signa frigidae & siccæ temperaturæ. Cap. 59. Si autem frigiditas unum cum siccitate aequaliter augeatur, natura durum ac tenue & glabrum corpus habent, & tangentibus frigidum, pinguedo tamen ipsis, & si graciles sint, per carnes dispersa. Capilli autem & color frigiditatis modum, ac proportionem sequuntur. Vbi uero calida & sicca temperatura in tempore decrementi in frigidam & siccam labitur, tunc horum habitus gracilis quidem similiter est & durus: est uero etiam melancholicus, & ob id niger simul & hirsutus: Vbi igitur altera qualitas multum dominatur, altera uero parum a mediocritate recedit, superabunt eius, quae dominatur, exilia autem erunt alterius qualitatis indicia. In omnibus uero, de quibus supradiximus & postea dicemus, commune est temperaturae indicium, si membrum facile frigit, uel frigiditatis, uel raritatis: si uero non facile, uel caliditatis, uel densitatis: si uero a desiccantibus offendatur, & aridum & siccum, & non facile mobile fiat, siccitatis: quemadmodum & si ab humectantibus grauitè se habeat, humiditatis. In spice-

spicere autem oportet, si eandem omnes musculi seruant temperaturam, uel minime eandem, atque in omnibus animaduertere subiectorum ossium quantitatem. Non nunquam enim gracile uidetur membrum, cum tamen non sit gracile, quod ad musculorum attinet, sed propter ossium tenuitatem tale uidetur. Sic & crassius quibusdam plerumque apparet non ob ossium amplitudinem, sed ob multitudinem carnis: quae uel aucta, uel comminuta, uel durior aut mollior effecta, siccior aut humidius membrum ostendit: Pauca igitur ac dura, siccior: multa autem & mollis, humidius. Sic & intermedia spatia simularium corporum, ut plus uel minus humidae substantiae in se ipsis continent, uel crassius, uel tenuius, uel humidius, uel siccior membrum ostendunt: Humidius quidem, ubi subtilior & copiosior est humiditas: siccior uero, ubi crassior simul & minor. Ipsae enim solidae corporis partes, quae uere solidae sunt ac primae, nullo modo possunt effici humidiores. At satis est, si quis eas celerius exsiccare prohibeat. Intercepta autem in ipsis spatia hac uel illa humiditate complere possibile. Haec uero est proprium partium simularium aliquid, quod ex appositione fit, & non per uasa attrahitur. Communis autem haec ratio & omnium partium existit. Et iterum in salubrium atque insalubrium causarum doctrina repetetur. Nunc autem ea, quae ordine sequuntur, attingamus.

Ventriculi indicia, eius quidem, qui natura siccior existit, si celeriter sitibundi fiunt, & paucus eis sufficiat potus, a copiosiore autem aggraentur, fluctuationibus infestentur, aut superfluit id, quod abundat, & cibus delectentur siccioribus.

Humidioris autem, si neque sitibundi fiunt, & superabundans humidum facile tolerant, & cibus gaudeant humidioribus.

Calidior uero natura uentriculus melius quidem concoquit, quam appetat, & multo magis quaecumque dura sunt & non facile alterationem suscipiunt. Nam, quae facile alterantur, in ipso corrumpuntur: gaudetque calidis potibus ac cibus: neque a frigidis ullam percipit noxam, si modice ipsis utatur.

Frigidus uero natura uentriculus ad appetendum quidem plurimum uiget, ad concoquendum autem minime, tales praesertim cibos, qui frigidi sunt & non facile alterationem suscipiunt. Cito itaque in ipso acescunt, atque ideo acidis eructationibus talis uentriculus abundat: & gaudet quidem frigidis, sed ab eorum usu immodico facile offenditur. Ita & ea, quae extrinsecus frigida occurrant, nequit longiore tempore tolerare, quemadmodum neque calidus calida. Mala uero temperaturae, quae morbi ratione uentriculum occupant, hoc differunt ab his, quae naturales existunt, quoniam contraria, non autem similia appetunt, quemadmodum naturales.

Mala autem temperaturae in uentriculo coniugatae, ex compositione simplicium cognoscuntur. Oportet autem eas, quae iam sunt dictae, diligenter aduertere, easdem ab his, quae dicentur, distinguentes. Non solum enim uentriculus sitibundos & minime sitientes facit, & frigidi calidive potus appetentes, sed ea quoque uiscera, quae in thorace sunt, ut cor & pulmo. Sed, qui ob horum sitient caliditatem, plus inspirant & longius expirant, atque aestum in thorace sentiunt, non sicuti qui uentriculi ratione in hypochondrijs caliditatem patiuntur: & cum potauerint, non statim sedatur sitis, & magis sedatur sitis, cum frigidum hauserint, quam cum calidum nimis. Refrigerat autem eosdem & frigidi aeris inspiratio, quae nihil eos iuuat, qui uentriculi ratione sunt sitibundi. Ita & hi, qui contrario modo se habent, a frigida inspiratione sensibiliter molestantur.

Et hoc maximum sit frigidi pulmonis indicium. Vti uero frigidum inspirantes manifeste molestiam sentiunt & frigiditatem, ita & caliditas est ipsis amica. Sed & pituitae excrementa [cum siccitate] & tussi expuunt.

Pulmonis autem siccitates excrementis uacant & pituita, & uocem claram efficiunt: quemadmodum humiditates obscuram reddunt ac rauam. Et, cum uehementius, aut acutius loqui studuerint, tunc intercidunt excrementa.

Non tamen ipsa uocis magnitudo a caliditate, sicuti neque paruitas a frigiditate fit: sed altera quidem asperae arteriae latitudinem sequitur, & uehementiore efflatum: paruitas uero a contrarijs aduenit causis. Quare neque semper, neque primus, sed ex accidenti, & solas naturales temperaturas, non autem aduentitias uocis magnitudo aut paruitas sequitur. Quoniam etenim talia instrumenta temperaturae ratione sunt facta, ad haec autem consequitur huiusmodi uox, ideo contingit ex uoce de naturali temperatura ratiocinari.

Nam & lenis uox arteriae lenitatem consequitur, sicuti & aspera asperitatem. Lenitas igitur arteriae moderatam sequitur temperaturam: asperitas uero siccitatem. Asperitas etenim fit ab inequalitate

† Sunt qui ad dāt eipnēvov, id est, d ictari.

A. 1. 3. f. 11. c. 3. c. 15. c

A. ibidem. b

A. ibidem. b

A. 1. 3. f. 11. c. c. 4. b

† Al. p̄p̄p̄vov uoi, id est ite loquendum.

† Ex cod. anti quis & iprefis. Quamam temperatura, antecedit u-niufcuiusq; facultatis uirtutē & uicium. † Difficiliter cognoscitur, quaedam autē nullo modo cognoscitur.

A litate duri corporis. Arteriam uero duram, simularium partium, ex quibus constat, siccitas facit, inaequalem uero, dispersam in eiusdem humiditatis defectus.

Eodem modo neque acuta natura uox sine angustia faucium, neque grauis sine latitudine fieri potest. Angustia igitur ab innata nascitur frigiditate: Latitudo autem a caliditate. Differentijs igitur naturalium uocum haec, quae ex affectu aliquo fiunt, sunt proportionales, quae & ipsae indicia sunt causarum, a quibus oriuntur: de quibus in libris de Voce sufficienter distinxi. Reliquae uero partes animalis interiores exilia habent temperaturae indicia. Tentandum tamen ea ex iuuantibus atque nocentibus agnoscere, ac praeterea naturalium uocum operationes. Dictum uero est in tertio De causis accidentium, [quod cuiusque potentiae uirtus, & uicium, temperatura principalis existat.] Temperaturarum itaque; indicia iam explanauimus.

Circa magnitudinem uero, uel formationem, uel numerum, uel situm, quaecumque; quidem sensibus subiiciuntur errata, cognitu facilia sunt: quae autem sensu percipi nequeunt, [quaedam cognitionem habent difficilem, quaedam uero facilem.] Capitis igitur magnitudo ac figura, & cerebri simul in propatulo sunt: Et de his antea diximus. Sic & quae thoracis sunt, & quaecumque; ad scapulas, & humeros, uel brachia, uel cubitos, uel extremas manus, uel coxendices, uel femora, uel tibias, uel pedes attinent, non est difficile cognoscere, siue secundum formationem, siue secundum magnitudinem ex his aliquid non recte se habeat, siue secundum numerum, siue secundum partium, ex quibus constant, compositionem: singularum etiam operationis detrimenta facile patent. Quae autem intra corpus sunt, non omnia possunt agnosci.

Cuiusdam uentriculum adeo paruam ac rotundam, ac pronam secundum hypochondria situm habentem inspexi, ut manifeste ex circumscriptione propria & uidentibus & tangentibus appareret.

Sic & cuiusdam uesicam contigit intueri ita expositam ac paruam, ut, si quando urinam tardius excerneret, tumor quidam circumscripserit manifeste cerneretur: non tamen aliud ex interioribus quicquam mihi unquam manifestum praebuit indicium. Tentare autem oportet, quam maxime fieri potest, uirtutem ipsorum ac uicium, & si non certa scientia, artificiosa saltem coniectura comprehendere, ueluti, ex epli gratia, in hepate.

Vidi nam aliquos & quidem quam plures, quibus uenae erant angustae, & totum corpus colore priuatum: quod si pluresculum cibi assumpsissent, qui praesertim flatibus excitandis aptus esset, & crassus ac tenax, non nulli quidem ueluti pondus quoddam infidens, atque suspensum in profundo dextrae hypochondriorum partis sentiebant: Non nulli uero cum quadam tentione dolorem sentientes. In his quidem uerisimile est hepar esse paruam, atque angustos meatus habere.

Alium uidi, cuius totus habitus pituitam praese ferebat, quotidie tamen bilem pallidam euomebat. Censui igitur inspicienda alui excrementa, in quibus minimum bilis apparebat. Quare coniectura quadam comprehendimus eum meatum, qui biliosum egurgitat humorem, non minima eiusdem partem ad inuicem uentriculi locum, quem ianitorum uocant, effundere, ut in quibusdam apparet animalibus. ex quibus id constat, quod plurimum ad eorum, quae latent sensum, confert cognitionem, ea, quae ex sectionis inspectione habentur, peritia, & operationum atque utilitatum inuentio. Quicunque; igitur facultatem dignoscendi huiusmodi corpora, quae ita lapsa sunt, consequi cupit, oportet ipsum in sectionibus, ac in operationibus atque utilitatibus inuentionibus exercitari. Scripsimus uero de omnibus seorsum in tractatibus alijs, de quibus in fine libri omnino proposuimus facere mentionem, ut discendi cupidum intelligant, quaecumque; discere optauerint, ex quoniam possint haurire tractatu. Sed tamen de hisce satis.

Quacumque; uero ut nunc insalubria sunt, hoc est, quae iam aegritudinem patiuntur, dignoscere & haec ipsa oportet. Quae quidem subiiciuntur sensui, ex eorum, quae ipsis insunt secundum naturam, permutatione, in magnitudine, colore, figura, & numero, & situ: & ea, quae est secundum duritiam & mollitiem, & frigiditatem, & caliditatem, differentia. Quae autem uisum effugiunt, ut summatim dicam, ex operationum laesionibus, aut his, quae excernuntur, aut doloribus, aut tumoribus praeter naturam, aut horum quibusdam, uel omnibus.

Particulatim autem, quae quidem sunt in cerebro eegre dispositiones, aut dementiae speciebuses: aut sensuum, aut imaginationum laesionibus, aut actuum, qui secundum electionem fiunt: aut ex his, quae excernuntur per palatum, uel nares, uel aures: aut horum, qui ei dolores eueniunt, differentijs.

Quae uero in corde fiunt, ex difficilis anhelitus speciebuses, & palpitationibus, quae ipsi contingunt: ex pulsibus quoque; eius atque; arteriarum: & ab excandescentis irae celeritate, aut tarditate, a febris, & refrigerationibus, & in colore differentijs, ac eis, qui ipsi adueniunt, doloribus.

Galenus ars medicinalis.

cili anhelitu inscribitur, & ad dignoscendum presentem affectum, & ad praesciendā bona uel mala, & quae aegrotanti sunt euentura, conducit. Hi igitur omnes atq; unā cum ipsis tractatus quidam uno tantum libro comprehensi, cogniti utiles sunt: sicuti ille, qui de procatartēicis, id est praecipientibus causis inscribitur, & De medicinali experientia, & De extenuante uictu, & qui De uenae sectione aduersus Erasistratum, & qui de tumoribus praeter naturam, & qui De multitudine, atq; alij praeterea similes. Praeter ceteris autem ad curandi scientiam maxime necessarius existit, qui De morborum differentijs agit, & De accidentium differentijs. Et tertius praeter illos, in quo Morborum causas explicauimus. Post quos sunt tres alij, qui Accidentium causas explanant. Sunt etiam De medicamentorum simplicium uiribus libri, de quibus supra meminimus: Et qui De medicamentorum compositione, quos sequuntur libri De arte curandi, his, qui De salubribus inscribuntur, seorsim a nobis conscriptis. Quod uero ante hosce omnes prius exercitari oporteat in libris De demonstratione, si quis hanc artem sit cum ratione tractaturus, monstratū est a nobis in libro, qui De optima secta inscribitur. De alijs autē libris & commentationibus a nobis scriptis transigere nunc minime necessarium est, cum de hisce omnibus alibi sumus tractaturi in uno fortassis, aut duobus libris, qui ita inscribentur: Galenus de uoluminibus ab eo conscriptis.

FINIS EXTRA ORDINEM CLASSIVM.

REGISTRVM.

A B C D E F G H.

Omnes Quaterniones, praeter H, Ternionem.

VENETIIS,
Apud Vincentium Valgrisium.

G A L E N O

A D S C R I P T I

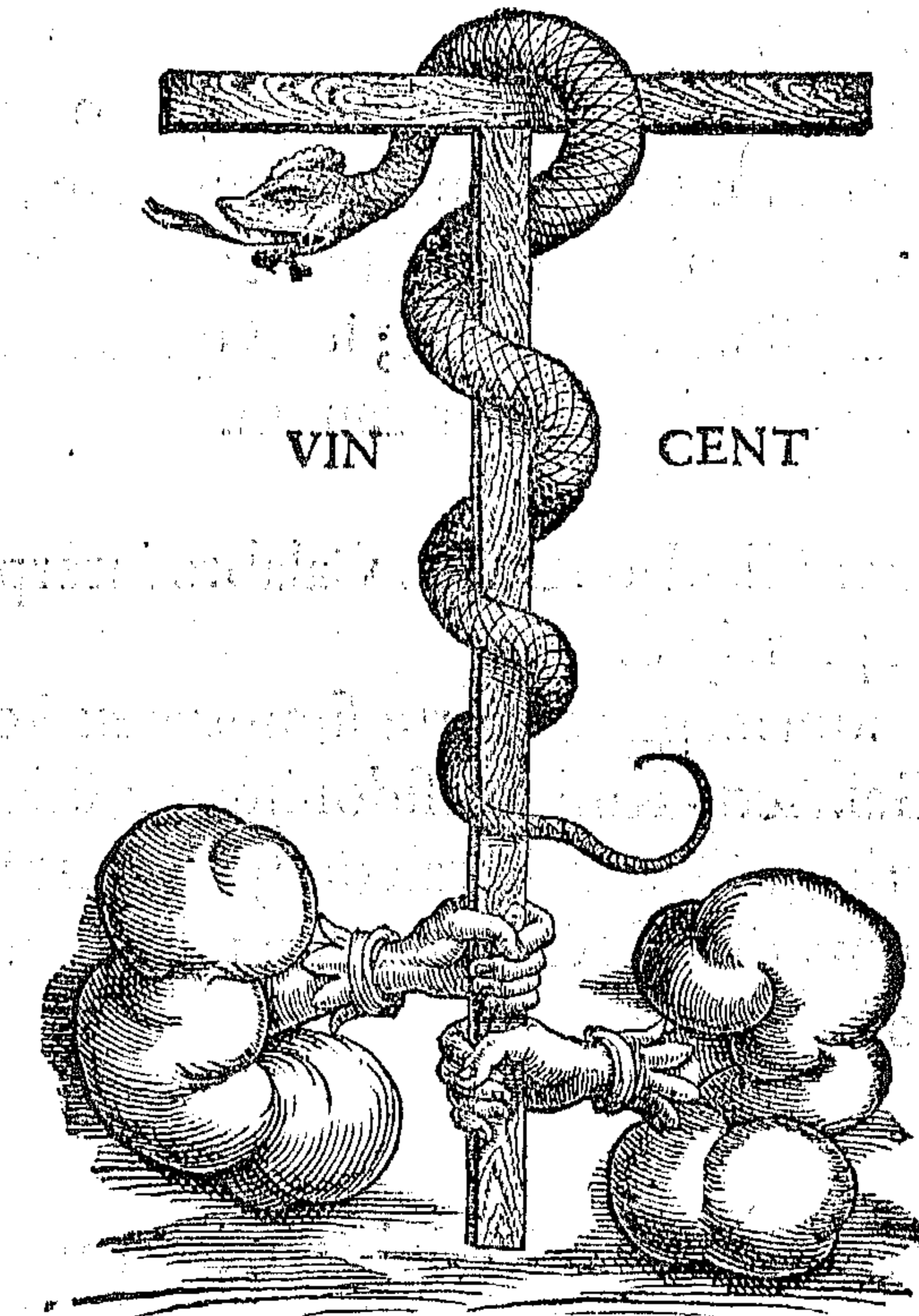
L I B R I.

Hoc volumine contineri uoluimus libros omnes, qui ad Galenum, sed falso, referuntur. uaria enim praecpta, atq; instituta ad omnes medicinae partes accommodata, & uarijs ab auctoribus collecta hic suppetunt.

Qua nos tum noua in interpretatione, tum plerisq; correctionibus illustrauimus.

Qui autem libri huiusmodi sint, procedens pagina declarabit.

C V M P R I V I L E G I I S.

VENETIIS,
Apud Vincentium Valgrisium.
M D L X I I.